

T.C.
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
**ORTADOĞU VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI
ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SURİYELİ GÖÇMEN LİSE
ÖĞRENCİLERİNİN MESLEK TERCİHİNİ
ETKİLEYEN FAKTÖRLER
(KİLİS İLİ ÖRNEĞİ)

MEHMET ATEŞ

T.C.
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ORTADOĞU VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SURİYELİ GÖÇMEN LİSE ÖĞRENCİLERİNİN MESLEK
TERCİHİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER
(KİLİS İLİ ÖRNEĞİ)

MEHMET ATEŞ

DANIŞMAN: PROF. DR. MUSTAFA DOĞAN KARACOŞKUN

KİLİS

2022

T.C.
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAY SAYFASI

Prof. Dr. Mustafa Doğan KARACOŞKUN danışmanlığında, Mehmet ATEŞ tarafından hazırlanan “**Suriyeli Göçmen Lise Öğrencilerinin Meslek Tercihini Etkileyen Faktörler (Kilis İli Örneği)**” adlı tez çalışması .../.../2022 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/çokluğu ile Kilis 7 Aralık Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Ortadoğu ve Göç Araştırmaları Anabilim Dalı Ana Bilim Dalı**’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Bu tezin kabulü, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../202... tarih ve/..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Jüri Üyeleri	Unvanı, Adı Soyadı (Üniversite, Fakülte, Ana Bilim Dalı)	İmza
Danışman	Prof. Dr. Mustafa Doğan KARACOŞKUN (Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Fakültesi, Ana Bilim Dalı)	
Üye	Unvanı. Adı SOYADI (Üniversitesi, Fakültesi, Ana Bilim Dalı)	
Üye	Unvanı. Adı SOYADI (Üniversitesi, Fakültesi, Ana Bilim Dalı)	

Dr. Öğr. Üyesi Erdinç GÜLCÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ÖZET

SURİYELİ GÖÇMEN LİSE ÖĞRENCİLERİNİN MESLEK TERCİHİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER (KİLİS İLİ ÖRNEĞİ)

Mehmet ATEŞ

Ortadoğu ve Göç Araştırmaları Ana Bilim Dalı

Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Danışman: Prof. Dr. Mustafa Doğan KARACOŞKUN

Sayfa: xiv + 160

Yıl: 2022

Bu çalışmanın amacı ülkemizde misafirliği devam eden ve okullarda okuyan Suriyeli lise öğrencilerinin mesleki tercihlerinin neler olduğunu, bu tercihleri yaparken hangi faktörlerden etkilendiklerini, meslekleri tercih ederken neleri amaçladıklarını bulmak ve ilerde yapılacak mesleki rehberlik çalışmalarına bir katkı sunmaktır.

Bu araştırma nitel araştırma türünde hazırlanmış olup, araştırma tipi olarak Fenomolojik (olgubilim) tip kullanılmıştır. Araştırmada örneklemi seçmek için amaçsal örneklem yöntemlerinden ölçüt örneklem yöntemi kullanılmıştır. Yapılan bu Araştırma 19 kız 21 erkek öğrenci olmak üzere toplamda 40 katılımcı üzerinde uygulanmıştır. Bu araştırmada veri toplama yöntemi olarak görüşme ve gözlem tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir.

Araştırmada sonuç olarak Suriyeli lise öğrencilerinin daha çok sağlık, mühendislik, bilgisayar sektörü, öğretmenlik, polislik, futbolculuk gibi meslekleri daha çok tercih ettikleri ve mesleki tercihlerinde çevresel faktörlerin, kalıtsal özelliklerin, öğrenme yaşantılarının ve göreve yaklaşım becerilerinin etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Suriye, göçmen, meslek, göç, savaş

ABSTRACT

FACTORS AFFECTING THE OCCUPATIONAL PREFERENCE OF SYRIAN IMMIGRANT HIGH SCHOOL STUDENTS (EXAMPLE OF KILIS PROVINCE)

Mehmet ATEŞ

Department of Middle East and Migration Studies

Kilis 7 Aralık University, Graduate Education Institute

Supervisor: Prof. Dr. Mustafa Doğan KARACOŞKUN

Page: xiv + 160

Year: 2022

The aim of this study is to find out what are the professional preferences of Syrian high school students who are staying in our country and studying in schools, what factors they are influenced by when making these preferences, what they aim at when choosing professions, and to contribute to the vocational guidance studies to be carried out in the future.

This research has been prepared in the qualitative research type and Phenomological (phenomenology) type has been used as the research type. In the study, criterion sampling method was used as one of the objective sampling methods to select the sample. This research was carried out on a total of 40 participants, including 19 female and 21 male students. In this study, interview and observation techniques were used as data collection methods. The data obtained in the study were analyzed using the descriptive analysis technique.

As a result of Syrian High School students research more health, engineering, computer industry, teaching, policing, and occupational professions, such as more preferred football preferences, environmental factors, genetic traits, skills, approach the task of learning experience is the effect of the conclusion reached.

Keywords: Syria, Immigrant, Occupation, Migration, War

ÖNSÖZ

İnsanlık tarihinin en başından beridir göçün varlığı ve şuan ki dünyamızda göçün güncelliği bu alanı paha biçilemez kılmıştır. Gerek coğrafyamızda gerekse dünya da gün geçmiyor ki bir göç olayı yaşanmasın. Yaşadığımız Ortadoğu coğrafyasında da barış ve güvenliğin sağlanamaması durumlarından dolayı komşu ülkelerimizde oluşan iç savaş ve savaşlarla beraber göç hareketleri ülkemize doğru yaşanmaktadır. Oluşan göç hareketleri her ülkede yeni problemlere yol açabiliyor. Göçmenlerin bir ülkeye entegre olması, uyum sorunları, ekonomik ve sosyal sorunlar, gelecekte ülkede hangi konumda bulunacakları, hangi sektörde istihdam edileceği gibi birçok problemler oluşabilir. Bu çalışmada 2011 de Suriye de başlayan iç savaştan sonra Türkiye'ye yerleşmiş veya Türkiye'de doğmuş olan göçmenlerin gelecekte hangi meslek gruplarını tercih edebileceği ve bunlara hangi faktörlerin etki edeceğini önceden belirleyebilmek adına Kilis ilinde yaşayan lise öğrencilerinin meslek seçimi ve buna etki eden faktörler üzerinde çalışılmıştır. İleride ülkemizde yapılacak göçmenlere yönelik uyum ve mesleki çalışmalara bu tezin katkı sağlaması amaçlanmıştır.

Üzerimde emeği olan insanlara teşekkür etmek benim için bu çalışma kadar önemlidir. Hayatım boyunca her durumda bana akıl hocalığı yapan ve kararlarımda bir çınar gibi gölgesini hissettirip bana destek olan babam Mustafa Erkan ATEŞ'e, Akademik kariyere başlamamda beni her zaman destekleyen, her zaman motive eden, yol gösteren Şevket DURMAZ'a, bu çalışmaya kıymetli bilgileriyle çok şey katan Dr. Öğretim Üyesi Muhammet Aykuthan ULUSOY'a ve Dr. Öğretim Üyesi Özgür Osman DEMİR'e ve bu araştırmada bize her zaman bütün yoğunlukları arasında vakit ayırıp bizleri sürekli teşvik eden, akademik ufkumuzu genişleten Prof. Dr. Mustafa Doğan KARACOŞKUN'a teşekkür ederim.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, kullanmış olduğum tüm bilgiler ve yorumlar için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi, hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili bu beyanıma aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Mehmet ATEŞ

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ	iii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	iv
İÇİNDEKİLER Sayfa.....	v
GRAFİKLER LİSTESİ.....	ix
TABLolar DİZİNİ.....	x
GİRİŞ	xi
1. BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
1.1. TEORİK ÇERÇEVE	1
1.1.1. Problem ve Metodoloji	1
1.1.1.1. Problem durumu	1
1.1.1.2. Araştırma soruları	6
1.1.1.3. Neden göçmen kavramı	6
1.1.1.4. Konu, amaç ve önem.....	7
1.1.1.5. Araştırmanın modeli	10
1.1.1.6. Örneklem	11
1.1.1.7. Araştırmanın katılımcıları	12
1.1.1.7.1. Katılımcıların demografik özellikleri.....	13
1.1.1.8. Verilerin toplanması.....	18
1.1.1.9. Veri toplama araçları.....	18
1.1.1.10. Verilerin çözülmesi ve yorumlanması	20
1.1.1.11. Geçerlilik ve güvenilirlik	24
1.1.1.12. Sınırlılıklar.....	24
1.1.1.13. Varsayımlar	25
1.2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	26
1.2.1. Göç İle Alakalı Tanımlar ve Kuramlar.....	26
1.2.1.1. Göç kavramı	26
1.2.1.2. İç göç	26

1.2.1.3.	Dış göç	26
1.2.1.4.	Beyin göçü	26
1.2.1.5.	İşçi göçü	27
1.2.1.6.	Mübadele göçü	27
1.2.1.7.	Zorunlu göç	27
1.2.1.8.	Gönüllü göç	27
1.2.1.9.	Göçmen, mülteci ve sığınmacı	27
1.2.1.10.	Geçici koruma statüsü	28
1.2.1.11.	Türkiye’de bulunan Suriyelilerin hukuki statüsü	28
1.2.1.12.	Göç kuramları	28
1.2.1.12.1.	Ravenstein göç kanunları (1885)	28
1.2.1.12.2.	Everett Lee göç kuramı	30
1.2.1.12.3.	Petersen’in beş göç sınıflandırması	30
1.2.1.12.4.	Kesişen fırsatlar kuramı	31
1.2.1.12.5.	Ekonomik temelli göç kuramları	31
1.2.1.12.6.	Neo-klasik ekonomi kuramı	31
1.2.1.12.7.	Neo-klasik ekonominin makro göç kuramı	32
1.2.1.12.8.	Neo-klasik ekonominin mikro göç kuramı	32
1.2.1.12.9.	Merkez-çevre (dünya sistemi) kuramı	32
1.2.1.12.10.	Göçmen ilişkiler ağı (network kuram)	33
1.2.1.12.11.	Göç sistemleri kuramı	33
1.2.1.13.	Meslekler ile alakalı tanımlar ve kuramlar	33
1.2.1.13.1.	Meslek	33
1.2.1.13.2.	Meslek seçimini etkileyen faktörler	33
1.2.1.13.3.	Meslek seçiminde karar verme kuramları	35
1.2.1.13.4.	Mesleki seçim kuramları	37
1.2.1.14.	Konuyla alakalı yapılan araştırmalar	42
1.2.1.14.1.	Yurt içinde yapılan çalışmalar	43
1.2.1.14.2.	Yurt dışında yapılan çalışmalar	45
2.	İKİNCİ BÖLÜM	48
2.1	BULGULAR VE YORUM	48
2.1.1.	Katılımcıların Tercih Ettikleri Meslekler	48
2.1.2.	Katılımcıların Mesleki Tercihlerine Etki Eden Faktörler	49

2.1.2.1.	Kalıtımsal özellikler	50
2.1.2.1.1.	Yetenek	50
2.1.2.1.2.	Cinsiyet.....	58
2.1.2.1.3.	Fiziksel engeller	65
2.1.2.1.4.	Fiziksel uygunluk	66
2.1.2.1.5.	İlgiler	67
2.1.2.2.	Çevresel faktörler ve olaylar	75
2.1.2.2.1.	Aile faktörü.....	75
2.1.2.2.2.	Savaş	83
2.1.2.2.3.	Okul	87
2.1.2.2.4.	İş fırsatları ve para.....	90
2.1.2.2.5.	Sosyal çevre ve rol modeller	97
2.1.2.2.6.	Sosyal medya-teknoloji	104
2.1.2.2.7.	Mesleğin konumu, mesleğin imkânları ve mesleğin değerleri.....	109
2.1.2.3.	Öğrenme yaşantıları.....	115
2.1.2.3.1.	Göç sürecindeki öğrenme yaşantısı	116
2.1.2.3.2.	Meslekler ile alakalı bilgilendirilme.....	119
2.1.2.3.3.	Bir meslekte küçük yaşta staj ya da eğitim	121
2.1.2.3.4.	Geçmiş yaşantılar	122
2.1.2.3.5.	Çevrede etki yaratabilmek üzere eylemde bulunma-mesleğin yapabildikleri...	124
2.1.2.3.6.	Dış uyarıcıya tepki	129
2.1.2.4.	Göreve yaklaşım becerileri.....	129
2.1.2.4.1.	Zihinsel engeller	130
2.1.2.4.2.	Duygusal tepkiler	132
2.1.2.4.3.	Probleme ilişkin beceriler	134
3.	ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	137
3.1.	SONUÇ VE ÖNERİLER	137
3.1.1.	Sonuçlar	137
3.1.1.1.	Tercih edilen mesleklere ait sonuçlar	137
3.1.1.2.	Mesleklere etki eden faktörlere ait sonuçlar	140
3.1.2.	Öneriler	142
3.1.2.1.	Öğretmenlere yönelik öneriler	142
3.1.2.2.	Politika yapıcılara yönelik öneriler	143

3.1.2.3. Ailelere yönelik öneriler	144
KAYNAKLAR	146
EKLER	155
Ek-1: Etik Kurul Kararı	155
Ek-2: Öğrenci Görüşme Formu.....	156
ÖZGEÇMİŞ	1

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 2.1. Katılımcıların mesleki tercihlerine etki eden faktörler.....	49
Grafik 2.2. Kalıtımsal özellikler alt temaları	50
Grafik 2.3. Çevresel faktörler ve olaylar temasının alt temaları.....	75
Grafik 2.4. Öğrenme yaşantıları alt temaları	115
Grafik 2.5. Göreve yaklaşım becerileri alt temaları.....	130

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. Katılımcıların cinsiyetlerine ilişkin bilgiler.....	13
Tablo 1.2. Katılımcıların yaşlarına ilişkin bilgiler.....	14
Tablo 1.3. Katılımcıların öğrenim gördükleri okullara ilişkin bilgiler	15
Tablo 1.4. Katılımcıların Türkiye’de bulunma sürelerine ilişkin bilgiler.....	16
Tablo 1.5. Katılımcıların annelerinin mesleklerine ilişkin bilgiler.....	16
Tablo 1.6. Katılımcıların babalarının mesleklerine ilişkin bilgiler.....	17
Tablo 1.7. Katılımcıların öğrenim gördükleri sınıf düzeyine ilişkin bilgiler.....	17
Tablo 1.8. Sosyal Öğrenme Kuramına Göre Oluşturulan Temalar	23
Tablo 1.9. Krumboltz ve arkadaşlarına göre mesleki tercihlerde dört belirleyici	42
Tablo 2.1. Katılımcıların ileride tercih etmeyi düşündükleri mesleklere ilişkin bulgular	48

GİRİŞ

Her insan çocukluğunda “büyüyünce ne olacaksın?” sorusunun cevabını aramıştır. Bireyin çocukluğunda bu soruya cevap vermesi oldukça zordur. Kendini tanımak ilgi, yetenek, değerlerini bilmek, benlik algısını oluşturmak, rol modellerini belirlemek ve fiziksel özelliklerini tanımakla mümkündür. Yılların getireceği bilgi birikim, öğrenme yaşantıları ve çevrenin de etkisiyle elbette bu mümkün olacaktır.

Meslek kavramını, bireylerin gerçekleştirdikleri eğitim süreçlerinin altında bir hizmet verdiği ve sonucunda da gelir kazanç ettikleri çalışmalarının tamamı olarak açıklayabiliriz (Kuzgun, 2000).

Birey hayatının dönüm noktası olan seçimlerinde biri olan, mesleğinin onu ne kadar mutlu edebilecek düzeyde olduğunu bilmek durumundadır. Bu seçim geniş bir zamanı kapsar ve bireyin zaman geçtikçe değişen kişiliği dikkate alınırsa kişi seçim yapmakta zorlanacak ve çevresel faktörlerden etkilenecektir (Kepçeoğlu, 2001). Meslek sahibi olma yolundaki en önemli adım bireyin okul hayatı boyunca edindiği eğitim sonucu ortaöğretim 12. sınıf dönemlerinde artık bir seçim yapma evresine girmesiyle başlar. Bireyin meslek seçimi ve ilerideki kariyerini de etkileyecek olan son sınıf düzeyi, bireyin “ergen” dediğimiz dönemini büyük ölçüde içine almaktadır. Bu dönem içerisinde birey sadece meslek tercihi yapmaz aynı zamanda kariyer yöneliminde de bulunur (Hamamcı ve Çoban, 2007).

İnsanlar doğduklarında bir seçimleri olmamaktadır. Hatta ilköğretime geldiklerinde bile ailelerinin seçmiş oldukları mesleki seçimleri kendi tercihleri gibi algılayarak benimseyebilirler. Daha sonraki yıllarda bireylerin Meslek seçim süreci, bireyin gerçek işini seçiminden çok daha önce başlar. Meslek tercihi, var olan meslekler içinden en uygununa karar vermekten ibaret değildir. Bireyin geçmişi ve temelleri, rol modelleri, deneyimleri, ilgileri, kişiliği, öğrenme yaşantıları, yetenekleri, meslekler ve bu mesleklerin özellikleri, bireyin kişilik tipi gibi faktörler meslek seçimini etkileyen en önemli etkenlerdendir (Onur, 2004).

Devletler eğitim planları için beş yıllık on yıllık elli yıllık planlamalar yapmaktadırlar. Böylece hem vatandaşının hem de ülkenin kaderini bu planlara bağlı tutmaktadırlar. Ekonomik harcamalarla bu planları desteklemekte ve insanları mesleki tercihleri için

yönlendirme çalışmalarında bulunmaktadır. Konfüçyüs'ün hedefiniz bir yıllıksa pirinç ekin, hedefiniz on yıllıksa ağaç dikin, hedefiniz yüz yıllıksa çocukları eğitin sözü aslında mesleki tercihlerin, bireylerin ülkeler için önemini anlatmak için doğru bir söz olacaktır.

Göç ile ilgili yapılan tanımlarda “yer değiştirme” ve “nüfus hareketi” ortak nokta olarak ön plana çıkmaktadır. Göç eden insanlar hem göç ettikleri yerde hem de göç etmeden önce yaşadıkları yerde birçok değişime sebep olurlar. Bu değişimlerin başında şehrin yaşam şartlarında ve yaşam alanında, sosyo-kültürel ve ekonomik yapısındaki denge değişimleri ya da değişiklikler gelmektedir. (Ergün ve Tümtaş, 2016).

Tunus'ta yaşayan Muhammed Buazizi, yirmi altı yaşında üniversite mezunu bir kişidir. Ancak işsiz kalmıştır. Ailesinin geçimini sağlamak ve çalışmak için pazarda seyyar satıcılık yapmaktadır. Tezgâhının ruhsatsız olması bahane edilerek 17 Aralık 2010 tarihinde, tezgâhına el konulmuştur. Güvenlik güçlerine karşı koyan Muhammed Buazizi, şiddete maruz kalır. Yaşadıkları nedeniyle kendini ateşe veren Muhammed Buazizi, 4 Ocak 2011 de vefat eder. Bu olay sonucunda Tunus halkı sokaklara dökülür ve rahatsız oldukları birçok konuyu protesto eder ve gösteriler düzenlemeye başlarlar. Tunus'ta başlayan olaylar daha sonra diğer Arap ülkelerine sıçrar. Diğer Arap ülkelerindeki halklarda diktatör yönetimleri ve kötü yaşam koşullarını protesto etmeye başlar (Bulkan, 2018).

Olaylar 15 Mart 2011 tarihinde Suriye' ye de sıçrar ve ülkede daha iyi şartlarda ve daha adaletli yaşamak isteyen halk, Beşer Esad iktidarına karşı ve gösteriler başlar. Beşer Esad yönetiminin, halkın gösterilerine şiddetle ve silahla karşılık vermesi üzerine iç savaş ve kaos başlar. Olayların Arap devletlerinin yaşadığı coğrafyada başlayıp ve devam etmesi ve olayların sonuçlarının Arapların kaderini etkileyeceği ve onlar için yeni bir dönem oluşacağına olan inanç, Arap Baharı isminin verilmesine sebep olmuştur (Yılmaz, 2014).

Suriye de 2011 yılında başlayan iç savaş ve kargaşa yüzünden halkın büyük çoğunluğu ülkelerinden kaçarak başka ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır. Bazı Avrupa ülkeleri belirli sayıda mülteci kabul ederken bazıları ise hiç mülteci kabul etmemiştir. Hatta bazı Avrupa ülkeleri deniz yoluyla göç etmeye çalışan mültecilere zor kullanmış ve can

kayıplarına sebep olacak olayların yaşanmasına sebebiyet vermişlerdir. Hatta Avrupa'ya geçmeye çalışan Suriyeliler 2. Dünya Savaşı'ndan bu yana yaşanan en büyük göçmen krizine sebep olmuşlardır. Türkiye ise uyguladığı “Açık Kapı Politikası” ile hiçbir Suriyeli vatandaşı geri çevirmemiştir. 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaşla beraber milyonlarca insan yerlerinden yurtlarından olmaktadır (GİGM, 2018). Suriye’de 2011 yılında patlak veren iç savaş nedeniyle birçok Suriyeli canlarını kurtarabilmek için ülkelerini bırakarak Suriye ile en yakın kara bağlantısı olan komşu ülkelere sığınmıştır (UNHCR, 2018).

Ülkemize sığınan Suriyelilerin bir kısmı onlar için yapılan kamplarda yaşamaktadır. Geriye kalan Suriyeliler ise geçici barınma merkezleri dışında hayatlarını sürdürmektedir. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ nün verilerine göre geçici barınma merkezlerinde kalan 157.083 kişi, geçici barınma merkezleri dışında kalan ise 3.446.805 kişi bulunmaktadır (GİGM, 2022).

Kamplarda yaşayan Suriyeli mültecilerin çocukları kamp içinde eğitim görebilirken, kamp dışında yaşayan Suriyeli mültecilerin çocukları ise devlet okullarında eğitimlerini sürdürebilmeleri mümkün olabilir. Devlet okullarında diğer öğrencilerle eğitim gören Suriyeli öğrencilerin birçoğu Türkçe konuşamayabiliyor.

2011 yılında Suriye de başlayan savaştan sonra Suriyeli gençlerin meslek seçimleri bir belirsizlik oluşturmaya başlaması muhtemeldir. Hem bozulan eğitim sistemi hem de oluşan iç karışıklık gençlerin meslek seçememesine sebep olabilir. Ülkedeki kaos ortamı beraberinde işsizliği, can güvensizliğini ve göçleri getirebilir. Bireyler temel ihtiyaçlarının yetersizliğinden dolayı(barınma – beslenme-can güvenliği) eğitim ve meslek seçimi gibi önemli konular tamamlanamamış hatta bunlara hiç vakit ayıramayabilir. Gençlerin geleceği belirsizliğe gün tutabilir.

Bireylerin meslek seçimleri aile yaşantıları tecrübeler, ilgileri, yetenekleri ve kendini tanıma gibi birçok etkenden etkilenebilir. Ancak göç etmiş gençler bu dönemlerde kendilerini tanımaya, ilgi ve yeteneklerini keşfedemedikleri ve bazıları ailelerini kaybettiği için meslek seçimlerinde karar aşamalarında sağlıklı bir dönem göç sürecinden dolayı geçiremeyebilirler. Mesleki seçim ve meslekleri tanıma dönemlerindeki kritik süreçlerde bu alanlara ilgi gösteremedikleri için hem kendilerini

hem de meslekleri tanıyamayabiliyorlar. Bu yüzden bireyler bir meslek havuzunda yüzme bilmeden boğulmaya mahkum olabilirler.

Savaş sırasında Türkiye açık kapı politikasıyla Suriyeli vatandaşlara geçici koruma hakkı vererek onlara can-mal güvenliği, barınma, beslenme ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamıştır. Hatta Türkiye bireylerin eğitim ihtiyaçlarını önemseyerek okul çağındaki bireylerin eğitim hizmetinden yararlanmalarını sağlamıştır(GİGM, 2018).

Şuanda Türkiye’de okuyan binlerce Suriyeli lise öğrencisi bulunmaktadır. (GİGM, 2018). Bu bireyler her ne kadar okul sürecini Türkiye’de geçirseler de çocukluk dönemleri aile yaşantıları ekonomik durumları diğer insanlardan farklı olabileceği gibi travmatik bir süreç olan savaş dönemini görüp farklı yaşantılar geçirmiş olabilirler. Bunlar ile beraber bu bireylerin etnik kökenleri, hayata bakış açıları, dini inanışları, kültürel yapıları da bu tramvatik süreç ile birleştiğinde farklı sonuçlar ortaya çıkarabilirler. Çalışmamızdaki merak konumuz bu bireyler mesleki tercihlerini hangi yönde kullanmışlardır? Bu tercihleri yapmalarındaki sebepler nelerdir? Bu mesleki tercihleri yaparken neyi amaçlıyorlar?

Bu çalışmayla Suriyeli bireylerin mesleki tercihlerini ve bunun sebeplerini ortaya çıkarmamız ülkemizin ilerde Suriyeli bireylere biçeceği sosyal ve ekonomik rolde fikir sağlayabilecektir. Bu bireylerin tercihlerini öğrenmek onlara verilecek eğitim de ya da onları yönlendirmede seçimleri ya da yetenekleri göz önüne alınarak düzenleme yapılabilecektir.

1. BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. TEORİK ÇERÇEVE

Bu bölüm problem ve metodoloji ile kavramsal çerçeve olmak üzere iki başlıktan oluşmaktadır. Problem ve metodoloji; araştırmanın problem durumu, amacı, önemi ve yöntemi anlatılmaktadır. Kavramsal çerçeve başlığında ise ilgili literatüre dayalı olarak göç ile alakalı kavramlar, göç kuramları, meslek ve meslek ile alakalı kavramlar ile beraber mesleki seçim kuramlarından bahsedilmektedir.

Bu bölümde Suriye’den göç etmiş Kilis’te yaşayan liseli öğrencilerin meslek seçimi ve buna etki eden faktörler üzerinde yapılan araştırmanın teorik çerçevesine-metodolojisine yer verilmektedir. Metodoloji kısmında Araştırmanın problem durumu, yöntem ve metodolojisi, sınırlılıkları, veri toplama ve veri analiz yöntemleri gibi araştırmanın yöntemi anlatılmıştır. Daha sonra kavramsal çerçeve kısmında ise araştırmanın kuramsal bölümünden bahsedilmiştir. Kavramsal çerçevede göç ile alakalı kavramlar, göç kuramları, meslek ve meslek ile alakalı kavramlar ile beraber mesleki seçim kuramlarından bahsedilmiştir.

1.1.1. Problem ve Metodoloji

1.1.1.1. *Problem durumu*

Meslek sahibi olmak, devamlı bir eğitim ve öğretim süreci sonrası elde edilir ve süreklilik arz eder. Mesleği, birey için artık bir hayat tarzı haline gelir (Telman, 2006). Meslek kavramını, insanların aldıkları eğitim süreçlerinin altında insanlığa hizmet sunduğu ve sonucunda da yaşamlarını devam ettirebilmek için gelir kazanç ettikleri çalışmalarının tamamı olarak açıklayabiliriz (Kuzgun, 2000).

Her insan çocukluğunda “büyüyünce ne olacaksın?” sorusu ile karşılaşmıştır. Bireyin kendini tanımadan bu soruya yanıt vermesi oldukça zordur. Kendini tanımak ilgi, yetenek, değerlerini bilmek, benlik algısını oluşturmak, rol modellerini belirlemek ve fiziksel özelliklerini tanımakla mümkündür.

Kendini tanıyan kişinin meslek seçimi tanıdığı özelliklerle paralellik arz ederse icra edilen mesleğin daha fazla mutluluk sağlayacağı ifade edilebilir. Her insan için Meslek, kendisinin yaşamı boyunca etkisi altında kaldığı, genel manada kendini tanıdığı,

tanımladığı ve tamamlandığı vazgeçilmezdir. Meslek kavramı, bireyin eğitim hayatına başlaması ve hatta öncesinde kişiye çevresinin küçük yaşlardan itibaren yönelttiği “Büyüyünce ne olacaksın?” sorusu ile karşılaştığı dönem itibari ile oluşmaya başlar. Kişi mesleği ne olursa olsun, odaklanarak, en iyisini yapmayı amaçlayarak, yaptığı işten onur duyarak başarıya ulaşır ve tatmin olur (Niles ve Bowlsbey, 2013).

Bireyler için meslek seçmenin öneminden bahsedecek olursak; meslek sahibi olmanın bireye fiziksel ihtiyaçlarını karşılamak için kazanılan maddi kazancın yanında en büyük katkısı, bireyin sosyal ve duygusal açıdan mutluluğa ulaşmasını sağlamasıdır. İnsan hayatında bu kadar etkisi olan meslek seçimi eğer dikkatli ve en doğru şekilde yapılırsa, bireyin yaşam kalitesi ve doyumuna daha yüksek seviyede olacaktır (Yeşilyaprak, 2014). Birey hayatının en önemli kararlarından biri olan seçtiği mesleğin, onu ne düzeyde mutlu edebilecek seviyede olduğunu bilmek durumundadır. Böylece bireyler daha doğru ve daha mutlu olabilecekleri tercihler yapabileceklerdir. (Kepçeoğlu, 2001).

Bireylerin bu mesleki tercihlerinin en önemli noktası ortaöğretimdir. Birey için mesleki kariyerin en önemli noktalarından biri olan ortaöğretim, öğrencilerin kariyer olgunluklarının gelişiminde çok önemli, kritik bir aşamadır. Bu dönemde genç yetişkinler, akademik karar alma ve meslek seçiminde süregelen zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Genç yetişkinler gelecekteki kariyer yolunu düşünür, kavramsallaştırır ve karar verir (Sultana, 2003; Swanson ve Fouad, 2015’den akt., Abdinoor ve Ibrahim, 2019). Öğrenciler, etkin kariyer kararı verirken ikilem ve zorluklarla karşılaşır (Laskin ve Palmo, 1983). Meslek sahibi olma yolundaki en önemli adım bireyin okul hayatı boyunca edindiği eğitim sonucu ortaöğretim 12. sınıf dönemlerinde artık bir seçim yapma evresine girmesiyle başlar. Bireyin meslek seçimi ve ilerideki kariyerini de etkileyecek olan son sınıf düzeyi, bireyin “ergen” dediğimiz dönemini büyük ölçüde içine almaktadır (Hamamcı ve Çoban, 2007).

Bu ortaöğretim döneminde mesleğe ve kariyere ilişkin algılar, bireylerin gelişim aşamaları doğrultusunda zenginleşir ve anlam kazanır. Gelişimsel farklılıklar göz önüne alındığında, meslek seçimi ve kariyer gelişim ihtiyaçlarını doğru bir şekilde ele almak için öğrenci algılarını, çevresel ve kalıtsal faktörleri dikkate almak önemlidir (Pyne ve Bernes, 2002).

Bireylerin aslında meslek seçimi birçok faktörden etkilenecek olmaktadır. Bireyin geçmişi ve temelleri, rol modelleri, deneyimleri, ilgileri, kişiliği, öğrenme yaşantıları, yetenekleri, meslekler ve bu mesleklerin özellikleri, bireyin kişilik tipi gibi faktörler meslek seçimini etkileyen en önemli etkenlerdendir (Onur, 2004).

Meslek seçimini etkileyen birçok faktör bulunmakla birlikte bu faktörlerden biride göç, afet, savaş gibi durumlardır (Kuzgun,2014). Bu gibi durumlar bireylerin meslek seçim süreçlerini sekteye uğratabilir, meslek tercihlerini farklı yönlerde etkileyebilir ya da mesleki tercihlerin yapılmasını önleyebilir. Göç, savaş, afet gibi durumlar mesleki tercihleri, hayatın akışını sekteye uğratsa bile göç eden bireyler hayatlarında bir meslek seçip para kazanmaya devam edebiliyorlar. Bu meslek seçiminde bireyler ise savaş süreci, göç süreci, duygusal tepkileri, travmatik etkiler gibi birçok şeyden etkilenebilirler.

Öncelikle “Göç” ile ilgili yapılan tanımlamalara bakacak olursak; tanımlarda “yer değiştirme” ve “nüfus hareketi” ortak nokta olarak ön plana çıkmaktadır. Göç eden insanlar hem göç ettikleri yerde hem de göç etmeden önce yaşadıkları yerde birçok değişime sebep olurlar. Bu değişimlerin başında şehrin yaşam şartlarında ve yaşam alanında, sosyo-kültürel ve ekonomik yapısındaki denge değişimleri ya da değişiklikler gelmektedir (Ergün ve Tümtaş, 2016).

Son 20 yıldaki en büyük göç hareketini başlatan Arap baharı da Ortadoğu coğrafyasında büyük denge değişimlerine ve göç olaylarına sebep olmuştur. Bu göç hareketine sebep olan Arap Baharı, Arap coğrafyasında ilk olarak Tunus’ta başlamıştır. Olaylar 15 Mart 2011 tarihinde Suriye’ ye de sıçrar ve ülkede daha iyi şartlarda ve daha adaletli yaşamak isteyen halk, Beşer Esad iktidarına karşı ve gösteriler başlar. Beşer Esad yönetiminin, halkın gösterilerine şiddetle ve silahla karşılık vermesi üzerine iç savaş ve kaos başlar (Yılmaz, 2014).

İç savaşın başlamasından sonra halkın büyük çoğunluğu ülkelerinden kaçarak başka ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır. Türkiye uyguladığı “Açık Kapı Politikası” ile hiçbir Suriyeli vatandaşı geri çevirmemiştir (GİGM, 2018). Türkiye Suriyeli göçmenlere ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye birçok göçmen aileye barınma, beslenme ve eğitim fırsatları sunmaktadır. Birçok öğrenci Türk okullarında eğitim görmeye

başlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti'ne sığınan Suriyelilerin bir kısmı onlar için yapılan kamplarda yaşamaktadır. Geriye kalan Suriyeliler ise geçici barınma merkezleri dışında hayatlarını sürdürmektedir. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü' nün verilerine göre geçici barınma merkezlerinde kalan 50.351 kişi, geçici barınma merkezleri dışında kalan ise 3.713.301 kişi bulunmaktadır (GİGM, 2022).

Kamplarda yaşayan Suriyeli göçmen çocuklar kamp içinde eğitim görebilirken, kamp dışında yaşayan Suriyeli göçmen çocuklar ise eğitimlerine devlet okullarında sürdürme imkanı bulabilmektedir. Her ne kadar Türkiye Suriyeli bireylere eğitim fırsatı verse de okula gidemeyen, çalışmak zorunda olan birçok Suriyeli bireyin olduğu bilinmektedir (Emin, 2019). Değişen kültür, coğrafya, eğitim hayatı, olaylar ve yaşantılar bireylerin mesleki tercihlerini etkileyebilmektedir. Bu savaştan sonra Suriyeli gençlerin meslek seçimleri bir belirsizlik oluşturmaya başlaması muhtemeldir.

Göç etmiş gençler meslek seçim dönemlerinde kendilerini tanımaya, ilgi ve yeteneklerini yeterince keşfedemedikleri ve bazıları da bu süreçte ailelerini kaybettiği için meslek seçimlerinin karar aşamalarında göç sürecinden dolayı sağlıklı bir dönem geçiremeyebilirler. Mesleki seçim ve meslekleri tanıma dönemlerindeki kritik süreçlerde bu alanlara ilgi gösteremedikleri için hem kendilerini hem de meslekleri tanıyamayabiliyorlar. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti tarafından tahsis edilen kampların haricinde yaşayan çocukların bir bölümü eğitimlerini sürdürebilse de önem arz edebilecek bir bölümü de okul yerine ailelerine yardım etmek için çalışmak zorunda kalıyor. Çalışmak zorunda olan bu çocuklar eğitimden ve öğretimden yoksun kalmaktadırlar. Bu mahrumiyet durumu da Suriyeli öğrencilerde eğitim öğretime devam etme, dil problemi ve meslek seçme gibi birçok problemi ortaya çıkarmaktadır. Eğitim görmeyen öğrencilerin sayılarının önemli bir düzeyde olması da bu problemin gelecekte daha çok sıkıntı yaratabileceğini göstermektedir (Bal, 2012: 52).

Eğitimlerini sürdürmemiş kişiler meslek becerilerinden de yoksun kaldığından iş gücü piyasasının dışında kalmaktadırlar. Bu nedenle gerekli gelir ve tüketimin yanı sıra, barınma ve sosyal güvenceden de yoksun kalan bu kişilerin toplumsal ilişkileri zedelenmektedir. Böylece bireyi suça sürükleyebilecek yoksunluklar ortaya çıkmakta ve birey yabancılaşmaktadır (Sürüel, 2008: 251).

Bir de göç sürecinin gençlere yaşattıkları olumsuz psikolojik süreç ve bu sürecin birçok etkisi bulunmaktadır. Bu süreç göçmenlere korku, kaygı beraberinde kimlik karmaşası, aile kayıpları ve travmatik süreçleri getiriyor (Aydın, 2017). Bazı gençlerin ailelerini kaybettikleri için doğru bir aile yönlendirmesine sahip olamamaları ya da savaştan ve hayatta kalma mücadelesinden dolayı çalışmaları meslek seçimine karar vermeyi zorlaştırabiliyor. Travmatik süreçten geçen ve yaşadığı koşulların zorlayıcı olmasından dolayı bu bireylerin meslek tercihleri ve bu mesleği seçme sebepleri de farklı olabilir. UNICEF'in yayımladığı "Dünya Çocuklarının Durumu 2005" raporunda "Yoksulluk içinde yaşayan çocuklar; yaşama, büyüme ve gelişmeleri açısından gerekli maddi, manevi ve duygusal kaynaklardan yoksun biçimde yaşamakta, böylece haklarından yararlanamamakta, potansiyellerini tam olarak geliştirememekte ve topluma tam ve eşit bireyler olarak katılamamaktadırlar." (UNICEF, 2005). Bu potansiyelini tam anlamıyla açığa çıkaramayan ve topluma eşit olarak katılamayan çocuklar Meslek seçim aşamasında kimlik karmaşası yaşayabiliyorlar. Çünkü birey kendisi için önemli bir karar verme aşamasında olduğunu düşünebileceğinden bu gerginlik yaratabilir. Eğer birey bu gerginliği gideremezse ve meslek seçim aşamalarını doğru şekilde aşamazsa bireyde başarısızlık algısı oluşabilir ve doğru meslek seçimi süreci tamamlanamayabilir (Çakırer Özservet & Sirkeci, 2016).

İşte bu çalışmanın yapılmasında rol oynayan problem durumu Türkiye Cumhuriyeti'nde misafirlikleri devam eden Suriyeli gençlerin mesleki tercihlerinin belirsizliği ve bu mesleki tercihlerinin normalin dışında süreçler geçirmiş olmasıdır. Suriyeli gençlerin önemli bir sayıda olduğu düşünüldüğünde hangi meslek grubunu tercih edecekleri araştırmacı tarafından cevap bulunması gereken bir sorun olarak görülmüştür. İleride Suriyeli gençlerin ülkedeki hangi istihdam alanlarına katılacakları, Suriyeli gençlerin olağan dışı yaşadıkları bu göç sürecinin, savaşın ya da diğer faktörlerin mesleki tercihlerini nasıl etkilediği, gençlerin mesleki tercihlerinde neleri göz önünde bulundurdıkları; gençlerin cinsiyetlerinin, kültürlerinin, ailelerinin ne denli etkili olduğu araştırmada cevap aranan problem durumudur. Ayrıca gençlerin meslek seçme sebeplerinin belirsizliği ve hangi mesleklere yönelecekleri çalışmadaki cevap aranan problem durumudur.

Burada yaşıyan Suriyeli gençlerin meslek seçimlerini anlamak, yeteneklerini keşfetmek, onları ilgi ve yeteneklerine göre yönlendirebilmek onların ileride katılacağı doğru iş gücüyle hem ülke ekonomisine hem de toplum faydasına değer katabilecektir. Herhangi bir alanda yeteneğini keşfedip üretime katılmasını sağlamak ülke ekonomisine kar sağlayabilir.

Bu çalışmayla da Suriyeli bireylerin mesleki tercihlerini ve bunun sebeplerini ortaya çıkarmak Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ileride Suriyeli bireylere biçeceği sosyal ve ekonomik rolde fikir sağlayabilecektir. Çalışma Suriyeli gençlerin meslek tercihlerinin belirsizliğine ve mesleki tercihlerinde neleri göz önünde bulundurduklarının bilinmezliğine ışık tutması amaçlanmıştır. Suriyeli gençlerin mesleki tercihlerini öğrenmek, onlara verilecek eğitim de ya da onlara yapılacak mesleki rehberlik süreçlerinde yönlendirici bir çalışma olacaktır.

1.1.1.2. Araştırma soruları

- 1- Göçmen öğrencilerin seçmek istedikleri meslekler nelerdir?
- 2- Göçmen öğrencilerin mesleki tercihlerinde hangi faktörler etkili olmuştur?
- 3- Göçmen öğrenciler mesleki tercihlerini oluştururken neleri dikkate almaktadırlar?

1.1.1.3. Neden göçmen kavramı

Türkiye, başlangıçta yaşanan kitlesel akının geçici bir durum olduğu, iç savaşın sona ermesiyle birlikte Suriyeli göçmenlerin ülkelerine döneceklerini düşünerek hareket etmiş ve politikalarını bu doğrultuda şekillendirmiştir. Nitekim basında ve resmî beyanlarda, savaştan kaçarak Türkiye'ye gelen Suriyelilerin hukuken herhangi bir karşılığı bulunmayan “misafir” şeklinde tanımlandığı ve bu ifadenin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Misafirlikleri sona erdiğinde ülkelerine geri dönecekleri beklentisini içeren “misafir” ifadesinin yanı sıra “mülteci”, “sığınmacı” ve “geçici koruma altındaki bireyler” şeklinde değişik tanımlamalara şahit olunmaktadır. Yaygın bir şekilde birbirlerinin yerine kullanılan söz konusu kavramlar, aslında farklı anlamlar taşımakta ve doğal olarak farklı çağrışımlarda bulunmaktadır. Ortaya çıkan kavram karmaşası karşısında, öncelikle her biri farklı statüye tekabül eden söz konusu kavramların açıklığa kavuşturulmasının bir mecburiyet olduğu görülmektedir (Topal, 2015).

Bir yabancınn Türkiye tarafından mülteci kabul edilebilmesi için; Mülteci başvurusuna neden olan olayın Avrupa ülkelerinde gerçekleşmiş olması; başvuruda bulunan yabancınn ırkı, dini, tâbiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti ve siyasî düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından korkması; başvuru sahibi yabancınn vatandaşı olduğu ülkesi dışında olması ve ülkesinin korumasından yararlanamaması veya söz konusu korku sebebiyle yararlanmak istememesi gerekmektedir (Topal,2015). “Geçici koruma statüsü” ise ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan korumayı ifade etmektedir. Türkiye’de Suriyeli misafirlere savaştan sonra geçici koruma statüsü vermiştir. Suriyeli misafirleri mülteci olarak değil de Geçici koruma statüsündeki göçmenler olarak tanımlamıştır (Topal, 2015).

Bu çalışmada Türkiye’nin Suriyeli misafirlere vermiş olduğu statüden dolayı ve göçmen kavramının da daha geniş bir tanım olduğundan dolayı “Göçmen” kavramı kullanılmıştır.

1.1.1.4. Konu, amaç ve önem

Meslek, kuralları toplumca belirlenen, eğitimler sonucunda kazanılan ya da kazandırılan bilgi ve yeteneklere dayandırılan eylemlerdir (Yanikkerem vd., 2004). Bireyin meslek tercihinde; zihinsel ve fiziksel yeteneklerini, ilgi, ihtiyaç ve ekonomik koşullarını göz önüne bulundurarak meslek tercihindeki kriterlerini belirlemesi gerekir. Meslek seçiminde, kişinin farklı meslekler içerisinde bireysel özelliklerine en uygun olan mesleği seçmesi, kriterlerini buna göre belirlemesi ve mesleği yaparken zevk alacağına inandığı mesleğe yönelmesi önemlidir (Akar, 2012).

Medeni toplumlarda meslek tercihi; bireyin belki de tüm yaşamına yön verecek en önemli nihai kararlardan biri olduğu gibi, bu seçimin bilinçli bir şekilde yapılması kişi ve ülke geleceği açısından çok önem arz etmektedir. Kişi aslında vermiş olduğu bu kararlar hayat tarzını, yaşayacağı coğrafyayı, etkileşimde bulunacağı sosyal çevreyi, maddi gelirini, yaşamın her anını, sorumluluk duygusunu ve seçtiği meslekte mutlu olup olamayacağını da belirlemektedir. Dolayısıyla, bireyin meslek tercihine yönelik kararı,

gerek sosyal yaşamında gerekse de iş hayatında mutlu ve başarılı olmasında önemli bir role sahiptir (Dinç, 2008).

Bireyin meslek seçimi geçmişte yaşadığı hayatı, yetenekleri ve öğrenme süreciyle elde ettiği bilgilerle sentezleyip, kendi kişiliğinin bir yansıması olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak göç eden bireyler bu süreçlerden farklı olarak ya da farklı etmenlerden etkilenerik tercihlerini yapmaktadırlar (Kuzgun,2014). Göç eden Suriyeli gençler meslek seçimi aşamalarını, öğrenme süreçlerini, kendini algılama biçimlerini savaştan dolayı tam olarak gerçekleştiremeyebiliyorlar ve meslek seçiminde sorunlar yaşayabiliyorlar. Ya da mesleki seçimlerini göç ve savaş sürecinde öğrenme süreçlerinde elde ettiği bilgileri travmatik süreçleriyle sentezleyip, bir amaca büründürüp tercihte bulunabilirler. Ve bu tercihlere başka birçok etmende etki ediyor olabilir. Suriyeli bireylerin yaşantılarını ve meslek seçimini dikkate aldığımızda göçmen bireylerin yaşam koşulları, savaş yaşantıları, kayıplar, travmatik süreçler ve göç döneminde kendilerini algılayışları ya da göç esnasında kaybettikleri eğitim-öğrenme süreçleri mesleki tercihlerinde etkili olabilmektedir. Bireyler bu dönemde önemli bir süre eğitimden ve öğrenmekten, kendilerini keşfetmekten, meslekleri tam olarak tanımaktan uzak kalabiliyorlar. Bu çerçeveden baktığımızda mesleki tercihte birçok etmen olsa da Suriyeli bireylerin savaş ve göç süreçlerinin mesleki tercihlerinde yaşantı yoluyla etkili olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmanın konusu da Suriyeli lise öğrencilerin mesleki tercihleri üzerinedir. Suriyeli lise öğrencilerin mesleki tercihleri nelerdir? Suriyeli gençlerin en çok hangi meslekleri seçtikleri ve bu meslekleri seçerken hangi faktörlerin etkili olduğu? Araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Araştırma konusunun öneminden bahsedecek olursak ülkemizde bulunan milyonlarca göçmenin buraya rastgele entegre olmasını beklemenin doğru olmayacağı düşünüldüğünde, araştırma konusunun bu konuda veri ve fikir vermesi açısından ve bireylerin mesleki tercihlerini ve bu tercihlere etki eden faktörleri daha iyi anlamak açısından önemlidir.

Krizin başladığı dönemlerde bu durumun çok uzun sürmeyeceği ve Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin kısa bir zaman diliminde evlerine döneceği varsayılmaktaydı. Bu nedenle Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılara önce "misafir" olarak bakıldı ve çözüm önerileri de kısa vadeli olarak planlandı. Ancak Suriye'deki savaş ve çatışmalar beklendiği gibi kısa sürmemiş, hatta şiddetlenerek devam etmiş ve Türkiye'deki Suriyelilerin uzun yıllar

kalacakları fikri oluşmaya başlamıştır. Sayıları her geçen gün artan Suriyeli sığınmacıların, süreç içerisinde ülkede kalma eğiliminin sürekli arttığı ve Suriye'deki iç savaş sona erse bile önemli bir kısmının ülkelerine dönmeyeceği tahmin edilmektedir(Kutlu, 2015; Sirkeci, 2017; Orhan ve Şenyücel, 2015).

Ülkede kalma eğilimi her geçen gün artan Suriyeli göçmenler hayatın olağan sürecine karışıyor, bu göçmenler ülkemizde bir meslek gruplarına dahil oluyorlar, bir meslekle uğraşıp bir şekilde ekonominin çarkları arasında mücadele ediyorlar. Ve savaş devam ettikçe de ardından gelecek bireylerde bu serüvene katılıp, bazıları okuyup bazıları okumadan mesleki tercihlerini yapacak ve belirli bir meslek gruplarına yöneleceklerdir.

Suriyeli liseli göçmenlerin meslek tercihleri neler? Sorusuna cevap bulabilmek ve bu bireylerin mesleki tercihlerinde hangi faktörleri göz önünde bulundurduklarını bulmak ve anlamak amacıyla bu araştırma yapılmıştır. Bu araştırmanın amacı Suriye'den Türkiye'ye göç etmiş göçmen öğrencilerin mesleki seçimleri ve mesleki seçimlerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşlerinin belirlenmesidir. Bu konunun seçilmesindeki amaç; göç eden bireylerin meslek seçimleri neler? Bu meslekleri seçerken seçimlerine neler etki etti? Tercih ettikleri meslekleri seçme nedenleri neler? Bu mesleği yapınca neleri değiştirmek istiyorlar? Meslekteki amaçları neler olacak? Sorularına cevap aramak, literatüre katkı sağlayıp, Suriyeli bireylerin meslek seçimlerinde neler yapılırsa daha faydalı olup nelerin eksik olduğu konularında öneride bulunmak amacıyla yapılmıştır.

Bu konunun önemi ilerde göçmenlere yönelik yapılacak eğitim çalışmalarında destek olabilmek, yapılacak çalışmaları için uzmanların fikir sahibi olabilmelerini sağlamak ve göçmenlerin gözünden bakarak mesleki tercihlerini betimleyebilmektir. Ülkemizde yaşayan Suriyeli göçmenler 11 yıldır ülkemizde bizlerle yaşıyorlar. Zamanla göçmen bireylerin hayat standartları yükseliyor, sosyal hayata, eğitime ve öğretime gün geçtikçe daha fazla adapte olabiliyorlar. Savaş bitse bile ülkemizde birçok Suriyeli göçmenin kalacağı düşünüldüğünde onların ülkemizdeki yaşam şartlarını kolaylaştırıcı, onları hayata adapte edici, onları istihdama ve hayata kazandırıcı yapılacak olan faaliyetlere bir fikir verme, yol oluşturma konusunda önemli bir çalışmadır. Göçmen bireyler ülkemizde iş kurdular, evlendiler, arsa ve ev gibi taşınmazlar satın aldılar. Bu gibi durumlarda ülkemizde savaşın ne zaman biteceğinin de bilinmezliği göz önünde

bulundurulduğunda bu göçmenlerin büyük bir kısmı ülkemizde kalıcı hale gelmeleri mümkün olabilir. Şuanda ülkemizde bulunan göçmen sayısı da göz önünde bulundurulduğunda bu ciddi bir sayı olduğu görülüyor.

Göçmen öğrencilerin mesleki seçimlerinin ve mesleki seçimlerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi göçmen öğrencilerin eğitim gördüğü okullarda yürütülecek mesleki rehberlik çalışmalarına ışık tutabilecek olması, göçmen öğrencilerin mesleki gelişim süreçlerinin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacak olması, göçmen öğrencilerin mesleki gelişimlerini desteklemeye yönelik devlet politikalarına fikir verebilecek olması bu çalışmayı önemli kılmaktadır. Ayrıca bu çocukların hayata, kazandırılması için ve ilerde ilgi ve yeteneklerini geliştirmek için çalışmalar yapılacaktır, yönlendirme faaliyetlerinde bulunulabilir. Bu faaliyetlere destek verebilmek için onların meslek seçimlerini incelemek ve bu meslekleri neden seçtiklerini, meslekleri seçerken nelere dikkat ettiklerini, eski yaşantılarının bu meslekleri seçerken bir etkisi olup olmadığını ya da bu meslekleri seçmedeki amaçlarının ne olduğunu, bu meslekleri ilerde yapacakları zaman neleri değiştirmek istediklerini öğrenmek bize yol gösterebilir.

Literatür incelendiğinde Suriyeli öğrenciler ile alakalı birçok çalışmalar olduğu görülmüştür ancak Suriyeli öğrencilerin mesleki tercihlerini ve meslek tercihi yaparken neleri göz önünde bulundurduklarını inceleyen bir çalışmanın daha önce yapılmadığı görülmüştür. Literatüre katkısı daha sonra yapılacak çalışmalara destek olabilecek ve özgün bir çalışma olarak alanında daha sonradan gelecek çalışmalara yol gösterebilecektir.

1.1.1.5. Araştırmanın modeli

Suriye’den Türkiye ye göç etmiş göçmen öğrencilerin mesleki seçimi ve buna etki eden faktörleri tespit etmeye yönelik yapılan bu çalışmada nitel araştırma türü, araştırma tipi olarak fenomenolojik araştırma tipi kullanılmıştır. Nitel araştırma, insanların algı, deneyim ve tutumlarının detaylı bir biçimde incelenebilmesi amacıyla kullanılan bir araştırma yöntemidir (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2015). Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırmada nitel araştırma yönteminin tercih edilme sebebi Suriyeli öğrencilerin

meslek seçimlerine etki eden faktörlerin net, açık ayrıntılı şekilde kendi koşulları içerisinde herhangi bir müdahale olmaksızın betimleyebilmektedir.

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji (olgu bilim) desende yürütülmüştür. Fenomenolojik desende yürütülen araştırmalar, bireylerin bizzat deneyimlediği olgulara ilişkin yorumlarına yakından bakarak, zihinlerindeki bilişsel yapıları açığa çıkarmayı amaçlamaktadır (Creswell, 2014, s.124; Creswell, 2015, s.193; Lodico, Spaulding ve Voegtler, 2006, s.270). Bu çerçevede araştırma, Suriyeli göçmen lise öğrencilerinin seçmek istedikleri meslekler ve bu meslekleri seçmelerindeki faktörlerin üzerindeki görüşlerini daha doğru bir şekilde ortaya koymayı sağlayacağı düşüncesiyle fenomenolojik desende yürütülmüştür.

Çalışmanın amacı Suriyeli gençlerin mesleki tercihleriyle alakalı ön bilgi sağlamak, merakı gidermek ve sonraki yapılacak çalışmalar için kaynak ve fikir oluşturmaktır.

1.1.1.6. Örneklem

Bu araştırma Kilis ilindeki Suriyeli göçmen lise öğrencilerin meslek seçimi ve buna etki eden faktörleri tespit etmeye yöneliktir.

Bu araştırmada örneklem olarak Kilis ilinde bulunan 3 okul seçilmiştir. Araştırmada katılımcılar 19 kız 21 erkek olmak üzere toplamda 40 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmaya Kilis Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinden 11 erkek öğrenci, Kilis Hacı Mehmet Koçarslan Anadolu Lisesi öğrencilerinden 6 kız 5 erkek öğrenci, Kilis Öncüpınar Hürriyet Anadolu İmam Hatip Lisesinden 13 kız 5 erkek öğrenci katılmıştır.

Kilis Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde hiç kız öğrenci olmadığı için katılımcıların hepsi erkek öğrencidir. Kilis Hacı Mehmet Koçarslan Anadolu Lisesinde Türkçe bilen ve kendini rahat ifade edebilen öğrenci sayısı 11 olduğu için katılımcı sayısı 11 ile sınırlandırılmıştır. Kilis Öncüpınar Hürriyet Anadolu İmam Hatip Lisesinde öğrencilerin genel ağırlığının dengede olabilmesi için çoğunluğu kız olan 18 öğrenci grubuyla görüşülmüştür.

Bu araştırmada örneklem olarak, amaçlı örnekleme yöntemlerinden önceden belirlenmiş bir takım ölçütleri karşılayan durumların çalışılmasını sağlayan ölçüt örnekleme (Yıldırım ve Şimşek, 2008) kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme yöntemindeki temel anlayış,

önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Burada önceden hazırlanmış bir dizi ölçüt kullanılabileceği gibi ölçütler araştırmacı tarafından da geliştirilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırma yapılacak okullar belirlenirken okul türünün yanı sıra okulun koşullarının uygunluğu, Suriyeli öğrenci sayısı, okul yönetiminin araştırmaya yönelik tutumu, öğrencilerin Türkçe konuşma ve anlama becerileri ve öğrencilerin niteliği gibi faktörler göz önünde bulundurulmuştur.

Araştırma yapmak üzere seçilen liselerin bir tanesinin Meslek Lisesi olması ve bir okulun Anadolu Lisesi olması ve bir diğer okulun da Anadolu İmam Hatip Lisesi olması farklı okullardan bilgi alınması için tercih edilmiştir. Bu okulların seçilmesinde İl Milli Eğitimde ki ilgili birim çalışanlarından bilgi alınmış ve seçilen liselerin kendi sınıflarında il genelinde ortalama bir okul olduğu öğrenilmiştir. Daha sonra tavsiye edilen okulların yöneticileri aranarak okul ve öğrenciler hakkında bilgi alındıktan sonra bu okullar tercih edilmiştir. Araştırmada öğrenciler belirlenirken daha önceden belirlenen kriterlere göre seçilmiştir. Öğrenciler seçilirken Türkçeyi etkin kullanma ve anlama kriterleri araştırmacı tarafından dikkate alınmıştır. Seçilen öğrenciler öğretmen ve araştırmacı işbirliği ile belirlenmiştir. Katılımcılar lisenin her kademesinden de seçilmiştir.

Amaçlı örneklemin büyüklüğü “doygunluk (saturation)” kavramı bağlamında düşünülmektedir. Yeni bilgi ve yeni tema elde edilemediği nokta, verinin doygunluğunu gösterir. Örneğin, farklı katılımcılardan benzer bilgiyi duymaya başladığınızda nitel araştırma doyum noktasına ulaşmış demektir (Glaser ve Straus, 1967). Morse (2000)’e göre katılımcılardan elde ettiğiniz bilginin niteliği ile araştırma için gereken katılımcı sayısı arasında ters bir ilişki vardır. Her bir katılımcıdan elde edilen kullanılabilir verinin niteliği ne kadar yüksek olacak ise o kadar az görüşme yapmaya ihtiyaç olacaktır. Araştırmanın doygunluğa ulaştığı 40 öğrenci ile araştırma yaptıktan sonra anlaşılmış ve araştırma burada sonlandırılmıştır.

1.1.1.7. Araştırmanın katılımcıları

Bu araştırmada katılımcılar Kilis ilinde ikamet eden daha önceden seçilmiş 3 lise de okuyan 19 kız 21 erkek öğrenciden oluşmaktadır. Bu okullar Kilis Öncüpınar Hürriyet Anadolu İmam Hatip Lisesi, Kilis Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Kilis Hacı

Mehmet Koçarlan Anadolu Lisesi’dir. Araştırmanın katılımcıları okuldaki öğretmenler tarafından seçilmiştir. Öğrencilerin seçiminde araştırmacının bir etkisi olmamıştır.

Araştırmaya Kilis Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinden 11 erkek öğrenci, Kilis Hacı Mehmet Koçarlan Anadolu Lisesi öğrencilerinden 6 kız 5 erkek öğrenci, Kilis Öncüpınar Hürriyet Anadolu İmam Hatip Lisesinden 13 kız 5 erkek öğrenci katılmıştır.

Kilis Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde hiç kız öğrenci olmadığı için katılımcıların hepsi erkek öğrencidir. Kilis Hacı Mehmet Koçarlan Anadolu Lisesinde Türkçe bilen ve kendini rahat ifade edebilen öğrenci sayısı 11 olduğu için katılımcı sayısı 11 ile sınırlandırılmıştır. Kilis Öncüpınar Hürriyet Anadolu İmam Hatip Lisesinde öğrencilerin genel ağırlığının dengede olabilmesi için çoğunluğu kız olan 18 öğrenci grubuyla görüşülmüştür.

1.1.1.7.1. Katılımcıların demografik özellikleri

Bu bölümde araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri (yaş, cinsiyet, okul, sınıf, anne-baba mesleği, kaç yıldır Türkiye’de yaşadığı) verilmiştir.

Tablo 1.1. Katılımcıların cinsiyetlerine ilişkin bilgiler

KOD İSİM	CİNSİYET	KOD İSİM	CİNSİYET	KOD İSİM	CİNSİYET
MES.1.E	ERKEK	ANAD.1.E	ERKEK	İMAMH.1.K	KIZ
MES.2.E	ERKEK	ANAD.2.E	ERKEK	İMAMH.2.K	KIZ
MES.3.E	ERKEK	ANAD.3.K	KIZ	İMAMH.3.K	KIZ
MES.4.E	ERKEK	ANAD.4.K	KIZ	İMAMH.4.K	KIZ
MES.5.E	ERKEK	ANAD.5.E	ERKEK	İMAMH.5.K	KIZ
MES.6.E	ERKEK	ANAD.6.K	KIZ	İMAMH.6.K	KIZ
MES.7.E	ERKEK	ANAD.7.K	KIZ	İMAMH.7.K	KIZ
MES.8.E	ERKEK	ANAD.8.K	KIZ	İMAMH.8.K	KIZ
MES.9.E	ERKEK	ANAD.9.K	KIZ	İMAMH.9.K	KIZ
MES.10.E	ERKEK	ANAD.10.E	ERKEK	İMAMH.10.K	KIZ
MES.11.E	ERKEK	ANAD.11.E	ERKEK	İMAMH.11.K	KIZ
				İMAMH.12.K	KIZ
				İMAMH.13.K	KIZ
				İMAMH.14.E	ERKEK
				İMAMH.15.E	ERKEK
				İMAMH.16.E	ERKEK
				İMAMH.17.E	ERKEK
				İMAMH.18.E	ERKEK

Araştırmaya katılan öğrencilerin %52,5 ini erkek, %47,5 ini kız öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan Kilis Mesleki teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin

tamamı erkektir. Araştırmaya katılan Hacı Mehmet Koçarlı Anadolu Lisesi öğrencilerinin %45,45 inin erkek (beş erkek), %54,54 ünün kız (altı kız) öğrenci olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan Öncüpınar Hürriyet Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin %27,77 sinin erkek (beş erkek), %72,22 sinin kız(on üç kız) öğrenci olduğu görülmektedir.

Tablo 1.2. Katılımcıların yaşlarına ilişkin bilgiler

KOD İSİM	YAŞ	KOD İSİM	YAŞ	KOD İSİM	YAŞ
MES.1.E	15 YAŞ	ANAD.1.E	14 YAŞ	İMAMH.1.K	18 YAŞ
MES.2.E	17 YAŞ	ANAD.2.E	14 YAŞ	İMAMH.2.K	18 YAŞ
MES.3.E	15 YAŞ	ANAD.3.K	15 YAŞ	İMAMH.3.K	18 YAŞ
MES.4.E	16 YAŞ	ANAD.4.K	15 YAŞ	İMAMH.4.K	17 YAŞ
MES.5.E	18 YAŞ	ANAD.5.E	15 YAŞ	İMAMH.5.K	18 YAŞ
MES.6.E	17 YAŞ	ANAD.6.K	15 YAŞ	İMAMH.6.K	16 YAŞ
MES.7.E	17 YAŞ	ANAD.7.K	14 YAŞ	İMAMH.7.K	16 YAŞ
MES.8.E	18 YAŞ	ANAD.8.K	15 YAŞ	İMAMH.8.K	15 YAŞ
MES.9.E	17 YAŞ	ANAD.9.K	15 YAŞ	İMAMH.9.K	18 YAŞ
MES.10.E	16 YAŞ	ANAD.10.E	15 YAŞ	İMAMH.10.K	17 YAŞ
MES.11.E	16 YAŞ	ANAD.11.E	18 YAŞ	İMAMH.11.K	17 YAŞ
				İMAMH.12.K	18 YAŞ
				İMAMH.13.K	18 YAŞ
				İMAMH.14.E	18 YAŞ
				İMAMH.15.E	16 YAŞ
				İMAMH.16.E	18 YAŞ
				İMAMH.17.E	17 YAŞ
				İMAMH.18.E	17 YAŞ

Araştırmaya katılan katılımcıların %7.5'i on dört yaşında (üç kişi), %25'i on beş yaşında(on kişi), %15'i on altı yaşında (altı kişi), %25'i on yedi yaşında (dokuz kişi), %27.5' i on sekiz yaşında (on iki kişi) oldukları görülmektedir.

Tablo 1.3. Katılımcıların öğrenim gördükleri okullara ilişkin bilgiler

KOD İSİM	OKUL	KOD İSİM	OKUL	KOD İSİM	OKUL
MES.1.E	KİLİS MESLEKİ TEKNİK ANADOLU LİSESİ	ANAD.1.E	HACI MEHMET KOÇARSLAN ANADOLU LİSESİ	İMAMH.1.K	KİLİS ÖNCÜPİNAR HÜRRİYET ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ
MES.2.E	KİLİS MESLEKİ TEKNİK ANADOLU LİSESİ	ANAD.2.E	HACI MEHMET KOÇARSLAN ANADOLU LİSESİ	İMAMH.2.K	KİLİS ÖNCÜPİNAR HÜRRİYET ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ
MES.3.E	KİLİS MESLEKİ TEKNİK ANADOLU LİSESİ	ANAD.3.K	HACI MEHMET KOÇARSLAN ANADOLU LİSESİ	İMAMH.3.K	KİLİS ÖNCÜPİNAR HÜRRİYET ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ
MES.4.E	KİLİS MESLEKİ TEKNİK ANADOLU LİSESİ	ANAD.4.K	HACI MEHMET KOÇARSLAN ANADOLU LİSESİ	İMAMH.4.K	KİLİS ÖNCÜPİNAR HÜRRİYET ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ
MES.5.E	KİLİS MESLEKİ TEKNİK ANADOLU LİSESİ	ANAD.5.E	HACI MEHMET KOÇARSLAN ANADOLU LİSESİ	İMAMH.5.K	KİLİS ÖNCÜPİNAR HÜRRİYET ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ
MES.6.E	KİLİS MESLEKİ TEKNİK ANADOLU LİSESİ	ANAD.6.K	HACI MEHMET KOÇARSLAN ANADOLU LİSESİ	İMAMH.6.K	KİLİS ÖNCÜPİNAR HÜRRİYET ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ
MES.7.E	KİLİS MESLEKİ TEKNİK ANADOLU LİSESİ	ANAD.7.K	HACI MEHMET KOÇARSLAN ANADOLU LİSESİ	İMAMH.7.K	KİLİS ÖNCÜPİNAR HÜRRİYET ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ
MES.8.E	KİLİS MESLEKİ TEKNİK ANADOLU LİSESİ	ANAD.8.K	HACI MEHMET KOÇARSLAN ANADOLU LİSESİ	İMAMH.8.K	KİLİS ÖNCÜPİNAR HÜRRİYET ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ
MES.9.E	KİLİS MESLEKİ TEKNİK ANADOLU LİSESİ	ANAD.9.K	HACI MEHMET KOÇARSLAN ANADOLU LİSESİ	İMAMH.9.K	KİLİS ÖNCÜPİNAR HÜRRİYET ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ
MES.10.E	KİLİS MESLEKİ TEKNİK ANADOLU LİSESİ	ANAD.10.E	HACI MEHMET KOÇARSLAN ANADOLU LİSESİ	İMAMH.10.K	KİLİS ÖNCÜPİNAR HÜRRİYET ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ
MES.11.E	KİLİS MESLEKİ TEKNİK ANADOLU LİSESİ	ANAD.11.E	HACI MEHMET KOÇARSLAN ANADOLU LİSESİ	İMAMH.11.K	KİLİS ÖNCÜPİNAR HÜRRİYET ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ
				İMAMH.12.K	KİLİS ÖNCÜPİNAR HÜRRİYET ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ
				İMAMH.13.K	KİLİS ÖNCÜPİNAR HÜRRİYET ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ
				İMAMH.14.E	KİLİS ÖNCÜPİNAR HÜRRİYET ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ
				İMAMH.15.E	KİLİS ÖNCÜPİNAR HÜRRİYET ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ
				İMAMH.16.E	KİLİS ÖNCÜPİNAR HÜRRİYET ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ
				İMAMH.17.E	KİLİS ÖNCÜPİNAR HÜRRİYET ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ
				İMAMH.18.E	KİLİS ÖNCÜPİNAR HÜRRİYET ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ

Araştırmaya katılan katılımcıların %27.5'i Kilis Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde (on bir kişi), %27.5'i Kilis Hacı Mehmet Koçarslan Anadolu Lisesinde (on bir kişi), %45'i ise, Kilis Öncü Pınar Hürriyet Anadolu İmam Hatip Lisesindedir (on sekiz kişi).

Tablo 1.4. Katılımcıların Türkiye’de bulunma sürelerine ilişkin bilgiler

KOD İSİM	KAÇ YILDIR TÜRKİYE’DE	KOD İSİM	KAÇ YILDIR TÜRKİYE’DE	KOD İSİM	KAÇ YILDIR TÜRKİYE’DE
MES.1.E	10 YIL	ANAD.1.E	10 YIL	İMAMH.1.K	10 YIL
MES.2.E	8 YIL	ANAD.2.E	8 YIL	İMAMH.2.K	8 YIL
MES.3.E	8 YIL	ANAD.3.K	10 YIL	İMAMH.3.K	11 YIL
MES.4.E	6 YIL	ANAD.4.K	11 YIL	İMAMH.4.K	9 YIL
MES.5.E	11 YIL	ANAD.5.E	9 YIL	İMAMH.5.K	7 YIL
MES.6.E	11 YIL	ANAD.6.K	10 YIL	İMAMH.6.K	10 YIL
MES.7.E	6 YIL	ANAD.7.K	10 YIL	İMAMH.7.K	11 YIL
MES.8.E	11 YIL	ANAD.8.K	10 YIL	İMAMH.8.K	10 YIL
MES.9.E	7 YIL	ANAD.9.K	6 YIL	İMAMH.9.K	10 YIL
MES.10.E	10 YIL	ANAD.10.E	3 YIL	İMAMH.10.K	9 YIL
MES.11.E	9 YIL	ANAD.11.E	10 YIL	İMAMH.11.K	10 YIL
				İMAMH.12.K	9 YIL
				İMAMH.13.K	8 YIL
				İMAMH.14.E	9 YIL
				İMAMH.15.E	9 YIL
				İMAMH.16.E	9 YIL
				İMAMH.17.E	8 YIL
				İMAMH.18.E	8 YIL

Araştırmaya katılan katılımcılardan altı tanesinin 11 yıldır Türkiye’de olduğu, on üç tanesinin 10 yıldır Türkiye’de olduğu, yedi tanesinin 9 yıldır Türkiye’de yaşadığı, yedi tanesinin 8 yıldır Türkiye’de yaşadığı, iki tanesinin 7 yıldır Türkiye’de yaşadığı, üç tanesinin 6 yıldır Türkiye’de yaşadığı ve bir katılımcının da 3 yıldır Türkiye’de yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 1.5. Katılımcıların annelerinin mesleklerine ilişkin bilgiler

KOD İSİM	ANNE MESLEĞİ	KOD İSİM	ANNE MESLEĞİ	KOD İSİM	ANNE MESLEĞİ
MES.1.E	EV HANIMI	ANAD.1.E	MATEMATİK ÖĞRETMENİ	İMAMH.1.K	EV HANIMI
MES.2.E	EV HANIMI	ANAD.2.E	AVUKAT	İMAMH.2.K	EV HANIMI
MES.3.E	KURAN HOCASI	ANAD.3.K	EV HANIMI	İMAMH.3.K	EV HANIMI
MES.4.E	DİN ÖĞRETMENİ	ANAD.4.K	EV HANIMI	İMAMH.4.K	EV HANIMI
MES.5.E	EV HANIMI	ANAD.5.E	EV HANIMI	İMAMH.5.K	EV HANIMI
MES.6.E	EV HANIMI	ANAD.6.K	EV HANIMI	İMAMH.6.K	TERZİ
MES.7.E	EV HANIMI	ANAD.7.K	EV HANIMI	İMAMH.7.K	EV HANIMI
MES.8.E	EV HANIMI	ANAD.8.K	EV HANIMI	İMAMH.8.K	EV HANIMI
MES.9.E	EV HANIMI	ANAD.9.K	EV HANIMI	İMAMH.9.K	EV HANIMI
MES.10.E	EV HANIMI	ANAD.10.E	İNGİLİZCE ÖĞRETMENİ	İMAMH.10.K	EV HANIMI
MES.11.E	EV HANIMI	ANAD.11.E	EV HANIMI	İMAMH.11.K	EV HANIMI
				İMAMH.12.K	EV HANIMI
				İMAMH.13.K	EV HANIMI
				İMAMH.14.E	EV HANIMI
				İMAMH.15.E	EV HANIMI
				İMAMH.16.E	EV HANIMI
				İMAMH.17.E	EV HANIMI
				İMAMH.18.E	EV HANIMI

Tablo 1.6. Katılımcıların babalarının mesleklerine ilişkin bilgiler

KOD İSİM	BABA MESLEĞİ	KOD İSİM	BABA MESLEĞİ	KOD İSİM	BABA MESLEĞİ
MES.1.E	SERBEST MESLEK	ANAD.1.E	MUHASEBECİ	İMAMH.1.K	İNŞAAT İŞÇİSİ
MES.2.E	ŞARKICI	ANAD.2.E	TERZİ	İMAMH.2.K	ŞOFÖR
MES.3.E	TEKSTİL	ANAD.3.K	SERBEST MESLEK	İMAMH.3.K	ŞOFÖR
MES.4.E	BAKKAL	ANAD.4.K	BİLİNMIYOR	İMAMH.4.K	MÜHENDİS
MES.5.E	İNŞAAT MÜH.	ANAD.5.E	SERBEST MESLEK	İMAMH.5.K	SERBEST MESLEK
MES.6.E	İNŞAAT İŞÇİSİ	ANAD.6.K	SERBEST MESLEK	İMAMH.6.K	VEFAT
MES.7.E	TERZİ	ANAD.7.K	BOYACI	İMAMH.7.K	ELBİSE FABRİKASINDA ŞOFÖR
MES.8.E	ARABA TAMİRCİSİ	ANAD.8.K	MARKETÇİ	İMAMH.8.K	
MES.9.E	SERBEST MESLEK	ANAD.9.K	VEFAT	İMAMH.9.K	İNŞAAT İŞÇİSİ
MES.10.E	HAMAL	ANAD.10.E	AŞÇI	İMAMH.10.K	POLİS
MES.11.E	SERBEST MESLEK	ANAD.11.E	ASKER REHBERİ	İMAMH.11.K	OTO BOYACI
				İMAMH.12.K	BİLİNMIYOR
				İMAMH.13.K	MÜZİK ALETİ
				İMAMH.14.E	SATIYOR
				İMAMH.15.E	İNŞAAT İŞÇİSİ
				İMAMH.16.E	MARKETÇİ
				İMAMH.17.E	BOYACI
				İMAMH.18.E	TÜPÇÜ
					MOBİLYACI

Tablo 1.7. Katılımcıların öğrenim gördükleri sınıf düzeyine ilişkin bilgiler

KOD İSİM	KAÇ YILDIR TÜRKİYE'DE	KOD İSİM	KAÇ YILDIR TÜRKİYE'DE	KOD İSİM	KAÇ YILDIR TÜRKİYE'DE
MES.1.E	9. SINIF	ANAD.1.E	9. SINIF	İMAMH.1.K	12. SINIF
MES.2.E	11. SINIF	ANAD.2.E	9. SINIF	İMAMH.2.K	12. SINIF
MES.3.E	9. SINIF	ANAD.3.K	9. SINIF	İMAMH.3.K	12. SINIF
MES.4.E	10. SINIF	ANAD.4.K	9. SINIF	İMAMH.4.K	11. SINIF
MES.5.E	12. SINIF	ANAD.5.E	9. SINIF	İMAMH.5.K	11. SINIF
MES.6.E	11. SINIF	ANAD.6.K	9. SINIF	İMAMH.6.K	10. SINIF
MES.7.E	11. SINIF	ANAD.7.K	9. SINIF	İMAMH.7.K	10. SINIF
MES.8.E	12. SINIF	ANAD.8.K	9. SINIF	İMAMH.8.K	10. SINIF
MES.9.E	11. SINIF	ANAD.9.K	9. SINIF	İMAMH.9.K	12. SINIF
MES.10.E	10. SINIF	ANAD.10.E	10. SINIF	İMAMH.10.K	12. SINIF
MES.11.E	10. SINIF	ANAD.11.E	12. SINIF	İMAMH.11.K	11. SINIF
				İMAMH.12.K	11. SINIF
				İMAMH.13.K	11. SINIF
				İMAMH.14.E	11. SINIF
				İMAMH.15.E	10. SINIF
				İMAMH.16.E	12. SINIF
				İMAMH.17.E	11. SINIF
				İMAMH.18.E	11. SINIF

Araştırmaya katılan katılımcıların %27,5'i 9. sınıf (11 kişi), %20'si 10. Sınıf(8 kişi), %30'u 11.sınıf (11 kişi), %22,5'i 12. sınıf (9kişi) öğrencisi olduğu görülmektedir. Meslek lisesinden katılan öğrencilerden iki tanesi 9. Sınıf, üç tanesi 10. Sınıf, dört tanesi

11. Sınıf ve iki tanesinin 12. Sınıf olduğu gör÷lmektedir. Anadolu lisesinden katılan öğrencilerin dokuz tanesi 9. Sınıf, bir tanesi 10. Sınıf ve 1 öğrencinin de 12. Sınıf olduğu gör÷lmektedir. Anadolu imam hatip lisesinden katılan öğrencilerden ise 9. Sınıf öğrencisinin hiç olmadığı, 10. Sınıf öğrencilerinden dört kişi, 11. Sınıf öğrencilerinden sekiz kişi, 12. Sınıf öğrencilerinden altı kişi olduğu gör÷lmektedir.

1.1.1.8. Verilerin toplanması

Araştırma verileri toplanmadan önce Kilis 7 Aralık Üniversitesi Etik Kurulu'ndan etik kurul onayı alınmıştır. Daha sonra okulların idareleriyle ve rehber öğretmenleriyle iletişime ge÷ilmiştir.

Verilerin toplanması için yapılan gör÷şmeler rehberlik servisinde gerçekleştirilmiştir. Gör÷şmeler ses kayıt cihazına kayıt edilip, ses kayıt cihazının mümkün olmadığı durumlarda ise not alma tekniğine başvurulmuştur. Gör÷şme sırasında 2 kız 1 erkek öğrencinin ses kaydı alınmasını istemediğinden dolayı ses kaydı alınmamış, notlar tutulmuştur. Gör÷şme de öncelikle Suriyeli lise öğrencileri ile tanışılmış, çalışmayla alakalı bilgi verilmiş, katılımcıların kimliklerinin gizli kalacağı ve çalışmanın amacından bahsedilmiştir. Gör÷şme sırasında ses kaydı alınmak istendiği ve bunun sebepleri katılımcılara anlatılmıştır. Katılımcılara, süreçle ilgili herhangi bir kaygıları ya da sormak istedikleri sorular varsa dile getirmeleri istenmiştir. Gör÷şme soruları sorulmadan önce katılımcıların demografik özellikleriyle alakalı sorular sorulmuştur. Bu sorulara cevap alındıktan sonra araştırma sorularına ge÷ilmiştir. Suriyeli gençler sorulara cevap verirken cevaplar sırasındaki davranışları da gözlemlenmiş ve notlar alınmıştır.

Gençlerin gör÷şme sırasındaki tavır, tutum ve cevapları gözlemlenerek bu gözlemlerde sonuç ve bulgular bölümüne eklenmiştir.

1.1.1.9. Veri toplama araçları

Bu araştırmada, veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış gör÷şme tekniği ve gözlem tekniği kullanılmıştır. Bir araştırma tekniği olan gör÷şme, araştırmayı yapan kişi ile araştırmanın konusu olan katılımcı arasında geçen kontrollü ve bir amaca yönelik olan sözlü iletişim biçimidir (Cohen ve Manion, 1994).

Bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin kullanılması tercih edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde araştırmacı görüşme öncesi sormayı planladığı soruların var olduğu görüşme protokolünü hazırlamaktadır. Araştırmacı hazırladığı akışa bağlı kalmanın yanı sıra farklı yan sorular veya alt sorularla akışta farklılıklara gidebilmektedir. Katılımcının verdiği cevapları detaylandırması ve açmasını sağlayabilmektedir. Ayrıca katılımcının verdiği cevapların diğer soruların cevaplarını da barındırması durumunda ilgili soruları atlayabilmesine olanak tanımaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin eğitim bilimleri araştırmalarında sahip olduğu esneklik ve belirli düzeyde standartlık nedeniyle tercih edilmesinin daha uygun olduğu düşünülmektedir (Türnüklü, 2000).

Araştırmada ayrıca gözlem tekniği de kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından katılımcıların davranışları, sorulara cevap verme sırasındaki tavırları, samimiyeti ya da tereddütleri gibi davranış durumları da gözlemlenerek araştırmada veri toplanmıştır. Gözlem, birinci dereceden veri toplamanın ikinci yöntemidir. Çalışma tarzı olarak olaylara hiçbir müdahalede bulunmadan olayların gerçekleştiği bölgede bulunup, soru sormadan onları gözlemek suretiyle olayları inceleyerek veri sağlamaktadır (Erdoğan vd., 2015).

Araştırma için yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirme sürecinde ise araştırma konusu hakkında alan yazın incelenmiş, yapılan çalışmaların görüşme ve anket formlarına bakılmış, bunların dışında mesleki ilgi envanteri ve meslek karar verme yetkinlik leği soruları dikkate alınarak ve görüşme soruları oluşturma aşamaları dikkate alınarak çok geniş ve genel bir taslak yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Araştırma tasarlanırken temel alınan sosyal öğrenme kuramına göre yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formu daha sonra Gaziosmanpaşa niversitesi'nden Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanında iki akademisyen ve devlet okulunda görev yapan yüksek lisansını tamamlamış dört psikolojik danışmana gösterilmiş ve onlardan gelen geri dönüşlere göre düzenlemeler yapılarak süreç tamamlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda öğrencilerin hangi meslekleri, hangi amaçla seçtiklerini ve bu meslekleri seçerken hangi faktörlerin etkili olduğunu bulmak amacıyla on iki soru hazırlanmıştır. Görüşmede önceden

hazırlanmış soruların yanı sıra verilerin daha detaylı ve açık bir şekilde anlaşılabilmesi için görüşmenin akışına göre ek sorularda sorulmuştur.

1.1.1.10. Verilerin çözülmesi ve yorumlanması

Elde edilen nitel verilerin incelenmesinde betimsel analizi tekniği kullanılmıştır. Betimsel analizde toplanan veriler, önceden oluşturulan temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Elde edilen veriler araştırma sorunlarının ortaya koyduğu belirli temalara göre düzenlenebileceği gibi görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular da dikkate alınarak oluşturulabilir. Betimsel analizde görüşülen ve gözlenen kişilerin görüşlerini çarpıcı bir şekilde aktarmak ve yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sıklıkla yer verilir. Betimsel analizde temel amaç elde edilen bulguların, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenmesidir. Sonrasında ise bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır. Neden-sonuç ilişkileri sorgulanır tartışılır ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Betimsel analizde, öğrencilerle yapılan görüşmelerin içeriği incelenerek kategoriler oluşturulmuş, bunlar frekans ve yüzde olarak ortaya konulmuştur.

Araştırmacının verilerin bir kısmı üzerinde odaklandığı ve kalan kısımlarını göz ardı ettiği verileri ayıklama ve sınıflandırma süreci ile başlar. Bu süreç dikkatten kaçan verilerin yeniden yerleştirilmesi, yeniden yapılandırılması ve verilerin muhafaza edilmesi aşamalarından oluşan bir süreçtir (Sardoğan, 2017).

Kayıt cihazına kaydedilen görüşmeler yazıya aktarılmıştır. Görüşmeler yazıya aktarılırken katılımcıların ifadeleri aynen muhafaza edilmeye çalışılmıştır. Yazım yanlışları, söyleyiş hataları, katılımcının kimliğini ortaya çıkaracak ifadeler, öğrenci isimleri yazıya aktarılmamıştır. Elde edilen verilerin tamamı okunarak, incelenmiştir. Kavramları belirlerken ve temalara yerleştirilirken kolay ulaşılabilir olması adına katılımcılara ait yazılı metinler, ayrı ayrı isimlendirilerek ve numaralandırılarak dijital olarak saklanmıştır. Görüşmenin dökümleri analiz yapılmaya uygun hale getirilmiştir. Verilerin toplamasının ardından transkripsiyon sürecine geçilmiştir. Veriler bu şekilde analize uygun hale getirildikten sonra betimsel analizi yapılmıştır.

Son olarak alan yazınından elde edilen bulgular ile örtüşüp örtüşmediği incelenerek ve alan yazınına açıklama getirmesi ya da ileri zamanlarda yapılacak alan ile ilgili

alışmalara yön vermesi amacı ile bulgular yazılmış, sonuç ve öneriler raporlandırılmıştır.

Araştırmada sosyal öğrenme kuramının temel dayanak seçilmesinin sebebi; Sosyal ğrenme kuramının mesleki tercihlere birçok pencereden bakması, mesleki tercihleri kalıtsal, çevresel, öğrenme yaşantıları ve göreve yaklaşım becerileri gibi birçok alanda sınıflandırmasıdır. Sosyal ğrenme kuramı mesleki tercihlerde bireylere göre mesleki tercihleri etkileyen faktörlerin değişiklik gösterdiğini savunması ve bir mesleği seçmenin birden fazla sebebi olacağını göstermesi bu kuramın temel alınmasının ana sebeplerinden gösterilebilir.

Sosyal ğrenme kuramına göre meslek tercihi, bireyin sosyalleşme süreci içinde birçok faktörün karşılıklı olarak etkileşimi ile oluşan karışık bir süreçtir. Bu süreci etkileyen 4 temel faktör vardır. Doğuştan getirilen genetik donanım (yetenekler), çevresel koşullar (eğitim olanakları, fırsatlar, coğrafya, ailenin sağladığı kaynaklar), öğrenme yaşantıları ve göreve yaklaşım becerileridir (Yeşilyaprak, 1995).

Verileri analiz edilirken sosyal öğrenme kuramına göre temalar oluşturulup, verilen cevaplar sosyal öğrenme kuramındaki dört temel faktöre göre sınıflandırılıp analiz ve yorumlama buna göre yapılmıştır.

Sosyal ğrenme kuramını temel alan bu çalışmada kurama göre 4 ana tema belirlenmiştir. Bu temalar;

1. Genetik donanım-kalıtımsa özellikler
2. Çevresel faktörler ve olaylar
3. ğrenme yaşantıları
4. Göreve yaklaşım becerileri

Bu 4 ana tema ise kendi ilerinde temalara ayrılmıştır. Aşağıda ana temalar ve alt temaları listelenmiştir. Katılımcılara sorulan on iki soru ana temalara göre sınıflandırılmış ve katılımcıların söyledikleri aynen aktarılmıştır. Katılımcılara ait görüşleri yansıtabilmek için katılımcılara ait ifadeler hiçbir değişiklik yapılmadan olduğu gibi aktarılarak temaların altında tırnak içerisinde ve italik olacak şekilde verilmiştir. Katılımcıların ifadelerinin yanı sıra araştırmacı görüşme sırasında yaptığı

gözlemleri de aynen aktarmıştır. Katılımcının Psikolojik Danışman olması davranış ve vücut dilini incelemede ve verilen cevapların samimiyetini, geçirtilmesini ya da katılımcının cevapları verirken ki duygularını gözlemleyip değerlendirme açısından araştırmaya önem katmıştır.

Aşağıda 4 ana tema ve onları oluşturan alt temalar verilmiştir.

I. Ana Tema: Kalıtsal Özellikler

Sosyal öğrenme kuramına göre esas alınan meslek tercihin e etki eden kalıtsal özellik ana teması beş alt tema altında toplanmıştır. Bu alt temalar;

1. Yetenek
2. Cinsiyet
3. Fiziksel engeller
4. Fiziksel uygunluk
5. İlgiler

II. Ana Tema: Çevresel Koşullar Ve Olaylar

Sosyal öğrenme kuramına göre esas alınan meslek tercihin e etki eden çevresel koşullar ve olaylar ana teması yedi alt tema altında toplanmıştır. Bu alt temalar;

1. Aile faktörü
2. Savaş
3. Okul
4. İş fırsatları ve para
5. Sosyal çevre ve rol modeller
 - a. Sosyal çevrenin etkisi
 - b. Rol modeller
6. Sosyal medya-teknoloji
7. Mesleğin konumu, mesleğin imkanları ve mesleğin değerleri

III. Ana Tema: Öğrenme Yaşantıları

Sosyal öğrenme kuramına göre esas alınan meslek tercihin e etki eden öğrenme yaşantıları ana teması altı alt tema altında toplanmıştır. Bu alt temalar;

1. Göç sürecindeki öğrenme yaşantısı
2. Meslekler ile alakalı bilgilendirilme
3. Bir meslekte küçük yaşta staj ya da eğitim
4. Geçmiş yaşantılar
5. Çevrede etki yaratabilmek üzere eylemde bulunma- mesleğin yapabildikleri
6. Dış uyarıcıya tepki

IV. Ana Tema: Göreve Yaklaşım Becerileri

Sosyal öğrenme kuramına göre esas alınan meslek tercihinin etki eden performans Becerileri ana teması üç alt tema altında toplanmıştır. Bu alt temalar;

1. Zihinsel engeller
2. Duygusal tepkiler
3. Probleme ilişkin beceriler

Tablo 1.8. Sosyal Öğrenme Kuramına Göre Oluşturulan Temalar

Kalıtımsal Özellikler	Çevresel Faktörler	Öğrenme Yaşantıları	Göreve Yaklaşım Becerileri
Yetenek	Aile Etkisi	Göç Sürecindeki Öğrenme Yaşantıları	Zihinsel Engeller
Cinsiyet	Savaş	Meslekler İle Alakalı Bilgilendirme	Duygusal Tepkiler
Fiziksel Engeller	Okul	Bir Meslekte Küçük Yaşta Staj Ya Da Eğitim	Probleme İlişkin Beceriler
Fiziksel Uygunluk İlgiler	İş Fırsatları Ve Para Sosyal Çevre Ve Rol Modeller Sosyal Medya- Teknoloji Mesleğin Konumu, İmkanları, Değerleri	Geçmiş Yaşantılar Çevrede Etki Bırakabilmek Üzere Eylemde Bulunma Dış Uyarıcıya Tepki	

1.1.1.11. Geçerlilik ve güvenilirlik

Belirli bir düzeyde geçerliği ve güvenilirliğin belirlenmesi nitel araştırmanın inandırıcılığını ve uygun görülme derecesini etkilemektedir (Tekindal ve Uğuz Arsu, 2020). Doğru bilgiye ulaşma noktasında gerekli önlemlerin alınması ve araştırma süreci ve elde edilen verilerin ayrıntılı ve açık şekilde tanımlanmış olması önemli beklentilerdendir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 284-285). Bu beklentileri karşılama amacıyla izlenmiş olan süreç aşağıdaki gibidir:

- 1- Kilis 7 Aralık Üniversitesi Lisansüstü Enstitüsü Etik Kurul izninin alınmasının ardından çalışmaya katılacak Suriyeli lise öğrencilerine gerekli bilgilendirmeler yapılarak gönüllülük esasına dayalı çalışma başlatılmıştır.
- 2- Katılımcıların cevaplarının anlaşılır, açık ve güvenilir olabilmesi için örneklem seçiminde katılımcıların Türkçe anlama ve ifade edebilme becerilerine dikkat edilmiştir.
- 3- Araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu sorularının geçerliği ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla araştırma konusu hakkında alan yazın incelenmiş, yapılan çalışmaların görüşme ve anket formlarına bakılmış, bunların dışında mesleki ilgi envanteri ve meslek karar verme yetkinlik ölçeği soruları dikkate alınarak ve görüşme soruları oluşturma aşamaları dikkate alınarak çok geniş ve genel bir taslak yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Araştırma tasarlanırken temel alınan sosyal öğrenme kuramına göre yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formu daha sonra Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nden Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanında iki akademisyen ve devlet okulunda görev yapan yüksek lisansını tamamlamış dört psikolojik danışmana gösterilmiş ve onlardan gelen geri dönüşlere göre düzenlemeler yapılarak süreç tamamlanmıştır.

1.1.1.12. Sınırlılıklar

Her araştırmada olduğu gibi bu araştırmada da sonuçları etkileyecek yönde sınırlılıklar mevcuttur. Araştırmanın sınırlılıkları; Suriyeli göçmen olmak, Kilis ilinde ikamet etmek, Kilis Öncüpınar Hürriyet Anadolu İmam Hatip Lisesi, Kilis Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Kilis Hacı Mehmet Koçarslan Anadolu Lisesinde okuyor olmak, Türkçe anlıyor ve konuşuyor olmak ile sınırlıdır. Araştırmanın nitel verileri, araştırmada

kullanılmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular, araştırma sırasında cevapları açmak için doğaçlama sorulan sorular ve araştırmacı tarafından yapılan gözlemlerle sınırlıdır. Araştırmada bazı öğrencilerin ses kaydına izin vermemesi araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır. Araştırama ses kaydı ve not alma teknikleriyle sınırlandırılmış, ses kaydına izin verilmeyen yerlerde notlar alınmıştır. Ayrıca katılımcıların bazılarında olan Türkçe de bazı kelimeleri tam olarak bilmemek araştırmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Araştırmada bu sınırlılık Arapça bilen öğretmenler yardımıyla çözülmüştür.

1.1.1.13. Varsayımlar

Bu tez çalışmasında aşağıdaki varsayımlardan hareket edilecektir.

1. Katılımcıların araştırma sorularını rahatlıkla anladıkları ve kendilerini doğru ifade edebildikleri,
2. Katılımcıların Türkiye'yi ve Türkiye'de mesleklerin durumunu tanıyacak kadar Türkiye'de kaldıkları,
3. Katılımcıların mesleklere etki eden faktörler ile alakalı yeterli bilgiye sahip oldukları,
4. Katılımcıların seçtikleri meslekleri neden seçtiklerine ait farkındalığa sahip oldukları varsayılmıştır.

1.2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırmanın konusu olan göç ve meslek ile alakalı kavramlar ve kuramlar tanımlanmıştır. Yapılan çalışanın hem daha anlaşılır olması hem de çalışmanın daha verimli olabilmesi için yapılan literatür taraması bu bölümde aktarılmıştır.

1.2.1. Göç İle Alakalı Tanımlar ve Kuramlar

1.2.1.1. Göç kavramı

Göç, insanlığın geçmişinden beridir var olan ve insan hayatı üzerinde derin izler bırakabilen çok eski bir yapıdır. İnsanlar temel ihtiyaçlarını, sağlık, eğitim, güvenlik, doğal afetler, ekonomik sorunlar, yeni yerler keşfetme, siyasi nedenler, dini sebepler, savaşıardan uzaklaşma vb. sebeplerinden dolayı ülke içinde veya farklı bir ülkeye göç etmişlerdir. Göçler bazen insanın kendi isteğiyle bazen kısa süreliğine, bazen de zorunlu olarak; bireysel, grup ya da toplumsal olarak gerçekleşmektedir (Biçim, 2012).

1.2.1.2. İç göç

Bir ülkenin sınırları içerisinde olan, belirli sebeplere bağlı oluşmuş göç hareketlerine iç göç denir. İç göçte, nüfus hareketliliği, bölgeden bölgeye, şehirden şehre, şehirden kırsala, kırsaldan şehre şeklinde gerçekleştiği için, iç göç olan ülkenin nüfusu değişmez ancak sadece bölgelerin şehirlerin veya kırsaldaki yaşam bölgelerinin nüfusu değişir (Sayın vd. , 2016).

1.2.1.3. Dış göç

Dış göçler, ülkeden ülkeye yapılan göçlerdir. Bu göçler, gönüllü ya da zorunlu şekilde olabilirler. Savaşlar, afetler ve terör gibi sebepler dış göçlere özellikle zorunlu dış göçlere, yüksek refah düzeyinde yaşama isteği, eğitim ve iş değişikliği gibi nedenler de gönüllü dış göçlere örnek olmaktadır (Şahin, 2010).

Dış göçler, “beyin göçleri, işçi göçleri ve mübadele göçleri” diye kendi içinde ayrılabilir (Koçak ve Terzi, 2012).

1.2.1.4. Beyin göçü

İyi eğitilmiş, yetenekli ve aradığı imkânı kendi ülkesinde bulamayan işgücünün az gelişmiş bir ülkeden gelişmiş bir ülkeye göçüne denilmektedir (Erol ve Ersever, 2014).

1.2.1.5. İşçi göçü

Çalışmak ve para kazanmak amacıyla insanların başka ülkelere giderek yapmış oldukları göçlerdir (Erol ve Ersever, 2014).

1.2.1.6. Mübadele göçü

Mübadelelennin sözlük anlamı değış-tokuştur. Bir antlaşmanın maddelerine dayanılarak yapılan, ülkedeki bazı halkların karşılıklı olarak yer değıştirmesiyle olan göçlere mübadele göçleri denilmektedir (Erol ve Ersever, 2014).

1.2.1.7. Zorunlu göç

Zorunlu göç, doğal olaylar sonucunda oluşan durumlardan, insan kaynaklı olaylarla, zorlama oluşturan, insanların hayatlarına ya da refah düzeylerine yönelik tehditlerden dolayı yer değıştirmesini ifade eden göç çeşidi olarak tanımlanmaktadır (Şahin, 2018).

1.2.1.8. Gönüllü göç

İnsanların herhangi bir zorlamaya, baskıya, şiddete ya da kısıtlamaya maruz kalmadan, kendi talepleri sonucunda yapmış oldukları göçe “gönüllü göç “denir (Koçak ve Terzi, 2012).

1.2.1.9. Göçmen, mülteci ve sığınmacı

Ekonomik sebepler, yaşadıkları ortam ya da farklı sebeplerle başka ülkelere giderek, orada hayatlarını devam ettiren bireyler “Göçmen” olarak adlandırılmaktadır (Olçay, 2012).

Vatandaş olduğu ülkede yaşamayan ve dini, mezhebi, ırkı, siyasi düşüncesi gibi sebeplerden dolayı haksızlığa uğramaktan korktuğu için kendi vatanına dönemeyen bireyler “Mülteci” olarak adlandırılmaktadır (Türk Kızılay’ı Göç ve Mülteci Hizmetler Müdürlüğü Göç İstatistik Raporu, 2017).

Konuyla alakalı ulusal veya uluslararası yasalar çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne yönelik yaptıkları başvurunun kabulünü bekleyen bireylere “Sığınmacı” denir (Adıgüzel, 2016).

1.2.1.10. Geçici koruma statüsü

Geçici koruma statüsü YUKK'un 91'inci ilkesine göre; toplu olarak Türkiye Cumhuriyeti hudutlarına gelen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirilmeyen göç eden insanların uluslararası koruma ihtiyacının sağlanması amacıyla acil çözüm yolları bulmak amacıyla oluşturulan korumayı ifade etmektedir. İçerik olarak ülke sınırları içerisinde serbest olarak kabul, geri gönderilmeme ilkesine uyulma ve temel ihtiyaçların karşılanması içeriklerinden oluşmaktadır (Çiçekli, 2013).

1.2.1.11. Türkiye'de bulunan Suriyelilerin hukuki statüsü

Türkiye'de bulunan Suriyeli göçmenler konusunda var olan en önemli sorunlardan biri, Suriyelilerin yasal statülerinden kaynaklanmaktadır. Türkiye'ye gelen Suriye vatandaşı göçmenlerin Türkiye'nin coğrafi kısıtlama uygulaması nedeniyle mülteci statüsü kazanmaları mümkün değildir. Suriye'de yaşanan iç savaş Avrupa dışında yaşanan olaylar çerçevesinde olduğundan dolayı Suriye'den Türkiye'ye gelerek sığınma talebinde bulunan göçmenlere şartlı mülteci statüsü verilebilir görünmektedir. Ancak şartlı mülteci statüsünün verilebilmesi için de bu kişilerin bireysel koruma başvurusunda bulunmuş olması gerekmektedir. Oysaki ülkelerinde yaşanan savaştan kaçarak ani ve büyük ölçekli kitlesel akın şeklinde gelen Suriyelilerin uluslararası koruma taleplerinin bireysel olarak değerlendirmeye alınması mümkün olmadığından Türkiye bu kişilere karşı açık kapı politikası benimsemiş ve Ekim 2011 ayından itibaren geçici koruma rejimine aldığını ilan etmiştir (İhlamur, 2014).

1.2.1.12. Göç kuramları

1.2.1.12.1. Ravenstein göç kanunları (1885)

Ravenstein'in göç kuramı, göçün genel kanunlarını içermektedir. Ravenstein bu kuramını, 1871 ve 1881 yılı İngiliz nüfus sayımı istatistiklerinin verileri üzerine oluşturmuş ve bu elde ettiği verilerden hareketle yedi göç kanunu ortaya çıkarmıştır. Bu kuram, daha sonra başka kuramcılar tarafından ortaya çıkacak olan göç kuramlarına bir rol model olmuştur. Çünkü Ravenstein'in 1885'te ortaya çıkan bu kuramı göçle ilgili yapılan ilk çalışma olma unvanını taşımaktadır (Yalçın, 2004).

Ravenstein'in göç kuramının yedi kanunu şunlardır.

1.2.1.12.1.1. Göç ve mesafe

Göçmenlerin salt çoğunluğu sadece kısa mesafeli yani yakın yerlere göç ederler. Bu yakın mesafeli göç, göç edilen yerde göç dalgaları oluşturan bir etkiye sahiptir. Ortaya çıkan bu göç dalgaları daha fazla göçmene ev sahipliği yapabilecek olan büyük sanayi ve ticaret merkezlerine doğru yönelme eğilimindedir (Çağlayan, 2006).

1.2.1.12.1.2. Göç ve basamakları

Göç hareketleri basamaklar şeklinde oluşmaktadır. Büyük sanayi ve ticaret şehirlerinde oluşan ekonomik büyüme, kendisine yakın olan bölgelerdeki kırsaldan göçleri çekmektedir. Göç veren kırsal bölgelerde oluşan nüfus seyrelmesi ise; o kırsal bölgeye yakın bölgelerden göç alarak oluşan eksiklik doldurulmaktadır (Çetiner, 2020).

1.2.1.12.1.3. Yayılma ve emme süreci

Ravenstein'a göre göç olayı, kendi başına sadece bir amaç olamaz, insanlar sadece göç etmek istedikleri için göç ederek yer değiştirmezler. Göçmenler için asıl amaç, şehirde gelişen ekonomik ve ticari faktörlerin gelirlerinden pay almaktır. Kentin gelirlerinden pay alma arzusu ya da daha iyi şartlarda yaşama isteği, yayılma sürecini desteklemektedir (Çağlayan, 2006).

1.2.1.12.1.4. Göç zincirleri

Ravenstein, göçün zamanla zincirleme bir şekilde geliştiğini ve göç alan bölgelerin aynı zamanda göç de verdiğini ifade etmiştir. Yani her bir göç hareketi, tetikleyici bir etki yaparak, bir diğer göç hareketini oluşturmaktadır (Adıgüzel, 2016).

1.2.1.12.1.5. Doğrudan göç

Ravenstein'in kuramının ilk dört maddesinde basamaklı ve zincirleme bir göç hareketlerinden bahsetmektedir. Ancak Ravenstein'in beşinci maddesi doğrudan, uzun mesafeli ve basamaksız bir göç çeşididir. Uzun mesafeli göçlerde, göç eden bireyler büyük ticaret, endüstri merkezlerine yönelmekte, basamaksız şekilde, doğrudan bu şehirlere yerleşmeyi tercih etmektedirler (Adıgüzel, 2016).

1.2.1.12.1.6. Kır kent yerleşimcileri farkı

Ravenstein'a göre, kentte yerleşik olarak yaşayan insanlar, kırsal bölgelerde yerleşik olarak yaşayan insanlardan daha az göç etme eğilimine sahiptirler. Kente doğru olan göçler, kentteki yerleşik yaşayan insanları çok fazla yerinden etmemektedir. Oysaki kırsal bölgelerden kırsal bölgelere yapılan göç hareketleri, kırsalda yerleşik yaşayan insanları yerinden oynatma, göç dalgaları ve basamaklı bir göç yaratma eğilimindedir.

1.2.1.12.1.7. Kadın erkek farkı

Ravenstein'in son göç kanunu cinsiyete aittir. Bu kanuna göre kadınlar, erkeklere oranla daha fazla göç etme eğilimine sahiptirler. Ravenstein, yayımladığı ikinci makalesinde (1889), kadınların iç göçler ve kısa mesafeli göçlerde erkeklerden daha fazla göç eğiliminde olduğunu yinelemiştir ve bir ekleme yapmıştır: Erkekler uzun mesafeli ve yurtdışı göçlere, daha fazla katılmakta ve daha yüksek bir göç eğilimi taşımaktadırlar (Yalçın, 2004).

1.2.1.12.2. Everett Lee göç kuramı

Lee bu kuramında, göçmen olgusundan daha çok göç olgusuna odaklanmış fakat göçmen olgusunun görmezden gelinmemesi gerektiğini de kuramında belirtmiştir. Lee'nin itme ve çekme kuramına göre, hem yaşanan yerde hem de gidilecek yerde, itici ve çekici faktörler vardır (Yalçın, 2004).

Lee'ye göre göç sürecini başlatan dört temel faktör vardır:

1. Yaşanan yerle ilgili faktörler
2. Gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler
3. İşe karışan engeller
4. Bireysel faktörler

1.2.1.12.3. Petersen'in beş göç sınıflandırması

William Petersen, insanlar arasındaki farklılıkları ön plana çıkararak beş temel göç tipi sıralamıştır. Petersen, Lee'nin İtme-Çekme Kuramı'nın altında yatan sebepleri incelemiştir. Göçü etkileyen unsurlardan iten ve çeken faktörlerin zaman zaman

değişiklik gösterebileceğini ileri süren Petersen (1958), göçün en temel sebebi olarak ekonomik şartları vurgulamıştır. Ekonomide meydana gelen değişimler ve dalgalanmaların toplumun her kesimini aynı derecede etkilemediği varsayımından hareket eden Petersen, kuramını toplumsal farklılıkların üzerine inşa etmiştir (Petersen, 1958).

1.2.1.12.4. Kesişen fırsatlar kuramı

Bu kurama genel olarak incelendiğinde mikroya yönelik, göç konusunda insanların kararları ve bu kararlara iten sebepler üzerine odaklanan ve sosyal özne olarak göçmeni ön plana çıkaran bir kuram olduğu görülmektedir.

Kurama göre göç olgusunda önemli olan bölümler, göç edilecek uzaklık, varılacak bölgedeki koşullar ve imkânlar ve bu imkânların miktarıdır. Fakat Stouffer var ettiği bu kuramda, bu üç önemli unsurdan mesafeyi analiz faktörü olarak diğer unsurların önüne koymaktadır. Stouffer'a göre, göç çalışmalarında çekim etkisi daha fazla incelenmelidir. İki farklı merkezdeki çekim etkileri, göçülecek yerle çekim merkezi arasındaki uzaklık dikkate alınarak incelenmelidir (Stouffer, 1940, 846). Yani, Stouffer açık bir şekilde herhangi iki merkeze yönelecek olan göç olayında, çekme unsurlarının önemli olduğunu, fakat bu unsurların önemini belirleyen temel unsurunda mesafe olduğunu söylemektedir. Buna göre, belli bir mesafeye göç edecek insanların sayısı bu mesafedeki işe girme olanaklarının çokluğuyla doğru orantılıdır (Jansen, 1970).

1.2.1.12.5. Ekonomik temelli göç kuramları

Göç ile alakalı ilk sistemli teori olarak değerlendirilebilecek olan ekonomik temele dayalı göç kuramları, insan gücü piyasasındaki arz ve talep arasındaki farkın ülkelere (bölgelere) göre değişmesi temeline dayanır. Burada Neo-Klasik Göç Kuramları, Yeni Ekonomi Kuramı ve ikiye Bölünmüş insan gücü Piyasası Kuramı olmak üzere üç farklı ekonomi temelli göç kuramından bahsedilecektir (Adıgüzel, 2016).

1.2.1.12.6. Neo-klasik ekonomi kuramı

Göç üzerine ilk sistemli fikri ileri süren en eski ve en çok bilinen uluslararası göç teorisi, neo-klasik teori olmuştur. Bu kuram, farklı bölgelerin insan gücü piyasasındaki arz ve talep dengesizliğinin hem iç göçün hem de uluslararası göçün sebebi olduğu fikrini savunmaktadır (Massey vd. , 1993).

Bu kuram, neo-klasik iktisat kuramından ilham almıştır. Makro ve mikro seviyede temellere dayandırılmıştır. Makro seviyede, göçün nedeni, para ve insan gücü faktörünün eşitsiz bölgesel dağılımı olarak görülmektedir. Mikro seviyede ise; insanların devletler arasındaki farklılıklara göç ederek reaksiyon gösterdiği fikri kabul edilmektedir (Tokatlı, 2011).

1.2.1.12.7. Neo-klasik ekonominin makro göç kuramı

İnsan gücü fazlası bulunan devletlerde, maaş piyasası ucuz olurken; insan gücü eksikliği olan ülkelerde, maaş piyasası yüksektir. Ülkeler arası bu maaş farkları sonucunda, bu düşük ücret seviyesi olan ülke vatandaşı, yüksek ücret düzeyi ve işgücü ihtiyacı olan ülkeye göç eder. Bu göç hareketi sonucunda; insan gücü açısından zengin ülkede insan gücü piyasası küçülür, dolayısıyla maaş seviyesi yükselir, buna karşılık işgücü açısından fakir olan ülkede işgücü piyasası büyümeye başlar ve maaş düzeyleri azalır. Sonuç olarak; maaş seviyesi, her iki ülkede de dengelenmiş olur (Güllüpinar, 2012).

1.2.1.12.8. Neo-klasik ekonominin mikro göç kuramı

Bu kuramın tezine göre; bireyler kazançlarını en üst seviyeye çıkarmak isterler ve bu sebeple de bireyler kendileri için en karlı olacak ülkeyi tercih etmeye çalışırlar. Göçülecek ülkenin düzenlemeleri, göçmen istihdam etme rekabeti içindeki ülkelerin uyguladıkları politikaları ve kişinin mali tablosu, ülke bulabilmelerini zorlaştırmaktadır. Bireyler, göç edecekleri ülkeyi, göçmen istihdam etme çabası içinde olan hedef ülkeleri karşılaştırarak aralarından tercih yapıp seçerler (Güllüpinar, 2012).

1.2.1.12.9. Merkez-çevre (dünya sistemi) kuramı

Merkez-çevre kuramına göre çevre olarak isimlendirilen devletler, merkez devletler için vazgeçilemeyecek ve merkez ülkelerin sürekli kapitalist gelişimi perspektifinde ihtiyaç duyulan bir noktadadırlar. Ortaya çıkan bu gereksinim, esasen bağımlılık halkasını meydana getiren iktidar çarkının temel ihtiyacıdır. Merkez ülkeler, ucuz emek, hammadde ve üretilen kalifiye malın ihraç edilmesi için çevre ülkelere gereksinim duymaktadırlar. Çevre ülkeler de, kapitalist gelişimlerini tamamlama ve ekonomik refahlarını yükseltmek için merkez ülkelerle bu tip bir ilişki sistemine dâhil olmaktadır. Kurama göre gerek merkez olarak kabul edilen gerekse de çevre olarak

kabul edilen ülkelerin, çeşitli alanlarda ve yapılarda birbirlerine ihtiyaçları vardır (Çağlayan, 2006).

1.2.1.12.10. Göçmen ilişkiler ağı (network kuram)

Göçmenlerin yaşadıkları ülke, göç ettikleri ülke, eski göçmen, yeni göçmen ve yerleşik halk arasında ortak köken, akrabalık, hemşerilik, soydaşlık, dindaşlık ve dostluk gibi kişilerarası ve toplumlar arası bağlantılara referansta bulunan kavrama ilişkiler ağı denir (Abadan-Unat, 2002).

Sosyal ağlar küresel göçün sürekliliği bakımından kayda değer bir kaynak sunar. Çünkü ilk göç edenler sonradan göç edenlere göre daha fazla risk ile karşıyadır ve göç sürecindeki toplam maliyeti daha azdır. Bu anlamda göçmen ağının varlığı göç etmeyi düşünen bireyleri cesaretlendirip motive etmekte ve göç sürecinin zorluklarını azaltmaktadır (Çağlayan, 2006).

1.2.1.12.11. Göç sistemleri kuramı

İki veya daha fazla ülkenin, karşılıklı bir şekilde göçmen takası üzerinden kurdukları düzene dayanan, ekonomik ve politik merkezli bir kuramdır. Göç veren ve göç alan ülkeler göçmen takasıyla oluşturdukları göç sistemi ve ilişkiler zinciri, Meksika ve Amerika Birleşik Devletleri gibi birbirine yakın iki ülke ekseninde oluşabileceği gibi, Batı Afrika ülkeleri ve Fransa gibi birbirleriyle aralarında çok büyük uzaklık olan ülkeler ve bölgeler arasında da kurulabilir (Çağlayan, 2006).

1.2.1.13. Meslekler ile alakalı tanımlar ve kuramlar

1.2.1.13.1. Meslek

Meslek, genel anlamda, bir kimsenin yaşamını idame ettirebilmek için yaptığı, kuralları kamusal olarak belli olan ve yeterli bir eğitim sonucunda edinilen sistemli etkinlikler olarak tanımlanır. Meslek belli bir tür alanda eylemde bulunabilme yetisidir (Kuzgun, 1982).

1.2.1.13.2. Meslek seçimini etkileyen faktörler

Bireyin gereksinimleri, ahlaki yapısı, ilgileri, genel ve becerileri, kişilik özellikleri gibi faktörlerin yanı sıra, ailesi, yaşadığı coğrafyanın özellikleri, iş imkanları, sektördeki arz talep dengesi gibi çeşitli çevre faktörleri mesleki tercihleri etkiler. Meslek tercihini etkileyen faktörler arasında kişisel özellikler olduğu kadar yaşadığımız toplum ve çevre,

mesleğin bugünkü ve gelecekteki durumu, çalışma şartları, gibi etkenler de sayılmaktadır (Özgüven, 2003)

Meslek seçimi; yetenek, ilgi, aile, cinsiyet ve yaş, eğitim ve zeka, güdülenme, mesleki prestij gibi faktörlerin etkisiyle oluşur.

1.2.1.13.2.1. Yetenek

Yetenek, herhangi bir bilgi ve/veya beceriyi öğrenebilme gücüdür. Bu güç, doğuştan insana verilmiş gizil becerinin (kapasitenin) çevre ile etkileşip ve eğitim ile işlenip dönüşerek yeni öğrenmeler için hazır hale getirilmiş bölümüdür. Bir kişinin yeteneği, o kişi bir eğitim programına alınacağı zaman gündeme gelen bir özelliğidir (Kuzgun, 2004).

1.2.1.13.2.2. İlgi

İlgi, bir insanın bir nesneye, duruma, olaya ya da herhangi bir şeye karşı kayıtsız kalamama, yönelme, hoşlanma ve merak güdüsüdür. Roe'ya göre ilgi bir insanın özel bir çaba harcamadan dikkatini odakladığı, gözlemlediği, üstünde durup düşündüğü ve keyif alarak yaptığı işlerdir (Kuzgun, 2009)

1.2.1.13.2.3. Cinsiyet

Cinsiyet, meslek seçim üzerinde oldukça etkili faktörlerden biridir. İş hayatında kadın çalışan sayısında gerçekleşen artışa rağmen, mesleklerde kadın ve erkek sayıları dengeli değildir. Buna sebep olan faktör de cinsiyet farkı dikkate alınarak meydana gelen “kadın işi”, “erkek işi” tabirleridir. Güce ihtiyaç olmayan, özel yaşam düzenini bozmayan, yoğun seyahat gerektirmeyen iler, kadınlar için daha uygun olarak görülürken, kadınlar da bu tarz işleri daha cazip bulurlar (Çakaloz, 1997, Kuzgun, 2000).

1.2.1.13.2.4. Meslek değerleri

Meslek değerleri, bir meslek sahibi olma sonucunda o mesleğin kazançlarından elde edilen doyum olarak nitelendirilebilir. Örneğin; mesleğin bireye getirdiği statü, prestij, saygınlık ve kariyer edinme, mesleki rahatlık, kazanç, iş garantisi ile düzenli gelir elde etmede kendini güvende hissetme gibi. İnsanlar meslek seçimi yaparken gelecekteki amaçlarına ve seçecekleri mesleğin meslek değerlerine göre düşünmektedirler. Bu

nedenle Sharef, “birey bir yandan topluma hizmet etme, bağımsız olma gibi bireysel değerleri dikkate alırken diğer taraftan statü, saygı, prestij ve kazanç gibi işe ait değerleri de dikkate almalıdır” der (Aktaran, Özen ve Gülaçtı, 2006).

1.2.1.13.2.5. Çevresel faktörler ve aile yapısı

Bireyin sosyal geçmişi, anne-baba ilişkisi, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ve bireyin içinde var olduğu sosyal çevre, kariyer-meslek tercihini önemli ölçüde etkileyen en temel faktörlerdendir. Yapılan çalışmalara göre eğitim düzeyi düşük anne-babaların çocuklarının hemen hemen anne veya babanın yetenek- beceri gerektirmeyen mesleğini seçme ihtimalinin yüksek olduğu, yönetici akademisyen gibi eğitim seviyesi yüksek profesyonellerin çocuklarının ise daha çok yönetsel ve profesyonel işlere yatkınlık ve ilgi gösterdikleri anlaşılmaktadır (Can, 1995).

1.2.1.13.3. Meslek seçiminde karar verme kuramları

İnsan hayatının her döneminde karşımıza çıkan karar verme, özellikle ergenlik döneminde daha da önem kazanmaktadır. Doğru ve mantıklı kararlar verebilme, normal bir ergen bireyin en önemli niteliklerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Ergenlik döneminde alınan kararlar, bireyin sağlığı, mesleği, psikolojik uyumu ve sosyal kabulü üzerinde yaşamı boyunca etkili olabilecek niteliklere sahiptir. Ergenlik döneminde verilen kararlar yaşamı şekillendirmekte, genişletebilmekte ve hatta sınırlandırabilmektedir. On dört-on beş yaşlarındaki bireyler problemlere alternatif çözümler bulma ve problemlerine soyut olarak inceleyebilme yeterliliğine sahip olmaktadır (Mann ve vd. 1989).

Yaşı ileri olan ergen bireyler, daha çok seçenek meydana getirmekte, geleceğe yönelik olan sonuçlara daha fazla değer vermekte, profesyonellere daha çok başvurmakta ve verilen tavsiyelerin ortaya çıkan sonuçlarını daha çok farkında olmaktadır (Kuzgun, 2003).

1.2.1.13.3.1. Hilton’a göre karar verme

Hilton’a göre karar vermede güdüleyici faktör, bilişsel tutarsızlığı azaltma çabasıdır. Bir karar verme davranışının başlaması için öncelikle çevreden gelen bazı girdilerin bulunması ve bu girdilerin kişinin bilişsel yapısını ya da kişisel dengesini bozucu

mahiyette olması gerekir. Tutarsızlık kişide dayanılmaz hale gelince değerlerini, beklentilerini ve temel dayanaklarını gözden geçirmeye başlar. Gördükleri tutarsızlığını azaltmaya yetiyorsa sorun yoktur ama yetmiyorsa yeni davranış seçenekleri arar (Kuzgun, 2009).

1.2.1.13.3.2. *Gelatt'a göre karar verme*

Gelatt (1962) karar vermeyle alakalı birbirini takip eden süreci şu şekilde açıklamaktadır. Bu sürecin ilk adımında “Yordayıcı sistem” vardır. Bu sistem, muhtemel seçim alanlarını, bu seçim alanlarının muhtemel sonuçlarını ve sonuçların meydana gelme olasılıklarını kapsamaktadır. Seçimlerin muhtemel sonuçları ve onların meydana gelme olasılıkları için gerekli olan, her bir seçeneğe uygun konuyla ilgili bilgi sahibi olunmasıdır. İkinci adım “değer sistemi”dir. Bu sistem sonuçlardan istenilir olanları içermektedir. Sürecin üçüncü adımını “ölçüt” oluşturmaktadır. Bu son adımı kararın seçimi ve değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Bu üç öge, seçeneklerin sonuçlarını uygulamayı bilmeyi ve değerlendirmeyi içermektedir. Gelatt’a göre karar verme durumunda bulunan bireyin daha çok bilgi toplaması gerekmektedir.

1.2.1.13.3.3. *Bergland'a göre karar verme*

Bergland (1974) karar verme sürecinin bazı aşamalardan geçtiğini belirtmektedir, bunlar:

1. Problemin hissedilmesi: Yeni bir davranış şeklinin aranması ve kabullenilmesi.
2. Problemin tanımı: Sorunun hissedilerek çözüme kavuşturulması gereken bir problem olarak ifade edilmesi ve adlandırılması.
3. Seçeneklerin oluşturulması: Gerçekleşme ihtimali en yüksek olana doğru yönelme.
4. Seçenekler hakkında bilgi toplama: Her seçeneğin olumlu ve olumsuz yönlerinin ortaya çıkarılması.
5. Elde edilen bilgilerin istekleri karşılama bakımından değerlendirilmesi.
6. Uygun seçeneğin belirlenerek, planın uygulamaya konması.

7. Sonucun değerlendirilmesi

1.2.1.13.3.4. *Littrel'e göre karar verme*

Karar verme sürecine ilişkin benzer açıklamalar Littrel (1987) tarafından da yapılmıştır. Littrel'e göre karar verme süreci yedi aşamadan oluşmaktadır. Bunlar;

Problemin Tanımı: Verilecek kararın kişinin hayatındaki öneminin belirlenmesi

Amaçlar Oluşturma: birey için özel hedeflerin belirlenmesi

Kaynakların Belirlenmesi: hedeflere varılabilmesi için gerekli olan ulaşılabilir özelliklerin belirlenmesi. Kişisel, evresel ve maddi kaynakların belirlenmesi.

Seçeneklerin Gz nnde Bulundurulması: Ulaşılabilir seçeneklerin olumlu ve olumsuz yönlerinin test edilmesi. Bu seçeneklerin istenen amaca ulaştırıp ulaştıramayacağının sınanması.

Karar Verme: Amaçlara ulaştırabileceği düşünülen seçeneklerden birinin tercih edilmesi.

Kararın Uygulamaya Konulması

Sonuçların Değerlendirilmesi: İstenilen hedeflere ulaşılıp ulaşılmadığı ve problemin zlp çözülmediği tartışılır.

1.2.1.13.4. *Mesleki seçim kuramları*

1.2.1.13.4.1. *zellik faktör kuramı*

Mesleki gelişim kuramları bakımından en eski fıkri olan özellik faktör kuramına göre; her insanın farklı niteliklere-özelliklere sahip olduğu, bunların ölçülebildiği ve bu özelliklerin mesleklerin gerek duyduğu niteliklerle eşleştirilebileceğini varsayar. Bu farklılıkların fiziksel (boy, göz rengi, saç rengi vb.) olduğu kadar beceri, ilgi alanları ve kişilik özellikleri gibi özellikleri de kapsar. Bu beceriler ergenlik döneminin sonuna doğru tutarlı ve istikrarlı bir duruma gelir ve daha sonra çok az değişiklik gösterir (Yeşilyaprak, 2008).

1.2.1.13.4.2. Holland’ın tipoloji kuramı

Holland kişilik özellikleri ile çevreyi altı ayrı sınıflara ayırmış ve bunları birbirleri ile ilişkilendirmiştir; “Gerçekçi, Araştırmacı, Sosyal, Girişimci, Gelenekçi ve Sanatçı” şeklinde sınıflara ayırmıştır(Kuzgun, 2000). Holland, 6 kişilik tipi ile 6 iş çevresini belirleyerek uyumlarına vurgu yapmış ve bireyin “yaş, sınıf, cinsiyet, zekâ, eğitim ve sosyal sınıflara göre farklılık göstermekte olduğunu ileri sürmüştür (Yeşilyaprak, 2014).

1.2.1.13.4.3. Super’in mesleki gelişim kuramı

İnsanlar kişilik tipine uygun mesleği seçtiklerinde daha mutlu ve Super’e göre bir mesleğin seçilmesi, bireyin hayatında, onun benlik kavramını oldukça net bir biçimde ifade ettiği bir noktadır. Birey meslek tercihini ifade ederken “ben şu ya da bu şekilde bir bireyim” demektedir. Super, benlik kavramının oluşması ve bir meslek seçimine dönüşmesinin, gelişim süreci boyunca gerçekleştiğini belirtmekte ve mesleki gelişim sürecini 5 evreye ayırmaktadır. Bu evreler:

1. Büyüme evresi (0-14 yaş)
2. Araştırma evresi (14-24 yaş):
3. Yerleşme evresi (25-44 yaş)
4. Koruma evresi(45-64 yaş)
5. Çöküş evresi (65 yaş ve sonrası)

Supper’in, bireylerin doğuştan kalıtım yoluyla getirdikleri donanımın çevreleriyle ilişkileri ile ilgilerinin değiştiğini ve geliştiğini ifade etmiştir. Bu konuda da en çok anne baba modelinin etkili olduğunu savunmuştur (Kuzgun, 2014)

1.2.1.13.4.4. Roe’nin meslek gelişim kuramı

Roe hayatın ilk yıllarında var olan yaşantılar ile yetenekler, ilgiler ve tutumlar arasında ilişkinin var olduğunu öne sürmüştür. Meslek seçme kararında “psikolojik ihtiyaçların” önemine dikkat çekerken ana- baba ilişkilerinde sağlanan doyumun, kişinin ileriki hayatındaki davranışlarını belirleyen, kişiyi yönlendirici “iç uyarıcılar” meydana getirdiğini bunların da meslek seçiminde etkili olduğunu belirtmiştir. Roe’nun

gereksinim kuramına göre, ana baba çocuk ilişkileri, ilgiler ve ihtiyaçlar ile bunların gelişme ve doyum düzeylerini kapsayan “bireyin genetik özgeçmişi” ve “ihtiyaçlar hiyerarşisi” iki temel faktör olarak meslek seçiminin belirleyicileri olmaktadır (Özgüven, 2003).

1.2.1.13.4.5. Sosyal öğrenme kuramı

Sosyal Öğrenme Kuramı; insanın yalnızca kendi yaşantısı yoluyla değil, başkalarının davranışlarını gözlemleyerek de öğrendiğini öne sürer. Bireylerin sosyal etkileşim sağlayarak gözlem ve taklit vasıtasıyla öğrendiğini ilk ortaya atan John Dewey olmuştur. Ona göre bireyler sosyal etkileşim kurarak birbirlerinin fikirlerini ve deneyimlerini paylaşarak öz belleklerini oluşturur. Bu etkileşimin ve bunun sonucu oluşan öğrenmenin en iyi öğrenci ve öğretmen yakın iletişim kurduğu ortamda gerçekleştiğini savunur (Yeşilyaprak, 2011).

Sosyal öğrenme terimini ise ilk kez 1947 yılında Julian Rotter kullanmıştır. Rotter insanın bilinçli olarak yaşam deneyimlerini etkileyebilme yeteneğine sahip olduğunu, aynı zamanda çeşitli dış uyarıcılar ve pekiştireçlerden de etkilendiğini öne sürer (Yeşilyaprak, 2011).

Sosyal öğrenme kuramı günümüzde Albert Bandura’yı akıllara getirmektedir. Bandura, Öğrenme Kuramını davranışçı yaklaşım ve bilişsel yaklaşımdan hareketle oluşturmuştur. Ona göre sosyal öğrenme sadece diğer kişilerin eylemlerini taklit etmeden ibaret değil, bunları bilişsel olarak da işlediği ve bunun sonucunda tepkide bulunduğu öğrenme şeklidir (Yeşilyaprak, 2011).

John Krumboltz ve çalışma arkadaşlarının Bandura’nın bu kuramını kariyer danışmanlığına ve mesleki karar verme kuramına uyarlamaya çalışmaları sonucunda yeni bir kuram ortaya çıkmıştır. (Karaca & İkiz, 2014). Kariyer Danışmanlığında Sosyal Öğrenme Kuramı, bu kuramın resmi adıdır (Niles & Harris-Bowlsbey, 2013).

Krumboltz ve çalışma arkadaşları, bireylerin kariyer seçiminin çevresi ile olan etkileşimiyle kazanılan bir öğrenme deneyimi olduğunu ileri sürerler (Yeşilyaprak, 2014).

Bireyin kariyer kararı vermesini etkileyen 4 faktör bulunur:

1. *Kalıtımsal özellikler:* Genetik yani bireyin doğuştan getirdikleri özellikler olan ırk, cinsiyet, fiziksel görünüm, özel yetenekler, kas koordinasyonu vb. özellikleri kapsar (Niles & Harris-Bowlsbey, 2013). Örn; Uzun boylu kişilerin basket oynamaya yönelmeleri ve kariyerlerini bu yönde geliştirmeleri.

2. *Çevresel koşul ve olaylar:* Bireylerin kontrolü dışında gerçekleşen kültürel, sosyal, ekonomik, politik, teknolojik, coğrafi faktörler kariyer kararı vermesinde etkili rol oynar. Aynı zamanda sel, deprem gibi doğal afetler de kariyer olanaklarını ve seçimini etkileyebilir. Örneğin: Aile baskısının egemen olduğu bazı aile tiplerinde mesleğin babadan oğula geçmesi.

3. *Öğrenme yaşantıları:* Her insan kendine ait bir öğrenme sürecine sahiptir. Bu öğrenmeler örtük veya açık bir şekilde kazanılır. Örtük öğrenme her ne kadar kişinin bilinçli olarak gerçekleştirdiği bir süreç olmasa da bu öğrenmeyle birlikte birtakım sonuçlara ulaşırlar. Kişiye doyum veren veya ödüllendirilen davranışlar pekişir, doyum vermeyen veya cezalandırılan davranışlar söner. Bu sayede kalıtım ve çevre etkileşimiyle kazanılan deneyim ile kişi kendisi ile ilgili bilgi sahibi olur (Kuzgun, 2014). Örnek; titiz ve düzenli bir insanın “Dağınık ortamlarda çalışmaktan hoşlanmıyorum.” demesi.

Kurama göre kariyer seçimlerimiz daha önceki öğrenme tecrübelerimizden etkilenir. Kuramın temelinde öğrenme davranışları bulunduğundan öğrenme türleri Krumboltz için özel önem taşır. Bu sebeple öğrenme türleri arasındaki ayrımı vurgulamıştır (Ünsal, 2014).

Vasıtalı öğrenmede, davranışın sonuçları ön plandadır. Davranışın sonuçları kendisini ve etrafındaki insanları olumlu etkiliyorsa o davranış, tekrar edilme eğiliminde olur ve dolayısıyla öğrenme gerçekleşir. Örneğin hayatında ilk defa buz patenine giden bir çocuk, ilk denemesinde güzel kayabildiğini fark eder ve başarısından dolayı çevresinden takdir görürse bu olumlu deneyimini tekrarlama eğiliminde olacaktır. Kısacası eğer bir davranış birey için ödüllendirici özellikteyse kişi bu davranışı yineler ve böylece öğrenme davranışını kazanmış olur (Ünsal, 2014).

Çağrışimli öğrenmede, kişi için herhangi bir anlamı bulunmayan bir durumun olumlu veya olumsuz bir uyarıcıyla eşleşerek, birey için olumlu ya da olumsuz bir hal almasıyla ortaya çıkar (Ünsal, 2014). Örneğin; Bir gencin, ayrı şehirde yaşayan sevgilisinin kullandığı parfümle aynı parfümü kullanan başka bir kişinin yanından geçmesi ve gencin, parfüm kokusunu duyduğunda olumlu duygular hissetmesi buna örnektir. Sevgilisiyle tanışmadan önce birey için bir anlam ifade etmeyen parfüm kokusu (nötr uyarıcı), artık birey için olumlu bir uyarıcı durumuna gelmiştir. Üçüncü öğrenme türü ise, diğer kişilerin izlenmesi ve taklit edilmesiyle oluşmaktadır. Örnek olarak tango dansı öğrenmek isteyen bir kişinin hocasının dans hareketlerini gözlem ve taklit yoluyla yapmaya çalışması sonucunda öğrenmenin gerçekleşmesi verilebilir.

4. Göreve yaklaşım becerileri: Karar verme sürecinde kullanılan eyleme yönelik becerilerdir. Bu beceriler kariyer kararı vermede şu alt becerileri içerir.

a- Önemli bir karar durumunun farkında olma,

b- Görevi gerçekçi olarak tanımlama,

c- Kendisini ve çevresini doğru değerlendirme ve sınama,

d-İstenmeyen seçenekleri birer birer eleme yoluyla tercih yapma, karar verme

Bu değerlendirmeler sonunda kişi bir programa, okula veya işe girer. Kariyer planlama ile ilgili karar ve davranışlar yaşam boyu devam eder.

Tablo 1.9. Krumboltz ve arkadaşlarına göre mesleki tercihlerde dört belirleyici

Genetik donanım ve özel yetenekler	Çevresel koşullar ve olaylar	Öğrenme yaşantıları	Göreve yaklaşma becerileri
-İrk -Cinsiyet -Fiziksel özellikler -Fiziksel engeller -İstidat (eğilim) örnekleri: Çevreyle etkileşim Zeka Müzik becerisi Sanat becerisi Kas eşgüdümü	-İş fırsatlarının sayısı ve doğası -Eğitim fırsatlarının sayısı ve doğası -Adayların ve işçilerin seçimindeki sosyal politikalar ve işlemler -Çeşitli mesleklerde geriye dönüş yapma oranı -Çalışma yasaları ve birliklerin kuralları -Deprem, kuraklık, sel, kasırga gibi fiziksel olaylar -Doğal kaynakların bulunması ve talep olması -Teknolojik gelişmeler -Toplumsal örgütlerde değişimler -Ailede eğitim yaşantısı ve kaynaklar -Eğitim sistemi -Çevre ve toplumun etkileri	-Araçsal öğrenme yaşantıları, çevrede etki yaratabilmek üzere eylemde bulunma -Çağrışımsal öğrenme yaşantıları, dışsal uyarıya verilen tepki. Örneğin; Klasik koşullanma Model olma	-Probleme ilişkin beceriler -Standart ve değerlere göre performans -Çalışma alışkanlıkları -Algısal ve bilişsel süreçler. Örneğin; Katılım Kodlama -Zihinsel engeller -Duygusal tepkiler

Kaynak: Krumboltz, Mitcheel ve Jones, 1976; akt. Jones, 1989: 154)

Araştırmada sosyal öğrenme kuramının temel dayanak seçilmesinin sebebi; Sosyal öğrenme kuramının mesleki tercihlere birçok pencereden bakması, mesleki tercihleri kalıtsal, çevresel, öğrenme yaşantıları ve göreve yaklaşım becerileri gibi birçok alanda sınıflandırmasıdır. Sosyal öğrenme kuramı mesleki tercihlerde bireylere göre mesleki tercihleri etkileyen faktörlerin değişiklik gösterdiğini savunması ve bir mesleği seçmenin birden fazla sebebi olacağını göstermesi bu kuramın temel alınmasının ana sebeplerinden gösterilebilir.

1.2.1.14. Konuyla alakalı yapılan araştırmalar

Meslek seçimi konusu bugüne kadar pek çok araştırmanın konusu olmuştur. Bu bölümde araştırma için yapılan literatür çalışmasında meslek seçimleri ve buna etki eden faktörler üzerine incelenen benzer çalışmalara yer verilmiştir.

1.2.1.14.1. Yurt içinde yapılan çalışmalar

Naiboğlu(2020)'nın İstanbul ili örnekleminde yirmi beş kız öğrenci ile 12. Sınıf Kız İmam Hatip Liseleri üzerinde derinlemesine mülakat tekniğiyle yapmış olduğu “Kız Anadolu İmam Hatip Liselerindeki Öğrencilerin Meslek Seçimi Ve Kariyer Yönelimleri Üzerinle Bir Olgu Bilim Çalışması” adlı yüksek lisans tezinde katılımcıların meslek seçimlerini etkileyen bireysel özelliklerinde “Yetenek” faktörünün de ön plana çıktığı görülmüştür. Katılımcıların bu mesleği seçerken yeteneklerini de dikkate aldığı, yeteneği olduğu için bu mesleği seçtiklerini ifade ettikleri görülmüştür.

Kentli (2014)'nin “Türkiye’deki Lise Öğrencilerinin Meslek Tercihlerini Etkileyen Faktörler” adlı çalışmasında öğrencinin ilgi duyduğu dersler, ailesi, mesleğe yönelik düşünceleri, mesleğin prestiji gibi etmenler mesleki tercihlerinde etkili olmuştur. Ayrıca eğitim kız öğrencilerin daha çok tercih ettikleri bir meslek olurken, mühendislik mesleğini tercih edenler daha çok erkek öğrencilerdir. Ayrıca mesleğin iş imkânı, gelir düzeyi, okul türü, rehber öğretmen gibi etmenlerin de mesleki tercihten bağımsız olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Elmacı (2007)'nin “Ortaöğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Gelecek ile İlgili Mesleki Beklentilerinin Bazı Özlük Nitelikleri Açısından İncelenmesi” adlı araştırmasında cinsiyet farkı olmadan öğrenciler toplumda saygın, lüks yaşam sağlayacak, kazancın bol olduğu, yeteneklerini kullanabilecekleri, çalışma saatlerine uygun işlerde çalışmak isterler. Kız öğrenciler daha çok kendilerini yormayacak ve devlet isine rahatça girebilecekleri işleri tercih ederler. Erkekler ise daha çok yetiştigi çevrede, az çabayla çok para kazanabilecekleri ve gösterişli işleri tercih ederler. Anne-babalarının eğitim durumlarına bakmaksızın her öğrenci sürekli yükselebileceği bir iş ister sonucuna ulaşılmıştır.

Yelken (2008)'in “Orta Öğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihlerini ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler- Sakarya İl Merkezi Örneği” adlı çalışmada, Sakarya il merkezindeki 593 öğrenciye uygulanan anket sonucunda mesleki tercihlerin cinsiyete göre farklılık gösterdiği sonucu ortaya çıkmıştır. Sayısal mesleklere kızlara oranla erkekler daha fazla ilgi göstermiş, kız öğrencilerin daha çok düzenli çalışma koşulları ve iş ortamının bulunduğu memurluk, öğretmenlik gibi mesleklere yöneldiği

görülmüştür. Mesleki tercihler ailenin sosyo-ekonomik durumu, anne baba mesleği ve eğitim durumları, okul türüne göre de farklılık göstermektedir.

Aytekin (2005)'in “Meslek Seçimini Etkileyen Sosyo- Ekonomik Ve Kültürel Faktörler Isparta Örneği” adlı araştırmasında anne babanın eğitim düzeyinin artmasıyla öğrencilerin sayısal alana, azaldıkça sözel alana yöneldiği bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca annelerin eğitim seviyesi yükseldikçe bireyin mesleğini değiştirme isteği de azalmaktadır. Garanti bir meslek sahibi olma ve kendini gerçekleştirme annenin eğitim düzeyi ile ilişkilidir. Üniversite eğitimiyle alakalı olarak kız öğrencilerin neredeyse tamamı bulundukları yerin dışında bir yerde eğitim almak istediklerini söylemişlerdir. Erkekler de büyük oranda başka bir yerde üniversite eğitimi almak istediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca ailenin gelir düzeyine göre öğrenciler alan tercihlerini yapmaktadırlar. Ailenin gelir düzeyi yüksekse sayısal, ortaysa eşit ağırlık, düşükse sözel alanda öğrenim görmektedirler. Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek öğrenciler, mesleki alanlarını belirlemede daha kararlı olurlar. En fazla tercih edilen meslek öğretmenliktir, sonrasında tıp ve askeri okul gelir. Meslek seçimindeki en önemli faktörün ilgi ve yetenekler olduğu da bulgular arasındadır. Rehberlik hizmetlerinin yeterli düzeyde olmadığı gözlemlenmiş ve en fazla rehberlik hizmeti alanın da kız öğrenciler olduğu anlaşılmıştır.

Ulusoy (1980), ortaokul üçüncü sınıf öğrencilerinin yöneldikleri meslek alanları ile öğrencilerin kendi ilgi yetenek ve başarılarıyla sosyo-ekonomik düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemiştir. Bu araştırma, öğrencilerin mesleğe yönelmede istek, ideal ve beklentilerinde hayalci davrandıklarını, ilgi, yetenek ve başarı gibi bireysel özelliklerini yeterince dikkate almadıklarını, sosyoekonomik faktörleri kavrayamadıklarını ve bunun bilincine varamadıklarını ortaya koymaktadır.

Uzer (1987) ‘Lise Öğrencilerinin Yükseköğretim Programlarını Tercihleri ile Kendi Yetenek, İlgi ve Mesleki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkiler’ adlı araştırmasında, üç farklı sosyo-ekonomik gruba ait öğrencilerin alan seçimlerinde, istatistiksel olarak anlamlı sayılabilecek farklılıkların bulunduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmada, lise öğrencilerinin alan seçimleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna ilave olarak, erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla yeteneklerine uygun

tercihler yaptıkları, kız öğrencilerin ise erkek öğrencilere göre yetenek düzeyleri ve ilgi alanlarına daha uygun tercihler yaptıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

Kıyak (2006), ‘Genel Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimi Yaparken Temel Aldığı Kriterler’ adlı araştırmasında; öğrencilerin genellikle meslek seçimi konusunda rehberlik hizmeti almadığı, mesleki becerilerin belirlenmesine yönelik bilimsel testlere katılmadığı, aile ve çevrenin de, meslek tercihi konusunda öğrencileri fazlasıyla yönlendirmediği bulgularına ulaşılmıştır. Buna ilave olarak, öğrencilerin meslek seçimini etkileyen faktörler, iş güvencesi, sosyal güvence koşulları, kolay iş bulabilme ve iyi bir maaş olarak sıralanmıştır.

Bekleviş (2007), ‘Öğrencilerin Mesleki İlgi Alanları ve Ailenin Meslek Seçimine Etkisi’ adlı araştırmasında; ailelerin çocuklarının meslek seçiminde ekonomik imkânlar, ilgi ve yeteneklerini ön planda tutarak seçim yapmalarını istedikleri bulgusuna ulaşmıştır.

Berdan (2008), ‘Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğretmen ve Öğrencilerin Yeteneklerinin Alan ve Meslek Seçimine Etkileri’ adlı araştırmasında, öğrencilerin genel olarak alan seçimlerinde yetenekleriyle örtüşen bir alan seçemedikleri, mesleki rehberlikten yeterince faydalanamadıkları veya gerekli olan mesleki rehberliğin yeterince yapılmadığı sonucuna varmıştır.

1.2.1.14.2. Yurt dışında yapılan çalışmalar

Clutter (2010)’da “Ebeveynlerin Çocuklarının Kariyer Seçimine Etkisi” adlı araştırmasında anne babanın çocuğun meslek seçimine etkisi hakkında alan yazını çalışması yapmıştır. Ailenin gelir düzeyi, mesleği, eğitim seviyesinin çocuklarının okul ve meslek tercihlerinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca bu çalışmada çocuklar durumu daha kolay ulaşılabilir ve uyarlanabilir buldukları için anne baba mesleklerini seçtikleri görülmüştür.

Otto (2000)’nın “Ebeveynlerin Kariyer Etkisi Üzerine Gençliğin Perspektifleri” adlı çalışmasında lise öğrencileri kariyer planlaması yaparken anne babalarının görüşlerine önem vermektedirler. Özellikle annelerin görüşlerine önem veren gençlerin tercihleri cinsiyet ve etnik kökene göre de farklılaşmaktadır.

Garrison (1983), lise öğrencilerinin cinsiyete göre mesleki eğilimlerini incelediği araştırmasını Virginia'daki devlet okullarında yapmıştır. Araştırma sonucunda, yüksek statülü mesleklerde kız ve erkeklerin meslek seçimlerinin benzer olduğu sonucuna varılmıştır

Koivisto, Vinokur ve Vuori (2011), tarafından yapılan Kariyer Hazırlık Unsurlarının Kariyer Seçimi Üzerindeki Etkileri adlı çalışmada, 9. sınıf öğrencilerine kariyer hazırlığı ve kariyer planlanmasına yönelik 1 haftalık seminer program uygulanmıştır. Katılımcılar seminer öncesi ve sonrasında değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçları, seminer programının öğrencilerin kariyer seçim hazırlığını doğrudan etkilediği, kariyer planlamaya yönelik olumlu tutum geliştirdiği gözlenmiştir. Yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalar incelendiğinde, meslek seçimi üzerinde, cinsiyetin, ailenin gelir düzeyinin, eğitim düzeyinin, anne baba tutumlarının, akran etkisinin, mesleğin popülerliği ve ekonomik yönü gibi faktörlerin etkili olduğu görülmüştür.

Iacovou ve Shirland'ın (2005) Amerika'daki bir devlet üniversitesinde yaptığı "Öğrencilerin Mesleğe Karar Verme Kaynakları" adlı çalışmada öğrencilerin meslek seçiminde karar vermedeki 20 kriterden en önemli üç önceliğin meslekte yükselme potansiyeli, işin sağladığı yararlar ve iş yükü geldiği görülmüştür. En düşük öneme sahip olan kriterin ise çevresel itibar ve sosyal sorumluluk olduğu saptanmıştır.

Zafar (2019) araştırmasında, Pakistan Karaçi'deki ortaokul öğrencileri arasında mesleki kariyer seçiminde kariyer rehberliğinin rolünü belirlemeyi amaçlamıştır. Basit rastgele örnekleme ile 489 katılımcı ile yapılan çalışmada araştırmacı erkek öğrencilerin ve ebeveynlerin eğitim düzeyinin kariyer rehberliği arayışında önemli bir rol olduğu; öğrenciler arasında kariyer rehberliğini geliştirmek için atölye çalışmaları, seminerler ve medya aracılığıyla kariyer rehberliği bilincine ihtiyaç bulunduğu; kariyer rehberliği ile ilgili bilgilerin, kariyer karar alma süreci için büyük önem taşımakta olduğu gibi sonucuna varmıştır.

Felton ve arkadaşları 1994 yılında Kanada'da öğrencilerin muhasebe mesleğini seçerken etkili olan faktörleri incelemiştir. Bu çalışmada 897 öğrenci üzerinde araştırma yapılmış ve kariyer seçiminde etkili olan 5 faktör belirlenmiştir. Bu faktörler;

başlangıçta yüksek kazanç, uzun vadede yüksek kazanç, mesleki itibar, meslek içi mükafat ve okulda alınan alan eğitimi olarak sıralanmıştır.

2. İKİNCİ BÖLÜM

2.1 BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde Suriye’den göç etmiş Kilis’te yaşayan Suriyeli lise öğrencilerinin meslek seçimleri ve buna etki eden faktörler üzerine yarı yapılandırılmış görüşme sırasında verdikleri cevaplar ve bunların analizi tablolara aktararak yorumlanmıştır.

2.1.1. Katılımcıların Tercih Ettikleri Meslekler

Araştırmanın ilk sorusu olarak katılımcılara ileride hangi mesleği yapmak istedikleri sorulmuş, alınan cevaplar aşağıdaki tabloda ifade edilmiş ve yüzdelikleri belirtilmiştir.

1. Görüşme sorusu olan “ İleride hangi mesleği tercih etmek istiyorsunuz?” sorusuna katılımcıların verdiği cevaplar tablolarla gösterilmiştir.

Tablo 2.1. Katılımcıların ileride tercih etmeyi düşündükleri mesleklere ilişkin bulgular

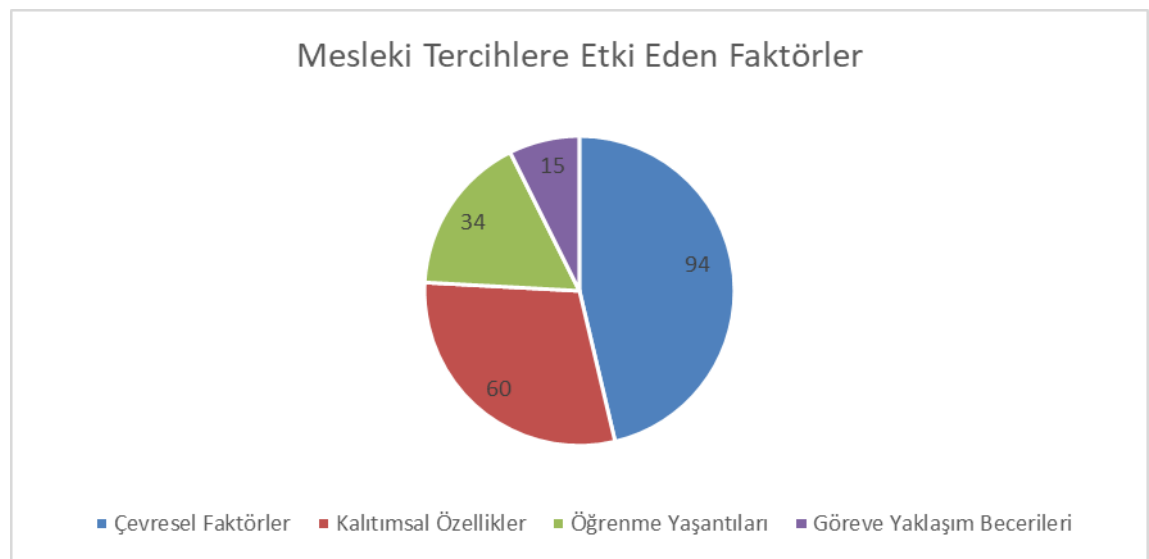
KOD İSİM	SEÇİLEN MESLEK
MES.1.E	Doktor
MES.2.E	Telefon tamiri
MES.3.E	Bilgisayar mühendisi
MES.4.E	Yazılım mühendisi
MES.5.E	İnşaat mühendisi
MES.6.E	WEB programcılığı
MES.7.E	Eczacılık
MES.8.E	Hemşire
MES.9.E	Bilgisayar programcılığı
MES.10.E	Elektrik mühendisi
MES.11.E	İmam
ANAD.1.E	Diş doktoru
ANAD.2.E	Doktor
ANAD.3.K	Öğretmen
ANAD.4.K	Hukuk
ANAD.5.E	Futbolcu
ANAD.6.K	Eczacı
ANAD.7.K	Eczacı
ANAD.8.K	Hemşire
ANAD.9.K	Mimar
ANAD.10.E	Eczacı
ANAD.11.E	Doktor
İMAMH.1.K	Psikolog
İMAMH.2.K	Diş doktoru
İMAMH.3.K	Hemşire
İMAMH.4.K	Avukat
İMAMH.5.K	Acil tıp teknisyeni
İMAMH.6.K	Bilgisayar mühendisi
İMAMH.7.K	Resim öğretmeni
İMAMH.8.K	Doktor
İMAMH.9.K	Sosyal hizmet uzmanı
İMAMH.10.K	Göz doktoru
İMAMH.11.K	Polis
İMAMH.12.K	Savcı
İMAMH.13.K	İngilizce öğretmeni
İMAMH.14.E	Polis
İMAMH.15.E	Futbolcu
İMAMH.16.E	Makine mühendisi
İMAMH.17.E	Savcı-hakim
İMAMH.18.E	Bilgisayar mühendisi

Katılımcıların tercih ettiği meslekler yukarıda verilmiştir. Katılımcıların %12.5'u, doktor olmayı, %5'i diş doktoru olmayı, %10'u hemşire ve acil tıp teknisyeni, %10'u eczacı, %5'i polis, %5'i futbolcu, %10'u hukuk ile alakalı, %7,5'i öğretmenlik, %17.5'i mühendislik, %5'i Polis, %5'i bilgisayar programcılığı geriye kalan %7.5 ise diğer meslekleri seçmişlerdir. Kız öğrencilerin % 42,15'i sağlık alanına yönelmiştir. Kızların %15,78'i ise hukuk alanına yönelmiştir. Katılımcıların %37,5'inin sağlık alanını seçmesi dikkatleri çekmektedir. Katılımcıların en çok sağlık alanını seçmelerinde Suriyeli lise öğrencilerinin yaşadıkları savaş ve şahit oldukları ölüm-yaralanma olaylarının etkili olduğu, aynı zamanda Suriye'de ailelerin en çok sağlık alanına yönlendirmeleri ve sağlık alanını statüsü yüksek meslek gruplarında görülmesinin etkili olduğu düşünülmektedir.

Meslek lisesi öğrencilerinin okulda seçtikleri bölümlerin kendilerinin etkilemesinden dolayı teknik-bilgisayar mesleklerine yöneldikleri görülmüştür.

2.1.2. Katılımcıların Mesleki Tercihlerine Etki Eden Faktörler

Bu bölümde katılımcıların seçtikleri mesleklere etki eden faktörler verilmiştir. Aşağıda verilen pasta grafiğinde bireylerin mesleki tercihlerine etki eden faktörler verilmiştir. Araştırma da mesleki tercihlere en çok çevresel faktörlerin, ardından kalıtsal özelliklerin etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Daha sonra ise öğrenme yaşantıları ve göreve yaklaşım becerilerinin etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

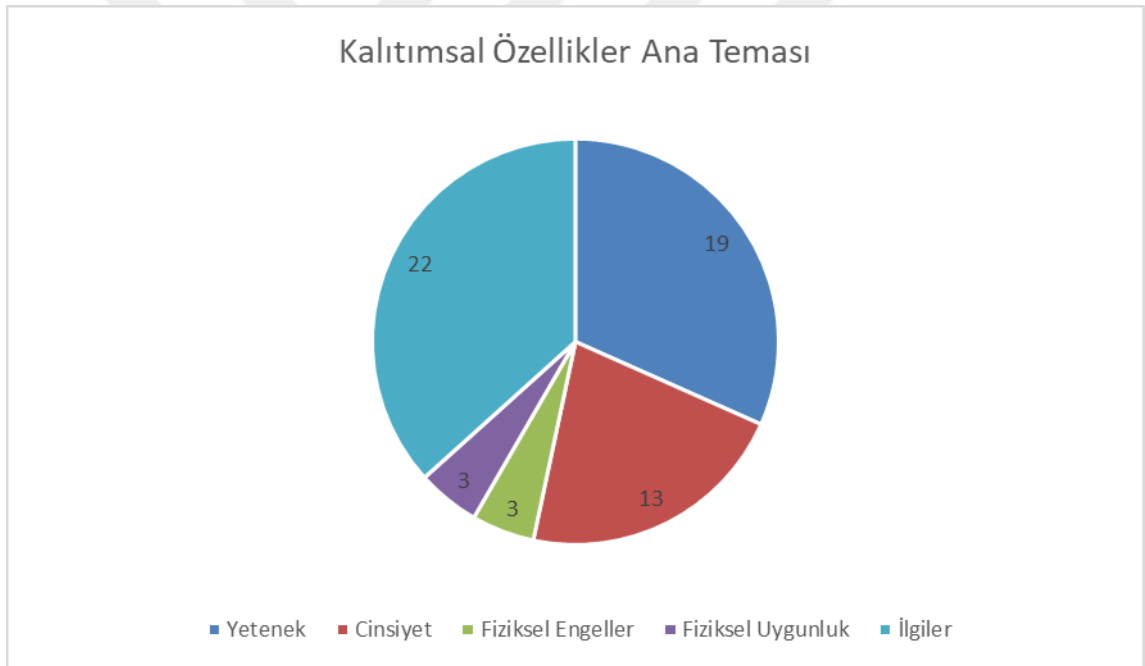

Grafik 2.1. Katılımcıların mesleki tercihlerine etki eden faktörler

2.1.2.1. Kalıtımsal özellikler

Çalışmada oluşturulan birinci tema kalıtımsal özellikler temasıdır. Katılımcıların meslek tercihlerinde en çok dikkate aldıkları ikinci tema kalıtımsal özellikler temasıdır. Bireylerin doğuştan getirmiş oldukları bazı özellikleri dikkate alarak kendilerine uygun meslekleri seçtikleri ve bu mesleği bu doğrultuda mantıklı bulup yöneldikleri katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Katılımcıların meslek seçimine ilişkin görüşlerinden kalıtımsal özelliklere uygun olan cevaplar aşağıdaki verilen alt temalar altında aktarılmıştır. Kalıtımsal özellikler beş alt temada verilmiştir. Bu temalar ve katılımcıların ifadeleri aşağıda anlatılmıştır.

Aşağıdaki pasta grafiğinde Kalıtımsal Özellikler ana teması içerisindeki alt temaların katılımcılar tarafından mesleklerine etki etme grafiği Grafik 2.2’de verilmiştir.

Grafik 2.2. Kalıtımsal özellikler alt temaları

2.1.2.1.1. Yetenek

Kalıtımsal özellikler ana temasının ilk alt teması yetenek temasıdır. Katılımcılara sorulan sorularda öğrencilerin bazıları seçtikleri meslekleri tercih ederken yeteneklerine uygun olduğunu ve yeteneklerini dikkate alarak bu mesleği tercih ettiklerini söylemişlerdir. Araştırmada 40 katılımcıdan 19’u bu mesleği tercih ederken yeteneklerini dikkate aldığını ve bu mesleğe yetenekli olduğunu düşündükleri için tercih

ettiklerini ifade etmiştir. Katılımcılardan meslek tercihlerini yaparken yetenek faktöründen etkilenecek mesleki tercihlerini yaptıklarını ifade eden katılımcıların oranının %47,5 olduğu tespit edilmiştir. Yetenek faktörü kalıtsal özellikler temasının en çok dikkate alınan ikinci alt temasıdır. Katılımcıların meslek tercihi yaparken dikkate aldıkları faktörlerden en çok göz önünde bulundurulan üçüncü faktör yetenek faktörüdür. Araştırmaya katılan 19 kız öğrenciden 9'u, 21 erkek öğrenciden 10 tanesinin mesleki tercihlerini yaparken yetenek faktörünü göz önünde bulundurdukları tespit edilmiştir. Yani kız öğrencilerin %47,36 sı, erkek öğrencilerin ise 47,61 i mesleki tercihlerini yaparken yeteneklerini göz önünde bulundurduğu tespit edilmiştir. Araştırmada bireylerin ifadelerinden aslında yetenek ve mesleklerin gerektirdiği becerilerin ne olduğunu bilmedikleri çıkarılmaktadır.

Aşağıda katılımcıların meslek tercihlerine yeteneklerinin etkisini anlatan ifadeleri verilmiştir.

Web programcılığı ya da yazılım mühendisliği gibi alanları seçen öğrencilerden bu alanda yetenekli olduğunu ve bu yüzden bu mesleği seçtiğini söyleyen katılımcıların meslek lisesine gidip bu alana yöneldikten sonra yetenekli olduklarını fark ettikleri görülmüştür. Aşağıda katılımcıların ifadeleri verilmiştir.

“(MES.4.E) Yazılım Mühendisliği alanında yetenekli olduğumu fark ettim. Hem sevdiğim iş hem de yeteneklerimi fark edince bu mesleğe yöneldim. Şu anda zaten ilk olarak web sayfaları yaptık. Ben hep web programcılığı yapıyorum şu anda. Yaptıkça kendimi daha çok geliştiriyorum. Herkeste bu alanda iyi olduğumu söylüyor. Ben zaten bu alanın tamamen yetenek olduğuna inanıyorum. Yani herkes yazılım mühendisi olmaz. Bunun için hem matematik lazım yani matematik iyi olmalı. Hem de kodlar yazabilmelisin. ve çok değişik fikirlerim var yani aklım bu yönde çalışıyor benim.”

“(MES.6.E) Ben Web programcılığında yetenekliyim. Küçüklükten beri bilgisayarla uğraşıyordum. Bilgisayarla aram çok iyiydi siparişler verirdim. Buraya da geldim okulda web programcılığını seçtim. Hocalarda anlattıkça daha da heveslendim. Bölümü sevdim. Şuanda baya da başarılıyım bu bölümde. Güzel Web sayfaları da yaptık. Hatta sınıfta proje olarak yapılan ödevde yaptığım sayfa en iyisi seçildi.”

Meslek lisesine giden Suriyeli öğrencilerden teknolojiyle alakalı bölümleri seçen Suriyeli gençlerin bu alana ilgilerinin olması ve biraz teknoloji, oyun gibi şeylerle uğraşanların kendilerini bu alanda yetenekli olarak atfettikleri araştırmacı tarafından düşünülmektedir. Katılımcıların ifadelerinden bu alana aslında ilgili oldukları ve okulda bu alanla alakalı bölümü seçtikten sonra bu alana yetenekli olduklarını anladıkları katılımcıların ifadelerinden çıkarılmaktadır. Naiboğlu(2020)'nın İstanbul ili örneğinde yirmi beş kız öğrenci ile 12. Sınıf Kız İmam Hatip Liseleri üzerinde

derinlemesine mülakat tekniğiyle yapmış olduğu yüksek lisans tezinde katılımcıların meslek seçimlerini etkileyen bireysel özelliklerinde “Yetenek” faktörünün de ön plana çıktığı görülmüştür. Katılımcıların bu mesleği seçerken yeteneklerini de dikkate aldığı, yeteneği olduğu için bu mesleği seçtiklerini ifade ettikleri görülmüştür. Naiboğlu(2020)’nın çalışmasıyla yapılan bu çalışmanın ortak sonuçlar verdiğini, “yetenek” faktörünün yapılan bu çalışmada da Suriyeli gençlerin meslekleri tercih ederken dikkate aldıkları en önemli faktörlerden olduğu görülmektedir.

Sağlık alanında yetenekli olduğunu düşünen katılımcıların genellikle kişilik özellikleri olan iletişim becerilerini mesleği seçerken dikkate aldıkları görülmektedir. Suriyeli öğrenciler iletişim becerilerini yetenekleri arasında ifade etmişlerdir. Araştırmacının yaptığı çıkarımlarda katılımcıların sağlık alanlarında kendilerini yetenekli hissetmelerinde özellikle onların ilgilerinin etkili olduğu düşünülmektedir. Mesleğe karşı ilgisi olan katılımcılar kendilerini bu alanda yetenekli olarak da görmektedir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(MES.7.E) Eczacılık benim yeteneklerime uygun bütün ilaçları öğrenmiştim. Hepsinin ne işe yaradığını biliyordum. Esnaflığım da çok iyi bence. Orada herkesle aram çok iyiydi. Benim insanlarla iletişimim de çok iyidir. Hatta daha önce çalıştığım eczanede bana eczanenin gülü diyorlardı. Sağlık şeylerini çok severdim.”

“(MES.8.E) Ben hemşireliği yapabilirim soğukkanlıyım. Herkese de çevremde yardım ederim kandan korkmam. Yardımcı olmayı çok severim. Bu mesleğe çok ilgiliyim ve bence yetenekliyim bu alanda. Mesela bence ben çok güzel iğne yaparım. Kan alırım hastalara bakabilirim.”

“(ANAD.2.E) Ben ileride doktor olmak istiyorum. Benim sayısalım iyi, çalışıyorum, derslerim iyi yapacağım ben bunu kazanacağım. Doktorluğa yetenekli olduğumu düşünüyorum. Hem biyoloji dersimde çok iyidir. İnsanlarla iyi anlaşıyorum. Ben korkmam kandan falan... Yani bence yapabilirim bu mesleği. Hem de çok iyi yaparım.”

“(ANAD.8.K) Ben hemşire olmak istiyorum. Ben bu alanda yetenekliyim de korkmuyorum hiç korku yok bende. Biri yaralansa şuanda bile rahatlıkla yardım ederim. Sakinim insanlarla iyi anlaşıyorum. Yardım etmeyi çok da seviyorum. Bu konuda en önemlisi ben çok sabırlıyım. Çok da empati kurarım yani ben. Mahalledeki çocuklar düşse bile gidip yardım ederim onlara. Yarası varsa bakarım. Bence hemşirelik bana çok uygun.”

“(İMAMH.3.K) Bence ben hemşireliği çok güzel yapabilirim. Hemşireliği kazanabilirim, yeteneklerimde uygun bence bu meslek. Yani insanlarla ilgilenirim. Kan alabilirim. İğne yapabilirim. Ben korkakta değilim. Hemşireler suratsız oluyor bazen ben öyle olmamda gülerim yani insanlara. Onlar severde beni.”

Araştırmada sağlık alanını seçen Suriyeli gençler sağlık alanını seçerken bu alana kendilerini yetenekli bulduklarını ve bu mesleği çok güzel yapacaklarını ifade etmişlerdir. Araştırmacı tarafından katılımcıların yetenek kavramının anlamının tam

olarak bilinmediği düşünülmektedir. Sağlık alanını tercih eden katılımcıların spesifik yeteneklerin haricinde genellikle kişisel özelliklerini yetenek olarak kabul edip, kendilerini bu alanda yetenekli attettikleri katılımcıların ifadelerinden anlaşılmaktadır. Katılımcıların yetenek kavramını sık sık ilgileriyle destekledikleri ve ilgilerinden dolayı kendilerini yetenekli attettikleri araştırmacı tarafından gözlemlenmektedir. Ayrıca katılımcıların bu mesleklere dair bir tecrübelerinin pek fazla olmadığı, yetenekli olup bu mesleği güzelce yapabilecekleri tahminleri üzerinden konuştukları katılımcıların ifadelerinden çıkarılmaktadır. Araştırmada sağlık alanını tercih eden 15 katılımcıdan 5 tanesinin mesleki tercihlerinde yeteneklerini göz önüne alarak mesleki tercih yaptıkları ifadelerden çıkarılmaktadır. Yani sağlık alanını tercih eden Suriyeli öğrencilerin %33,33'ü mesleki tercihlerinde yeteneklerini de göz önünde bulundurduklarını ifade etmişlerdir. Uzer'in (1987) yaptığı araştırmada, erkek öğrencilerin yetenek alanlarına uygun tercihler yaptıklarını, kız öğrencilerin ise hem yetenek düzeyi hem de ilgi alanlarına daha uygun tercihler yaptığını göstermiştir. Yapılan çalışmada Suriyeli öğrencilerin meslek tercihlerinde yetenek faktöründen çok fazla etkilendiklerini, kendilerini etkileyen faktörler içinde yetenek faktörünün ilk sıralarda olduğu görülmektedir. Uzer'in (1987) çalışmasıyla yapılan bu çalışmanın ortak sonuçlar verdiği, erkek ve kız öğrencilerden bazılarının yetenek faktörünü dikkate aldıklarını, bu mesleğe yetenekli oldukları için kolayca yapacaklarını ve bu mesleği yetenekli oldukları için sevdiklerini bu mesleği bu yüzden seçtiklerini yapılan bu çalışmada katılımcıların ifadeleriyle ortaya konmuştur.

Katılımcılardan öğretmen olmak isteyen Suriyeli öğrencilerin mesleği sevmeleri ve bu meslekte yetenekli olduklarını düşündüklerinden dolayı öğretmenlik mesleğini seçtiklerini ifade etmişlerdir. Aşağıda öğretmen olmak isteyen Suriyeli öğrencilerin söylemleri verilmiştir.

“(İMAMH.7.K) Ben ilerde resim öğretmeni olmak istiyorum. Ben küçüklükten beri resim çiziyorum. Resim konusunda yetenekliyim ben. Bir şeye bakarak ya da bakmadan çok güzel onu çizerim. Hem de neredeyse aynısını çizerim yani. Hatta yeteneğim konusunda bizim resim öğretmenimizle de görüştim. O da bana çok yeteneklisin diyor. Hatta bununla alakalı kursa gittim orada yeteneklerimi daha çok geliştirdim. Bu yüzden resim öğretmeni olmak istiyorum.”

“(ANAD.3.K) Ben ileride öğretmen olmak istiyorum. Ben çocukları seviyorum. Çocuklarla iletişimim çok iyi. Onlara bir şeyler öğretmek istiyorum. Zamanımı onlarla geçirmek istiyorum. Çocuklarda zaten genelde beni severler. Şimdi bile arkadaşlarıma bir şeyler öğretirken çok iyi anlatıyorum. Senden çok iyi öğreniyoruz diyorlar. Küçük kardeşime de evde ders anlatıyorum. Oda benden ders dinlemeyi seviyor. Yani yetenekliyim bu alanda. Bence benden çok iyi öğretmen olur.”

Katılımcılardan öğretmen olmak isteyen Suriyeli öğrencilerin hepsinin kız olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılardan öğretmen olmak isteyen Suriyeli öğrencilerin kendi ince motor becerilerine ve öğretmenlik için kişisel becerilere sahip oldukları ve bu becerilerini daha önce kullanarak bir şeyler yaptıkları katılımcıların ifadelerinden anlaşılmaktadır. Katılımcıların kendilerini bu alanda yetenekli gördükleri ve aynı zamanda yeteneklerini mesleklere uygun görüp bu durumdan emin oldukları araştırmacı tarafından ifadelerden çıkarılmıştır. Katılımcılardan öğretmen olmak isteyen 3 katılımcıdan 2 tanesinin mesleki tercihlerini yaparken yeteneklerini de dikkate aldıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Yani öğretmenlik mesleğini tercih eden Suriyeli öğrencilerin %66,66'sı mesleki tercihlerinde yeteneklerini göz önünde bulundurduğunu ifade ettiği çıkarılmaktadır. Öğretmenlik mesleğini seçen Suriyeli öğrencilerin çoğunluğunun kendilerini yetenekli atfetmelerinin altında mesleği ve çocukları sevip onlarla güzel iletişimde bulunmalarının yattığı düşünülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı ve Gençlik ve Spor Bakanlığı, Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılan çalışmada, yetenek, sanatsal beceri gibi bireysel faktörlerin çocukların meslek seçimi kararları üzerinde etkili olduğu bulgusuna varılmıştır (MEB, 1983). MEB (1983)'in yapmış olduğu çalışmayla yapılan bu çalışmanın yetenek faktörünün mesleki tercihlerde önemli bir etken olduğu sonucu ortak bir etmen olarak göze çarpmaktadır.

Katılımcılardan hukuk alanını seçen Suriyeli öğrencilerin bazıları mesleki tercihlerini yaparken hukuk alanına yetenekli olduklarını bu yüzden seçtiklerini ifade etmişlerdir. Aşağıda hukuk alanını seçerken yeteneklerini dikkate aldığını söyleyen Suriyeli öğrencilerin ifadeleri verilmiştir.

“(İMAMH.17.E) Ben hakimlik-savcılığı seçmeye 3 yıldır karar verdim. Ben derslerime çalışıyorum. Başarılıyım ve hırslıyım ben. Bu meslek için en gerekli şey olan adalet duygusu bende çok var. Ben çok adaletliyimdir. Bence benden iyi hakim savcı da olur. Yani iyi iletişim kurarım. Suçluyu bulurum. Cezasını veririm yani. Araştırmayı, uğraşmayı, okumayı çok severim.”

“(ANAD.4.E) Ben hukuk mesleğini tercih edeceğim. Ben bu mesleğe uygun olduğumu düşünüyorum. Yani iyi savunurum kendimi ya da başkalarını. Konuşurum yani özgüvenliyim. İnsanları iyi ikna ederim. İyi araştırma yaparım. Adaletli bir insanım. Bence hukuk tam bana göre bir meslek. Bu mesleğe uygunum ben.”

Hukuk alanını isteyen katılımcılar bu alanda yetenekli olduklarını düşünmektedirler. Bu mesleğe ilgilerinin olması ve adaletsizliğe karşı olan duygularından dolayı bu mesleği seçtikleri araştırmacı tarafından düşünülmektedir. Katılımcıların kendi kişisel özelliklerini ve bazı becerilerini bu mesleğe uygun gördükleri için kendilerini yetenekli

olarak atfedip bu mesleğe yöneldikleri ifadelerden çıkarılmaktadır. Suriyeli öğrencilerin mesleklerin gerektirdiği özellik ve yetenekleri tam bilmedikleri, aslında bu alana ilgileri olduğu ve kendi kişisel özelliklerinin bu alana uygun olduğunu düşündükleri araştırmacı tarafından düşünülmektedir. Araştırmada hukuk alanını tercih eden 4 katılımcıdan 2 tanesinin mesleki tercihlerini yaparken yeteneklerini dikkate aldıklarını ifade ettikleri tespit edilmiştir. Yani Hukuk alanını seçen Suriyeli öğrencilerin %50 si Hukuk alanına yönelmesinde yeteneklerinin de etkisi olduğunu söylediği saptanmıştır. Katılımcıların kendilerinin ifade becerilerinin iyi olması kendilerini Hukuk alanına yetenekli olarak görmelerinde etkili olduğu söylenebilir. Atli ve Gür'ün (2019) yapmış olduğu çalışmada bireylerin mesleki tercihlerine yeteneklerinin önemli bir rol oynadığı, bireyler mesleki tercihlerinde yeteneklerini de göz önünde bulundurduğu ortaya konmuştur. Atli ve Gür'ün (2019) çalışmasıyla yapılan bu çalışmanın benzer sonuçlar ortaya koyduğu, yeteneklerin mesleki tercihler üzerinde önemli bir etkisi olduğu görülmektedir.

Katılımcılardan futbolcu olmak isteyen Suriyeli öğrencilerin bu anlamda yetenekli olduklarını ve futbolu sevdikleri için bu mesleği seçtikleri görülmüştür. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmektedir.

“(İMAMH.15.E) Ben bu futbolcu olmaya küçükken karar verdim. Biz arkadaşlarla evimizin önünde hep top oynardık. Ben hiç top oynamamıştım. İlk oynamaya başladım ve herkes çok şaşırdı. İlk defa oynadığıma inanmadılar. Sonra devam ettim ve çok iyi çalım atıyorum. Ben futbol izlemeyi çok seviyorum. Hem de çok iyi oynuyorum. Forvette oynuyorum çok gol atıyorum. Hatta okul takımındayım ben şuan da burada.”

“(ANAD.5.E) Ben futbolcu olmak istiyorum. Benim bu mesleğe yeteneklerim uygun ama her şey yinede yetenek değil çalışacağım. Ronaldo'nun hatta bir sözü var her şey yetenek değil, ben sabah akşam çalışırken onlar yatıyor. Ben yetenekli değilim ama her gün çalışarak en iyisi oluyorum diyor. Bende çalışarak yaparım. Hem ben yetenekliyim de.”

Katılımcılardan futbolcu olmak isteyen Suriyeli öğrencilerin hepsinin erkek olduğu tespit edilmiştir. Futbolcu olmak isteyen katılımcıların hepsi bu meslekte yetenekli oldukları için mesleği öncelikle tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Araştırmacı Suriyeli öğrencilerin futbola ilgili oldukları için bu alanda sürekli çalışmalar ve girişimlerde bulundukları ifadelerden çıkarılmaktadır. Aytekin (2005)'in araştırmasında; lise son sınıfta okuyan öğrencilerin meslek seçimlerini etkileyen sosyo-ekonomik ve kültürel faktörlerin neler olduğunu belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada lise son sınıfta okuyan öğrencilerin meslek seçiminde yeteneklere uygun olması, bu alana yönelik becerilere sahip olma gibi etkenlerin meslek seçimi üzerinde belirleyici olduğu bulgusuna

varılmıştır. Araştırmada futbolcu olmak isteyen Suriyeli öğrencilerin tamamının kendisini bu alanda yetenekli olarak atfettiği, bu mesleği seçerken yeteneklerinin de etkisiyle seçtiği anlaşılmaktadır. Yapılan bu çalışmayla Aytekin(2005)'in çalışmasının ortak sonuçlar verdiği, Suriyeli öğrencilerin bu mesleklere kendilerinin yetenek ve mesleğin gerektirdiği becerilere sahip oldukları için bu mesleği tercih ettikleri ortaya konmuştur.

Katılımcılardan polis olmak isteyenler kendilerinin bu mesleğe yetenekli olduklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılar kendilerinin fiziksel özelliklerinin bu mesleğe uygun olduğunu ve kendilerinin silahlara ilgilerinin olduğunu söylemişlerdir. Katılımcıların polislik mesleğiyle alakalı yeterli bilgiye sahip olmadıkları, popüler bilgilerle bu meslek hakkında bilgi sahibi oldukları ve bu yüzden yetenekli olduklarını düşündükleri araştırmacı tarafından ifadelerden çıkarılmaktadır. Aşağıda katılımcıların ifadeleri verilmiştir.

“(İMAMH.14.E) Ben polis olmaya 4 yıl önce karar verdim. Bence ben bu mesleğe yetenekliyim. Spor yapıyorum zaten. Ben güçlüyüm, hızlıyım, boyum da uzun, fiziğim iyi bence ben çok uygunum polisliğe. Motor sürmeyi çok da isterim. Silah da kullanmak istiyorum. Ben küçükken babamın silahı vardı Suriye'deyken. Bana da kullandırmıştı. Ben kullanabilmişim. Bence ben silah kullanabilirim. Yani çok da iyi koşarım. Bunlar da polisliği seçmemde etkili oldu.”

“(İMAMH.11.K) Ben polis olmak istiyorum. Yani ben uzun boyluyum, güçlüyüm, hızlı koşarım. Suçluları döverim de yani gerekirse. Hem ben seviyorum bu mesleği hem de bence uygunum ben polisliğe. Kendi Vatanımı koruyamadım ama burayı korumak istiyorum. Çok güzel silah da kullanabilirim. Zor şartlara dayanıklıyım ben. Uykuyla aram da çok yoktur yani ben nöbet tutarım. Her şeyi yaparım yani yeter ki polis olayım.”

Katılımcılardan polis olmak isteyen Suriyeli öğrencilerin mesleki tercihlerinde yetenek olarak adlandırdıkları kavramların kendilerinin fiziksel özellikleri olduğu görülmektedir. Katılımcıların ilgilerini kendi özellikleriyle bağdaştırıp bu alana yetenekli olduklarını ifade ettikleri katılımcıların ifadelerinden çıkarılmaktadır. Araştırmacı tarafından katılımcıların polislik mesleğini ve gerektirdiği yetenekleri, mesleğin şartlarını çok bilmedikleri ve mesleğe kendi fiziksel özelliklerine göre yetenekli olduklarını düşündükleri gözlemlenmiştir. Araştırmada polislik mesleğini seçen bütün katılımcıların bu mesleğe yetenekli olduğunu düşündükleri ve mesleği seçerken yeteneklerinin de etkisinin olduğunu ifade ettikleri saptanmıştır. Kavas (2005)'in çalışmasında bireyler meslek tercihi yaparken ilk olarak fiziksel beceriler, fiziksel özellikler ve yeteneklerini göz önünde bulundurdıkları sonucuna ulaşılmıştır. Kavas(2005)'in çalışmasıyla yapılan bu araştırma da Suriyeli öğrencilerin meslek

tercihlerinde fiziksel beceri ve özelliklerin ve ayrıca yetenek faktörünün meslek tercihinde etkili olduğu ortaya çıkmış ve ortak bulguya ulaşılmıştır.

Katılımcılardan psikolog ve sosyal hizmet uzmanı olmak isteyen Suriyeli öğrencilerin bazıları mesleki tercihlerini yaparken yetenekli olduğunu düşündükleri için bu mesleği seçtiklerini ifade etmişlerdir. Aşağıda katılımcıların ifadeleri verilmiştir.

(İMAMH.1.K) Psikolog olmak için bence ben çok uygunum. Ben çok konuşkan biriyim, sözel zekâm iyidir, Konuşmam düzgündür ve insanlar bana dertlerini anlattıklarında onları ikna ederim. Onlara çözümler üretirim. Yani bu alanda yetenekliyim. Bence ben çok iyi bir dinleyiciyim de yani sabırla insanları dinlerim.

“(İMAMH.9.K) Ben Sosyal Hizmet Uzmanı olmak istiyorum. Ben bu anlamda yetenekliyim de seviyorum bu mesleği. Şimdi bile yapıyorum arkadaşlarıma onları şimdi bile dinliyorum ben. Çok sabırlıyım gerçekten. Onlara çözümler buluyorum, bunlardan mutlu da oluyorum. Onlar bana şimdiden hep annem diyorlar yani. Onların derdini dinliyorum çünkü bana gelip anlatıyorlar yardım ediyorum çözüm üretmeye çalışıyorum. Ben onları dinleyince onlar mutlu oluyor ve bende mutlu oluyorum. Benim çok iyi ikna ediyorum onları çözüme. Yani ben bu işi çok güzel yaparım bence.”

Psikolog, sosyal hizmet gibi meslekleri tercih eden katılımcıların dert dinleme, sabır, konuşkanlık gibi kişisel özelliklerini yetenek olarak atfedip bu meslekleri bu yüzden seçtikleri ifadelerden anlaşılmaktadır. Katılımcıların özellikle yardım etme duyguları bu meslekte istekli olduklarını ve yetenekli olduklarını düşünmelerinde etkili olduğu araştırmacı tarafından gözlemlenmiştir. Katılımcıların iletişim gücünün yüksek olduğu ve Türkçeyi de güzel konuştuğu görüşme sırasında gözlemlenmiştir. Katılımcılardan psikolog ve sosyal hizmet uzmanlığı isteyen Suriyeli öğrencilerin tamamının seçtikleri mesleklere yeteneklerinin olduğu ve yeteneklerinin mesleki tercihlerinde etkisi olduğunu ifade ettikleri saptanmıştır. Ulaş (2017)’ın “Özel Okulda Öğrenim Görmekte Olan Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Etmenler” adlı yaptığı çalışmada bireylerin mesleki tercihlerinde yeteneklerini dikkate alarak tercih ettikleri ortaya koymaktadır.

Katılımcılardan mimarlık ve İngilizce öğretmenliği-tercümanlık mesleğini seçen Suriyeli öğrenciler hobilerini ve yeteneklerini dikkate alarak bu mesleği seçtiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(ANAD.9.K) Ben mimarlığı seçmeye iki yıl önce karar verdim. Ben şekil, resim çizmeyi çok severim, çok da güzel çizerim. Bu yüzden bana daha yatkın yani mimarlık. Yani ben güzel evler çizebiliyorum. Ev tasarlamak farklı evler çizmek hoşuma da gidiyor. Ayrıca benim matematiğin iyidir. Yani hesaplamaları güzel yaparım. Bana uygun bir meslek yani mimarlık.”

“(İMAMH.13.K) Ben küçüklükten beri İngilizceyi seviyordum aslında. Başta hobi olarak uğraştım ama sonra baktım ki benim İngilizcem çok iyi. Baktım ki kelimeleri çok çabuk öğreniyorum. İzlediğim filmleri anlamaya başladım. Dinlediğim müzikleri ikinci ya da üçüncü dinleyişimde hemen ezberliyorum. Sonra derslerde çok başarılı olduğumu fark ettim. Hocamla çok güzel konuşuyorum. Şuanda mesela çok güzel İngilizce konuşuyorum ben. Baktım bu alanda bir yeteneğim var. Dedim İngilizce öğretmeni ya da tercüman olmak benim için çok daha iyi olur. Benim 3 dilim var. Ben bu dilleri rahatlıkla öğrenebiliyorum. Yani başka dillerde öğreneceğim bu yeteneğimi kullanacağım.”

Katılımcıların bu mesleklere ince motor ve mental becerilerin olduğu araştırmacı tarafından düşünülmektedir. Bozkurt (1993)’un araştırmasında; öğrencilerin genel zekâ düzeyleri ile mesleki yönelimlerinin ilişkili olduğu sonucuna varmıştır. Bu çalışmada, genel yetenek düzeyi yüksek olan öğrencilerin teknik ve fen alanına, genel yetenek düzeyi orta olan öğrencilerin ise sosyal bilim alanına yöneldikleri sonucuna varılmıştır. Yukarıda İngilizce tercümanlık isteyen ve mimarlık isteyen Suriyeli öğrencilerin ifadeleri ve okulları dikkate alındığında Bozkurt (1993)’un bulgularıyla ortak bulgulara sahip olduğu söylenebilir.

2.1.2.1.2. Cinsiyet

Kalıtımsal özellikler ana temasının ikinci alt teması Cinsiyet temasıdır. Katılımcılara sorulan sorularda öğrencilerin bazıları seçtikleri meslekleri tercih ederken cinsiyetlerinin de etkisinin olduğu ve bu mesleklerin cinsiyetlerine uygun olduğunu söylemişlerdir. 3 okuldan 40 katılımcının katıldığı çalışmada katılımcılardan 13 kişi mesleklerini tercih ederken cinsiyetlerinin de etkisinin olduğunu, cinsiyetlerini dikkate alarak bu mesleğe yöneldiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan meslek tercihlerini yaparken cinsiyet faktöründen etkilenecek şekilde mesleki tercihlerini yaptıklarını ifade eden katılımcıların oranının %32,5 olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan 19 kız öğrenciden 8’i, 21 erkek öğrenciden 5 tanesinin mesleki tercihlerini yaparken cinsiyet faktörünü göz önünde bulundurdıkları tespit edilmiştir. Yani kız öğrencilerin %42,10 u, erkek öğrencilerin ise %23,80 i mesleki tercihlerini yaparken cinsiyetlerini göz önünde bulundurduğu tespit edilmiştir. Kız öğrencilerin mesleki tercihlerinde cinsiyetlerini dikkate almalarının altında kadınların dezavantajları, kültürel kadına bakış açısı gibi etkenlerin yattığı, erkeklerin ise daha çok güç gerektiren mesleklerde kendilerini yeterli gördüğü, kadınları güçsüz gördükleri düşünülmektedir.

Katılımcılardan sağlık alanını seçen Suriyeli öğrenciler bu mesleğin kadınlar için kolay olduğu, çok yorulmayacakları için, bu mesleklerin kadınlara uygun olduğu için, bu mesleklerin daha güvenli olduğu ve çok erkeklerle de olmayacaklarından dolayı günah

olmayacak diye seçtiklerini ifade etmişlerdir. Aşağıda katılımcıların ifadeleri verilmiştir.

“(ANAD.7.K) Ben eczacı olmak istiyorum. Erkek olsam bu mesleği yapmazdım, başka mesleklere yönelirdim. Kadın olduğum için rahat meslek istiyorum çalışmak istemiyorum. Eczacı olunca diplomamı kiraya verip çalışmayacağım. Ben daha böyle rahatça yeni ilaçlar yapmayı denemek istiyorum. Ama bunları yaparken rahat edeyim. Hem bu meslekte güce ihtiyaç yok. Erkek olsam asker olurdum.”

“(ANAD.8.K) Ben hemşire olmak istiyorum. Hemşireliği kadınlara daha uygun buluyorum. Yani bedensel güce ihtiyaç yok. İğne yapıyorsun pansuman yapıyorsun. Hastanedesin en azından güvenli, iş yerin belirli, seni çok yormaz. Hemşirelikte erkeklerde seni çok görmüyor. Kadınlarla daha çok çalışıyorsunuz. Kadınlara göre bir meslek yani hemşirelik. Bu yüzden de seçmemde etkili oldu.”

“(ANAD.11.E) Ben doktor olmak istiyorum. Cinsiyetimin de mesleğim üzerinde etkisi var. Yani ben kadın olsam doktor olmak istemezdim. Doktorluk kadınlara göre zor. Kan görüyorsun, çok çalışıyorsun. Çok nöbetin var. Yani kadınlar dayanamaz doktorluğa. Ben kadın olsam doktorluğu isterdim belki yine ama seçmezdim bence. Kadın olsam daha kolay meslekler isterdim belki de çalışmazdım bilmiyorum. Kadınlara göre meslekler daha kolay olmalı. Kadınlar erkeklere göre daha güçsüzler hem de evde iş yapıyorlar yani temizlik, çocuklar var. Çok yoruluyorlar.”

“(İMAMH.8.K) Ben doktor olmaya küçüklikten beri karar verdim. Cinsiyetimin de yani etkisi var bu mesleği seçmekte. Çünkü sürekli erkeklerle olmak ya da çok herkesin görmesi günah yani dinimize göre. Bende bu yüzden hastanede çalışırsam daha az günah olur. Yani hem doktorluk kadınlar için güzel meslek.”

Katılımcılardan sağlık alanını tercih eden Suriyeli öğrencilerin bazılarının mesleki tercihlerinde cinsiyetlerinin etkisi olduğu ifadelerden anlaşılmaktadır. Araştırmada sağlık alanını tercih eden 15 katılımcıdan 4 tanesinin mesleki tercihlerinde cinsiyetlerinin de etkisinin olduğunu ifade ettikleri tespit edilmiştir. Yani sağlık alanını seçen katılımcıların %26,66'sı mesleki tercihlerinde cinsiyetlerinin de etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırmada sağlık alanını tercih eden 7 erkek 8 kız öğrenci vardır. Yani erkek öğrencilerin %14,28'i kız öğrencilerin ise %37,5'inin mesleki tercihlerinde cinsiyetlerinin etkisinin olduğu, sağlık alanını seçen kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre cinsiyetlerini daha fazla dikkate aldıkları saptanmıştır. Katılımcılardan sağlık alanını tercih eden Suriyeli öğrencilerin bazıları mesleklerini cinsiyetlerinin de etkisiyle seçen Suriyeli öğrencilerin 3 tanesinin kız 1 tanesinin erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların ifadelerinden cinsiyetleriyle beraber meslek seçimlerinde kültürlerinin de etkisinin olduğu anlaşılmaktadır. Cinsiyet faktörüne göre mesleklerini seçtiğini söyleyen 3 kız öğrenci erkeklerle iç içe olmamak, güvenlik ve daha kolay işler olmasını istedikleri için bu meslekleri seçtiklerini söylemişlerdir. Katılımcıların ifadelerinden Suriyeli öğrencilerin sağlık sektörünü daha kolay ve rahat bir meslek olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Önler ve Saraçoğlu (2008) çalışmalarında, hemşirelikte meslek seçimi

etkileyen faktörler ve buna yönelik geliştirilen Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliğinin denetlemek amacıyla, Namık Kemal Üniversitesi'ne bağlı Sağlık Yüksekokulu ile Trakya Üniversitesi'ne bağlı Sağlık Bilimleri Fakültesi/Hemşirelik Bölümlerinde okuyan ve ana evreni üç yüz atmış beş olan öğrenci grubu alınmıştır. Bunların yetmiş dördüne yirmi maddelik anket uygulanarak ölçeğe ait tekrar test güvenilirliği denemiş ve bağımlı gruba t-testi yapılmıştır. Araştırma sonucunda hemşirelik mesleğinin seçiminde; çalışma koşullarının rahat ve getirisinin iyi olması, kız öğrencilerde cinsiyet gibi faktörlerin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Önler ve Saraçoğlu(2008)'nin çalışmasıyla yapılan bu çalışmanın ortak sonuçlarının olduğu iki çalışmada da cinsiyet ve cinsiyete bağlı daha rahat olduğunu düşündükleri meslekler seçme faktörlerinin meslek seçiminde etkili olduğu görülmektedir. Ayrıca Milli Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılan çalışmada, cinsiyet kişisel faktörlerin de çocukların meslek seçimi kararları üzerinde etkili olduğu bulgusuna varılmıştır (MEB, 1983). Ayrıca çalışmada Suriyeli öğrenciler cinsiyetlerini dikkate alarak daha kolay olduğunu düşündükleri mesleklere kadınların yöneldiği sonucunu ortaya koymuştur. Araştırmacı tarafından yapılan bu çalışmada kız öğrencilerin kendilerine daha uygun meslek olacağını düşündükleri için kendilerine göre daha rahat olarak düşündükleri mesleklere yöneldikleri ortaya konulmuştur. İki çalışmada da meslek tercihlerini etkileyen faktörlerde ortaya koyduğu cinsiyet teması ortak sonuç olarak görülmektedir.

Katılımcılardan polis olmak isteyen Suriyeli öğrenciler bu mesleği seçerken cinsiyetlerinin etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılardan polis olmak isteyen kadın birey; kadınların daha güçlü olmasını istediği ve kadınlarında güçlü olduğunu herkese ispat etmek için istediği, katılımcılardan erkek birey ise bu mesleğin zor olduğunu, erkeklerin daha güçlü olduğunu, kendisinin de cinsiyetinin bu mesleği seçmesinde etkisi olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(İMAMH.14.E) Ben polis olmaya 4 yıl önce karar verdim. Bu mesleği seçmemde cinsiyetimin etkisi var. Yani erkek olduğum için istiyorum. Erkekler çünkü daha güçlü kuvvetli olur. Kız olsaydım daha kolay bir meslek seçerdim. Belki evde de oturabilirdim çalışmazdım bilmiyorum. Ama ben zaten sporda yapıyorum yani bu meslek erkelere göre... Polislik sonuçta zor meslek... Sürekli ayaktasın, koşuyorsun, silah kullanıyorsun yani.”

“(İMAMH.11.K) Ben polis olmaya iki yıldır karar verdim. Ben kadınların güçlü olduğunu önce akrabalarım sonrada aileme göstermek istiyorum. Bana sürekli yapamazsın, sen kadınsın evde otur, polislik kadınlara göre meslek değil diyorlar. Sırf onlara inat polis olacağım göstereceğim kadınların neler yapabildiğini.”

Katılımcılardan polis olmak isteyen Suriyeli öğrencilerin aslında güç faktörüne odaklandıkları, kız ve erkek bireylerden ikisinin de kendi cinsiyetindeki bireylerin güçlü olması gerektiğinden dolayı bu mesleği seçtikleri katılımcıların ifadeleri tarafından işaret edilmektedir. Ayrıca araştırmacı tarafından görüşme sırasında polis olmak isteyen Suriyeli öğrencilerin kendi cinsiyetlerini daha üstte tuttuğu, kız olan bireyin erkeklerden üstün olmak istediği, erkek olan bireyin ise kendi cinsini kadınlardan üstün gördüğü araştırmacı tarafından anlaşılmıştır. Araştırmada polis olmak isteyen bireylerinin tamamının mesleki tercihlerinde cinsiyetlerinin etkisi olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Literatüre bakıldığında Çimen (1988) araştırmasında; lise öğrencilerinin ilgilerini etkileyen değişkenleri incelemiştir. Lise öğrencilerinin alan seçimlerinin cinsiyet ve bazı sosyo-ekonomik değişkenler tarafından belirlenip belirlenmediği konusunda yapılan bu araştırmada; cinsiyetin öğrencilerin mesleki ilgileri üzerinde etkili olduğu bulgusuna varılmıştır. Çimen(1988)'in yaptığı bu çalışmada cinsiyetin getirdiği dezavantajlardan etkilenecek mesleklerini buna göre seçtikleri ve cinsiyetin meslek tercihlerinde etkili olduğu faktörü ortaya konmuştur. Yapılan bu çalışmada da Çimen(1988)'in çalışmasıyla ortak olarak kız öğrencilerin bazıları cinsiyetlerinin dezavantajının verdiği zayıflık duygusunu yenmek için ve daha güçlü olmak için mesleklerini tercih ettikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Çimen(1988)'in yapmış olduğu araştırma ile yapılan bu çalışma sonuçları arasında benzerlikler olduğu görülmektedir.

Katılımcılardan futbolcu olmak isteyen Suriyeli öğrencilerin futbolculuğun kadınlar için uygun meslek olmadığı, futbolcu kadınların çok popüler olmadığı, kadın olsalardı başka meslek seçeceklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(İMAMH.15.E) Ben futbolcu olmaya küçükken karar verdim. Futbolculuk çok kadınlara göre meslek değil. Yani erkeklere göre bir meslek. Hem kadın futbolcular çok bilinmiyor da. Kadın olsaydım öğretmen olurum. Öğretmenlik bence daha rahat bir meslek, Kadın futbolcular çok para kazanamıyor. Zor yani ünlü olmak, Öğretmenlik daha rahat tatili çok kadın olsam öğretmenlik seçerdim.”

“(ANAD.5.E) Ben futbolcu olmak istiyorum. Cinsiyetimin meslek üzerinde etkisi var yani kadın olsam futbolcu olmak istemezdim. Kadın futbolcularda var. Ama onlar çok ünlü değil. Çok etkili değil. Çok bilinmiyor kadın futbolcular. Kadın maçları çok izlenmiyor. Kadın olsam başka meslek seçerdim. Hem kadın olsam bu kadar antrenman yapmaya vaktim olmazdı. Bu kadar güçlü de olmazdım bence kadın olsam. Kadın olsam ailemde müsaade etmezdi futbolcu olmama.”

Araştırma da meslek tercihlerinde cinsiyetinin etkisi olduğunu söyleyen ve futbolcu olmak isteyen Suriyeli öğrencilerin ikisinin de erkek olduğu görülmektedir. Bireyler erkek oldukları için bu mesleği seçtiklerini ve erkeklerin daha güçlü olduğu için

futbolcu olmak istediklerini ifade etmişlerdir. Bireylerin ifadelerinden kadınları zayıf gördükleri ve kendi kültürel yapılarının da mesleki tercihlerinde etkili olduğu çıkarılmaktadır. Araştırmada futbolcu olmak istediğini ifade eden bireylerin tamamının mesleki tercihlerinde cinsiyetlerinin etkisi olduğunu ifade ettikleri saptanmıştır. Futbolculuk mesleğini tercih eden bireylerin hepsinin erkek olduğu, cinsiyetlerinin etkisinin olduğunu iki katılımcının da söylemesi ve ifadelerinden kadınları zayıf, güçsüz ve evde oturması gereken bir grup olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Yelken, K. (2008)'in yüksek lisans çalışmasında bireylerin mesleki tercihlerine cinsiyetin ve buna bağlı olarak fiziksel özelliklerin etkisinin olduğu bulunmuştur. Yelken (2008)'in yapmış olduğu çalışma ile yapılan bu çalışma bulgularında benzerlikler olduğu, fiziksel özelliklerin mesleki tercihlerde etkili olduğu görülmektedir.

Katılımcılar öğretmenliği seçen Suriyeli öğrencilerin bu mesleği seçerken cinsiyetlerini dikkate aldıkları, öğretmenlik mesleğinin daha kolay, daha rahat olduğu, kadınların hayatlarını değiştirmek ve kadınların okumasını sağlamak için öğretmen olmak istedikleri gibi ifadelerde bulunmuşlardır. Aşağıda katılımcıların ifadeleri verilmiştir.

“(İMAMH.7.K) Ben resim öğretmenliğini seçmeye bu yıl karar verdim. Mesleği seçmemde evet cinsiyetimin etkisi var. Yani öğretmenlik kolay meslek... Bence tam kadınlara göre bir meslek. Ben kız olduğum için yani çok zor meslek istemiyorum. Evleneceğim, çocuklarım olacak. Evin işleri, çocuklar, kocam, ailem derken çok iş var. Zor meslekte çok yorulurum yapamam. Ama öğretmenlik de çok yorulmam. Bence zaten kadınlar kolay meslekte çalışmalılar. Zor meslekleri yapmamalılar.”

“(ANAD.3.K) Ben öğretmen olmak istiyorum. Kızlar evde otursun, evlensin istemiyorum. Özellikle kızların hayatlarını değiştirmek isterdim. Bizim Suriyeli kızlar burada okumuyorlar evde oturuyorlar koca bulup evleniyorlar. Onların ailelerini ikna etmek isterdim. Benim babamda okumamı istemiyor ama ben istiyorum çünkü annem de okumamı istiyor. Ben babam gibi kızlarının okumasını istemeyen çocukları okutayım istiyorum. Kadınlar ezilsin istemiyorum. En çokta Suriyeli kızlara bunları öğreteyim istiyorum. Hem öğretmenlik yani diğer mesleklere göre daha kolay, daha da rahat. Yani cinsiyetimin mesleğimin üzerinde etkisi var.”

Öğretmen olmak isteyen katılımcılardan mesleki tercihlerinde cinsiyetinin etkisinin olduğunu söyleyen Suriyeli öğrencilerin öğretmenliği tam kadınlara göre meslek olarak ifade ettikleri görülmektedir. Suriyeli öğrencilerin cinsiyetlerinin kendilerinde oluşturduğu bakış açısına göre tercih yaptıkları saptanmıştır. Araştırmada öğretmenlik mesleğini seçen katılımcıların tamamının kız öğrenci olduğu saptanmıştır. Araştırmada öğretmen olmak isteyen 3 katılımcıdan 2 tanesinin mesleki tercihlerini yaparken cinsiyetlerini dikkate aldıkları görülmüştür. Yani öğretmen olmak isteyen katılımcıların %66,66'sı mesleki tercihlerinde cinsiyetlerini göz önünde bulundurdıkları düşünülmektedir. Katılımcıların ifadelerinden kızların bedensel güçsüzlüklerini

kabullendikleri bu yüzden kolay bir meslek seçmek istedikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca katılımcıların cinsiyetlerinin vermiş olduğu geri kalmışlık duygusunun da öğretmen olmak istemelerinde etkisi olduğu ifadelerden çıkarılmaktadır. Araştırmacı görüşme sırasında bireylerin sakin, içe kapanık, bastırılmış ve sessiz olduklarını gözlemlemiştir. Çermik(2010)'ın yaptığı çalışmada kadın bireylerde mesleki tercihlerde cinsiyetlerinin etkisinin olduğu, bireyler seçtikleri meslek daha rahat olduğu için tercih ettikleri ortaya konmuştur. Çermik'in(2010) araştırmasıyla yapılan bu araştırma arasında mesleğin cinsiyete faktörüne göre seçildiği ortak bulgular olarak karşımıza çıkmaktadır.

Katılımcılardan hukuk alanını tercih eden bireyler cinsiyetlerinin bu mesleği tercih etmelerinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılar kadınların zaten dünyada ezildiğini, ikinci planda kaldıklarını ve kadınların haklarını korumak, kadın olarak saygı görmek için bu mesleği seçtiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(ANAD.4.K) Ben Hukuk alanında bir meslek istiyorum. Kadın olmamın da bu mesleği seçmem üzerinde etkisi var. Cinsiyetim bu alana beni yöneltti. Dünyada kadınlar zaten 2. Planda. Kadınlara birçok alanda olumsuz şeyler var. Hele de ailede arkanda değilse daha kötü. Ben kadınların haklarını savunmak içinde bu alanı istiyorum. Kadınların güçlü olabileceğini göstermek istiyorum. Çünkü hele de Suriye’de, yani Arap kültüründe kadınlar daha geri planda ama ben ayaklarımın üstünde durabileceğimi herkese göstereceğim. Hele de aileme...”

“(İMAMH.12.K) Ben savcı olmaya 10. Sınıfta karar verdim. Bu mesleği seçmemde bir yerde cinsiyetimin de etkisi var evet. Amacım kadınları korumak biliyorsunuz günümüzde kadınların hakları yeniliyor. Ben kadınları korumak istiyorum. Kadınların güçlü olarak görülmesini istiyorum. Savcı olunca çok saygı göreceğim. Kadın haklarını koruyacağım, suça karşı savaşıacağım. Kadın olduğum içinde bu mesleği seçiyorum. Belki erkek olsam bu mesleği bu kadar istemeyebilirdim bile.”

Katılımcılardan hukuk alanını seçip mesleklerini cinsiyet faktörüne göre seçtiklerini söyleyen bireylerin tamamının kız öğrenci olduğu ortaya konmuştur. Araştırmada hukuk alanını tercih eden 4 katılımcıdan 2 tanesinin mesleki tercihlerinde cinsiyetlerini dikkate aldıkları görülmüştür. Yani hukuk alanına yönelen bireylerin %50'sinin mesleki tercihlerinde cinsiyetlerini göz önünde bulundurduğu anlaşılmıştır. Kadınların Suriye kültüründe ezilmiş olmalarının verdiği psikolojinin mesleki tercihlerine yansıdığı katılımcıların ifadelerinden çıkarılmaktadır. Bireylerin cinsiyetlerinin vermiş olduğu dezavantajlı grup psikolojisi ve ezilmişliğin vermiş olduğu güç ve adalet arayışının mesleki tercihlerinde özellikle hukuk alanında tercih yapmalarını sağladığı araştırmacı tarafından düşünülmektedir. Literatüre bakıldığında Ensari ve Alay (2017) yaptıkları çalışmada bireylerin meslek seçiminde, cinsiyet, yaş, medeni durum gibi faktörlerin

etkili olduğu ve bu değişkenlerine göre mesleki tercihlerin farklılık gösterdiğini belirlemişlerdir. Ensari ve Alay (2017)'ın çalışmasıyla yapmış olduğumuz araştırmanın cinsiyet faktörünün mesleki tercihlerde –bilhassa kızlarda- etkili olduğu saptanmıştır.

Katılımcılardan elektrik mühendisliği seçen katılımcı bu mesleği seçmesinde cinsiyetinin etkisi olduğunu ifade etmiştir. Katılımcı bu mesleğin kadınlara uygun olmadığını, kız olsaydı başka mesleği seçeceğini ifade etmiştir. Katılımcının cevabı aşağıda verilmiştir.

“(MES.10.E) Ben elektrik mühendisi olmak istiyorum. Cinsiyetimin elbette meslek seçimim üzerinde etkisi var. Erkek olduğum için bu meslek bana uygun. Zaten bu meslek kızlara uygun değil. Elektrik Mühendisliği erkeklere daha uygun daha zor bir meslek, Kız olsaydım bu mesleği seçmezdim. Kız olsaydım çalışmama da gerek kalmazdı. Evde otururdum.

Araştırmada mühendislik alanını seçen Suriyeli öğrencilerden bazılarının meslek tercihinde cinsiyetinin etkili olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Bireyin elektrik mühendisliği alanını erkeklere göre bir meslek olarak sınıflandırdığı, kızların daha zayıf olduğu ve daha kolay meslekler seçmesi gerektiğini düşündüğü ifadelerinden çıkarılmaktadır. Bireyin kadınların çalışmasına karşı olduğu ve kadınların çalışmasının doğru olmadığını düşündüğü araştırmacı tarafından ifadelerden çıkarılmaktadır. Bireyin cinsiyet ayrımını hat safhada yaptığı ve erkekleri güçlü ve zorlu meslekleri yapabilecek şeklinde sınıflandırdığı ifadelerinden çıkarılmaktadır. Araştırmada mühendislik alanını seçen 7 katılımcıdan 1 tanesinin mesleki tercihlerinde cinsiyetinin de etkisinde kaldığı saptanmıştır. Yani mühendislik alanını tercih eden bireylerin %14,28 inin mesleki tercihlerinde cinsiyetlerini de dikkate aldıkları saptanmıştır. Ülkemizde de meslek seçiminde etkili olan faktörler konusunda çalışmalar yapılmıştır. Ahmet Aypay (2003) öğrencilerin meslek seçimini zor bir karar olarak nitelemiş ve Çanakkale ilinde yaptığı anket çalışmasında meslek seçimi sürecinde cinsiyet faktörünün önemli bir faktör olduğu ortaya konmuştur. Ahmet Aypay (2003)'ın çalışmasıyla bu araştırmanın sonuçlarının benzer olduğu görülmektedir.

Katılımcıların ifadelerinden özellikle Suriye kültürünün zihinsel algılarında yer edindiği ve cinsiyetçiliği fazlasıyla benimsedikleri saptanmıştır. Bireylerin kadınları zayıf, doğurgan, güçsüz ve kolay iş yapması gereken olarak algılarken, erkekleri ise fiziksel olarak güçlü, fiziksel işler yapması gereken ve kadınlardan daha üst daha güçlü olarak algıladıkları tespit edilmiştir. Suriye kültüründeki ataerkillik ve ailelerin erkek önder

bakış açısı bireylerinde mesleklerinde bu bakış açısına göre tercih yapması şeklinde açıklanabilir. Şeker (2020)'in çalışmasında meslek tercihlerinde cinsiyetin etkili olduğu ortaya konmuştur. Şeker(2020)'in yapmış olduğu bu çalışmada meslek tercihlerinde bireylerin aile yapılarının, ailelerin mesleklere bakış açısı ve bireylere seçecekleri meslekler üzerinde etkili olduğu sonucu ortaya konmuştur. Ayrıca çalışmada kültürlere göre meslek ve mesleklerin cinsiyete göre değişkenlik gösterdiği bulgusuna ulaşılmıştır.

2.1.2.1.3. Fiziksel engeller

Kalıtımsal özellikler ana temasının üçüncü alt teması Fiziksel Engeller temasıdır. Katılımcılara sorulan sorularda öğrencilerin bazıları seçtikleri meslekleri tercih ederken fiziksel engellerinin de etkisinin olduğunu söylemişlerdir. Araştırmaya katılan 40 katılımcıdan yalnızca 3 katılımcı bu mesleği seçerken fiziksel engellerini dikkate aldığını, kendilerindeki fiziksel engellerden dolayı bu mesleğin kendilerine daha uygun olacağını ifade etmişlerdir. Katılımcılardan meslek tercihlerini yaparken fiziksel engeller faktöründen etkilenecek mesleki tercihlerini yaptıklarını ifade eden katılımcıların oranının %7,5 olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar meslek tercihlerini etkileyen faktörleri ifade ederken fiziksel engelleri olduğunu, bu mesleği kendi fiziksel engelini zorlamayacak şekilde seçtiklerini ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan 19 kız öğrenciden 2'si, 21 erkek öğrenciden 1 tanesinin mesleki tercihlerini yaparken fiziksel engeller faktörünü göz önünde bulundurdıkları tespit edilmiştir. Yani kız öğrencilerin %10,52 si sı, erkek öğrencilerin ise %4,76 sı mesleki tercihlerini yaparken fiziksel engellerini göz önünde bulundurduğu tespit edilmiştir. Kalıtımsal Özellikler Teması içinde en az tercih ettikleri alt temalardan bir tanesi fiziksel engeller alt teması olduğu bulunmuştur.

Aşağıda katılımcıların meslek tercihlerine fiziksel engellerinin etkisini anlatan ifadeleri verilmiştir.

“(MES.2.E) Ben telefon tamircisi olmak istiyorum. Benim gözümde ameliyat var. Gözüm çok çabuk yoruluyor. Normal hayatımda bazen zorluk çıkartıyor bana. Telefon tamirciliği benim gözümü çok yoran bir meslek. Hem kendi işim olunca istediğim zaman dinlenebilirim. Gözümünden dolayı zor meslekleri yapamam. Yani her meslek bana göre değil. O yüzden rahat meslek istiyorum. Gözümü yorsun istemiyorum çalıştığım iş. Hem ben de öyle işleri yapamam.

“(ANAD.7.K) Ben eczacı olmak istiyorum. Benim astım var. Astım bizim ailede irsi. Yani ben eczacı olup diplomamı kiraya vereceğim. Ben hem yorulmam hem de hasta olmam. Yani astım beni çok yoruyor çok zorluyor. Ben yine ilaçlar bulmak, yeni ilaçlar yapmak için çalışacağım ama istediğim

zaman yani. Hem başka zor işlerde sağlığımdan dolayı çalışmam zaten. Hastalığım olmasa belki doktor olmak isterdim ama çok zor olur yani ben hastayken.”

“(İMAMH.4.K) Ben avukatlığı çok seviyorum. Aslında asker de olmak istiyorum ama boyum kısa ve kilolu da olduğum için bu mesleği seçemiyorum. Hocam ile konuştum. Askerlik için boy ve kilo şartı varmış. Beni m babamda kısaydı. Annem de kısa biz ailecek kısayız yani. Ama avukatlığı çok seviyorum zaten.”

Katılımcıların ifadelerinden bireylerin mesleklerini seçerken fiziksel engellerini dikkate aldıkları, fiziksel engellerine göre mesleki tercihlerini değiştirdikleri ya da ona göre mesleki kriterler oluşturdukları görülmektedir. Katılımcıların fiziksel engellerinden dolayı daha kolay mesleklere yöneldikleri katılımcıların ifadelerinden çıkarılabilir. Katılımcıların ifadelerinden bireylerin fiziksel engellerinin mesleklerinde çarpıcı bir değişime sebep olduğu ve mesleki tercihlerinde fiziksel engellerini oldukça dikkate aldıkları saptanmıştır.

2.1.2.1.4. Fiziksel uygunluk

Kalıtımsal özellikler ana temasının dördüncü alt teması Fiziksel uygunluk temasıdır. Araştırma da 40 katılımcı içerisinde yalnızca 3 katılımcı meslek tercihlerini yaparken fiziksel uygunluklarını dikkate aldıkları bulunmuştur. Katılımcılardan meslek tercihlerini yaparken fiziksel uygunluk faktöründen etkilenecek mesleki tercihlerini yaptıklarını ifade eden katılımcıların oranının %7,5 olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılara sorulan sorularda öğrencilerin bazıları seçtikleri meslekleri tercih ederken fiziksel uygunlukların da etkisinin olduğunu söylemişlerdir. Araştırmaya katılan 19 kız öğrenciden 1'i, 21 erkek öğrenciden 2 tanesinin mesleki tercihlerini yaparken fiziksel uygunluk faktörünü göz önünde bulundurdıkları tespit edilmiştir. Yani kız öğrencilerin %5,26 sı, erkek öğrencilerin ise %9,52 i mesleki tercihlerini yaparken fiziksel uygunluklarını göz önünde bulundurduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar bu mesleğe kendi fiziksel özelliklerinin uygun olduğunu, güçlü fiziksel özellikleri olduğunu ve bu mesleği seçerken bunları dikkate alarak bu mesleği seçtiklerini ifade etmişlerdir. Kalıtımsal Özellikler Teması içinde en az tercih ettikleri alt temalardan bir tanesi fiziksel uygunluk alt teması olduğu bulunmuştur.

Aşağıda katılımcıların meslek tercihlerine fiziksel uygunlukların etkisini anlatan ifadeleri verilmiştir.

“(ANAD.5.E) Ben futbolcu olmak istiyorum. Ben futbolculuğa çok yetenekliyim hem de fiziğim de güçlüdür. Mesela ben çok iyi zıplarım. Çok hızlı koşarım, dayanıklıyım. Benim ayaklarım da iyidir, güzel top oynuyorum. Yani futbolculuk tam bana göre bir meslek. Ben futbol için çok uygun bir fiziğe sahibim.”

“(İMAMH.11.K) Ben polis olmak istiyorum. Yani ben uzun boyluyum, güçlüyüm, hızlı koşarım, döverim de yani gerekirse suçluları. Hem ben seviyorum bu mesleği hem de bence uygunum ben polisliğe. Kendi Vatanımı koruyamadım ama burayı korumak istiyorum.”

“(İMAMH.14.E) Ben polis olmak istiyorum. Bence ben bu mesleğe yetenekliyim, Spor yapıyorum, zaten güçlüyüm, hızlıyım, boyum da uzun, fiziğim iyi bence ben çok uygunum polisliğe. Yani ben polisliği hem çok seviyorum hem de her anlamda çok uygunum bu mesleğe.”

Literatür de yapılan araştırmada bireylerin meslek tercihlerini etkileyen faktörler içerisinde yetenek faktörünün önemli bir yer tuttuğu görülmüştür. Yapılan Literatür taramasında bireylerin fiziksel özellikleri ve mesleklere fiziksel uygunluklarını yetenek teması içerisinde değerlendirdikleri için ayrıca fiziksel uygunluğa yönelik bir sonuç bulunamamıştır. Ancak bireylerin bazı mesleklere fiziksel olarak uygun oldukları için kendilerini bu mesleğe yetenekli olarak atfettikleri görülmüştür. Yapılan bu çalışmada da katılımcıların ifadelerinden fiziksel uygunluklarını yetenek olarak ifade ettikleri ortak nokta olarak saptanmıştır. Katılımcıların seçtikleri mesleklerin fiziksel uygunluklara sahip olunması ile seçilebilecek bir meslek olduğu görülmekte ve bu yüzden de bireylerin kendilerini fiziksel özellikler ile yetenekli olarak atfetmelerini açıklamaktadır. Katılımcılardan mesleki tercihlerini yaparken mesleklere olan fiziksel uygunluklarını dikkate alan bireylerden 2 tanesinin polis 1 tanesinin futbolcu olmak istediği görülmektedir. Seçtikleri mesleklere bakıldığında tamamen fiziksel beceri gerektiren bir meslek grubu olduğu ve bireylerin fiziksel uygunluk faktörünün onlar için önemli bir etken olduğu ifadelerden çıkarılmaktadır. Polislik mesleğini seçen katılımcıların tamamının, futbolculuk mesleğini seçen 2 katılımcıdan 1 tanesinin –yani %50sinin- mesleki tercihlerinde mesleğin gerekliliği olarak fiziksel uygunluk kriterini dikkate aldıkları görülmektedir.

2.1.2.1.5. İlgiler

Kalıtımsal özellikler ana temasının beşinci alt teması ilgiler temasıdır. Katılımcılara sorulan sorularda öğrencilerin bazıları seçtikleri meslekleri tercih ederken ilgilerinin de etkisinin olduğunu söylemişlerdir. Araştırmaya katılan 40 katılımcıdan 22 tanesi mesleklerini tercih ederken dikkate aldıkları faktörlerden biri olarak ilgilerini de dikkate

aldıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılardan meslek tercihlerini yaparken ilgilerini dikkate alarak mesleki tercihlerini yaptıklarını ifade eden katılımcıların oranının %55 olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan 19 kız öğrenciden 11'i, 21 erkek öğrenciden 11 tanesinin mesleki tercihlerini yaparken ilgi faktörünü göz önünde bulundurdıkları tespit edilmiştir. Yani kız öğrencilerin %57,89'u, erkek öğrencilerin ise %50 si mesleki tercihlerini yaparken ilgilerini göz önünde bulundurduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar bu mesleklere daha önceden ilgili olduklarının ve bu sayede mesleği araştırıp, mesleği seçtiği katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Araştırmada katılımcıların mesleklerini tercih ederken en çok katılımcı tarafından dikkate alınan birinci Temanın ilgiler teması olduğu bulunmuştur.

Katılımcılardan sağlık alanını seçen bireyler bu mesleğe çok ilgili olduklarını, mesleği sevdiklerini, mesleğin çok güzel, çok havalı olduğunu ve bu meslekte insanlara yardım edebildikleri için bu mesleği istediklerini, bu mesleğe olan ilgilerinin mesleği tercih ederken etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(MES.1.E) Ben doktor olmak istiyorum. Doktorluğu ben seviyorum da. Hastaneye gidince burada görüyorum beyaz önlükle ağabeyler, ablalar iğne yapıyorlar muayene ediyorlar. Bende onlara bakıp istiyorum doktorluk. Diyorum bende ilerde böyle olmalıyım bana çok güzel geliyor. Yani bilmiyorum doktorluğa karşı ilğim var benim. Bana göre bir meslek olduğunu düşünüyorum. Kendimi hep doktor olarak hayal ediyorum.”

“(MES.8.E) Ben hemşire olmak istiyorum. Bence hemşirelik tam bana göre meslek. Ben seviyorum hemşireliği. Hastanede hemşireler görünce bende onlar gibi olmak istiyorum. Yani ben kan almak serum yapmak, hastalarla ilgilenmek istiyorum. Ben insanlara yardımcı olmayı çok severim, insanlarla sohbet etmek onların hastalıklarına yardımcı olmak bana göre bir şey.”

“(ANAD.6.K) Ben eczacı olmak istiyorum. Ben tüm meslekleri düşündüm hepsini araştırdım en uygunun bu olduğuna karar verdim. Ben çok düzenliyim düzeni severim. Fen derslerini severim, hoşgörülü biriyim. Yardım edebiliyorsun insanlara. Hem bana ait bir şey olacak kendi eczanem olsun istiyorum. Kendime göre düzenleyeyim. İnsanlar gelsin onları dükkanımda misafir edeyim istiyorum. Ben ilaçları seviyorum yani merak ediyorum nasıl yapıyorlar? Ben çok güçlü, insanlara faydalı ilaçlar yapmak istiyorum. Yani ilaç yapımını, ilaçların ne işe yaradığını çok merak ediyorum. Bu alana ilgiliyim. Birde ben rehber öğretmenimden yardım istedim ne olmak istediğimi bilmiyorum dedim. Bana bir kağıt verdi, sorular vardı. Onları cevapladım orada bize uygun olan sevdiğimiz meslekler çıkıyormuş, bana eczacılık çıktı. Bana hocam eczacılığı anlattı sana çok da uygun olur dedi. Ben çok mutlu oldum, çok istedim eczacı olayım.”

“(İMH.5.K) ben 5. Sınıfta Acil Tıp Teknisyeni olmaya karar verdim. Ben onları her zaman görüyorum. Çok seviyorum insanlara yardım ediyor. Çok güzel çok da havalı... Sürekli insanlara yardım ediyorlar. Her an ölebilecek birini kurtarıyorlar. Ben onlar gibi olmak her an orada insanları kurtarmak istiyorum. Yani benim ilgilerime uygun bu meslek”

Katılımcıların ifadelerinden sağlık sektörünü seçen bireylerin bu mesleğe ayrı bir ilgilerinin olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların diğer ifadelerinden de yola çıkarak Suriye’de sağlık alanında çalışmanın havalı olması, herkesin olmak istediği, mesleki

konum olarak yüksek bir meslek olduğu, bu sebepten dolayı da bireylerin sağlık alanına ayrı bir ilgilerinin olduğu şeklinde açıklanabilir. Katılımcıların mesleğın konumu ve Suriye kültüründe sağlık alanına bakış açısından dolayı kendilerini bu alanda ilgili olarak ifade ettikleri ve bu alanı başkalarından ve kendi kültürlerinden etkilenererek seçtikleri araştırmacı tarafından düşünölmektedir. Katılımcıların ifadelerinden ve araştırmacının gözlemlerinden bireylerin sağlık alanındaki mesleklerin havalı, dışarıdan görönen yönlerine karşı ilgilerinin olduğu, mesleğın zor taraflarına karşı fikirlerinin olmadığı anlaşılmaktadır. Araştırmada sağlık alanını seçen 15 katılımcıdan 4 tanesinin mesleki tercihlerinde ilgilerinin de payının olduğunu ifade ettikleri saptanmıştır. Yani sağlık alanını seçen katılımcıların %26,66 sının mesleki tercihlerinde ilgilerinin etkisinin olduğunu ifade ettikleri tespit edilmiştir. Kıran (2015)'ın çalışmasında eczacılık okuyan öğrencilerin bu mesleğı kendi mesleğe olan ilgilerinden, sağlık alanını sevmeye, insanlara yardım etmeye isteğı gibi sebeplerden dolayı tercih ettiğı ortaya konmuştur. Yine Bardakçı (2019)'nın yapmış olduğu çalışmada sağlık hizmetlerini seçen bireylerin bu mesleklere ilgili olduğu, sağlık sektöründe çalışma isteğı gibi sonuçlar bulunmuştur. Her iki çalışmaya da bakıldığında yaptığımız araştırma ile ortak sonuçlara ulaşıldığı görölmektedir. Kıran (2015) ve Bardakçı (2019)'nın yapmış olduğu çalışmalar ile bu çalışma arasında benzerlik olduğu ve sağlık alanını seçen bireylerin mesleğe ilgilerinden dolayı bu tercihleri yaptıkları sonucuna ortak olarak ulaştıkları görölmektedir.

Katılımcılardan mühendislik seçen bireylerin bazıları bu mesleklere ilgilerinin olduğunu, küçüklükten beri bu meslekle alakalı şeylerle uğraştığını ve mühendislik alanında yapılan şeyleri merak ettiğini, mühendislik seçerken ilgilerinin çok önemli bir etkisinin olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(İMAMH.16.E) Ben makine mühendisi olmak istiyorum. Ben bu mesleğı seçmeye 10. Sınıfta karar verdim. O zamanlar ne olsam diye biraz düşünöüp araştırıyordum. Benim elektriğe böyle makinelere de ilğim var. Bölüm seçeceğim için nereye gideceğim bilmiyordum. Sayısal derslerim de iyidir. Rehber öğretmenime de sordum o da bana dedi gel sana bir test yapalım bana mühendislik çıktı. Ben zaten makinelere elektriğe ilgiliyim. İlerde yeni şeyler icat etmek, yararlı buluşlar, makineler, silahlar gibi şeyler yapmak için bu bölümün daha iyi olduğunu öğrendim ben de mesleğı seçtim. Yani bu meslekte yeni şeyler icat etmek istiyorum. Hatta sağlık alanında özellikle çalışmalar yapayım istiyorum. Yani benim bu meslekle alakalı hayallerim var. Ben teknolojik yeni icatlara çok ilgiliyim, onları da ben yapmak istiyorum.”

“(İMAMH.6.K) Ben bilgisayar mühendisi olmak istiyorum. Ben bu mesleğı seçmeye 6 ay önce karar verdim. Teknoloji çok gelişiyor ve bende bu değışimin içinde olmak istiyorum, bu yüzden seçtim. Yani ben evde falan bilgisayarla çok uğraşıyorum. Çok seviyorum bilgisayarda vakit geçirmeyi. Bende dedim

sevdiğim işi yapayım o yüzden seçtim bu mesleği. Yani hem biraz da araştırdım. Yeni şeyler üretebilirsin bu meslekte. Yani dünyayı değiştirecek şeyler üretmek istiyorum. Yani ben bu mesleğin her şeyini çok sevdim. Bugün teknoloji çok geliyor. Hem de çok hızlı geliyor. Bende bundan çok etkileniyorum.”

“(MES.10.E) Ben elektrik mühendisi olmak istiyorum. Ben küçüklükten beri elektrik ile uğraşmayı seviyorum. Çocukluğumdan beri bozuk radyoları, prizleri söker uğraşırdım elektrikle. Bu okula geldikten sonra ise elektrik mühendisi olmaya karar verdim. Elektrikle alakalı çok şey görüp öğreniyoruz, öğrendikçe daha çok merak ediyorum daha çok seviyorum bu işi, eğlenceli bir iş olarak bana geliyor. Daha yeni şeyler öğrendikçe daha çok merak edip, daha çok heyecanlanıyorum. Bu meslek benim ilgilerime çok uygun. Yani bu kadar sevdiğim bir şeyi meslek olarak yapmak bana çok uygun geliyor.”

“(MES.3.E) Ben bilgisayar mühendisi olmak istiyorum. Ben bilgisayarı zaten çok seviyorum. Bilgisayar ile zaten çok uğraşırdım. Bu okula gelince bilgisayarla daha çok uğraşmam gerekti. Hocalarımın derste anlattıklarıyla neler yapabileceğimi daha çok öğrendim. Yani aslında daha doğru nasıl kullanabileceğimi artık biliyorum. Bunları öğrendikçe daha çok ilgimi çekti yani bilgisayar mühendisliği mesleği.”

“(MES.5.E) Ben inşaat mühendisi olmak istiyorum. Ben farklı şeyler yapmak istiyorum değişik binalar. Zaten hep merak etmişimdir bu değişik binaları nasıl tasarlıyorlar nasıl yapıyorlar bende bunları öğrenmek istiyorum. Mesela en çok ileride bir eğik bina yapmak adımı duyurmak bunu Muhammet yaptı desinler istiyorum. Benim babam zaten inşaat mühendisi. Küçükken onun da yaptıklarını görüyordum ve hoşuma gidiyordu. Yani dünyada yapılan değişik binalar da zaten çok dikkatimi çekiyor. Bu inşaatla olan merakım yüzünden bu mesleği seçtim.”

Katılımcılardan mühendislik alanını tercih eden 7 katılımcıdan 5 tanesinin mesleki tercihlerinde ilgilerinin de etkisi olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcılardan mühendislik alanını tercih edip ilgili olduğunu ifade eden bireylerin oranının %71,42 olduğu görülmektedir. Bireylerin bu mesleklere daha önceden ilgili oldukları ve araştırdıkça mesleklere olan ilgilerinin arttığı katılımcıların ifadelerinden çıkarılabilmektedir. Bireylerin asıl ilgilerinin mesleklerde yeni, farklı şeyler yapabilmek olduğu ve hepsinin isimlerinden söz ettirmek istediği gözlemlenmiştir. Katılımcılardan meslek lisesine gidip mühendisliğe ilgili olduğunu söyleyen bireylerin lisede seçtikleri mesleklerin bölümlerinde okudukları sonucuna ulaşılmıştır. Bireylerin tercih ettikleri mesleklere olan ilgilerini eğitim gördükleri okulunda artırmış olabileceği varsayımını yapabiliriz. Yelken(2008)’in “Orta Öğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihlerini Ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler “ Sakarya İl Merkezi Örneği ” adlı yüksek lisans çalışmasında 593 son sınıf lise öğrencisine yapılan ankette %53,1 ile en çok etki eden faktörler arasında “ilgiler” 1. sırada yer almaktadır. Çalışmada bireyler bu mesleği daha küçükken sevdiklerini, bu mesleği merak ettiklerini ve hep araştırıp dikkatlerini çektiklerini ifade etmişlerdir. Yapılan bu araştırmada da bireyler bu mesleği küçüklükten sevdiklerini ve o zamandan beri ilgilerinin olduklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılardan öğretmenlik mesleğini seçen bireyler bu mesleğe ilgilerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Bireyler öğretmenlik için hem yetenekli olduklarını hem de bu

mesleği çok sevdikleri için yapmak istediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca gençler mesleğin özelliklerinin, mesleğin yapabildiklerinin ve bu öğretmenliğin kendilerinin ilgilerini çektiği için meslekleri tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(İMAMH.7.K) Ben resim öğretmeni olmaya bu yıl karar verdim. Okulumuzda ki resim kursuna gidince çok sevdim. Baktım çok hoşuma gidiyor ve güzel de resim yapabiliyorum. Sürekli evde resim çizmeye başladım. Hatta sinirliyken bile resim çiziyorum. Çizdikçe mutlu oluyorum. Resim çizmeye çok ilgiliyim ve çok yetenekli olduğumu anladım. Dedim bende resim öğretmeni olayım.”

“(İMAMH.13.K) Ben İngilizce öğretmeni- tercüman olmak istiyorum. Yani ben kararımı çok eskiden vermiştim. Ben eskiden İngilizceyi hobi olarak öğrenmiştim. Ama sonradan etkilendim yani. Baktım öğrenirken çok eğleniyorum. İngilizceyi de beklediğimden çok daha iyi öğrendim. Küçükken bir program vardı. Müzikli İngilizce gibi bir şeydi. Onu indirdim sonradan çok sevdim şarkıları. Sonra Amerikalı Youtuberlar falan var onları izledim. Sonra baktım, yabancı filmleri falan izledim. Hem baktım çok iyi anlıyorum onları, çok izledim şimdi yazıyorum okuyorum. Yani İngilizce çok ilgimi çekti. Çok da eğleniyorum İngilizceyle uğraşırken. Hatta çok da iyi konuşuyorum. Dedim bari mesleğim olsun.”

“(ANAD.3.K) Ben öğretmen olmak istiyorum. Benim çocuklara ayrı bir ilgim var aslında. Çocukları seviyorum, Çocuklarla iletişimim çok iyi. Onlara bir şeyler öğretmek istiyorum zamanımı onlarla geçirmek istiyorum. Çocuklarda zaten genelde beni severler. Çocuklara bir şeyler öğretirken çok mutlu oluyorum, zevkle yapıyorum, hiç yormuyor beni çocuklarla zaman geçirmek. Ben en iyi öğretmen olmak istiyorum. İsmim duyulsun herkes beni konuşsun istiyorum. Çocukların hayatlarına dokunayım. Beni hep hatırlasınlar. Hule öğretmenimiz vardı bir zamanlar çok iyiydi onu çok severdik onun sayesinde okuduk. Bize çok emek verdi desinler istiyorum.”

Araştırmada öğretmen olmak istediğini söyleyen bireyler bu mesleğe ilgili olduklarını söylemişlerdir. Katılımcıların aynı zamanda meslekte yetenekli olduklarını düşündükleri ortaya konmuştur. Araştırmacı tarafından katılımcıların mesleklerde yetenekli oldukları için ilgili olduklarını düşündükleri çıkarımı yapılmaktadır. Katılımcılar bazı yeteneklerini uyguladıkça mutlu oldukları için bu yetenekleri mesleğe dönüştürmek istediği çıkarımı yapılabilir. Araştırmaya katılan bireylerden öğretmen olmak isteyen katılımcıların tamamının mesleki tercihlerinde ilgilerinin de etkisi olduğunu ifade ettikleri tespit edilmiştir. Türkiye’de öğretmenlik mesleğinin tercih edilmesi ile ilgili yapılan alan yazınları incelendiğinde, Bursal ve Buldur (2016) öğretmenlik mesleği tercihlerinde bireylerin ilgilerinin ve yeteneklerinin etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bursal ve Buldur (2016)’un çalışmasıyla yaptığımız çalışma sonuçlarının ortak bulgulara ulaştığı görülmektedir.

Katılımcılardan futbolcu olmak isteyen bireyler futbolculuk mesleğini çok eğlenceli bulduklarını, futbolu çok sevdiklerini, bu meslekte hem yetenekli hem de çok ilgili oldukları için bu meslekleri tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların meslekleri seçerken ilgilerini de dikkate aldıklarını belirten ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(İMAMH.15.E) Ben futbolcu olmak istiyorum. Ben bu mesleği seçmeye küçükken karar verdim. Biz arkadaşlarla evimizin önünde hep top oynardık. Ben futbol izlemeyi çok seviyorum, oynamayı da çok seviyorum. Hem de çok iyi oynuyorum forvetteyim çok gol atıyorum. Hatta okul takımındayım ben. Yani ben sporu zaten çok severim. Futbolu da hem izlemeyi hem de oynamayı çok seviyorum. Futbol benim için çok önemli. Hem yeteneklerime çok uygun hem de çok ilgiliyim bu mesleğe.”

“(ANAD.5.E) Ben futbolcu olmak istiyorum. Ben çok seviyorum futbolculuğu. Yani ben hem bu alanda yetenekliyim. Futbol oynamak çok zevkli, ben çok keyif alıyorum futboldan. Türkiye’ye geldiğimde tanıştım futbolla. Baktım ki çok eğleniyorum, çok seviyorum, hep futbol oynamak istiyorum. Yetenekli olduğumu da fark edince daha çok keyif aldım. Bu yüzden futbolcu olmak istiyorum.”

Katılımcılardan futbolcu olmak isteyen bireylerin tamamının seçtikleri mesleklere ilgili olduklarını ve seçerken ilgilerin de etkisi olduğunu söyledikleri görülmektedir. Katılımcıların mesleğe olan ilgilerinin hobi olarak başladığı ve daha sonra yetenekli olduklarını düşündükçe ilgilerinin arttığı anlaşılmaktadır. Bireylerin mesleğe olan ilgilerinden çok aslında futbolculuk mesleğinin şöhreti, popülerliği ve eğlenceli oluşu bireylerin daha fazla ilgilerini çektiği araştırmacı tarafından düşünülmekte ve diğer ifadelerinden de çıkarılmaktadır.

Katılımcılardan polis olmak isteyen bireyler polislik mesleğine ve silahlara ilgileri ve merakları olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılar mesleğin aksiyon, heyecan yönünün onları çok heveslendirdiğini ve bu mesleği çok sevdikleri için çok iyi yapacaklarını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(İMAMH.14.E) Ben polis olmak istiyorum. 4 yıl önce karar verdim polis olmaya. Polisleri çok havalı buluyorum. Hem polis olunca çok daha güçlü oluyorsun. Ben aslında motorlu polis olmak istiyorum. Çok seviyorum öyle büyük motorları. Polisler çok güçlüler. Silahları da var. Yani ben çok seviyorum polisliği. Bana çok uygun polislik.”

“(İMAMH.11.K.) Ben polis olmaya iki yıl önce karar verdim. Bu mesleği çok seviyorum ya ben hocam. Yani sürekli heyecan var, aksiyon var ben bu yüzden çok istiyorum. En önemlisi de silah hocam. En çok silah istiyorum. Çok seviyorum ben silahları. Bilmiyorum yani polisliğe karşı ayrı bir ilgim var hocam.”

Katılımcılardan polis olmak isteyen bireylerin ifadelerinden mesleğin popülaritesine ilgi duydukları, polislik mesleğinin içeriğini çok bilmedikleri ve kulaktan duyma, sosyal medyadan görme bilgilerle bu mesleğe ilgi duymaya başladıkları sonucuna varılmıştır. Bireylerin meslekle alakalı bilgilerinin motor sürme, silah sıkma ve filmlerdeki gibi aksiyon sahnelerini yaşama heveslerinin olduğu gözlemine araştırmacı tarafından varılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerden polislik mesleğini tercih edenlerin tamamının mesleğe ilgilerinin olduğu ve bu yüzden de bu mesleği seçtiği yönünde ifadelerinin olduğu anlaşılmaktadır. Allen ve Robbins (2008), tarafından üniversite Öğrencilerinin Mesleki İlgileri, Akademik Hazırlıkları ve Birinci Sınıftaki Akademik

Performanslarının temel alınarak tercihlerinin belirlenmesi araştırması, 4 yıllık eğitim veren 25 kurum ve yaklaşık 50.000 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmaya göre bireyin ilgileri ve mesleğe yönelik ilgiler akademik tercihleri etkileyen temel faktörlerdendir. Allen ve Robbins (2008)'un çalışmasıyla yapılan bu çalışmanın ilgilerin mesleki tercihlere etki ettiği hususunda ortak sonuçları olduğu görülmektedir.

Katılımcılardan sosyal hizmet uzmanı ve psikolog olmak isteyen bireylerin mesleki tercihlerinde ilgilerinin de etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(İMAMH.1.K) Ben psikolog olmak istiyorum. Bu meslek bana çok uygun bence. Ben insanları dinlemeyi seviyorum. Onların dertlerine çözüm bulunca mutlu oluyorum. İnsanların bana ihtiyaç duymalarını ve bana bir şeyleri anlatıp onların problemlerini çözdüğümde çok mutlu oluyorum. Bu yüzden seçtim bu mesleği. İnsanları dinleyince mutlu oluyorum.”

“(İMAMH.9.K) Ben sosyal hizmet uzmanı olmaya karar vereli birkaç yıl oldu. Bu mesleği ve bu mesleğin çalışma alanını seviyorum. Ben toplumda çok olmak istiyorum. Hayırlı işler yapmak istiyorum. Sosyal hizmetler mesela insanlara daha yakınsın. Yani onların sıkıntısını çözersin. Mesela insanlar derdini sana anlatıyorlar. Çözüm buluyorsun. Özellikle savaştan gelen yardıma ihtiyacı olan insanlarla olmak istiyorum. İnsanlara yardım etmek, dertlerini dinlemek benim ilgimi çekiyor yani aslında.”

Sosyal hizmet, psikolog gibi insanlara yardım eden ve problem-dert merkezli meslekleri seçen katılımcıların meslekleri tercih ederken mesleğin insanlara yardım etmesi, insanların dertlerini dinlemesi gibi faktörlerden etkilendiği görülmüştür. Bu faktörlerin ayrıca bireylerin ilgisini çektiği, mesleğin insana yardım etme yönünün onlar için önemli olduğu ve insanlara destek olmak onların ilgi alanı olduğu için bu mesleği tercih ettikleri ifadelerden anlaşılmaktadır. Araştırmada sosyal hizmet uzmanı ve psikolog olmak isteyen bireylerin tamamının mesleki tercihlerinde ilgilerinin etkisi olduğunu ifade ettikleri saptanmıştır.

Savcı, mimar, imam, web programcılığını seçen katılımcıların bu mesleklere ve bu mesleklerin yapabildiklerine ilgilerinin olduğu görülmektedir. Katılımcıların ayrıca bu meslekleri çok sevdikleri ve bu mesleğe çok ilgili oldukları ve özellikle bu ilgilerinden dolayı kendilerinin bu mesleğe yöneldiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(İMAMH.12.K) Ben savcı olmaya 10. Sınıfta karar verdim. Yani bu mesleği çok seviyorum ben aslında. Savcılık çok güzel bir meslek. Ben mahkemede olmak, adaletle uğraşmak istiyorum. Yani adaleti sağlamak, insanlara yardım edebilmek çok hoşuma gidiyor benim. Yani bu meslek benim özelliklerime çok uygun, bana çok cazip geliyor savcılık. Biz zaten adaletsizliğin içinden geldiğimiz için ben adaletle çok önem veriyorum. Ama benim en çok dikkatimi çeken şey savcıyken çok güçlüsün yani adalet senin elinde bunları çok seviyorum ben.”

“(MES.6.E) Ben Web programcısı olmak istiyorum. Küçüklükten beri bilgisayarla uğraşıyordum. Bilgisayarla aram çok iyiydi siparişler verirdim. Buraya da geldim okulda web programcılığı seçtim. Hocalarda anlattıkça daha da heveslendim, bölümü sevdim. Şuanda baya da iyim bu bölümde. Güzel Web sayfaları da yaptık. Yani bu işi çok seviyorum ben. Okulda yaptığım derslerden çok keyif alıyorum, program yapmaktan çok keyif alıyorum. Yani aslında bu mesleği sevdiğim için seçtim.”

“(MES.11.E) Ben imam olmak istiyorum. İmamlığı çok da seviyorum. Kuran okumayı, namaz kılmayı çok seviyorum. Yani çok mutlu oluyorum namaz kılınca. Minareye çıkıp her gün ezan okumak istiyorum. Yani hem ahretimi kurtarıyorum hem bana fayda sağlıyor. Küçüklükten beridir imam olmak istiyorum yani ben. Ben çok güzel kuran okumak, çok güzel ezan okumak istiyorum. Çocuklara kurani, namazı sevdirmek istiyorum. Bunlar bana çok güzel geliyor.”

“(ANAD.9.K) Ben mimar olmak istiyorum. Ben şekil resim çizmeyi bildiğim için bana daha yakın yani mimarlık. Yani ben güzel evler çizebiliyorum. Ev tasarlamak farklı evler çizmek hoşuma da gidiyor. Bu meslekte hem sanat yapıyorsun hem çalışıyorsun ben hem resim çizeceğim hem de para kazanacağım yani bu çok güzel bir şey. Mesela benim matematiğimde iyidir. Bu yüzden mimarlık yaparken zorluk yaşamam bence. Mimar olup kendime ev yapmak istiyorum. Hayalimdeki evi çizip o ev yapmak istiyorum. Mesela fotoğraflarda görüyorum çok güzel evler yapmışlar. Çok değişik çok güzel diyorum ki bende böyle evler çizip, yapabilirim herkes çok beğenir bunu Meryem yapmış derler. Yani mimarlık benim hem yeteneklerime hem de ilgilerime evet çok uygun.”

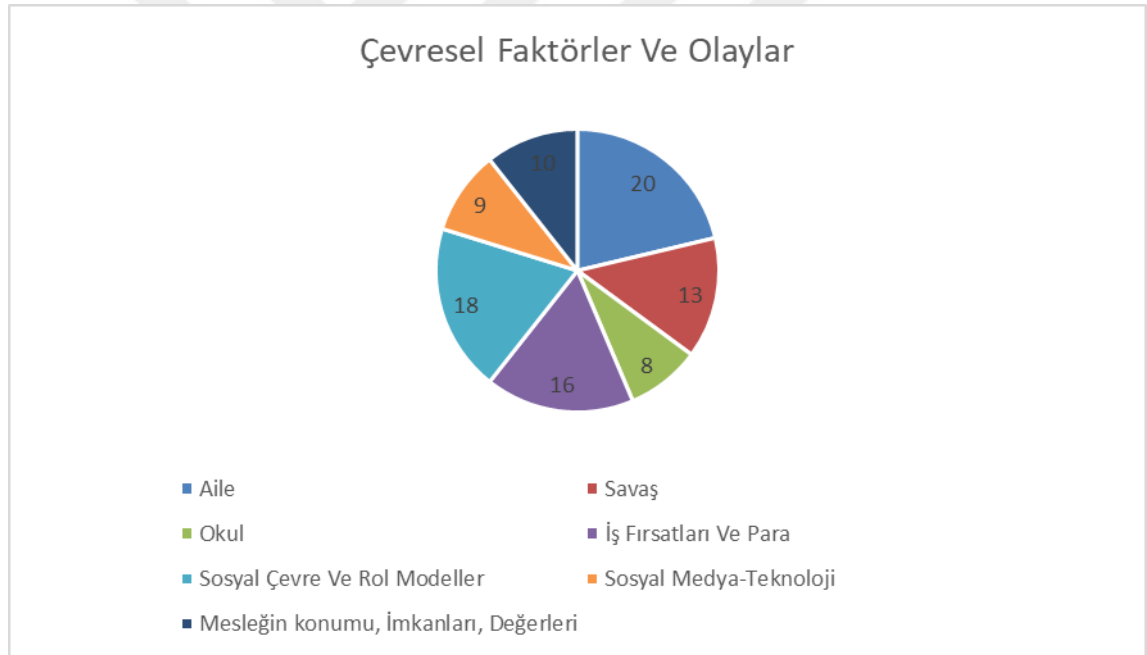
Katılımcıların ifadelerinden mesleki ilgilerinin çocukluktan geldiği ve mesleği araştırdıkça ilgilerinin arttığı çıkarılabilmektedir. Bireylerin seçtikleri meslekler genellikle ya yeteneklerinin ya da çevrelerinin bir sonucu olarak ilgilerini oluşturduğu görülmektedir. Bireylerin çevresel faktörler sayesinde bu mesleklerle tanıştığı ve çevresinden etkilendikten sonra bu mesleğe ilgisi olduğu saptanmıştır. Kavas (2005)’in çalışmasında bireyin mesleki tercihi yaparken ilk olarak ilgilerinin ve mesleklere olan merak ve hoşlanmalarının etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kavas(2005)’in çalışmasıyla yapılan bu çalışmada bireyler bu meslekleri ilk olarak küçükken merak edip araştırdıklarını ve inceledikçe hoşlandıklarını fark ettiklerini, daha sonra ilgilerinin bu alana yöneldiğini fark ettiklerini ifade etmişlerdir. Aytekin (2005)’in araştırmasında; lise son sınıfta okuyan öğrencilerin meslek seçimlerini etkileyen sosyo-ekonomik ve kültürel faktörlerin neler olduğunu belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda görüşülenlerin aile, ekonomi, kültür, gelir durumu, anne babanın eğitim seviyesi, kardeş sayısı, lise türü, yaşadıkları yerin demografik yapısı vb. değişkenlerle meslek seçimi arasındaki nedensel ilişki açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırmada lise son sınıfta okuyan öğrencilerin meslek seçiminde mesleğin ilgi ve yeteneklere uygun olması gibi etkenlerin meslek seçimi üzerinde belirleyici olduğu bulgusuna varılmıştır. Kars ve diğerleri (2014) tarafından yapılan Lise son sınıf öğrencilerinin meslek seçiminde karşılaştığı sorunlar ve bu sorunların anksiyete ve depresyonla ilişkisi adlı çalışmada öğrencilerin mesleki tercihlerini ikinci sırada ilgi ve yeteneklerine uygunluğun, etkilediği belirlenmiştir. Yapılan bu çalışmalar, ilgilerin öğrencilerin meslek seçimlerini

etkilediğini destekler niteliktedir. Yapılan bu çalışma ile Kars (2014)'ın çalışmasının benzer bulgularının olduğu görülmektedir.

2.1.2.2. Çevresel faktörler ve olaylar

Çalışmada oluşturulan ikinci ana tema çevresel faktörler ve olaylar temasıdır. Araştırmaya katılan 40 katılımcının mesleklerini tercih ederken en çok katılımcı tarafından dikkate alınmış birinci ana tema Çevresel faktörler ve Olaylar ana teması olduğu bulunmuştur. Katılımcıların meslek seçimine ilişkin görüşlerinden çevresel faktörler ve olaylara uygun olan cevaplar aşağıdaki verilen alt temalar altında aktarılmıştır. Kalıtımsal özellikler yedi alt temada verilmiştir.

Aşağıdaki grafikte bireylerin mesleki tercihlerine etki eden Çevresel faktörler ve olaylar ana temasının alt temaları verilmiştir.

Grafik 2.3. Çevresel faktörler ve olaylar temasının alt temaları

2.1.2.2.1. Aile faktörü

Çevresel Faktörler ana temasının birinci alt teması aile faktörü temasıdır. Araştırmaya katılan 40 katılımcıdan 20 tanesi seçtikleri mesleği tercih ederken Ailelerinden etkilendiklerini, ailelerinin bu mesleği tercih etmelerinde rolleri olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılardan meslek tercihlerini yaparken ailelerinden etkilenerik

mesleki tercihlerini yaptıklarını ifade eden katılımcıların oranının %50 olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan 19 kız öğrenciden 8'i, 21 erkek öğrenciden 12 tanesinin mesleki tercihlerini yaparken ailelerinin etkisini göz önünde bulundurdıkları tespit edilmiştir. Yani kız öğrencilerin %42,10 u, erkek öğrencilerin ise %57,14 ü mesleki tercihlerini yaparken ailelerinin etkisini göz önünde bulundurduğu tespit edilmiştir. Çevresel Faktörler ve Olaylar ana temasında en çok katılımcı tarafından mesleklerini seçerken dikkate aldıkları alt tema aile faktörü alt teması olduğu bulunmuştur. Katılımcılara sorulan sorularda öğrencilerin bazıları seçtikleri meslekleri tercih ederken aile faktörünün de etkisinin olduğunu söylemişlerdir.

Katılımcılardan sağlık alanını tercih eden bireyler hemşirelik mesleğini tercih etmelerinde ailelerinin isteklerinin, ailelerindeki hastalıkların, ailelerinin mesleklerin olumlu yönlerini anlatıp onları bu mesleğe yönlendirmelerinin etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların ailelerinin sağlık alanını -özellikle de doktorluk- tercih etmelerini istemelerinde Suriye kültüründe ailelerin çocuklarının doktor olmalarını istemelerinin etkili olduğu katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(MES.8.E) Ben hemşire olmak istiyorum. Benim bu mesleği seçmemde babam etkili oldu. Ben Okumak istemiyordum ama babam okumamı istedi. Bana bir şeyler anlattı. Buraya gelmemizin sebepleri olduğunu, okuyup hemşire olup insanlara yardım etmem gerektiğini anlattı. Kaderimizin böyle olduğunu, bizim de insanlara yardım etmemiz gerektiğini anlattı. Bende çok etkilendim. Hem benim babam yaşlı bir insan. Babam yıllardır hep bizim için çabaladı. O da mutlu olsun istiyorum. O yüzden onun bu isteğini yerine getirip onu mutlu etmek istiyorum.”

“(MES.1.E) Ben doktor olmak istiyorum. Suriye de akrabalarım var doktor onlardan da görüyordum onlardan dolayı da doktor olmak istiyordum. Hem Suriye’de insanlar yani herkes çocuğu doktor olsun ister benimde doktor olmamı ailem de istiyor, bende istiyorum. Ailem de bana doktor ol oku çalış diyor. Akrabalarımı bana örnek gösteriyorlar.”

“(ANAD.1.E) Ben diş hekimi olmak istiyorum. Bizim aile de herkesin diş problemleri vardır. Herkes sorun yaşadı dişçiden, babamın ağzında diş bile çok azdır. Onlarda hem dişçi ol da bizim dişlerimizi yap diyorlar. Bende dişçi olup yeni şeyler yapmak, yeni yöntemler bulmak hem de aileme de yardımcı olmak, onları bu deritten kurtarmak için istiyorum.”

“(ANAD.2.E) Ben cerrah olmak istiyorum. Benim dayım Suriye’deyken cerrahı. Bende doktor olmak istiyordum. Ama hangi doktor olmayı istediğimi bilmiyordum. Ama dayımı gördüm, etkilendim. Bende cerrah olmaya karar verdim. Dayım kalp cerrahı hem bana mesleği, yaptığı ameliyatlari anlatıyordu. Hem de o da benim cerrah olmamı istediği için sürekli sen cerrah olmalısın diyordu bana. Ben çocukları kurtarmak istiyorum, çocuklar ölmesin istiyorum. Araplar genelde tıp üzerinde çok duruyorlar. Bize küçükken herkes doktor ol diyordu. En güzel meslek doktorluktu Suriye’deyken. Annemde bana sana doktorluk çok yakışır, doktor ol diyordu hep. Hep bana dayımı örnek gösterirdi. Biz hep doktorluk isterdik, bunun etkisinde kalırdık. Benim ablam da 12. Sınıfta İmam hatip okulunda okuyor. O bana hep neler yapmam gerektiğini anlatıyor, hep yönlendiriyor. Doktorluğun güzel taraflarını anlatıyor. Hatta anneme ve babama da bana doktor olmam için ısrar etmelerini, çalışmam için beni kontrol etmelerini istiyor.”

“(ANAD.7.K) Ben eczacı olmak istiyorum. Bizim ailede astım hem babamda hem de kız kardeşimde hem de bende var mesela astıma temelli çözüm için bir ilaç bulmak isterim. Biz iyi olalım. Sonra rahat edelim hatta Kilis den başka şehre gidelim daha güzel bir yerde yaşayalım istiyorum.”

“(ANAD.8.K) Ben hemşire olmak istiyorum. Aslında hemşireliği kuzenim okuyor. O üniversite de şuan stajyer hatta. Sosyal medyada paylaşımlarını falan görüyorum, çok hoşuma gidiyor. Ara sıra arıyorum. Anlatıyor bana neler yaptıklarını. Bende çok istiyorum bu yüzden. Hem o beyaz önlüklerin bana yakışacağını düşünüyorum. Bu meslekte ailemin çok etkisi var. Annem doktorluk istiyor babam da hemşirelik istiyor. Aslında beni bu meslekte en çok motive eden şey babam oldu. Hatta okula devam etmemde bile en çok babam etkili. Yani diyorum ben babam için hemşire olacağım yani babam mutlu olsun diye babam için çünkü babam çok emek veriyor. Okula getiriyor, okuldan alıyor, her ihtiyacımızı karşılıyor. Yani her şeyi yapıyor okumam için. Topluma faydalı bir insan olmamı hayatımı kurtarmamı istiyor babam. Ben de babam için hemşire olmak istiyorum.”

“(ANAD.11.E) Ben çocuk doktoru olmak istiyorum. Ben çocuk doktoru olacağım çünkü benim kız kardeşim var. Çocuk daha küçük, hasta başında bir cihaz var. Sürekli doktora götürüyoruz onu. Çok yani ağlıyor, çok hastaneye gidiyoruz. Ben bu yüzden çocuk doktoru olmak istiyorum. Belik ona ve diğer çocuklara şifa olurum. Kardeşimin hastalığı beni çok etkiliyor. Ben ona çok üzülüyorum. Bir gün ona şifa olacağım. Onun iyileştiğini göreceğim.”

“(İMAMH.2.K) Bizde diş sorunu irsi yani genden geliyor. Benim ailem dişten çok çekti hatta benim bile dişlerim şimdiden çürüyor. Bana da diyorlar diş doktoru olda bizi kurtar, dişlerimizi yap sağlam bizi bu dertlerden kurtar diyorlar. Hem ailem diş doktorluğu herkesin ihtiyacı olan bir meslek yani hiç bitmeyecek bir meslek diye anlatıyor bana. Onlar beni çok yönlendiriyor bu mesleğe. Yani bu yüzden diş hekimi olmak istiyorum.”

“(İMAMH.3.K) Ben hemşire olmak istiyorum. Hemşireliği seçmemde annemin çok etkisi var. Annem komşularla çok konuşuyor. Komşular da hemşireliği anneme çok övüyorlar yani. Komşularda öyle anlatınca o da çok istiyor benim hemşire olmamı, sürekli bana çalış, kazan diyor. Hatta kardeşlerime de söylüyor bunu. Hatta bana şey diyor sana beyaz önlükler çok yakışır. Bize bakarsın hem diyor. Yani annem içinde çok kazanmak istiyorum.”

“(İMAMH.8.K) Ben doktor olmak istiyorum. Annem babamda doktorluğu çok istiyorlar. Bana oku mutlaka doktor ol diyorlar. Suriye’de genelde aileler çocuklarının doktor olmasını isterler, hele de kızların. Ailemde çok istiyor, sürekli benim kızım doktor olacak diyor babam. Yani bu da çok etkili oluyor. Babam sürekli bunları söyleyince çok mutlu oluyor. Çünkü Suriye’de kızlar genelde erkekler kızları görmesin diye istiyorlar doktorluğu. Babam da o kültürden geldiği için benim doktor olmamı istiyor. Bana da aslında sebep de doğru geliyor. Sonuçta günah, erkeklerle sürekli beraber olmak.”

“(İMAMH.10.K) Ben göz doktoru olmak istiyorum. Benim bir ablam vardı 2 ay önce vefat etti. O hastalandı sonra kör oldu, sonra öldü. Yani o göremiyor diye çok ağlıyordu. Hiçbir şey görmüyordu yani çok zordu. Ben çok üzüldüm ona. Dışarı bile çıkamıyordu tek başına bu beni çok etkiledi. Ayrıca Babam beni çok okutmak istiyor. Babam doktor olayım istiyor. İlla doktor ol da hangi doktoru olacağın sana kalmış diyor. Annem de ablamdan sonra göz doktoru ol, herkese yardım et, ablan gibi kimse olmasın diyor bana. Hem babam Suriye’de büyüdü. Sonuçta Suriye’de de herkes kızları doktor olsun istiyorlar. Babam da oradan geldiği için yani o kültür babamın istemesinde etkili.”

Araştırmaya katılan bireylerden sağlık alanını seçip mesleki tercihlerinde ailesinin etkisi olduğunu söyleyen bireylerin mesleki tercihlerinde aile etkisinin ve buna bağlı Suriye kültürünün etkisinin olduğu görülmektedir. Bireyler; Suriye kültüründe yaşayan ailelerin, çocuklarını genelde sağlık alanına yönlendirmek istediklerini, kız çocuklarını erkeklerden uzak tutmak için doktor olsun ya da hastane de çalışıp erkeklerden uzak olsun şeklinde yönelttikleri katılımcıların ifadelerinde görülmektedir. Her ne kadar bireyler yıllardır Türkiye’de olsalar da Suriye kültüründen hala çokça etkilendikleri ve

seçimlerini ailelerinin etkisinde kalarak yaptıkları araştırmacı tarafından gözlenmektedir. Ailelerinin yıllarca Suriye kültüründe yaşaması bireylerin Türkiye’de büyüseler bile Suriye kültüründen etkilenmelerinin sebepleri olarak açıklanabilir. Ayrıca katılımcıların bazılarının ifadelerinden ailelerindeki sağlık sorunlarından etkilendikleri ve bu sayede sağlık alanına yönelediklerin görölmektedir. Katılımcıların ifadelerinden Suriyeli ailelerde gerek bakımsızlık gerek yaşlılık gerekse savaş sebebiyle birçok sağlık sorunu olduğu ve bireylerin bu şartlarda mesleki tercih yapmalarının da seçimlerini etkilediği sonucuna varılmaktadır. Araştırmaya katılan katılımcılardan sağlık alanını tercih eden 15 katılımcıdan 11 tanesinin mesleki tercihlerinde ailelerinin etkili olduğunu ifade ettikleri görölmektedir. Yani sağlık alanını tercih eden katılımcıların %73,33’ünün mesleki tercihlerinde ailelerinin etkisinin olduğunu ifade ettikleri görölmektedir. Gülten (2007)’in çalışmasında tıp faköltesini seçen bireylerin meslek seçimlerinde bireyin ailesinin isteklerinin ve ailesinin mesleklere yöneiltmesinin etkisinin olduğu görölmüştür. Ceylan (2017)’in çalışmasında doktorluğu seçen bireylerden bazısının aileleri istediği için mesleklerini seçtikleri ortaya konmuştur. Gülten (2007) ve Ceylan (2017’nin yapmış olduğu çalışmalar ile bu çalışmanın ortak sonuçlarının olduğu ve aile faktörünün mesleki tercihlerde etkili olduğu görölmüştür.

Katılımcılardan mühendis olmak isteyen bireylerden bazıları bu meslekleri tercih ederken; mesleği ailelerinden öğrendiklerin, ailelerinin bu alanla uğraştığını, ailelerinin kendilerine anlatmasından çokça etkilendiklerini ifade ettikleri görölmüştür. Katılımcılar bu mesleği tercih ederken ailelerinin tercihlerinden etkilediklerini söylemişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(MES.4.E) Ben yazılım mühendisi olmak istiyorum. Benim ağabeyim de biraz bilgisayardan anlar bu işlerle uğraşır. Oda benim bu bölümü okumamı istedi. Bu işte iyi para olacağını rahat iş bulacağını söyledi. Ağabeyim çok araştırır, çok yardımcı olur bana hep. Annem ve babamla da konuşmuş. Bu yüzden annem ve babamda bana destek oldu bende seçtim.”

“(MES.5.E) Ben inşaat mühendisi olmak istiyorum. Ben inşat mühendisliğini seçerken babamdan da örnek aldım biraz. Benim babamın mesleği de inşaat mühendisi. Babam inşaatlar yaparken ben hep izlerdim onu, yaptıklarına bakardım. Babamla inşaatlara gittiğimizde ya da onun yaptığı projeleri görünce bende bundan yapmak istiyorum. Hata şimdiden babamdan bir şeyler öğreniyorum. Takıldığım yerde ona sorabilirim. Hem babam da istiyor inşaat mühendisi olmamı. Ayrıca Amcaoğlum Suriye de okuyordu inşaat mühendisi oldu onu arada bir arıyorum. Oda bana olacaksan inşaat mühendisi ol buraya gelirsin ileride ailede bu kadar inşaat mühendisi olması beni bu mesleğe daha da yöneiliyor.” diye anlatıyor. Orada neler yaptığından bahsediyor. Yani

Katılımcılardan mühendislik alanını seçen bireylerden ailesinin etkisiyle seçtiğini ifade eden bireylerin hepsinin erkek olduğu görölmüştür. Katılımcıların etkilendikleri aile

bireylerinin de seçtikleri mesleki alana ilgi duyduğu, bireyin onları hem rol model aldığı hem de onları gözlemlediği ifadelerden çıkarılmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı ve Gençlik ve Spor Bakanlığı, Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılan “Orta Öğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları” adlı çalışmada, yaşanan bölge, arkadaş çevresi, cinsiyet ve yetenek gibi bireysel faktörlerin yanında anne-babaların da çocukların meslek seçimi kararları üzerinde etkili olduğu bulgusuna varılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerden mühendislik alanını tercih eden 7 katılımcıdan 2 tanesinin mesleki tercihlerinde ailelerinin etkisi olduğunu ifade ettikleri saptanmıştır. Yani katılımcıların %28,57 sinin mesleki tercihlerinde ailesinin rolü olduğu anlaşılmaktadır. Literatüre bakıldığında (MEB, 1983). Akdemir (1991) tarafından, gençlerin alan seçiminde ailenin etkilerinin ele alındığı bir araştırmada bireylerin mesleki tercihlerini ailelerin etkilediğini, ailelerin isteklerinin, ailelerin gelir düzeylerinin çocukların mesleki tercihlerini etkilediğini ortaya koymuştur. MEB (1983) ve Akdemir (1991)’in yapmış olduğu araştırma sonuçlarıyla bu araştırmanın sonuçlarının ailenin mesleki seçim üzerinde etkin rolü olduğu üzerine ortak bulguları olduğu görülmüştür.

Katılımcılardan hukuk alanını tercih eden bireyler, ailelerinin –özellikle annelerinin- bu mesleği tercih etmelerinde çok etkili olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Katılımcıların annelerinin savaş ve kadın olmak gibi iki dezavantajlı grup psikolojisinin etkisiyle ezilme-güçsüzlük psikolojisini tersine çevirmek için bu meslek grubuna çocuklarını yönlendirdiği araştırmacı tarafından katılımcının anlatılarından çıkarılmıştır. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(İMAMH.17.E) Ben savcı – hakim olmak istiyorum. Annem çok istiyor bu mesleği seçmemi. Zaten ben bu mesleği seç diye anlatıyordu. Zaten annem bu mesleği benim aklıma soktu yani. Bana bak bize böyle yapıldı, sen hep suçsuzlara yardım et iyilik yap diye söylüyordu yani. Benim oğlum Hakim olacak diyordu. Mustafa hep iyileri koruyacak diyordu.”

“(İMAMH.4.K) Ben avukat olmak istiyorum. Annemde avukat olmamı çok istiyor. Yani diyor avukat ol. Hem fakirlere yardım et hem daha güçlü olursun. Kadında olsan güçlü ol, ayaklarının üstünde dur. Annem ev hanımı diyor ki işin olsun hem de iyi bir işin benim gibi ev hanımı olma evlenip kocana muhtaç olma diyor. Önce parayı kazan diyor. Avukatlık güzel meslek avukat ol sürekli diyor bana. Avukatlar çok para kazanıyor diyor. Hem de bizim gibi fakirlere yardım et diyor yani. Beni sürekli bu mesleğe yönlendiriyor.”

Katılımcılardan hukuk alanına yönelen bireylerin bazıları mesleki tercihlerinde ailelerin istekleri ve yönlendirmeleri sonucu bu mesleğe yöneldiklerini ve bu mesleğe ilgi duymaya başladıklarını ifade etmişlerdir. Bireylerin ebeveynleri kendi ezilmişlik

duygularını intikam içgüdülerini veya güçlü olma güdülerini kendi çocuklarının mesleki tercihleri sayesinde gerçekleştirmek istedikleri kanısına katılımcıların ifadelerinden anlaşılabilmektedir. Kılıç (2019)'ın "Meslek Seçiminde Ailenin Etkisine Yönelik Bir Araştırma" adlı yüksek lisans tez çalışmasında aile faktörünün kadın ve erkek cinsiyeti arasında meslek seçimini etkilemesi üzerinde anlamlı bir fark olduğu ortaya konulmuştur. Katılımcıların önemli bir bölümünün meslek seçimi yaparken aile faktörünü dikkate aldığı görülmüştür. Araştırmaya katılan bireylerden hukuk alanını tercih eden 4 katılımcıdan 2 tanesinin mesleki tercihlerinde ailelerinin etkili olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Yani hukuk alanını tercih eden bireylerin %50 sinin mesleki tercihlerinde ailelerinin etkisi olduğunu anlattıkları tespit edilmiştir. Literatürdeki alan yazınlara bakıldığında Kılıç(2019)'ın aile faktörünü incelediği bu detaylı çalışmasında ailelerin mesleklerini seçmelerindeki etkilerini inceleyerek ortaya koyduğu bulgular ile yapılan bu çalışmada bireylerin bazılarının mesleklerini seçerken ailelerinin etkilediği ifade ettikleri anlatılarından ortak noktalar olduğu görülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı ve Gençlik ve Spor Bakanlığı, Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılan "Orta Öğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları" adlı çalışmada, yaşanan bölge, arkadaş çevresi, cinsiyet ve yetenek gibi bireysel faktörlerin yanında anne-babaların da çocukların meslek seçimi kararları üzerinde etkili olduğu bulgusuna varılmıştır (MEB, 1983).

Katılımcılardan futbolcu olmak isteyen bireyler bu mesleği tercih etmelerinde ailenin – özellikle de babanın- etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadelerinden babasının hayallerini gerçekleştirmek, ailesinin kendisiyle gurur duymasını sağlamak ve ailesine daha iyi hayat sunabilmek için bu mesleği tercih ettikleri anlaşılmıştır. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

"(İMAMH.15.E) Ben futbolcu olmak istiyorum. Futbol oynamayı babam bana öğretti. Onların zamanında çok daha zormuş. Babamda çok severmiş futbol oynamayı ama çalışmaktan çok vakit olmuyormuş. Babamda çok iyi oynar. Babam futbolcu olmamı çok istiyor. Hatta antrenman yapmama yardım bile ediyor. Ben yapamadım sen yap diyor. Babamın da hayalini gerçekleştirmek istiyorum ben."

"(ANAD.5.E) Ben futbolcu olmak istiyorum. Futbolcu olmamı babam da çok istiyor. Beni çok destekliyor. Ailem ben yüksek yerlere gelince benimle gurur duysun, bu benim oğlum desin, benimle gurur duysunlar. Onların hayatını iyileştireyim istiyorum. Mutlu olsunlar. Birçok fakir futbolcu ailesine sonradan çok güzel hayatlar veriyor. Annem ve kardeşlerim de futbolcu ol hayatımız değişsin diyorlar. Bende onların ve benim hayatımı değiştirmek istiyorum."

Katılımcılardan futbolcu olmak isteyen bireylerden bazıları mesleki tercihlerinde ailelerinin etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların mesleki tercihlerini seçerken amaçlarının zengin olmak ve ailelerini refah bir seviyeye taşımak olduğu anlaşılmaktadır. İki katılımcının da mesleki tercihlerinde etkili ebeveynin babaları olduğu, babalarının kendilerine rol model olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan bireylerden futbolcu olmak isteyen katılımcıların tamamının mesleki tercihlerinde ailesinin etkisi olduğunu ifade ettikleri saptanmıştır. Kentli (2014)'nin çalışmasında öğrencinin ailesi meslek seçiminde etkili olduğu ortaya konulmuştur. Yaptığımız bu çalışmada Kentli'nin çalışmasıyla benzer sonuçlara ulaşıldığı, Suriyeli öğrencilerin meslek tercihlerinde de Türk öğrencilerde olduğu gibi aile faktörünün etkili olduğu ortaya konulmuş ve benzer sonuçlar olduğu görülmektedir. Hamamcı, Bacanlı ve Doğan (2011) tarafından yapılan araştırmada, anne babaların bireylerin mesleki ve eğitsel planlarını etkileyen en önemli kişiler oldukları bulgusuna ulaşılmıştır. Kentli (2014) ve Hamamcı, Bacanlı ve Doğan (2011)'in yapmış olduğu çalışmalar ile yapılan bu çalışmanın ortak sonuçları olduğu, üç çalışmada da mesleki tercihler üzerinde ebeveynlerin etkili olduğu görülmektedir.

Katılımcılardan mimar, imam, telefon tamircisi olmak isteyenler meslek tercihlerini ailesinin onlara örnek olması, aile istekleri gibi faktörlerin etkilediğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(ANAD.9.K) Ben mimar olmak istiyorum. Yani ben Suriye’yi çok hatırlamıyorum ama annem çok özliyorlar orayı. Annem Suriye’yi çok seviyor. Bir gün savaş bitecek, döneceğiz diyor. Mimar olursam anneme orada güzel bir evde çizebilirim orada. Ben döneceğimizi düşünmüyorum ama annem bitecek bir gün diyor. Annem de mimar olup bana ev yaparsın diyor orada. Annemin bu hayalide aslında bu mesleği seçmemde etkili ama ben anneme Türkiye de güzel bir ev çizim para kazanıp yapmak.”

“(MES.11.E) Ben imamlığı çok seviyorum. Bana fayda veriyor, ahiretimi kurtarıyor. Hem benim annem ve babam imam olmamı istiyor. Onlar sürekli imam ol, ahiretini kurtar, güzel kuran okumayı öğren, imam olursun diyorlar. Dedem de imamdı ve o da benim imam olmamı isterdi.”

“(MES.2.E) Ben telefon tamircisi olmak istiyorum. 2 yıl önce ağabeyimin çalıştığı yere gittim orada çalıştım baktım yapabiliyorum. İşten anlıyorum. Ağabeyim de bu işte becerikli olduğumu söyledi. Kısa zamanda hem de işi baya öğrendim. Birkaç telefon yaptım başardım. Dedim ailecek beraber yapalım. Ağabeyimden etkilendim biraz da. Hem iş kolay hem de ben yapabiliyorum. Hem de bir aile işimiz olsun istiyorum. Zaten savaşta ailemizin bazıları Suriye de kaldı. Bir ablam var evlendi, İzmir’de şimdi. Ailemiz dağılmaz, hepimiz aynı şehirde beraber çalışır, beraber yaşarız. Ailemiz dağılmaz hep beraber oluruz. Hem annem babamda benim bu işi yapmamı istiyorlar. Öğrenip bir an önce işe geçeyim ilerde ağabeyimle telefoncu açalım diye hem bana söylüyorlar.”

Araştırmacı araştırma sırasında yaptığı gözlem ve çıkarımda üç katılımcının mesleklerini tercih ederken aile faktörünün ana etken değil de yardımcı etken olduğunu

düşünmektedir. Katılımcıların bu meslekleri seçtikleri ama ailelerinin de etkisinin az da olsa olduğu görülmektedir. Katılımcıların seçtikleri meslekleri ileride yaptıklarında aileleriyle alakalı büyük hedeflerinin olmadığı, ailelerinin mesleki hedeflerde amaç değil araç olduğu görülmektedir. Yelken(2008)'in yüksek lisans çalışmasında meslek tercihinin en çok etki eden faktörler arasında “ailenin isteği” üçüncü sırada yer almaktadır. Yapılan bu çalışmada Yelken(2008)'in çalışmasıyla ortak olarak aile faktörü önemli bir sıralamada görülmektedir. Vurucu(2010)'nun “ Meslek Lisesi Öğrencilerinin Meslek Seçimi Yeterliliği Ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler” adlı yüksek lisans çalışmasında Meslek seçiminde ailelerin beklentisi ve öğrencilere yönelik düşüncelerinin etkili olduğuna ankete katılan öğrencilerden %18'i “hiç katılmıyor”. %23'ü “biraz katılıyor”. “katılıyorum”-“tamamen katılıyorum” ölçülerinde fikir beyan edenler ise %59'dur. İncelenen çalışma ile yapılan bu çalışmada ortak olarak katılımcıların belirli bir kısmı ailesinin meslek seçiminde etkili olduğunu, bu meslekleri aileleri istediği için seçtiklerini, ailelerinin bu mesleklere kendilerini yönelttiklerini ifade etmişlerdir.

Yapılan bu çalışmada Suriyeli lise öğrencilerinin mesleki tercihlerinde aile bireylerinin etkisi olduğu görülmektedir. Çalışmada özellikle sağlık alanını seçen bireylerin mesleki tercihlerinde ailenin etkisinin olduğu görülmektedir. Suriyeli anne-babaların çocuklarının sağlık alanına yönelmelerini daha fazla istedikleri katılımcıların ifadeleriyle saptanmıştır. Ayrıca katılımcıların, ailelerinin düşüncelerini ve mesleki yönelimlerini benimsedikleri, ailelerinin duygularına göre hareket ettikleri de araştırmacı tarafından gözlemlenmektedir. Katılımcılardan kız öğrenciler ayrıca “üniversite tercihlerinde de ailelerinin etkili olduğu ve anne babalarının uzak yerlere göndermeyeceği, bu yüzden Kilis ya da Gaziantep'te olan bölümlere göre de tercih yaptıkları”nı ifade etmişlerdir. Akdemir (1991) tarafından, gençlerin alan seçiminde ailenin etkilerinin ele alındığı bir araştırmada bireylerin mesleki tercihlerini ailelerin etkilediğini, ailelerin isteklerinin, ailelerin gelir düzeylerinin çocukların mesleki tercihlerini etkilediğini ortaya koymuştur. İldan (2016)'ın çalışmasında öğrencilerin kendi mesleki tercihlerini kendilerinin yapmadığı ortaya çıkmıştır. Öğrenciler üniversite tercihlerini yaparken aile, çevre gibi faktörler belirleyici olmaktadır. Ayrıca Naiboğlu (2020)'nin yüksek lisans tezinde katılımcıların meslek seçimlerini etkileyen bireysel özelliklerinde “aile” faktörünün de ön plana çıktığı görülmüştür. Katılımcıların bu

mesleği seçerken ailelerini de dikkate aldığı, “ailelerinin etkisi olduğu için bu mesleği seçtiklerini, bu mesleği aile bireylerinin istediğini ya da bu mesleği aile bireylerinden yapan insanların olduğunu” ifade ettikleri görülmüştür. Naiboğlu (2020)’nın çalışmasıyla yapılan bu çalışmanın ortak sonuçlar verdiğini, “aile” faktörünün bu çalışmada da ortaya çıktığı görülmektedir. Çalışmalardaki ortak noktaların ailelerin bireyleri seçtikleri mesleklere yönlendirdikleri, onların yerine meslekleri seçtikleri çalışmalarda ortak nokta olarak görülmektedir.

2.1.2.2.2. Savaş

Çevresel Faktörler ana temasının ikinci alt teması savaş temasıdır. Araştırmaya katılan 40 katılımcıdan 13’ü bu mesleği seçmeye savaşta yaşadıkları ve savaşın onlar üzerinde bıraktığı etki sonucunda tercih ettiklerini, savaşın onların mesleklerini tercih etmelerinde etkili bir faktör olduğu ortaya konulmuştur. Katılımcılardan meslek tercihlerini yaparken yaşadıkları savaş durumundan etkilenecek mesleki tercihlerini yaptıklarını ifade eden katılımcıların oranının %32,5 olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan 19 kız öğrenciden 6’sı, 21 erkek öğrenciden 7 tanesinin mesleki tercihlerini yaparken savaş faktörünün kendisini etkilediğini ifade ettiği tespit edilmiştir. Yani kız öğrencilerin %31,57 si, erkek öğrencilerin ise %33,33 ü mesleki tercihlerini yaparken savaşında etkisinde kalarak meslek tercihinin yaptığını ifade ettiği tespit edilmiştir. Çevresel faktörler ve olaylar ana temasının en çok katılımcılar tarafından mesleki tercihlerini etkilediklerini söyledikleri dördüncü alt temasının savaş alt teması olduğu ortaya konmuştur. Katılımcılara sorulan sorularda öğrencilerin bazıları seçtikleri meslekleri tercih ederken savaşın da etkisinin olduğunu söylemişlerdir.

Katılımcılardan sağlık alanını seçen bireyler bu mesleği tercih ederken savaşta yaşadıkları anılar, savaşta travmalar, savaşta şahit oldukları ölüm ve yaralanmalar ve savaşta insanlara dönüp yardım etme isteği onların bu mesleği tercih etmelerinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(MES.1.E) Ben doktor olmak istiyorum. Ben savaştan geldim, savaşta insanlara yardım etmek istiyorum. Onları iyileştiririm. Bende savaştan geldim. Ben savaşta hastalık, yaralanma çok gördüm. Doktor olunca Suriye’ye gider onlara yardım ederim, insanları iyi ederim. Savaşta ya da yaşadığımız kampta doktor bulmakta zorlanıyorduk. Ben bizim gibi göç edenlere yardım eder, çocuklarla ilgilenirdim. Suriye’de evimizin yan odasına bomba düştü. Bizlere bir şey olmadı ama mahallede yaralananlar vardı. Başka evlerde çok kötüydü. Ben doktor olup savaş olan yerlerde insanlara yardım etmek istiyorum. Bu yüzden doktorluğu seviyorum, bu mesleği istiyorum.”

“(MES.7.E) Ben eczacı olmak istiyorum. Savaş da insanlar ilaçsız ilaç bulmak çok zor orada. Kampta da kaldığımızda ilaç bulmakta zorlanıyorduk. Benim gibi savaştan gelenlere parası olmayanlara yardım etmek istiyorum. Suriye’ye bile belki yardım edebilirim bizim gibi savaşın arasında kalanlara. Ölümü biz gözümüzün önünde gördük. Annem bizi uçak geldiğinde sarıyordu bomba bizi öldürmesin diye. Evimize iki bomba geldi. Zor kurtulduk biz. Elhamdülillah bize bir şey olmadı. Suriye’de ben hasta olduğumda babam bana ilaç alabilmek için telefonunu satmıştı, ilaç parası yoktu. Ben iyi olayım diye çok zorlandım. Ben babam gibi zorda kalan, ilaç ihtiyacı olan herkese yardım edeceğim. Çocuklar ilaçsız kalsın. Hasta olmak kötü, büyük bir tacir olup yardım etmek istiyorum.”

“(ANAD.2.E) Ben doktor olmak istiyorum. Ben 6 yaşındayken bombalar patladı gözümün önünde ben çok korktum çok ağladım. İnsanlarım kolları, bacakları yoktu, kandı her yer. Ben dedim o gün doktor olsam, kurtarsam bu insanları, Onlara yardım etsem. Büyük bir cerrah olmak istiyorum Türkiye genelinde tanınmak istiyorum en iyi doktor olmak istiyorum. İnşallah o zamana savaş biter Suriye de ama bitmezse ben gidim oradaki halkıma yardım etmek istiyorum. Onlar benim milletim onlara destek olmak istiyorum.

“(İMAMH.5.K) Ben acil tıp teknisyeni olmak istiyorum. Suriye’de savaş oldu biz yürüdük uzun süre Türkiye’ye geldik. Türkiye ilk başta bizi almadı. Kampa gittik, biz ilk kampta kaldık. Savaşta biz çok kötü şeyler gördük. Ölenler, yaralananlar, kolları kopanlar... Benim için en önemlisi yani insan hayatı. Diğer şeyler boş bence. Bize Türkiye yardım etti. Oradaki doktorlar hemşireler yardım etti. Biz onlara çok teşekkür ettik. Bende birilerinin hayatını kurtarmak istiyorum. İnsanlar Şehit Nane beni kurtardı deyip bana teşekkür etsin istiyorum.”

Katılımcılardan sağlık alanını seçen bireylerden bazılarının mesleki tercihlerini yaparken savaşın kendilerinde bıraktığı etkilerden yola çıkarak bu mesleği seçtikleri saptanmıştır. Katılımcıların savaş sırasında şahit oldukları acı sahnelerin onları etkilediği ve bu etkilenme sonucunda kendilerinin mesleği araç olarak belirli amaçlar için bu mesleğe yöneldikleri katılımcıların ifadelerinden çıkarılmaktadır. Katılımcıların savaşı yaşamış olmaları ve göç sırasında yaşlarının küçük olması hasebiyle bu durumlardan travmatik olarak etkilenmeleri mesleki tercihlerinde savaşı ve savaşta insanlara yardım için bu mesleğe yönelmelerini açıklar niteliktedir. Araştırmaya katılan bireylerden sağlık alanını tercih eden 15 katılımcının 4 tanesinin mesleki tercihlerinde savaşın da etkisi olduğunu ifade ettikleri tespit edilmiştir. Yani katılımcılardan sağlık alanını seçen bireylerin %26,66’sı mesleki tercihlerinde savaş faktörünün de etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Literatüre bakıldığında savaşın etkisini anlatan bir çalışmanın olmadığı ancak bireylerin çevredeki insanlara faydalı olmak, hayat kurtarmak, insanlara yardım etmek için mesleki tercih yaptıklarını gösteren çalışmaların olduğu görülmektedir. Atlı ve Gür (2019)’un çalışmasında bireylerin mesleklerini tercih ederken diğer insanlara yardımda bulunma, çevrede etki bırakabilmek gibi sebeplerden bu meslekleri tercih ettikleri bulunmuştur. Atlı ve Gür (2019)’ün bu çalışması yaptığımız çalışmayı destekler niteliktedir.

Katılımcılardan hukuk alanını tercih eden bireyler bu meslek grubunu tercih ederken savaşın getirdiği adaletsizlik, savaşta yaşadıkları, başlarına savaşta gelen durumlardan

dolayı bu mesleği seçmeye karar verdiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar özellikle savaş ve adaletsizlik kavramları üzerinde durmuşlardır. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(İMAMH.4.E) Ben avukat olmak istiyorum. Benim babam savaşta öldü. Babam çok iyi bir insandı. Bizim hiçbir suçumuz yoktu. Savaş çok kötü bir şey ve adaletin olmadığı yerde bunlar oluyor. Ben babamı hala unutmadım. Hala babamı rüyalarım da görüyorum. Hem ileride babamın hesabını sormak hem de çok güçlü olmak istiyorum. Savaşın bana öğrettiği bir şey var. Bu hayatta hep çok güçlü ve çok adaletli olacaksın. Birde bazen sıkıntı oluyor parası olmayana bazen avukatlar yardım etmiyor. Ben öyle insanlara yardım edeceğim. Bizim gibi fakirlere yardım edeceğim. Ben adalet olsun istiyorum. Yani adalet fakir içinde olsun istiyorum. Bu yüzden istiyorum avukatlığı.”

“(ANAD.4.K) Ben hukuk alanında bir meslek istiyorum. Ben bu mesleği çok beğeniyorum adalet hak hukuk kavramı benim için çok önemli. Zaten biz adaletsizliğin içinden geliyoruz. Masumduk biz savaşa maruz kaldı. Göç ettik evlerimizden olduk. Babam işsiz kaldı biz evsiz kaldık. Sokakta kaldık. İlerde savaştaki insanların sesini dünyaya duyurmak istiyorum. Savaşın ne kadar kötü olduğunu gördüm ben. Adaletin ne kadar önemli olduğunu ben savaşta anladım. Bu yüzden bu mesleği istiyorum. Ben hep adaletli olmak, adalet için çabalamak istiyorum yani.”

“(İMAMH.17.E) Ben savcı- hakim olmak istiyorum. Ben bu mesleği seçmeye 3 yıldır karar verdim. Biz Suriye’de iken orada çok adalet yoktu. Orada kadınların hakları yok. Sunni’lerin hakları yok. Devlet ne isterse o oluyor. Silahlı olanlar güçlü, halk güçsüz. Savaşta da bu böyle oldu. Ben küçüktüm savaşta ama bizim şehrimiz evimiz bombalandı. Bizler dövüldük; ölenler, yaralananlar oldu. Yani ben adaletin olmadığı bir ülkeden geliyorum, bu yüzden adalet istiyorum. Yani bu yüzden Hakim yada Savcı olmak istiyorum. Ben dünyada en azından bazı adaletsizliklere dur demek istiyorum. Elimden geldiğince her yerdeki haksızlıkların önüne geçeyim istiyorum.”

“(İMAMH.12.K) Ben savcı olmak istiyorum. Yani bizim savaştan geçmiş olmamız, babamın annemden boşanmış olması yani aslında boşanamadılar, Yani bunlarında etkisi var. Biz Suriye’deyken orada kanun adalet çok yoktu. Ben küçüktüm ama yine de hatırlıyorum. Orada Esad vardı ve onun ordusu onun çevresi güçlüydü ülkede. Bir şeylere itiraz etme şansı yoktu kimsenin, güçlü olan onlardı. Diğer halk fakirdi, güçsüzdü. Ordu ülke onların elindeydi. Yani annem hala daha anlatır bunları üzülür. Evimize geldiklerinde bizi zorla evimizden çıkardılar. Annemi beni kardeşlerimi dövdüler. Kafamıza bombalar yağdı. Bunlar yüzünden evimizden vatanımızdan olduk. Bu yüzden adalet hukuk benim için çok önemli. Bu yüzden ben hayatım boyunca adalet için çalışacağım hocam.”

Katılımcılardan hukuk alanını seçen bireylerden bazıları mesleki tercihlerinde savaşın da rolünün olduğunu ifade etmişlerdir. Bireylerin ifadelerinden savaşın onları uğrattığı haksızlık ve adaletsizliğin kendilerini adalet arayışına yönlendirdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca katılımcıların ifadelerinden güç arayışı ve intikam duygusu ve adaleti sağlama isteklerinin de mesleki tercihlerinde etkili olduğu söylenebilir. Araştırmaya katılan 40 katılımcıdan hukuk alanına yönelen 4 öğrencinin hepsi mesleklerini seçerken savaşın etkisinin olduğunu ifade etmişlerdir.

Katılımcılardan mühendislik alanını seçenler bu mesleği seçerken Suriye’de ki yıkımların, Suriye’yi inşa etmek ve savaşlar için artık daha güçlü olmak istediklerinden dolayı bu mesleği seçmeye karar verdiklerini ifade etmişleridir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(İMAMH.16.E) Ben makine mühendisi olmak istiyorum. Biz bir savaştan geldik. Bizi Rusya bombaladı, Esad bombaladı. Biz hiçbir şey yapamadık. Ben istiyorum ki güçlü olayım. Türkiye’ye faydam olsun. Türkiye bize sahip çıktı. Mesela Türkiye için çok iyi uçaklar yapayım ki bir daha bizi kimse bombalamasın. Türkiye en güçlü olsun istiyorum ki bir daha Rusya, Esad bize bir şey yapamasın. Ben hala daha korkuyorum uçaklar gelecek diye. Ben bir daha böyle şeyler yaşamak istemiyorum.”

“(MES.5.E) Ben inşaat mühendisi olmak istiyorum. Hem Suriye savaşta yıkıldı. Bizim evlerimiz, mahallemiz her yer yıkıldı, bombalar düştü. Ben mühendis olup sonrasında tasarım yapayım, Suriye’de hepsini yapsın. Ben gidip onları yapayım, yeniden orada evlerimiz olsun. Eskiden yaşadığım yerler tekrar güzel olsun istiyorum. Çünkü orada benim evim vuruldu ve ben evimi, Suriye’yi özliyorum. Amcaoğlum Suriye’de okuyordu. İnşaat mühendisi oldu. Onu arada bir arıyorum. Oda bana olacaksan inşaat mühendisi ol, buraya gelirsın ilerde diye anlatıyor. Orada neler yaptığından bahsediyor.”

Katılımcılardan mühendislik alanını seçen bireylerden bazıları bu mesleği seçerken savaş faktöründen etkilendiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların mühendislik alanını seçmelerinde savaşın tahribatını ve savaşın etkilerini değiştirmek, bir daha savaşa maruz kalmamak için yeni şeyler üretme isteklerinin etkili olduğu ifadelerden çıkarılmaktadır. Araştırmaya katılıp mühendislik alanını seçmek isteyen 7 katılımcı içerisinde 2 katılımcının mesleki tercihlerinde savaşın etkili olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Yani mühendislik alanını seçen bireylerin % 28,57’sinin mesleki tercihlerinde savaş faktörünün etkili olduğunu göstermektedir.

Katılımcılardan öğretmenlik, sosyal hizmet ve psikolog mesleğini seçen bireylerin bu mesleği seçerken savaş faktörünün, savaşta gelen çocukları okutmak, savaşta insanlara destek olmak için, savaşta yaşadıklarının bu mesleği seçmelerinde etkili olduğunu söylemişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(ANAD.3.K) Ben öğretmen olmak istiyorum. Suriye’de savaş oldu, buraya gelen bazı öğrenciler mesela okumadılar. Ya da şuanda doğan bazı çocuklar parasızlıktan okumuyor. Ben öğretmen olup onlara sınıf kurabilirim. Gönüllü onlara eğitim verebilirim. Onlar okusunlar, hayatlarını kurtarsınlar ilerde iyi yerlere gelsinler isterim. Ben o çocuklar okusun, onlara faydalı olsun diye öğretmen olmak istiyorum.”

“(İMAMH.1.K) Ben psikolog olmak istiyorum. Biz Suriye’den çıktık. Savaş vardı İdlib’de. Benim gibi gelen çocuklar var onlara destek olmak istiyorum. Biz gerçekten geldiğimizde çok kötüydük. Ben, kardeşlerim ve annem sürekli ağlıyorduk. Kardeşlerim de bende çok korkmuştuk. Ben bizim gibi çocuklara destek olmak, onları dinlemek, onlara çözüm bulup onlara yardım etmek istiyorum. Bazen bedenlerimiz acıyor evet ama bedenlerimiz kadar ruhumuzun da yani psikolojimizin de sağlığı önemli. Ben savaşta ki insanların ruhuna dokunayım istiyorum hocam.”

“(İMAMH.9.K) Ben sosyal hizmet uzmanı olmak istiyorum. Ben savaşta çalışmak istiyorum, savaştan geliyorum zaten savaşın içindeydim. Ben orada olup o insanlara yardım etmek istiyorum. Biz şanslıydık kurtulduk, geldik Türkiye’deyiz ama savaş devam ediyor. Çocuktum ben kamptaydık. Ben çok üzülüüyordum, hatırlıyorum insanlar bize nasıl bakıyor, bizim evimiz yok. Ben çok korkuyordum. Çok utanıyordum. Böyle bir çardak içinde oturuyorduk. Benim gibi çocuklar çok var. Kadınlara çocuklara destek olmak istiyorum. Savaşın izlerini insanlardan silmek istiyorum. Savaşa dönmek, insanları savaştan böyle koruyayım istiyorum ben”.

Katılımcıların ifadelerinden bu mesleği tercih ederken savaşın yaralarını sarmak, insanlara destek olmak için bu mesleklere yöneldikleri çıkarılmaktadır. Araştırmacının gözlemlerinde bireylerin savaşın izlerini taşıdığı ve savaşın travmatik etkilerinden çıkamadıkları sonucuna varılmıştır. Araştırmacı tarafından bireylerin kendi yaralarını sarmak için başkalarının yaralarını sarmaya ve başkalarını iyileştirmeyi amaçlamaya çalıştıkları kanısına varılmıştır. Öğretmenlik mesleğini seçen 3 öğrenciden 1 tanesinin meslek tercihinde savaşın etkili olduğu, psikolog ve sosyal hizmet seçen 2 kişiden hepsinin mesleki tercihlerinde savaşın etkisi olduğu görülmektedir. Yani öğretmenlik mesleğini seçen bireylerin %33'ü, psikolog-sosyal hizmet mesleğini seçen bireylerin %100'ü mesleklerini seçerken savaş faktöründen etkilenmiştir.

2.1.2.2.3. Okul

Çevresel Faktörler ana temasının üçüncü alt teması okul temasıdır. Katılımcılara sorulan sorularda öğrencilerin bazıları seçtikleri meslekleri tercih ederken okulun da etkisinin olduğunu söylemişlerdir. Araştırmaya katılan 40 katılımcıdan 8 kişi seçtikleri meslekleri tercih ederken okul faktöründen de etkilendiklerini ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan 19 kız öğrenciden 2'si, 21 erkek öğrenciden 6 tanesinin mesleki tercihlerini yaparken okulun etkileriyle mesleki tercihlerini yaptıklarını ifade ettikleri tespit edilmiştir. Yani kız öğrencilerin %10,52 si, erkek öğrencilerin ise %28,57 si mesleki tercihlerini yaparken okulun etkilerini göz önünde bulundurduğu tespit edilmiştir. Katılımcılardan meslek tercihlerini yaparken Okullarının etkisi olduğunu ifade edip okullarından etkilenecek mesleki tercihlerini yaptıklarını ifade eden katılımcıların oranının %20 olduğu tespit edilmiştir. Çevresel faktörler ana teması içinde araştırmacılar tarafından mesleki tercihlerine etki eden faktörlerden en az kişi tarafından ifade edilen faktörün okul faktörü tespit edilmiştir.

Katılımcılardan meslek lisesinde okuyan bireylerden bilgisayar-teknoloji-elektronik alanlarını seçenler bu mesleği seçmelerinde okullarında öğretilen derslerin ve bu mesleki alanların olmasının etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Bu mesleğe ilgileri daha önce olsa da okulun onları bu alanlara yönlmesi ve mesleklere olan ilgilerini artırıp bu mesleğe yönettiklerini aktarmışlardır. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(MES.3.E) Ben bilgisayar mühendisi olmak istiyorum. Ben bu mesleği seçmeye okula geldiğimde seçmeye karar verdim. Önceden de ilgiliydim ama herkes bana bu bölümün iyi olduğunu söyledi. Bende bu bölümü hocalara sordum. Bilgisayarı da sevdiğim için karar verdim. Hem arkadaşlarımdan da bu

bölümü isteyenler vardı bende bu bölümü seçtim. Okul da bu bölümün geleceğinden bahsetti hocalarım. Bende bunlardan etkilendim ve bu bölümü seçtim.”

“(MES.4.E) Ben yazılım mühendisi olmak istiyorum. Bu mesleği seçmeye karar vermeden önce bölüme girdim. Sonra bölümü sevip, bu mesleği seçmeye karar verdim. İlk başta bilmiyordum bu bölümü. Herkes bana en iyi bölümler yazılım ve elektrik dediler. Bende yazılım bana daha yakın geldiği için hem de düşündüm, ileride yazılım yani daha işe yarar. Bende bu yüzden yazılım seçtim. Daha sonra bölümün içine girip, araştırıp öğrendikçe bu mesleği seçmeye karar verdim. Hem ben hocalara da sorudum hocalar da çok tavsiye etti. Hem de arkadaşlarımda bu bölüme gitmek istedi, beraber de karar verdik. Şu anda zaten ilk olarak web sayfaları yaptık. Ben web programcılığı yapıyorum şuanda.”

“(MES.6.E) Ben web programcısı olmak istiyorum. Küçüklükten beri bilgisayarla uğraşıyordum. Bilgisayarla aram çok iyiydi. Buraya da geldim okulda web programcılığına seçtim. Hocalarda anlattıkça daha da heveslendim, bölümü sevdim. Şuanda baya da iyiyim bu bölümde. Güzel web sayfaları da yaptık. Okulda bize web programcılığıyla alakalı her şeyi öğretiyorlar, her şeyi anlatıyorlar. Ve burada okulda bölümde neler yapılabileceğini uygulamalı yapıyoruz. Elektronik kol bacak Amerika’da, Avrupa’da böyle şeylerin yapılabildiği anlatılıyor. Meslek seçmem de okulu çok etkili oldu.”

“(MES.9.E) Ben bilgisayar programcısı olmak istiyorum. Mesleği seçmemde okulun etkisi de çok oldu. Biz buraya geldik, burada en yüksek en iyi alan bilgisayar programcılığıydı. Herkes onu tercih ediyordu ve herkes iyi olduğunu söylüyordu. Bende bilgisayarı sevince bu alanı seçmek istedim. Şuanda da okulda yaptığımız bu alandaki çalışmalar beni çok mutlu ediyor. Daha çok şey öğrenip daha yeni şeyler yapmak istiyorum. Okul bizi bu alanda çok geliştiriyor. Ben de okulum sayesinde bu alana yöneldim.”

“(MES.10.E) Ben elektrik mühendisi olmak istiyorum. Ben küçüklükten beri elektrikle uğraşmayı seviyorum. Çocukluğumdan beri bozuk radyoları, prizleri söker uğraşırdım elektrikle. Bu okula geldikten sonra ise elektrik mühendisi olmaya karar verdim. Elektrikle alakalı çok şey görüp öğreniyoruz. Öğrendikçe daha çok merak ediyorum, daha çok seviyorum bu işi. Eğlenceli bir iş olarak bana geliyor.

Katılımcılardan bilgisayar-teknoloji- elektronik alanlarını seçen bireylerden bazıları mesleklerini seçerken okul faktöründen etkilendiklerini ifade etmişlerdir. Okul faktöründen etkilendiğini ifade eden bilgisayar-teknoloji-elektronik alanlarına yönelen bireylerin hepsinin meslek lisesi öğrencisi olması dikkat çekmektedir. Katılımcılardan bilgisayar-teknoloji-elektronik alanlarına yönelen 8 bireyden 4 tanesinin bu mesleği seçmelerinde okulun etkili olduğu görülmektedir. Yani bilgisayar-teknoloji-elektronik alanlarına yönelen bireylerin %50 si mesleki tercihlerinde okuldan etkilenmektedir. Katılımcılardan mesleki tercihlerinde okul faktöründen etkilenen öğrencilerin hepsinin meslek lisesinden olması meslek lisesi programlarının bu alanlara yönelik olması ve buna göre eğitim vermesi araştırmacı tarafından düşünülmektedir. Kentli (2014)’nin çalışmasında okul türü, rehber öğretmen, okulda yapılan çalışmalar ve yönlendirme faaliyetleri gibi etmenlerin de mesleki tercihte etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ensari ve Kalay (2017)’in “Meslek Seçimini Etkileyen Faktörlerin Demografik Değişkenler İle İlişkisinin Araştırılması: İstanbul İlinde Bir Uygulama” adlı çalışmasında bir mesleğe karar vermede okul, öğretmenler ve eğitim gibi faktörlerin bu mesleği seçmelerinde etkili olduğu ortaya konmuştur. Yapılan bu çalışma ile Ensari ve Kalay’ın yaptığı çalışmayla ortak sonuçların olduğu ve okul faktörünün öğrencilerdeki

mesleki tercihlerde etki eden ortak faktör olduğu görülmüştür. Kentli (2014) ve Ensari ve Kalay (2017)'ın yaptığı çalışmalar ile yapılan bu çalışmaların ortak bulgulara sahip olduğu ve bu çalışmaların araştırma sonucumuzu desteklediği görülmektedir.

Katılımcılardan hukuk, makine mühendisliği, eczacılık alanını seçen bireylerden meslek tercihlerini yaparken okulun etkisi olduğunu söyleyen bireyler okuldaki rehber öğretmenlerin, hocaların, okuldaki rehberlik çalışmaları gibi faktörlerin onları bu mesleği seçmeye yönlendirdiğini söylemişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(ANAD.4.K) Ben hukukçu olmak istiyorum. Ben zaten çocukken de hukuk istiyordum. Liseye geçince insan artık bir meslek seçmesine yavaş yavaş gerek olduğunu anlıyor. Buradaki hem arkadaşlarımla konuştuğumuzda hem de öğretmenlerimizle konuştuğumuzda bana hukuk daha uygun olduğunu fark ettim. Bunu öğretmenlerim ve hocalarımda söylüyor senden iyi hukukçu olur diye. Yani okulda tam olarak karar verdim Hukuk’a.”

“(İMAMH.16.E) Ben makine mühendisi olmak istiyorum. Ben bu mesleği seçmeye 10. Sınıfta karar verdim. O zamanlar ne olsam diye biraz düşünüp araştırıyordum. Benim elektriğe böyle makinelere de ilgim var. Bölüm seçeceğim için nereye gideceğim bilmiyordum. Sayısal derslerim de iyidir. Rehber öğretmenime de sordum o da bana dedi gel sana bir test yapalım bana mühendislik çıktı. Yani zaten ilgim vardı ancak hocamın bana test yapması ve bu alana beni yönlendirip, bana bu mesleği anlatması da çok etkili oldu bu mesleği seçmem üzerinde.”

“(ANAD.6.K) Ben eczacı olmak istiyorum. Birde ben rehber öğretmenimden yardım istedim ne olmak istediğimi bilmiyorum dedim. Bana bir kâğıt verdi, sorular vardı. Onları cevapladım. Orada bize uygun olan meslekler çıkıyormuş, bana eczacılık çıktı. Bana hocam eczacılığı anlattı, sana çok da uygun olur dedi. Ben çok mutlu oldum, çok istedim eczacı olayım.”

Katılımcılardan hukuk, mühendislik ve sağlık alanındaki mesleklerden bazılarının mesleki tercihlerinde okulun etkisinin olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadelerinden bireylerin mesleklere daha önce ilgileri olduğu ancak okul ile mesleklerini kesin olarak seçmeye karar verdiği ve meslekleri tanıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu meslek alanlarını seçen bireylerden hiçbirinin meslek lisesinde okumaması dikkat çekmektedir. Özellikle meslek tercihlerinde kariyer rehberliği çalışmalarının etkili olduğu öğrencilerin ifadelerinden saptanmıştır. Çelebi, Yılmaz ve Arslan'ın (2012) araştırması, ortaokulda yapılan kariyer danışmanlığı uygulamalarının özellikle öğrencilerin kendilerini tanıma, ne istediklerini anlama ve liseye yönelik hedeflerini belirleme açısından önemli bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Özyürek ve Kılıç Atıcı'nın (2002) araştırmasına göre, okuldaki ve dershanelerdeki rehber öğretmenlerin önemli bir yardım kaynağı olduğu konusunda güçlü bir kanıt bulunmadığı saptanmıştır. Bu iki çalışmanın yaptığımız çalışmanın bulgularını destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Katılımcıların ifadelerinden ve araştırma bulgularından bireylerin mesleki tercihlerini okulun türünün etkilediği ve okulun türüne göre farklı mesleki alanlara yöneldikleri bulgusuna saptanmıştır. Meslek lisesi öğrencilerin okuldaki bölümlere göre mesleklere, İmam Hatip Lisesi ve özellikle Anadolu Lisesi öğrencilerinin daha çok akademik mesleklere yöneldikleri görülmüştür. Ayrıca çalışmadaki katılımcıların ifadelerinden okullardaki rehber öğretmen ve kariyer danışmanlığı çalışmalarının mesleki tercihlerde etkili rol oynadığı düşünülmektedir. Kuzgun (1982), mesleki rehberliğin bireylerin yetenek ve ilgilerine uygun meslekleri tanımalarına etkisini araştırmıştır. Lise öğrencilerinin mesleki tercihlerinde ilgi ve yeteneklerini, ayrıca seçmeyi düşündükleri meslekleri ne derece tanıdıkları araştırılmıştır. Bu çalışmada öğrencilere yapılan mesleki rehberlikten sonra, öğrencilerin kendilerini ve seçmeyi düşündükleri meslekleri daha iyi tanıdıkları bulunmuştur. Kuzgun(1982)'un yapmış olduğu çalışmayla yapılan bu çalışma arasında ortak bulgular olduğu görülmüş, katılımcıların okul faktörü ve rehber öğretmenlerinin yaptıkları çalışmalar ile bu mesleğe yöneldikleri, okuldaki bölümlerden, öğretmenlerin anlatılarından ve yönlendirmelerinden etkilendikleri katılımcıların ifadelerinde de görülmektedir. Allen ve Robbins (2008), tarafından üniversite Öğrencilerinin Mesleki İlgileri, Akademik Hazırlıkları ve Birinci Sınıftaki Akademik Performanslarının temel alınarak tercihlerinin belirlenmesi araştırması, dört yıllık eğitim veren yirmi beş kurum ve yaklaşık elli bin öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçları, akademik performans ve okulun akademik tercihleri etkileyen temel faktörlerdendir. Bu iki araştırma sonucunun bizim araştırma sonucumuzu destekler nitelikte sonuçlara ulaştığı görülmektedir.

2.1.2.2.4. İş fırsatları ve para

Çevresel Faktörler ana temasının dördüncü alt teması iş fırsatları ve para temasıdır. Araştırmaya katılan 40 katılımcıdan 16'sı mesleklerini tercih ederken ilgilerini dikkate aldıklarını ve bu meslekler aslında ilgi alanlarında oldukları için tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan meslek tercihlerini yaparken mesleğin iş fırsatları ve gelir durumunu dikkate alarak mesleki tercihlerini yaptıklarını ifade eden katılımcıların oranının %40 olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan 19 kız öğrenciden 5'i, 21 erkek öğrenciden 11 tanesinin mesleki tercihlerini yaparken mesleğin iş fırsatlarını ve mesleğin gelirini göz önünde bulundurdıkları tespit edilmiştir. Yani kız öğrencilerin %26,31 i, erkek öğrencilerin ise %52,38 i mesleki tercihlerini yaparken mesleğin iş

fırsatları ve maddi getirisini göz önünde bulundurduğu tespit edilmiştir. Çevresel Faktörler ve Olaylar ana temasının katılımcılar tarafından mesleki tercihlerine etki ettiğini söyledikleri en çok ifade edilen üçüncü alt temanın İş fırsatları ve Para alt teması olduğu bulunmuştur. Katılımcılara sorulan sorularda öğrencilerin bazıları seçtikleri meslekleri tercih ederken iş fırsatları ve paranın da etkisinin olduğunu söylemişlerdir.

Katılımcılardan bilgisayar-teknoloji-mühendislik alanına yönelen bireyler bu mesleklerin iş imkanlarının çok iyi olduğunu, geleceğin teknolojiyle şekilleneceğini, bu meslek sayesinde Avrupa'ya gidebileceklerini, bu meslek ile çok iyi yerlere gelebileceklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca katılımcılar bu mesleklerin gelecekte çok iyi paralar kazandıracaklarını söylemişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(MES.2.E) Ben telefon tamircisi olmak istiyorum. Bu iş çok güzel bir meslek. Çünkü yani kendi işin ve Herkeste telefon var yani herkes telefoncuya gidiyor, yani ölmeyecek bitmeyecek bir meslek. Para kazanabilirim kolaylıkla. Hem millet arkadaşlarına söyler ben ünlü bir telefoncu olurum. Küçük bir tamir yapıyorsun ve çok iyi para kazanıyorsun. Yani bu meslek çok güzel.”

“(MES.3.E) Ben bilgisayar mühendisi olmak istiyorum. Daha sonra ise iyi bir şirkette çalışmak istiyorum. Hem de ileride böyle şirketlerde çok paralar kazanıp, ailemi rahat ettirmek, ekonomik olarak iyi konumda olmak istiyorum. Ailem daha iyi şekilde yaşar. Bu bölümün geleceği var, ileride çok lazım olacak. Gelecek artık teknolojiyle şekilleniyor. Bilgisayarlar artık çok daha önemli. Hem işsiz kalmam. Yani çok ihtiyaç var yani hem çok para kazanabilirim hem çok rahat iş bulabilirim yani.”

“(MES4..E) Ben yazılım mühendisi olmak istiyorum. Yazılım artık günümüzün ve geleceğin mesleği. Hem çok paralar kazanıyorlar. Yani hem de çok iş imkânı var. Hele de Avrupa'da iş imkânları çok iyi. Bu mesleği yaparsam Avrupa'ya gitmem daha kolay olur. Yani bu yüzden istiyorum aslında.”

“(MES.6.E) Ben web programcısı olmak istiyorum. Bu mesleğin geleceği çok iyi. Yani artık her şey internet üzerine artık. Bu mesleğin alanı çok geniş yani. Elektronik kol bacak Amerika'da, Avrupa'da böyle şeyler yapılabilir. Ve bu da beni çok etkiliyor. Bende yapabilirim, savaştaki insanlara yardım edebilirim diye düşünüyorum. Hatta burada biz bunun çok minik örnek çalışmalarını yapmaya çalıştık, ben çok şaşırdım. Neden bunu daha ileriye taşımayayım ki dedim. Yani bu mesleğin yapabilecekleri çok iyi. Hem ileri de bu meslekle çok şey yapabilirim. Avrupa'da, Amerika'da bu mesleğin alanı çok geniş yani.”

“(MES.9.E) Ben ileri de bilgisayar programcısı olmak istiyorum. Bu mesleğin iş alanı ileride geniş olacak ve çok faydalı olacak ileride bu meslek dünyaya. Hem bu meslekte evden iş yapılabilir. Bende çok evde oturuyorum. İleride evde çalışmak istiyorum. Hem çok yorulmuyorum. Parası iyi bir iş istediğim zaman bilgisayarımı yanıma alıp istediğim yere gidebilirim. Bu yüzden çok rahat hem de rahat iş bulabilirim. İş bulamazsam zaten evden kendim program yaparım. Para kazanırım.”

“(İMAMH.16.E) Ben makine mühendisi olmak istiyorum. Yani bu meslekte yeni şeyler icat etmek istiyorum. Bu mesleğin alanı çok geniş. İş rahat bulurum. Birçok alanda çalışmalar yapabilirsiniz. Hatta ben de sağlık alanında özellikle çalışmalar yapayım istiyorum. Bunu da Abdullah yaptı desinler bana dua etsinler. Dünya ya satıp hem çok para kazanmak hem de Türkiye'yi de zengin etmek istiyorum. Mesele çok güzel uçan araba yapmak istiyorum. Farklı füzeler silahlar yapmak istiyorum. Hatta dünyanın en iyi uçağını yapmak istiyorum.”

“(İMAMH.18.E) Ben bilgisayar mühendisi olmak istiyorum. Bu işte insan hiç işsiz kalmaz hem de çok para kazandıran bir işmiş. Öğretmenlerimle konuştum, yeni bir şey yapmak çok güzel. Sonra Avrupa’ya gitmek istiyorum aslında. Bu işte iyi olursam Avrupa’ya gidebilirim. Yani geleceğimi değiştirecek bir meslek bu meslek.”

Katılımcılardan bilgisayar-teknoloji-mühendislik alanlarına yönelen bireylerin seçtikleri mesleklerin geleceklerini çok parlak gördükleri ifadelerden anlaşılmaktadır. Katılımcılardan bilgisayar-teknoloji-mühendislik alanlarına yönelen bireylerden mesleğini iş fırsatları ve mesleğin gelirine göre bu mesleğe yöneldiğini ifade eden bireylerin hepsinin meslek lisesi öğrencisi olduğu görülmektedir. Katılımcıların ifadelerinden mesleki tercihlerinde rahat iş bulma ve iyi para kazanma faktörünün önemli olduğu ve bu mesleklere bu açıdan çokça güvendikleri saptanmıştır. Katılımcıların ifadelerinden ve araştırmacının gözlemlerinden bazı katılımcıların bu mesleği ileride başka gelişmiş ülkelerde yaşamak amacıyla tercih ettiği sonucuna varılmıştır. Bu meslek alanlarına yönelmiş toplam 10 öğrenciden 7’sinin seçtikleri meslekleri seçerken mesleğin iş fırsatlarının ve maddi gelirini dikkate aldıkları saptanmıştır. Yani bilgisayar-teknoloji-mühendislik alanlarına yönelen bireylerin %70’inin mesleki tercihlerini iş fırsatları ve para kriterine göre yaptığı görülmektedir. Yelken(2008)’in yüksek lisans çalışmasında 593 son sınıf lise öğrencisine yapılan ankette %8,4 ile en çok etki eden faktörler arasında “yüksek bir gelir sağlayıcı olması” dördüncü sırada yer almaktadır. Bu çalışmada da Yelken’in araştırmasıyla ortak olarak mesleki tercihleri etkileyen faktörler arasında iş fırsatları ve para faktörü ön plana çıkmaktadır. Bireylerin meslekleri tercih ederken mesleğin gelecekte ve şuanda ki maddi durumu, rahat iş bulup bulamayacağı hatta kendi iş yerini açabilme imkanları bile mesleki tercihinde etkili olduğu görülmektedir. Kıyak (2006)’ın araştırmasında, öğrencilerin meslek seçimini etkileyen faktörler, iş güvencesi, sosyal güvence koşulları, kolay iş bulabilme ve iyi bir maaş olarak sıralanmıştır. Owen (2012)’in yaptığı çalışmada bireylerin meslek seçimlerinde meslekte kolay iş bulabilme ve mesleğin aylık getirisinin etkili olduğu sonucu ortaya koyulmuştur. Literatürdeki bu 3 çalışmanın yaptığımız çalışmanın sonuçlarını destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Katılımcılardan eczacı olmak isteyen bireylerin eczacılığın iyi para kazandırdığı, ister diplomanı kiraya ver, istersen market aç para kazan şeklinde ifadeleri olmuştur. Ayıca katılımcılar her yerde eczane olduğu ve bu alanda işsiz kalmayacaklarından bahsetmişlerdir. Aşağıda katılımcıların ifadeleri verilmiştir.

“(ANAD.7.K) Ben eczacı olmak istiyorum. Eczacı olduğumda hep çalışmama gerek yok. Diplomam var ben çalışmayacağım. Çok rahat yorulmak istemiyorum, evimde oturacağım, gezeceğim. Hem parası çok iyi diplomaya iyi para veriyorlarmış. Benim Türk bir arkadaşımın babası eczacı. Artık yaşlandığı için diplomasını kiraya vermiş çalışmıyor, çok rahat çok da iyi kazanıyor. Sonra rahat edelim hatta Kilis den başka şehre gidelim daha güzel bir yerde yaşayalım istiyorum.

“(MES.7.E) Ben eczacı olmak istiyorum. Ben daha önce eczanede çalıştığım için tecrübeliyim. Bu mesleğin parası çok iyi. Yani çok para kazanabiliyorsun. Hem de her yerde eczane var. Yani istersem eczane açarım ya da birçok eczane de çalışabilirim. Türkiye’ de çok eczane var. Çok da önem veriliyor yani bu mesleğe. Bu imkanlardan dolayı seçtim.”

Katılımcılardan eczacı olmak isteyen bireylerin bazıları mesleklerini seçerken mesleğin parasının çok iyi olduğu, başka yerlerde çalışma imkanı, hatta diplomayı kiraya verip çalışmama gibi fırsatların etkisiyle bu meslekleri seçtikleri görülmektedir. Araştırmada eczacılık mesleğini tercih eden 4 bireyden 2 tanesinin mesleki tercihlerinde mesleğin iş fırsatları ve maddi getirisinden etkilendiği görülmektedir. Yani eczacı olmak isteyen bireylerin %50 si mesleklerini tercih ederken iş fırsatları ve para kriterini göz önünde bulunduruyorlar. Kıran (2015)’ın Ege Üniversitesi eczacılık fakültesi 1. sınıf öğrencilerinin meslek tercihine etki eden faktörler adlı çalışmasında eczacılık okuyan öğrencilerin bu mesleği kendi iş yerlerini açabilme, geniş iş imkanı, maddi getirisinin çok olmasının sebeplerinden dolayı tercih ettiği ortaya konmuştur. Kıran (2015)’ın çalışması yapılan bu çalışmayı destekler niteliktedir. Ceylan, E., Cinsler, B. B., Soytürk, S., Şengün, T., & Erbay, H. (2017)’nin Afyon tıp fakültesinde yaptıkları çalışmada doktorluğu seçen bireylerin iş fırsatları, mesleğin maddi geliri ve kolay iş bulmak gibi faktörlerden dolayı seçtikleri bulunmuştur.

Katılımcılardan futbolcu olmak isteyen bireyler futbolculuğu seçerken futbolcuların çok para kazanması, futbolcuların çok ünlü olmaları, futbolcuların çok iyi arabalarının olması gibi iş imkanları ve para gibi faktörlerin bu meslekleri seçmelerinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir.

“(ANAD.5.E) Ben ilerde futbolcu olmak istiyorum. Bu mesleğin maddi durumu için en çok tercih ettim, çok para kazanıyorsun hem de futbol oynuyorsun bu çok iyi yani. Futbolcular çok ünlü olabiliyor. Zaten futbol dünya da gündün güne daha da ünlü oluyor. Yani ben iyi top oynuyorum. Rahatlıkla iyi bir topçu olabilirim. Büyük takımlarda oynayıp çok para kazanırım. Hem çok para kazanıyor futbolcular. Hatta futboldan sonra teknik direktör oluyorlar. Bende bu yüzden futbolcu olmak istiyorum.

“(İMAMH.15.E) Ben futbolcu olmak istiyorum. Futbolda dünya seni tanıyor, çok para kazanıyorsun. Bizim maddi durumumuz çok iyi değil. Ben hem çok para kazanayım hem de çok ünlü olayım istiyorum. Futbolcuların çok güzel arabaları var. Bence yorulmuyorlar da çünkü futbol çok zevkli. Tekneleri var arabaları, evleri var. Bende öyle yaşamak istiyorum. Herkes beni tanısin goller atayım istiyorum. Futbolcuların çoğu küçükken benim gibi fakirmiş. Sonradan zengin olmuşlar. Benimde yeteneğim var. Bence bende olabilirim.

Katılımcılardan futbolcu olmak isteyen bireylerin mesleki tercihleri futbolcuların iyi para kazanması ve ünlü olmaları ile açıklanabilir. Bireylerin bu futbolculuk hayalleri aynı zamanda sosyal medya ve televizyonun da etkisiyle futbolcuların hayatları hakkında bilgi sahibi olmaları sebebiyle oluştuğu kanısına varılmıştır. Katılımcıların özellikle futbolculuğun maddi boyutundan çokça bahsetmeleri mesleği sevdikleri için değil de para için seçtiklerini işaret etmektedir. Katılımcılardan futbolcu olmak isteyen iki bireyinde mesleği maddi boyutu için seçtiği görülmüştür. Sarıkaya ve Khorshid'in yaptığı Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi adlı araştırma sonuçları bu araştırma ile benzerlik göstermekte olup araştırmaya göre öğrencilerin yüksek gelir getiren, en çok güç, beceri ve yararlılığa sahip olan meslekleri daha çok seçtikleri görülmüştür. Gençlerin yüksek gelir getiren meslekleri tercih etmeleri, günümüzde parasal değerın gençler tarafından çok önemsenmesine bağlanabilir. Ulaş (2017)'ın yaptığı çalışmada bireylerin mesleki tercihlerini mesleğin iş fırsatları, maddi geliri, meslekte tanınır olmak gibi faktörlerin etkilediklerini ortaya koymaktadır. Her iki çalışmanın da araştırma sonucumuzu desteklediği görülmektedir.

Katılımcılardan doktorluk ve hemşirelik alanını seçen bireylerden bazıları bu mesleğin iş bulmak gibi bir zorluğu olmadığını, mesleğin iyi de para kazandırdığını, bu mesleği seçerse ileride maddi olarak rahat edeceklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(İMAMH.3.K) Ben hemşire olmak istiyorum. Bu mesleği seçmeye geçen yıl karar verdim. Komşularımız Türkler. Bu meslek senin için iyi, iyi para kazanıyorlar, çabuk iş buluyorlar dediler anlattılar. Hatta komşumuzun yeğeni hemşire. Bir gün onlara gelmişti. Benimle konuştu, anlattı mesleği. Büyük hastanelerde bazen biraz zor dedi ama küçük yerlerde daha kolaymış. Maaşından falanda bahsetti. Bende bu yüzden seçtim bu mesleği. Bende sonra gittim, sordum hocama. Gerçekten işe girmesi kolay dedi. Kazanmak için puanı da çok değil. Bu yüzden de seçtim bu mesleği yani. İleride okuyup işsiz kalmak ya da az para kazanmak istemiyorum yani.”

“(ANAD.2.E) Ben ileride cerrah olmak istiyorum. Cerrahlar çok para kazanıyor. Dayım şuan Almanya'da ve çok para kazanıyor. Türkiye'de de çok iyi imkanları var. Zaten işe girme derdin yok. Hemen işe başlıyorsun. Çok para kazanmak istiyorum. Biz çok fakirlik çekiyoruz. Yani çok iyi evlerde oturmak, iyi arabalarım olsun istiyorum. Zaten dayım da iki sene Türkiye kaldı. Sonra Almanya'ya gitti hemen. Bende onun yanına da kolaylıkla gidebilirim ileride.”

Araştırmaya katılan bireylerden doktor ve hemşire olmak isteyen bireylerden bazılarının mesleki tercihlerinde meslekte işsiz kalmama hususunun ve mesleğin maaşının etkili olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmada doktorluk mesleğini seçen 6 bireyden 1'inin, hemşirelik mesleğini seçen 3 bireyden de 1 kişinin seçtikleri mesleği maddi durumu ve iş fırsatları için seçtikleri saptanmıştır. Yani doktorluk mesleğini seçen bireylerden

%16,66 sı, hemşirelik mesleğini seçen bireylerden ise %33,33 ü mesleki tercihlerinde maddi geliri ve mesleğin iş bulma olanaklarını dikkate almışlardır. Katılımcıların ifadelerinden aslında çevresel faktörlerin bireyleri bu mesleğin maddi kısmına yönelttikleri, bireylerin maddi boyutla beraber çevreden de etkilendiği görülmektedir. Araştırmacı tarafından bireylerin şuanda yaşadıkları maddi yetersizlikler, göç sürecinin getirdiği sefalet durumu ve fakirliğin de bu mesleğin maddi boyutuna odaklanmaları üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Önler ve Saraçoğlu (2008) çalışmalarında, hemşirelik mesleğinin seçiminde; iş imkânlarının geniş olması, çalışma koşullarının rahat ve getirisinin iyi olması gibi faktörlerin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ceylan, E., Cinser, B. B., Soytürk, S., Şengün, T., & Erbay, H. (2017). Afyon tıp fakültesinde yaptıkları Allen ve Robbins (2008), çalışmada doktorluğu seçen bireylerin mesleğin iş fırsatları ve mesleğin maaşı için seçtikleri bulunmuştur. Verilen iki çalışmanın yapılan bu çalışma ile benzer sonuçlara ulaştığı ve araştırmanın bulgularını destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Katılımcılardan mimarlık, psikolog, İngilizce öğretmenliği-tercümanlık gibi meslekleri seçen bireylerin bazıları bu mesleği seçerken bu mesleği iş imkanlarının geniş olması, kendi iş yerini açabilmeleri, bu mesleğin gelecekte çok etkili olacağı gibi faktörlerin etkili olduğu ifade edilmiştir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(ANAD.9.K) Ben mimar olmak istiyorum. Bu mesleğin maaşı çok iyi de. Geliri çok iyi ve kendine ait bir iş yerin olabiliyor. Mesela ben doktor olamam sürekli hastanede falan olmak ben yapamam bunu ama kendi yerimde kendi sevdiğim sanatı yapıp çok para kazanabilirim. Mimar olup büyük şirketlerde çalışabilirim. Yani bu iş artık geleceğin mesleklerinden hocam. Hocalarımda öyle söylüyor.

“(İMAMH.1.K) Ben psikolog olmak istiyorum. Psikologların hem kendi yerleri olabiliyormuş. Hem de başka her yerde de çalışabiliyorlarmış. Rahat iş bulursun dediler bana. Hem maaşı da gayet iyiymiş. Bunlarda etkiledi yani beni. Dedim en azından hemen çalışmaya başlarım beklide kendime sonra bir yer açarım diyorum.”

“(İMAMH.13.K) Ben İngilizce öğretmeni – tercüman olmak istiyorum. İngilizce dünyanın dilidir. Nereye gitseniz orada İngilizce var yani Çin’e de gitsem Avrupa’ya da gitsem İngilizce var. Bu yüzden yani hiç işsiz kalmam bence. Hem de yani dünyanın ortak dili. Ben farklı insanlarla tanışmak, onları tanımak, onlarla tanışmak istiyorum. Bu yüzden İngilizce mesleğim haline gelsin istiyorum. Para içinde bu mesleği çok istiyorum. Yani benim sonuçta 3 dilim var. Arapça, İngilizce, Türkçe yani. Ben turist rehberliği de yapmak istiyorum, öğretmen de olsam. Yani çok paralar kazanabilirim İngilizce sayesinde. Yani para önemli bir şey, sadece hobi falan da değil yani. Yani hem işi seviyorum hem de çok para kazanabileceğim.

Katılımcılardan mimarlık, psikolog ve İngilizce öğretmenliği-tercümanlık mesleğini seçen bireylerden bazıları mesleğin rahatlıkla iş bulabileceği hususuna dikkat çekmişlerdir. Ayrıca katılımcılar meslekte kendi iş yerlerini açabildikleri için bunun

önemli bir faktör olduğuna değinmiş ve buna göre mesleki tercihlerini yaptıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların mesleki tercihlerinde maddiyat ve iş fırsatlarının ana etken değil ancak yardımcı etken olduğu araştırmacı tarafından düşünülmektedir. Katılımcıların öncelikle ilgi alanları olduğu için tercih ettikleri ancak karar vermelerinde maddiyatında yardımcı olduğu düşünülmektedir. Kentli (2014)'nin çalışmasında mesleğin prestiji mesleğin iş imkânı, gelir düzeyi, gibi etmenlerin bireylerin meslek tercihlerinde etkili olduğu ortaya koyulmuştur. Ensari ve Kalay (2017)'in “Meslek Seçimini Etkileyen Faktörlerin Demografik Değişkenler İle İlişkisinin Araştırılması: İstanbul İlinde Bir Uygulama” adlı çalışmasında, yüksek kazanç, iş fırsatları ve kolay mesleğe girme gibi faktörlerin bireylerin meslekleri seçmelerinde etkili olduğu ortaya konmuştur. Verilen iki araştırma sonucunun da yapılan bu araştırma sonucunu desteklediği görülmektedir.

Araştırma konusuyla alakalı araştırmacı tarafından literatür taraması yapılmış ve konudaki çalışmalar incelenmiştir. Yapılan araştırmalardan bireylerin meslek tercihlerine etki eden faktörlerden iş fırsatları ve para faktörünün de etkili olduğu ortaya konulmuştur. Literatürde yapılan incelemede Türkiye’de Türk öğrenciler ile yapılan araştırmalarda bireylerin meslek tercihlerinde iş imkanları ve para faktörünün etkisi aşağıda verilmiştir. Rottinghaus ve Zytowski (2006) tarafından yapılan araştırmada; kızların başarı, iş çevresi, iş arkadaşları, denetim, prestij ve yaşam tarzı iş değerlerine; erkeklerin ise yaratıcılık, bağımsızlık ve kazanç iş değerlerine daha fazla önem verdikleri, ergenlerin iş değerlerinin birbirinden farklı olduğu, kız ve erkeklerin iş değerleri ile ilgilerinde farklılık olduğu sonucuna varılmıştır. Uysal (1970), ‘Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimleri’ adlı araştırmasının sonucunda özellikle, gelir düzeyinin, öğrencilerin alan seçimini etkileyen önemli bir değişken olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Çimen (1988)’in araştırmasında; lise öğrencilerinin ilgilerini etkileyen değişkenleri incelemiştir. Lise öğrencilerinin alan seçimlerinin cinsiyet ve bazı sosyo-ekonomik değişkenler tarafından belirlenip belirlenmediği konusunda yapılan bu araştırmada; mesleğin gelir düzeyi ve para gibi faktörlerin öğrencilerin mesleki ilgileri üzerinde etkili olduğu bulgusuna varılmıştır. Aytekin (2005), ‘Meslek Seçimini Etkileyen Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Faktörler’ adlı araştırmasında; lise son sınıfta okuyan öğrencilerin meslek seçimlerini etkileyen sosyo-ekonomik ve kültürel faktörlerin neler olduğunu belirlemeyi amaçlamıştır. Bu araştırmaya göre, çevresel

koşullardan mesleğin getirdiği maddi kazanç, mesleğin ekonomik durumu ve her türlü getirisi gibi etkenlerin meslek seçimi üzerinde belirleyici olduğu bulgusuna varılmıştır. Kars ve diğerleri (2014) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin mesleki tercihlerini ilk sırada iş olanaklarının, ekonomik getirinin etkilediği belirlenmiştir. Yapılan bu çalışmalar, iş bulma ve iş güvencesi gibi faktörlerin öğrencilerin meslek seçimlerini etkilediğini destekler niteliktedir. Bu araştırma ile daha önce yapılan araştırmalar sonuçlarının ortak olduğu, Türkiye’de Türk öğrencilerle yapılan çalışmalarda iş fırsatları ve paranın etkili olduğu gibi Suriyeli öğrencilerin de meslek tercihinde de iş fırsatları ve para faktörünün de önemli bir yer tuttuğu görülmektedir.

2.1.2.2.5. Sosyal çevre ve rol modeller

Çevresel Faktörler ana temasının beşinci alt teması sosyal çevre ve rol modeller temasıdır. Araştırmaya katılan 40 öğrenciden 18’i mesleklerini etkileyen faktörler içerisinde sosyal çevre ve rol modellerinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılardan meslek tercihlerini yaparken sosyal çevre ve rol modellerinden etkilenecek mesleki tercihlerini yaptıklarını ifade eden katılımcıların oranının %45 olduğu tespit edilmiştir Sosyal çevre ve rol modeller alt teması katılımcıların mesleki tercihlerini yaparken en çok dikkate aldıkları dördüncü alt tema olduğu bulunmuştur. Çevresel faktörler ve olaylar ana temasının içinde ise katılımcıların mesleklerini etkilediklerini söyledikleri en çok katılımcı tarafından söylenen ikinci alt tema olduğu ortaya konmuştur. Katılımcılara sorulan sorularda öğrencilerin bazıları seçtikleri meslekleri tercih ederken sosyal çevre ve rol modellerin de etkisinin olduğunu söylemişlerdir.

Aşağıda katılımcıların meslek tercihlerine sosyal çevre ve rol modellerin de etkisini anlatan ifadeleri verilmiştir. Sosyal çevre ve rol modeller teması iki alt temadan oluşmaktadır. Aşağıda bu alt temalar ve katılımcıların cevapları verilmiştir.

2.1.2.2.5.1. Sosyal çevrenin etkisi

Sosyal çevre ve rol modeller alt temasının birinci alt teması sosyal çevrenin etkisi alt temasıdır. Katılımcılar mesleklerine etki eden faktörleri anlatırken sosyal çevrenin etkisiyle mesleklerini tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan 40 katılımcıdan 7 si mesleklerini tercih ederken sosyal çevrenin de etkisi altında kaldığını

ifade etmiştir. Katılımcılardan meslek tercihlerini yaparken sosyal çevrelerinden etkilenecek mesleki tercihlerini yaptıklarını ifade eden katılımcıların oranının % 17,5 olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan 19 kız öğrenciden 3'ü, 21 erkek öğrenciden 4 tanesinin mesleki tercihlerini yaparken sosyal çevrenin etkisiyle bu mesleği seçtikleri tespit edilmiştir. Yani kız öğrencilerin %15,78 i, erkek öğrencilerin ise %19,14 ü mesleki tercihlerini yaparken sosyal çevrenin etkisiyle mesleki tercihlerini yaptıkları tespit edilmiştir.

Katılımcılardan mühendislik alanını seçen bireylerin bazıları bu mesleği seçerken sosyal çevrenin, okuldaki arkadaşlarının, çevresindeki insanların onları bu mesleğe yönlelmesinin etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(MES.4.E) Ben yazılım mühendisi olmak istiyorum. Okula geldiğimde arkadaşlarım ve hocalarım beni bu bölüme yönlendirdi. Hocalarımın ve arkadaşlarımın da etkisi var bu bölüme yönelmemde.”

“(MES.10.E) Ben elektrik mühendisi olmak istiyorum. Ben çocukken, halamın kocası var elektrikçi, o bana biraz da öğretti bu işleri. Benim uğraştığımı görünce bana öğretti. Onun dükkkanı vardı oraya götürür bana izlettirirdi. Ondanda olmak istiyordum bu mesleği. O zaman merak ettim sevdim heves ettim bana büyük elektrik mühendislerinin neler yaptığını Avrupa’da Amerika’da neler yapıldığını anlatırdı. Ben hep bu mesleğe o zamandan beridir meraklıyım bu yüzden.”

“(İMH.18.E) Ben bilgisayar mühendisi olmak istiyorum. Ben bu mesleği seçmeye bu okula gelince karar verdim. Okula geldiğimde bir arkadaşım ile tanıştım. O da benim gibi Suriyeli ancak maddi durumları gayet iyi. Zaman geçtikçe bilgisayarla arasının çok iyi olduğunu fark ettim. Evlerine gidiyorum ara sıra. Bilgisayarda çok iyi şeyler yapıyor. Bir kaç tane site bile kurmuş. Evdeki bilgisayarı çok iyiydi. Bende ondan etkilendim. Bana da baya öğretti. Baktım uğraştım çok sevdim yani bilgisayarı böyle çok iyi bilmek istiyorum. Arkadaşım beni çok yönlendirdi bu alana, bana öğretti. Gerçekten çok etkili oldu bu alana yönelmemde.”

Katılımcılardan mühendislik alanını seçen bireylerden bazıları bu mesleği tercih ederken sosyal çevrelerinden etkilendiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadelerinden özellikle arkadaşlarının mesleki tercihlerini etkilediği kanısına varılmıştır. Bireylerin sosyal çevrelerinin etkisiyle ilgilerini keşfettiği araştırmacı tarafından düşünülmektedir. Araştırmada mühendislik alanını seçen 7 katılımcıdan 3 tanesinin mesleki tercihlerinde sosyal çevrelerinden etkilendiği görülmüştür. Yani mühendislik alanını seçen katılımcıların %42,85'i mesleki tercihlerinde sosyal çevrelerinden etkilenecektir. Vurucu(2010)'nın Kocaeli ilinde farklı ilçelerde mesleki teknik liselerinde yapmış olduğu “ Meslek Lisesi Öğrencilerinin Meslek Seçimi Yeterliliği Ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler” adlı yüksek lisans çalışmasında meslek seçiminde çevrenin etkili olduğuna ankete katılan öğrencilerden %32'si “hiç katılmıyor”. %21'i

“biraz katılıyor”. “katılıyorum”- “tamamen katılıyorum” ölçülerinde fikir beyan edenler ise %47dir. Vurucu (2010)’nun yapmış olduğu çalışmayla yapılan bu çalışmada meslek seçiminde sosyal çevrenin de etkili olduğu ortak sonuç olarak görülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılan “Orta Öğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları” adlı çalışmada, yaşanan bölge, arkadaş çevresi, sosyal çevre gibi faktörlerin çocukların meslek seçimi kararları üzerinde etkili olduğu bulgusuna varılmıştır (MEB, 1983). Verilen araştırma sonuçları yapılan bu araştırmanın sonucunu destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Katılımcılardan doktorluk, hemşirelik ve diş hekimliğini seçen bireylerin bazıları bu mesleği seçerken sosyal çevrenin de etkisinin olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılar kendilerini komşularının yönlendirdiğini, sosyal çevrelerinde gördükleri Suriyelilerin sağlık durumlarının, Arap kültürünün ve oradan gelen çevrelerinin etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(ANAD.1.E) Ben dişçi olmak istiyorum. Bizim maddi durumumuz çok iyi değil. Çevremizdeki insanların durumu iyi değil. İnsanlar rahatça dişçiye gidemiyorlar. Herkesin diş problemi var genelde. Dişlerine bakamıyorlar, dişlerini yaptıramıyorlar. Ben onları da gördükçe dişçi olmak istiyorum. Hem maddi geliri zayıf insanlar var hele de Suriyeli insanların maddi durumları çok iyi değil. Bence çoğu Suriyelilerin diş durumu kötü kimse dişlerine bakamıyor. Dişçiye gidemiyor. Ben fakirlere yardım etmek ucuz diş yapmak istiyorum. Çevremdeki bu insanlar için de seçim bu mesleği.”

“(İMAMH.3.K) Ben hemşire olmak istiyorum. Türk Komşularımız var. Bu meslek senin için iyi, iyi para kazanıyorlar, çabuk iş buluyorlar, tam sana göre bir iş, kadınlar için rahat dediler, anlattılar. Hatta komşumuzun yeğeni hemşire bir gün onlara gelmişti. Benimle konuştu, anlattı mesleği. Büyük hastanelerde bazen biraz zor dedi ama küçük yerlerde daha kolaymış. Maaşından falanda bahsetti. Bende bu yüzden seçim bu mesleği.”

“(İMAMH.8.K) Ben doktor olmak istiyorum. Suriye’de herkes kızları doktor olsun ister. Bizim kültürümüzün de doktorluğu istememede tabi ki de etkisi var. Bir kere yani doktorluk çok güzel meslek diye kafamıza işlemiş yani. Benim çevremdeki herkeste doktor olmamı istiyor. Çevremdeki insanlarda doktorluk çok güzel, doktor ol diyorlar bana.”

“(İMAMH.10.K) Ben göz doktoru olmak istiyorum. Bizim Arap kültürünün bu mesleği seçmemde etkisi var. Suriye de herkes çocuğu doktor olsun ister. Hele de günah olmasın diye kızlar doktor olsun isterler. Doktorluk çok güzel doktor ol der herkes. Burada Türkler de doktor olmak istiyor. Herkes doktor olmak istiyor. Yani bunlarda beni etkiliyor. Sonuçta herkes iyi bir işte çalışmak ister.”

Katılımcılardan sağlık alanını seçen bireylerden bazıları çevrelerindeki insanların tercihlerinden ve çevrelerinde yaptıkları gözlemler ile mesleki tercihlerini yaptıkları anlaşılmaktadır. Katılımcıların; sosyal çevrelerinden, seçecekleri mesleklerin maddi durum ve statüleri konusunda etkilendikleri saptanmıştır. Ayrıca katılımcıların Suriye sosyal kültür ve çevresinden etkilendikleri araştırmacı tarafından düşünülmektedir. Katılımcıların Arap kültüründeki doktorluğun öneminden bahsetmeleri araştırmacının

düşüncelerini desteklemektedir. Araştırmada doktorluğu seçen 5 kişiden 2 tanesinin, hemşireliği seçen 3 katılımcıdan 1 tanesinin ve diş hekimliğini seçen 2 bireyden 1 tanesinin mesleki tercihlerinde sosyal çevrelerinden etkilendiği görülmektedir. Yani doktor olmak isteyen bireylerin %40'ı, hemşirelik mesleğini seçen bireylerin %33'ü ve diş hekimliği mesleğini seçen bireylerin %50'si mesleki tercihlerinde sosyal çevrelerinden etkilenmişlerdir. Gülten (2007)'in çalışmasında tıp fakültesini seçen bireylerin meslek seçimlerinde sosyal çevrenin ve mesleğin arkadaşlarının mesleki tercihlerinde etkisi olduğu görülmüştür. Bölükbaş (2018)'in çalışmasında bireylerin mesleklerini seçme sebeplerinden sosyal çevre ve arkadaş gibi faktörlerin etkili olduğu bulunmuştur. Gülten (2007) ve Bölükbaş (2018)'in araştırma sonuçları ile yapılan bu araştırma sonuçlarının bağdaştığı görülmektedir.

Literatürde yapılan incelemede hem Türkiye'de Türk öğrenciler ile yapılan araştırmalarda hem de yurt dışında yapılan araştırmalarda bireylerin meslek tercihlerinde sosyal çevre faktörünün etkisi olduğu ve bireylerin sosyal çevrelerinden önemli ölçüde etkilendikleri ortaya konulmuş ve bu araştırmaların bazıları aşağıda verilmiştir. Aytekin (2005)'in araştırmasında; lise son sınıfta okuyan öğrencilerin meslek seçimlerini etkileyen sosyo-ekonomik ve kültürel faktörlerin neler olduğunu belirlemeyi amaçlamıştır. Bu araştırmaya göre, çevresel koşullardan, öğrencinin doğup büyüdüğü yerleşim birimi, öğrencinin arkadaş çevresi meslek seçimi üzerinde belirleyici olduğu bulgusuna varılmıştır. Lowman (1992)'in araştırmasında, bireyin arkadaşlarının onların meslek kararı üzerinde etkili olduğu; meslekleri tercih ederken mesleğin gelir düzeylerini araştırdıkları, mesleğin çalışma alanları ve çalışma şartlarını araştırdıkları ve bunların neticesine göre karar verdikleri sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırma ile daha önce yapılan araştırma sonuçlarının ortak bulgulara ulaştığı ve mesleki tercihlerde sosyal çevrenin önemli bir etkisinin olduğu görülmektedir.

2.1.2.2.5.2. Rol modellerin etkisi

Sosyal çevre ve rol modeller alt temasının ikinci alt teması “rol modellerin etkisi” alt temasıdır. Araştırmaya katılan 40 katılımcıdan 11'i mesleklerini tercih ederken belirli rol modellerin etkisinde kaldığını ve rol modellerini dikkate alarak bu mesleklere yöneldiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan meslek tercihlerini yaparken rol modellerinin etkisi altında kalarak mesleki tercihlerini yaptıklarını ifade eden

katılımcıların oranının % 27,5 olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan 19 kız öğrenciden 5'i, 21 erkek öğrenciden 6 tanesinin mesleki tercihlerini yaparken rol modellerin etkisini göz önünde bulundurdıkları tespit edilmiştir. Yani kız öğrencilerin %26,31 ı, erkek öğrencilerin ise %28,57 si mesleki tercihlerini yaparken rol modellerin etkisini göz önünde bulundurduğu tespit edilmiştir. Aşağıda katılımcıların mesleklerine etki eden faktörleri anlatırken rol modellerin etkisiyle mesleklerini tercih ettiklerini anlattıkları ifadeler verilmiştir.

Katılımcılardan doktorluğu seçen bireylerden bazıları bu meslekleri seçerken çevrelerinde gördükleri rol modelleri ve kendi rol modellerinin etkili olduğunu, onlardan etkilenip de bu mesleği seçtiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(MES.1.E) Ben doktor olmak istiyorum. Hastaneye gidince burada görüyorum beyaz önlüklü ağabeyler, ablalar iğne yapıyorlar, muayene ediyorlar. Bende onlara bakıp istiyorum doktorluk. Diyorum bende ilerde böyle olmalıyım bana çok güzel geliyor. Bir gün kardeşimi doktora götürmüştük, orada bize çok yardımcı olan bir doktor ağabey vardı. Ben onun gibi olup insanlara yardım etmek, onlar gibi iyi şeyler yapmak istiyorum.”

“(ANAD.2.E) Ben cerrah olmak istiyorum. Benim dayım cerrahı, bende doktor olmak istiyordum ama hangi doktor olmayı istediğimi bilmiyordum. Ama dayımı gördüm, etkilendim. Bende cerrah olmaya karar verdim. Dayım kalp cerrahı. Hem bana mesleği, yaptığı ameliyatlara anlatıyordu. Hem de o da benim cerrah olmamı istediği için sürekli sen cerrah olmalısın diyordu bana. Ben hep çocukken dayım gibi olmalıyım, Onun gibi çok iyi bir doktor olmalıyım yani diyordum. Tanıdığım en iyi doktor dayım. Dayım şimdi Almanya'ya gitti. Orada yaşıyor. Bende dayım gibi olmak istiyorum. Yani dayım beni iyi ki bu mesleğe yönlendirdi.”

Katılımcılardan doktor olmak isteyen bireylerin bazıları mesleki tercihlerinde rol modellerinin etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların rol modelleri gibi olmak istedikleri ve mesleğin mesleki statüsü ve mesleğin karizmasına daha çok özendikleri, rol modellerinin de meslekteki duruşlarına özendikleri araştırmacı tarafından gözlemlenmiş ve katılımcıların ifadelerinden çıkarılmıştır. Katılımcılardan doktor olmak isteyen bireylerden 5 tanesinin bu mesleği tercih ederken rol modellerin de etkisinde kaldığı saptanmıştır. Yani doktor olmak isteyen bireylerin %40'ı rol modellerinin etkisiyle bu mesleğe yönelmişlerdir. Yelken, K. (2008)'in yüksek lisans çalışmasında bireylerin mesleki tercihlerine çevre, aile rol modellerin etkisinin olduğu bulunmuştur. Gülten (2007)'in çalışmasında tıp fakültesini seçen bireylerin meslek seçimlerinde rol modellerin etkisinin olduğu görülmüştür. Gülten (2007) ve Yelken (2008)'in çalışmalarının sonuçlarının bu araştırma sonuçlarıyla ortak bulgulara sahip olduğu saptanmıştır.

Katılımcılardan mühendislik alanını seçen bireylerden bazıları bu meslekleri seçerken rol model aldıkları kişilerin kendilerini çok etkilediğini, onların yaptıkları şeylerden çok etkilendiklerini, rol modellerinin anlattıkları ve öğrettikleri şeylerin onları çok motive ettiğini ve rol modelleri sayesinde çok heveslendiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(MES.3.E) Ben bilgisayar mühendisi olmak istiyorum. Okulumuzda bilgisayar öğretmenimiz bilgisayardan çok iyi anlıyor. Bende onun gibi olmak istiyorum. Onu gördükçe daha çok hevesleniyorum. Bende onun gibi bilgisayar ile siteler oluşturmak istiyorum. Bilgisayar ile oyunlar yapmak istiyorum. Çok iyi bilgisayarlar üretmek istiyorum. Hatta sürekli onun yanına gidiyorum, bana bir şeyler öğretiyor.”

“(MES.5.E) Ben inşaat mühendisi olmak istiyorum. Bizde bir Arap mühendis vardı. Kadın Çin’de Avrupa’da Almanya’da binalar yapmış. Hep diyorlardı bunu bu kadın yapmış. Herkes onu örnek alırdı. Adı çok ünlüydü bende öyle olacağım, adımı duyuracağım. O kadın gibi olacağım. Hatta o kadından daha iyi olacağım. Onu her hatırladıkça daha çok motive oluyorum. Bu mesleği daha çok yapmak istiyorum.”

“(İMAMH.6.K) Ben bilgisayar mühendisi olmak istiyorum. Ben bilgisayar kursuna gittim daha önce. Hocam bilgisayarda her şeyi yapabiliyordu. Ondan çok etkilendim hem de ilgim olunca çok daha istedim. Hocayı da çok sevdim bana çok tavsiye etti. Meslekte çok para kazanabileceğimi, çok iyi yerlere kendimi geliştirsem gelebileceğimi söyledi bende bu yüzden bu mesleği seçtim. Hocamla konuşmam benim için dönüm noktası oldu yani. Hocam çok iyi anlıyor bilgisayardan. Dedim bende böyle olayım.”

Katılımcılardan mühendis olmak isteyen bireylerin ilgilerinin; rol modelleri ve gözlemleri yoluyla daha da arttığı, rol modellerine özenip mesleğe daha çok yöneldikleri saptanmıştır. Bireylerin seçtikleri mesleklere yönelmelerinde rol modellerin ana faktör değil de yardımcı faktör olduğu araştırmacı tarafından düşünülmektedir. Bireylerin mesleki tercihlerinde öğretmenlerini de rol model olarak aldıkları görülmektedir. Katılımcılardan Mühendislik alanını seçen 7 katılımcıdan 3 tanesinin mesleki tercihlerinde rol modellerinin etkisinde kaldıkları saptanmıştır. Yani mühendislik alanını seçen bireylerin %42,85’inin mesleki tercihlerinde rol modellerini dikkate aldıkları görülmektedir.

Katılımcılardan psikolog, sosyal hizmet uzmanı ve öğretmen olmak isteyen bireylerden bazıları bu mesleği seçerken rol modellerinin etkisi olduğunu söylemişlerdir. Bireyler okullarındaki rehber öğretmenlerinden çok etkilendiklerini, rehber öğretmenleri onların rol modeli olduğunu, onlar gibi olmak istediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(İMAMH.1.K) Ben psikolog olmak istiyorum. Okulumda deniz hocam var rehber öğretmenim onu çok seviyorum. O da bizi dinliyor. Çok güzel şeyler anlatıyor. Onun konuşmalarından çok etkilendim. Ben ona sordum hatta hocam bunları nereden

öğrendiniz? Diye. O bana dedi; ben okulda öğrendim diye anlattı uzun uzun bende psikolog olmaya karar verdim.”

“(İMAMH.9.K) Ben sosyal hizmetlerde çalışmak istiyorum. Bizim okuldaki rehber öğretmenim elif hocam ve deniz hocam onlardan çok etkilendim. Onlar psikolog aslında. Daha önce ben psikolog olmak istiyordum. Onlar da bizim derdimizi dinliyorlar bize ağabeylik ablalık yapıyorlar. Bende sonra dertli insanlara yardım etmek için sosyal hizmetlerde çalışmak istedim. Onlara da sordum dedim ben sizin gibi olacağım biraz da araştırdım. Sosyal hizmette çalışıp onlar gibi olabilirim. Onlar zaten en büyük etki yani.”

“(ANAD.3.K) Ben öğretmen olmak istiyorum. Okulumdaki öğretmenlerim ve halamdan çok etkileniyorum. Hele de halam benim öğretmen olmamı çok istiyor. Halam burada öğretmen, okula gidiyor, öğrencilerini seviyor. Maaşı iyi, hayatı güzel, öğrencilerini de çok seviyor. Onun gibi olmak istiyorum. Buradaki öğretmenlerim de bize ağabey, abla gibi onları gördükçe çok mutlu oluyorum onları çok seviyorum. Onlar gibi olmak istiyorum. Hayatımda gördüğüm öğretmenlerim, halam çok iyi öğretmenler. Onları gördükçe öğretmenliği daha çok seviyorum.”

Katılımcılardan psikolog, sosyal hizmet uzmanı ve öğretmenlik mesleğini seçen bireylerin bazıları mesleki tercihlerinde rol modellerinin etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Bireylerin hepsinin rol modellerinin öğretmenleri olduğu tespit edilmiştir. Bireylerin rehber öğretmen –öğretmenlerini rol model olarak görmelerinde, katılımcıların insanlara yardım etme isteği ve kendilerinin bu alana ilgilerinin olmasının etkili olduğu araştırmacı tarafından düşünülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin katılımcılarla iletişimleri de rol model etkisini artırdığı araştırmacı tarafından saptanmıştır. Katılımcılardan öğretmenlik mesleğini seçen 3 katılımcıdan 1 tanesinin, psikolog ve sosyal hizmet uzmanı olmak isteyen bireylerin tamamının mesleki tercihlerinde rol modellerinin etkisi olduğu görülmektedir. Çermik(2010)’ın yaptığı çalışmada bireylerin meslek tercihini rol modelin etkisi olduğu ortaya konmuştur. (Montecinos ve Nielsen, 1997) tarafından yapılan araştırmalarda öğretmenlik mesleğini kendi isteğiyle seçen birçok öğretmen adayının meslek tercih nedenlerinden birisi olarak geçmişte onlar üzerinde iz bırakan öğretmenleri örnek almaları olarak ifade edilmiştir

Katılımcılardan imam, hukukçu ve futbolcu olmak isteyen bireylerin bazıları rol modellerinin etkisiyle bu mesleği seçmeye karar verdiklerini ifade etmişlerdir. Bireyler rol modelleri gibi olmak istediklerini, onlardan ilham aldıklarını aşağıdaki ifadeleriyle anlatmışlardır.

“(MES.11.E) Ben imam olmak istiyorum. Benim dedem biz Suriye’deyken imamdı. Ben onunla hep camiye giderdim. Beni elimden tutar götürürdü, bana İslam’ı anlatırdı. Diğer çocuklara da anlatırdı.

Herkes dedemi çok güzel dinlerdi. Bende dedem gibi olmak istiyorum. Dedem hep bana imamlığın güzel yanlarını anlatırdı. Dedem benim imam olmamı istememde en büyük etkendir. Yani dedemi çok severdim. Çok iyi bir insan, çok iyi bir imamdı. Bende onun gibi olacağım.”

“(ANAD.4.K) Ben hukukçu olmak istiyorum. Okulumuzda daha önce mesleklerle alakalı tanıtım çalışmaları yapıldı. Okulumuza daha önce bir kadın avukat geldi. Çok güzel, kendine çok güvendiği belli, çok özgüvenliydi. Bize Hukuk’u anlattı. Neler yaptıklarını; Hakimliği, Savcılığı, Avukatlığı ben ona çok özendim ben bu abla gibi olmak istiyorum dedim kendime. Burada dedim ki bende bu kadın gibi olmak istiyorum. Okulumu iyi ki gelmiş o abla. Onu görünce seçmeye karar verdim.”

“(ANAD.5.E) Ben futbolcu olmak istiyorum. Ben özellikle futbolcuların eski hayatlarını araştırınca çok etkilendim. Özellikle Ronaldo önceden temizlikçilik yapıyormuş. 16 yaşında çok fakirmiş. Şimdi dünyanın en iyi futbolcusu. Hayatı çok örnek alınacak bir şey. Bende onu örnek alıyorum kendime. Bunun gibi çok futbolcu var. Yani bende Suriyeli savaştan kaçmış bir çocuğun oraya gelebileceğini düşündüm. Neden olmasın dedim. Benim bu mesleğe yeteneklerim uygun ama her şey yine de yetenek değil, çalışacağım. Ronaldo’nun hatta bir sözü var her şey yetenek değil ben sabah akşam çalışırken onlar yatıyor. Ben yetenekli değilim ama her gün çalışarak en iyisi oluyorum diyor. Bende çalışarak yaparım. Hem ben yetenekliyim de. Ronaldo’nun hayatını örnek alıyorum. O çok çalışıyor, bende onun gibi çalışacağım. Onun gibi çalışacağım.”

Katılımcılardan hukuk, futbolcu ve imamlık mesleğini seçen bireylerin bazıları mesleki tercihlerinde rol modellerinin de etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların rol modellerinin mesleki tercihlerinde ana etken olduğu araştırmacı tarafından düşünülmekte ve aynı zamanda katılımcıların ifadelerinden de çıkarılmaktadır. Katılımcıların hayatında rol modellerinin mesleki tercih anlamında bir dönüm noktası olduğu düşünülmektedir. Katılımcılardan hukuk alanını tercih eden 4 bireyden 1 tanesinin, futbol mesleğine yönelen 2 katılımcıdan 1 tanesinin ve imamlık mesleğine yönelen 1 katılımcının mesleki tercihlerinde rol modelinin de etkisi olduğu saptanmıştır. Yani hukuk alanındaki katılımcıların %25’i, futbolcu olmak isteyen bireylerin %50’si ve imam olmak isteyen bireylerin tamamı mesleki tercihlerinde rol modelden etkilenmişlerdir.

2.1.2.2.6. Sosyal medya-teknoloji

Çevresel faktörler ana temasının altıncı altıncı altı teması sosyal medya- teknoloji temasıdır. Araştırmaya katılan 40 katılımcıdan 9’u sosyal medya ve teknoloji faktöründen etkilenecek bu mesleği tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan meslek tercihlerini yaparken sosyal medya – teknoloji gibi faktörlerden etkilenecek mesleki tercihlerini yaptıklarını ifade eden katılımcıların oranının % 22,5 olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan 19 kız öğrenciden 5’i, 21 erkek öğrenciden 4 tanesinin mesleki tercihlerini yaparken sosyal medya-teknoloji faktörünün etkisiyle bu mesleği tercih ettiklerini ifade ettikleri tespit edilmiştir. Yani kız öğrencilerin %, 26,31 i, erkek öğrencilerin ise %19,04 ü mesleki tercihlerini yaparken sosyal medya-teknoloji

faktörünü göz önünde bulundurduğu tespit edilmiştir. Araştırma bulguları kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla sosyal medya ve teknoloji faktöründen etkilendiğini göstermektedir. Çevresel faktörler ana teması içerisinde sosyal medya-teknoloji alt teması katılımcıların mesleki tercihlerine en az etki eden 2. faktör olduğu görülmüştür. Katılımcılara sorulan sorularda öğrencilerin bazıları seçtikleri meslekleri tercih ederken sosyal medya ve teknolojinin de etkisinin olduğunu söylemişlerdir.

Katılımcılardan mühendislik seçen bireylerden bazıları bu mesleği tercih ederken sosyal medya-teknoloji faktörlerinden etkilendiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar bu mesleği seçerken teknolojinin çok hızlı geliştiğini, teknolojinin bu kadar hızlı gelişmesinden etkilendiklerini, ileride gelişecek ileri teknolojinin içinde olmak istediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(MES.3.E) Ben bilgisayar mühendisi olmak istiyorum. Sonuçta teknoloji çok hızlı geliyor. Artık her şey bilgisayarda oluyor. Teknolojiyle çok da iyi şeyler yapabiliyorsun. Ben teknolojiyle uğraşmayı da çok seviyorum. Yani bu meslek teknolojinin hızına ulaşmamı sağlar hem.”

“(MES.5.E) Ben inşaat mühendisi olmak istiyorum. Bu mesleği asıl seçmeye bir oyun oynarken karar verdim. Maycraft adlı oyunda belki biliyorsunuzdur, Oradaki inşaat tasarımı gördüm dedim ben neden böyle şeyleri inşa etmeyeyim. Çok heveslendim oradaki inşaat şeylerini bende yapmak istedim bende öyle farklı şeyler inşa edeyim istedim. Zaten babam inşaat mühendisi olduğu için bu mesleğe ilgim vardı. Oradaki değişik binaları görünce dedim bende böyle şeyler yapmalıyım.”

“(MES.9.E) Ben bilgisayar mühendisi olmak istiyorum. Teknolojinin bu kadar hızlı gelişmesi çok değişik... Bu mesleğin geleceği çok iyi... Çünkü teknoloji o kadar hızlı ilerliyor ki bilgisayar bu konuda çok önemli. Bende teknolojiye fayda sağlamak, yeni şeyler yapmak istiyorum. Bu mesleği araştırmak için Youtube’da bir şeyler izledim. Orada da bunları anlatıyordu. O videolarda benim kararımı etkiledi.”

“(İMAMH.6.K) Ben bilgisayar mühendisi olmak istiyorum. Ben bu mesleği seçmeye 6 ay önce karar verdim. Teknoloji çok geliyor bu yüzden seçtim. Bugün bilgisayarla her şey yapılıyor. Bilgisayarlar hayatı çok kolaylaştırıyor. Bende dedim sevdiğim işi yapayım o yüzden seçtim bu mesleği. Yani hem biraz da araştırdım. Yeni şeyler üretebilirsin bu meslekte. Yeni Dünyayı değiştirecek şeyler üretmek istiyorum. Yani ben bu mesleğin her şeyini çok sevdim. Bugün teknoloji çok geliyor. Hem de çok hızlı geliyor. Bende bundan çok etkileniyorum.”

“(İMAMH18.E) Ben bilgisayar mühendisi olmak istiyorum. Artık teknoloji çok hızlı ilerliyor. Her şey teknolojiyle oluyor. Ben çok iyi bilgisayarlar yapmak. Bilgisayarda yazılımlar yapmak istiyorum. Ben arkadaşımından öğrendim bilgisayarı. Ve ne kadar teknolojinin geliştiğini gördüm ve çok şaşırdım. İleride daha çok gelişecek teknoloji. Ben de bu teknolojik gelişmelerin içinde olmak istiyorum.”

Katılımcılardan mühendislik alanı seçen bireylerin özellikle teknolojinin etkisiyle tercih yaptıkları görülmektedir. Aslında katılımcıların teknolojik gelişmelerin sayesinde ileride yapmak istedikleri yeni, yaratıcı şeyleri gerçekleştirmek amacıyla mesleklerini seçtikleri ifadelerden çıkarılmaktadır. Ayrıca katılımcıların teknoloji sayesinde yapabilecekleri şeyleri fark ettikleri ifadelerden anlaşılmaktadır. Katılımcıların teknolojiye ilgilerinin

olduğu ve mesleki tercihlerinde teknolojik gelişmenin de etkisiyle ilgilerinin daha da arttığı araştırmacı tarafından düşünülmektedir. Mühendislik alanını tercih eden 7 katılımcıdan 5 tanesinin mesleki tercihlerinde teknolojiyi ve teknolojik gelişmeleri dikkate aldıkları görülmektedir. Yani mühendislik alanını tercih eden katılımcıların %71,42 si mesleki tercihlerinde teknoloji faktöründen etkilenmişlerdir. Şener (2020)'in yapmış olduğu çalışmada mühendislik seçenlerin teknolojiyle ilgileri olduğu için ve teknolojinin geleceğe ve kendilerine etkisiyle seçtikleri sonucu ortaya konmuştur. Şener (2020)'in çalışması ile yapılan bu çalışma sonuçlarında mühendislik alanını seçen bireylerin teknolojik gelişmeler ve teknolojinin etkisiyle mesleki tercihlerini yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcılardan doktorluk ve hemşirelik mesleğini seçen bireylerden bazıları bu mesleği seçerken sosyal medyada gördükleri şeylerden etkilendiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan biri sosyal medyada bu bölümü okuyan akrabasının fotoğraflarından diğer katılımcı ise televizyonda izlediği bir filmde etkilendiğini söylemiştir. Katılımcıların mesleği tercih ederken sosyal medya-teknolojinin etkisini anlatan ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(ANAD.8.K) Ben hemşire olmak istiyorum. Aslında bu bölümü kuzenim okuyor. Onun Instagram’da ki hikâyelerini görüyorum. Beyaz önlükle fotoğraflar atıyorlar. Bakıyorum ki çok eğleniyor. Yani o hikâyelerini görünce bende hemşire olmak istedim. Hatta şuan staj yapıyor. Hastalarla bile fotoğraf atıyor. Çok güzel.”

“(İMAMH.8.K) Ben doktor olmak istiyorum. Küçüklükten beri karar verdim ben doktor olmaya ben doktorları çok seviyorum. Bir film var ya Türk filmi izledim onun adı “doktorlar”. Filmde çok etkilendim. Hem insanlara yardım ediyor. Hem sürekli heyecanlı, çok güzel çok havalı... Orada bir tane kadın doktor vardı. Ela doktor. Çok güzel, çok havalıydı. Ben onu çok seviyordum. Baktım mesleği hem aksiyonlu, hem de hayatları çok güzel yani. Oradan etkilendim ben.”

Katılımcılardan doktorluk ve hemşirelik mesleğini seçen bireylerin mesleki tercihlerinde sosyal medyadan etkilendikleri anlaşılmaktadır. Bireylerin mesleki bilgilerden uzak, popüler mesleki bilgiler ile mesleklere yöneldiği ve bu popüler bilgilere sosyal medyanın etkisiyle sahip olduğu düşünülmektedir. Sağlık alanına yönelen katılımcılardan mesleki tercihlerinde sosyal medyadan etkilendiklerini ifade eden bireylerin meslekte sürekli aksiyon, heyecan olduğunu düşünmelerinin etkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca sağlık alanındaki kıyafetlerin havalı olduğunu, sağlık alanının rahat olduğunu düşünmelerinin etkili olduğu anlaşılmıştır. Katılımcıların bu ifadeleri, bireylerin mesleki tercihlerinin sağlam temellere dayanmadığını ve bireylerin

hevesle bir mesleki tercih yaptığını işaret etmektedir. Ayrıca mesleğin olumlu- olumsuz şartlarını mukayese etmedikleri ve mesleğin olumsuz taraflarından bir haber oldukları araştırmacı tarafından gözlemlenmektedir. Katılımcılardan doktorluk mesleğini seçen 5 katılımcıdan 1 tanesinin, hemşirelik mesleğini seçen 3 katılımcıdan 1 tanesinin mesleki tercihlerinde sosyal medyanın etkisinde kaldığı görülmektedir. Yani doktorluk mesleğini seçen bireylerin %20 si, hemşirelik mesleğini seçen bireylerin %33,33'ü mesleki tercihlerinde sosyal medyanın da etkisinde kaldığını göstermektedir. Araştırma da doktorluk ve hemşirelik alanını seçerken sosyal medyanın da etkisinde kalan bireylerin tamamının kız öğrenci olduğu görülmektedir. Kars (2014)'ın yaptığı çalışmada bireylerin meslek tercihlerinde medyanın ve sosyal medyanın da etkisi olduğu ortaya konmuştur. Kars (2014)'ın yapmış olduğu çalışma ile yapılan bu çalışmanın ortak sonuçları olduğu görülmektedir.

Katılımcılardan polis ve İngilizce öğretmenliği-tercümanlık mesleğini seçen bireylerden bazıları bu mesleği seçerken teknoloji ve sosyal medyadan etkilendiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar bu mesleği seçerken bir diziden etkilendikleri, teknolojik faaliyetler sayesinde mesleklerini sevip bunu hobi olarak yapıp, daha sonra meslek olarak seçmeye karar verdiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(İMAMH.11.K) Ben polis olmak istiyorum. Hocam ben 2 yıl önce seçmeye karar verdim bu mesleği. Hani televizyonda bir dizi var ya “Arka Sokaklar” ben onu izledim. Ondan ilham geldi ben de seçtim. Ben polis olacağım dedim. Arka sokaklarda bir kadın polis var ya “Selin” ben onu çok beğeniyorum. Yani çok güçlü onu görünce polis olacağım ben onun gibi güçlü olmak istedim. Suçluları dövüyor. Kendisini koruyor yani çok da havalı. Polislik o diziyi izleyince çok güzel geliyor yani bana. Diyorum keşke bende onun yerinde olsam.”

“(İMAMH.13.K) Ben İngilizce öğretmeni-tercüman olmak istiyorum. Ben aslında İngilizceyi ilk başta hobi olarak öğreniyordum. Ben Küçükken bir program vardı. Müzikli İngilizce gibi bir şeydi. Onu indirdim sonradan çok sevdim şarkıları. Sonra Amerikalı youtuberlar falan var onları izledim. Sonra baktım yabancı filmleri falan izledim. Hem baktım çok iyi anlıyorum, onları çok izledim şimdi yazıyorum okuyorum. Hatta çok da iyi konuşuyorum. Dedim bari mesleğim olsun. Yani o program sayesinde İngilizcem çok iyi oldu, İngilizceyi çok sevdim ve bu mesleği seçmek istedim.”

Araştırmaya katılan öğrencilerden İngilizce öğretmenliği-tercümanlık ve polislik mesleğini seçen bireylerden bazıının mesleki tercihlerinde sosyal medyadan etkilendikleri görülmektedir. Katılımcılardan polis olmak isteyen bireyin bir diziden etkilendiği ve mesleğin şartlarının dizideki gibi olduğunu ve dizideki gibi havalı şeyler yaşayacağını düşündüğü araştırmacı tarafından düşünülmektedir. Polislik mesleğini tercih eden bireyin polislik mesleğini dizideki rol modeli gibi yaşamak için bu mesleği

seçtiği anlaşılmaktadır. Ayrıca mesleğin gerçek şartları ve gerçek bağlarından kopuk bir mesleki tercih olduğu için sağlam mesleki seçim temelini oluşturmadığı araştırmacı tarafından düşünülmektedir. Katılımcılardan mesleki tercihlerinde sosyal medya-teknoloji faktöründen etkilendiğini ifade eden İngilizce öğretmenliği-tercümanlık mesleğini seçen bireyin ise yeteneklerini ve ilgilerini teknoloji sayesinde keşfettiği, teknoloji ve sosyal medyanın kendisine mesleki seçiminde yardımcı bir araç olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcının ifadelerinden mesleki gelişiminde ve yeteneklerini artırmada sosyal medya ve teknolojiden faydalandığı ve bireyin aslında ilgilerinin ve yeteneğinin bu alanda olduğu için tercih ettiği anlaşılmaktadır. Katılımcılardan polis olmak isteyen 2 bireyden 1 tanesinin, öğretmenlik tercih eden 3 katılımdan 1 tanesinin mesleki tercihlerinde sosyal medya ve teknolojiden yararlandığı görülmektedir. Yani polislik mesleğini tercih eden bireyleri %50 si, öğretmenlik mesleğini tercih eden bireylerin %33,33'ü mesleki tercihlerinde sosyal medya ve teknolojiden etkilenmiştir. Polislik ve İngilizce öğretmenliği mesleğini seçerken sosyal medya ve teknoloji faktörlerinden etkilendiğini ifade eden katılımcıların hepsinin kız öğrenci olduğu görülmektedir. Yani öğretmenlik ve polislik mesleğini seçen bireylerde kadınların erkeklerden daha fazla sosyal medya ve teknoloji faktörlerinden etkilendiği anlamına gelmektedir. Ulaş (2017)'ın yaptığı çalışmada bireylerin mesleki tercihlerini, teknolojinin, televizyonun ve sosyal medyanın etkilediğini ortaya koymaktadır. Ulaş (2017)'ın yapmış olduğu çalışma ile yapılan bu çalışmanın benzer sonuçları olduğu, bireylerin mesleki tercihlerinde sosyal medya ve teknoloji gibi etmenlerden etkilendikleri her iki çalışmada da görülmektedir.

Araştırmada kız öğrencilerin daha çok sosyal medya ve televizyondan, erkek öğrencilerin ise daha çok teknoloji ve teknolojinin hızlı gelişimi gibi faktörlerden daha çok etkilendiğini göstermektedir. Kız öğrencilerin sosyal medya ve televizyon gibi etkenlerden mesleklerin daha çok popüler ve havalı taraflarını, erkek öğrencilerin ise mesleklerin geleceği ve bu meslekler ile neler yapabilecekleri kısmına odaklanıp ona göre mesleki tercihlerini yaptıkları görülmüştür. Araştırmacı tarafından kız öğrencilerin daha popüler ve heyecan odaklı, erkek bireylerin ise daha teknolojik gelişme ve realite odaklı teknoloji ve sosyal medyadan yararlandıkları, kız öğrencilerin sosyal medyadan oldukça etkilendikleri gözlemlenmiştir. Meslek tercihlerinde medyanın (televizyon dizileri, toplumun zihninde etkiler bırakan olaylar ve haberler) etkisine son zamanlarda

dikkat çekmektedir (Karaca, 2018). Araştırmalar televizyon dizilerinin öğrencilerin kariyer hedeflerini biçimlendirmede etkili olduğunu göstermektedir (Hoffner ve diğ., 2006; King ve Multon, 1996). Sonuç olarak çevrelerindeki sevilen ya da önem verilen kişilerin lise öğrencilerinin kariyer hedeflerini belirlemede etkili olduğu görülmektedir (Korkut-Owen, Mutlu-Süral, Arıcı-Şahin ve Demirtaş-Zorbaz, 2015). Benzer bir çalışma olarak Akar (2012)'ın yaptığı çalışmada meslek tercihlerine sosyal medya-teknoloji faktörlerinin etkili olduğu ortaya konmuştur. Mesleki alanları farklı olsa da benzer bir çalışma olması hasebiyle Akar(2012)'ın çalışması ile yapılan bu çalışmanın ortak sonuçları olduğu, bireylerin mesleki tercihlerinde sosyal medya-teknolojinin etkili olduğu sonuçları ortaya konmuştur.

2.1.2.2.7. Mesleğin konumu, mesleğin imkânları ve mesleğin değerleri

Çevresel Faktörler ana temasının yedinci alt teması mesleğin konumu, mesleğin imkânları ve mesleğin değerleri temasıdır. Araştırmaya katılan 40 katılımcıdan 10'u mesleklerini tercih ederken mesleğin konumunu, mesleğin imkânlarını ve mesleğin değerlerini dikkate aldıklarını ifade etmiştir. Katılımcılardan meslek tercihlerini yaparken mesleğin konumu, mesleğin imkânları ve mesleğin değerleri gibi faktörleri dikkate alarak mesleki tercihlerini yaptıklarını ifade eden katılımcıların oranının % 25 olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan 19 kız öğrenciden 5'i, 21 erkek öğrenciden 5 tanesinin mesleki tercihlerini yaparken mesleklerin konumu, mesleklerin imkânı ve mesleklerin değerlerini göz önünde bulundurdıkları tespit edilmiştir. Yani kız öğrencilerin %26,31'si, erkek öğrencilerin ise %23,80 i mesleki tercihlerini yaparken mesleğin konumu, mesleğin imkânları ve mesleğin değerlerini göz önünde bulundurduğu tespit edilmiştir.

Katılımcılardan doktorluk ve hemşirelik mesleğini seçen bireylerden bazıları bu mesleği seçerken mesleğin insanlara yardımcı olabilme imkânı vermesi onların bu mesleği seçmelerinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılar ayrıca bu mesleğin konumunun iyi olduğunu ve bu mesleğin saygı gördüğünü ifade etmişlerdir. Katılımcılar mesleği seçerken mesleklerin konumu, mesleğin imkânları ve mesleğin değerlerinden dolayı bu mesleği seçtiklerini anlattıkları ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(MES.8.E) Ben hemşire olmak istiyorum. Bu meslek insanlara yardımcı olmak için harika bir meslek. Ben İnsanlara yardım etmek istiyorum, hastalara iyilik yapmak istiyorum. Türkiye bize yardım etti, bizi ülkeye aldı. Bende Türklere sizlere yardım etmek istiyorum. Bir iyilik yapmak istiyorum. Bizi bu ülke

kurtardı. Bu ülkenin vatandaşı olmak istiyorum. Borcumu böyle ödeyebilirim. Kampta hemşireler bize yardım ederdi. Ben orada anladım, gördüm insanlara yardım etmenin ne kadar güzel olduğunu. Şimdi hastaneye gidiyorum ya çok hastalar görüyorum onlara yardım etmek istiyorum. Türk insanın borcunu ödeyeceğim.”

“ANAD.2.E) Ben cerrah olmak istiyorum. Bu meslekte herkese yardım ediyorsun. Mesela ben çocuklara yardım etmek istiyorum. Bir çocuğu kurtarırım. Ailesi bana dua eder. Doktorluk çok önemli ve güzel meslek... Yani sizde nasıl diyorsunuz mesleğin konumu güzel. Herkes sana saygı gösteriyor.”

“(ANAD.11.E) Ben çocuk doktoru olmak istiyorum. Yani Türkiye’de ve dünya da doktorluk güzel meslek, saygı görüyor. Çocukların hayatlarına dokunmak, onları iyileştirmek çok güzel bir iş yani.”

“(İMAMH.8.K) Ben doktor olmak istiyorum. Suriye’de de Türkiye’de de doktorluk çok önemli meslek. Yani herkes doktor olmak istiyor. Herkes doktorlara saygı gösteriyor. Ve sürekli insanlara yardım ediyorsun. Herkes çocuğu genelde doktor olsun ister. Bende bu yüzden de doktor olmak istiyorum.”

Katılımcılardan hemşirelik ve doktorluk mesleğini seçen bireyler; seçtikleri mesleklerin insan hayatını kurtardığı, insanlara yardım ettiği için değerli olduğu ve mesleğin hem Arap kültüründe hem de Türk kültüründe statüsü yüksek bir meslek olduğu için tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların saygı görmek ve bulundukları konumdan daha yüksek konumlara geçmek için bu mesleklere yöneldikleri araştırmacı tarafından düşünülmektedir. Araştırmacı tarafından, Arap kültüründe özellikle doktorluk mesleğinin çok önemli olması ve herkesin çocuğunu doktor yapmak istemesinin bireylerin mesleki tercihlerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bireylerin savaştan gelmiş olması ve yaşadıkları, gördükleri acı durumların insanlara yardım etme duygularını artırdığı ve bu sebeple de bu mesleklere yöneldikleri düşünülmektedir. Araştırmaya katılan bireylerden doktorluk mesleğini tercih eden 5 katılımcıdan 3 tanesinin, hemşirelik mesleğini tercih eden 3 katılımcıdan 1 tanesinin mesleki tercihlerinde mesleğin konumunun ve mesleğin imkanlarının ve mesleğin değerlerinin etkisinde kalarak tercihlerini yaptıkları saptanmıştır. Yani doktorluk mesleğini tercih eden bireylerin %60’ı, hemşirelik mesleğini seçen bireylerin %33’ü mesleki tercihlerde mesleğin konumu, mesleğin imkanları ve mesleğin değerlerini dikkate adlıları görülmektedir. Önler ve Saraçoğlu (2008) çalışmalarında, hemşirelikte meslek seçimini etkileyen faktörler üzerine yaptığı araştırma sonucunda hemşirelik mesleğinin seçiminde; iş imkânlarının geniş olması, çalışma koşullarının rahat ve getirisinin iyi olması, mesleğin toplum içerisinde saygın bir meslek olarak görülmesi ve kişinin meslekte özgür olması gibi faktörlerin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Genç ve

Kaya (2007) çalışmalarında, hekimlik mesleğinin Türkiye’deki gençler tarafından en fazla tercih edilen mesleklerden birisi olduğunu belirtmişlerdir. Çalışmalarında İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesinde okuyan öğrencilerin tıp mesleğini seçmelerinde etkili olan faktörler incelenmiştir. Verilerin analizi sonucunda öğrencilerin meslek seçimini etkileyen 5 faktör (iş imkânı, maaş, hedefler, saygınlık ve itibar) tespit edilmiştir. Ceylan, E., Cinser, B. B., Soytürk, S., Şengün, T., & Erbay, H. (2017). Afyon tıp fakültesinde yaptıkları Bir tıp fakültesi öğrencilerinin meslek tercihinde etkili olan faktörler. Adli çalışmada doktorluğu seçen bireylerin mesleğin konumu iş fırsatları, itibarı için ve çevrede etki yaratabilmek yani insanlara yardım etmek için, mesleğin insan hayatına etkide bulunan değerli bir meslek olduğu için seçtikleri bulunmuştur. Gülten (2007)’in çalışmasında tıp fakültesini seçen bireylerin meslek seçimlerinde mesleğin konum ve mesleğin değerlerinin etkisi olduğu görülmüştür. Yapılan araştırmalar ile yapılan bu araştırma sonuçlarının ortak olduğu ve Literatürdeki araştırmaların çalışmayı desteklediği görülmektedir.

Katılımcılardan hukuk alanını seçen bireylerin bazıları bu mesleği seçerken hukuk mesleğinin gücünden, mesleğin statüsünden, mesleğin adaleti sağlayan değerlerinin olmasından ve mesleğin imkanlarından etkilendiklerini, bireyler bunları elde tutmak ve bunlara sahip olmak için bu mesleği tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(ANAD.4.K) Ben hukuk alanında bir meslek yapmak istiyorum. Hukuk aslında güç demek. Ben güçlü olmak, ayaklarımın üstünde durmak istiyorum. Hem mesleğin statüsü var konumu çok güzel. Bu meslek adaleti sağlıyor. Ve çok önemli bir şeye hizmet ediyor. Ben en çok bu mesleği adalete hizmet ettiği için istiyorum.”

“(İMAMH.12.K) Ben savcı olmak istiyorum. Yani böyle kanunla, adaletle uğraşması, savunma hissi bunlar bu mesleği çok önemli kılıyor. Haklıyı, doğruyu ortaya çıkarmak haklıyı korumak suçluya ceza vermek yani bunlar çok önemli şeyler. Savcılık mesleği yani çok güçlü sen çok güçlüsün çoğu şeye gücün yetiyor. Yani bu bana çok güzel geliyor. Meslekte sürekli heyecan var, hukuk var.”

Katılımcılardan hukuk alanını tercih eden bireylerin bazılarının mesleki tercihlerinde mesleğin konumunun ve mesleğin değerlerinin ve imkanının meslek tercihlerinde etkili olduğu görülmektedir. Özellikle hukuk alanındaki mesleğin gücü, mesleğin prestiji ve konumu bu tercihlerinde daha etkili olduğu ifadelerden anlaşılmaktadır. Bireylerin savaşta ve öncesinde uğradıkları haksızlık ve mağduriyetin etkisiyle güçlü olmak, adaleti sağlamak ve mesleğin adaleti sağlayıcı rolünün üzerinde durdukları araştırmacı tarafından gözlemlenmiştir. Katılımcıların ifadelerinden özellikle adalet kavramı

üzerinde durdukları, mesleğin adaleti sağlayan önemli bir değer olduğunu düşündükleri saptanmıştır. Katılımcılardan hukuk alanını tercih eden 4 katılımcıdan 2 tanesinin mesleki tercihlerinde mesleğin konumunu, imkanlarını ve değerlerini dikkate alarak mesleki tercihlerini yaptıkları görülmektedir. Yani katılımcıların %50 si mesleki tercihlerinde mesleğin statüsünü, mesleğin değerlerini ve mesleğin imkanlarını dikkate almışlardır. Araştırmada hukuk alanını tercih eden 3 kız 1 erkek katılımcı vardır. Kız katılımcıların yarısından fazlası mesleklerini seçerken mesleğin konumu, imkanları ve mesleğin değerlerini dikkate aldığı görülürken hukuk alanını tercih eden tek erkek öğrencinin bu kriterleri dikkate almadığı görülmektedir. Şener (2020)'in yapmış olduğu “Pedagojik Formasyon Eğitimi Alan Öğrencilerin Meslek Tercihlerine İlişkin Görüşleri” adlı çalışmada hukukçuların adaleti sağlamak ve mesleğin adalet sağlayıcı güzel bir meslek olduğu için seçtikleri sonucu ortaya konmuştur. Aydemir (2018) çalışmasında Karadeniz Teknik Üniversitesi ve Avrasya Üniversitesi öğrencilerinin iş avantajları yüksek, toplumsal saygınlığı olan meslekleri tercih ettiklerini ortaya koymuşlardır. Şener (2020) ve Aydemir (2018)'in çalışmalarının yapılan bu çalışmayı desteklediği ve ortak sonuçların bulunduğu görülmektedir.

Katılımcılardan öğretmen olmak isteyen bireylerin bazıları bu mesleği seçerken özellikle mesleğin değerleri üzerinde durmuş, bu mesleği kutsal olduğu için seçtiklerini, bu meslekte çocuklara yardım edebilme imkanları olduğu için tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar ayrıca bu mesleğin tatilinin olması, eğlenceli bir meslek olması gibi mesleğin imkanlarının da bu mesleği tercih etmelerinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(ANAD.3.K) Ben öğretmen olmak istiyorum. Öğretmenlik de çocukların hayatını değiştirebilirsin. Çocuklar seni çok seviyor, sana saygı gösteriyorlar. Herkes sana saygı gösteriyor ben öğretmenim deyince. Yani öğretmenlik hem kutsal bir meslek hem de herkesin sevdiği bir meslek. Benim hocalarım öğretmenlik yaparken çok eğleniyor yani meslek hem eğlenceli hem de sevgi dolu bir meslek”

“(İMAMH.7.K) Ben resim öğretmeni olmak istiyorum. Resim öğretmenliği çok eğlenceli bir meslek. Hem tatili var çokça. Sürekli resim çiziyorsun, Öğrencilerle eğleniyorsun. Ve çocuklara sanat öğretiyorsun yani mesleğin kendisi çok güzel. Ayrıca öğretmenlik çok saygı gören bir meslek yani sen birine ben öğretmenim deyince şaşıyor sana saygı gösteriyor.”

Katılımcılardan öğretmen olmak isteyen bireylerin bazılarının öğretmenliği seçerken mesleğin saygın bir meslek olduğu, saygı görmek istedikleri ve mesleğin rahat bir meslek olduğunu düşündükleri için tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Katılımcıların ifadelerinden katılımcıların mesleğin özellikle rahat ve yorucu olmadığını ve kadına

göre bir meslek olduğunu düşündüklerinden dolayı bu mesleği seçtikleri çıkarılmaktadır. Katılımcılardan öğretmen olmak isteyen 3 katılımcıdan 2 tanesinin mesleki tercihlerinde mesleğin konumunu, imkanlarını ve mesleğin değerlerini dikkate aldıkları görülmüştür. Yani öğretmen olmak isteyen katılımcıların %66,66 sı mesleki tercihlerinde bu faktörleri dikkate aldıkları saptanmıştır. (Bastick, 2000; Boz ve Boz, 2008; Brown, 1992; Chuene, Lubben ve Newson, 1999; Kyriacou ve Coulthard, 2000; Saban, 2003), öğretmen adaylarının meslek tercihlerinin başlıca üç temel kategorideki etkenlere dayalı olarak şekillendiğine işaret etmektedir. Bunlar (1) özgeci gerekçeler (özveriye dayalı); insanlara hizmet etme arzusu, topluma faydalı olma isteği, ülkeye hizmet etme vb. (2) içsel gerekçeler; mesleği sevmek, çocukları sevmek, insanları sevmek, ilgi duymak, yetenekli olduğunu düşünmek vb. ve (3) dışsal gerekçeler; mesleğin imkanları, iş garantisi, uzun tatil, sosyal güvence, atanma koşulları vb. olarak ifade edilmiştir. Şener (2020)'in yapmış olduğu çalışmada öğretmen olmak isteyen bireylerin meslek kutsal olduğu için, daha iyi nesiller yetiştirmek için, başkalarının hayatlarına dokunmak için seçtikleri sonucuna ulaşılmıştır. Literatürdeki çalışmaların bu araştırmanın sonuçlarını desteklediği ve ortak sonuçlara varıldığı görülmektedir.

Katılımcılardan polis ve imam olmak isteyen bireylerden bazıları bu mesleği tercih ederken -imamlık için- mesleğin kutsal bir meslek olduğunu, mesleğin aynı zamanda para kazanırken ibadet etmeye imkân verdiğini ve sevap kazandırdığını ifade etmişlerdir. Katılımcılar ayrıca -polislik için- polisliğin çok güçlü olduğunu, mesleğin konumunun iyi olduğunu, bu mesleğin insanları korumaya imkân verdiğini ve mesleğin saygı gördüğünü mesleği seçmelerinde bunların da etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(MES11.E) Ben imam olmak istiyorum. İmamlık sevap kazandıran bir iş... Yani ahretini kurtarıyor. Namaz kılmak, ibadet etmek yani bunlar kutsal şeyler. Sürekli Allah’a ibadet ediyorsun yani. Ben bu mesleği hem seviyorum hem de ahretimi kurtarmak istiyorum.”

“(İMAMH.14.E) Ben polis olmak istiyorum. Polisler çok güçlü yani herkes onlara saygı duyuyor. İnsanlar onlara bir şey yapamaz. Herkesi koruyorlar. Suçluları buluyorlar. Yani hem kendini de çok iyi koruyabiliyorsun. Çok önemli bir meslek...”

Araştırmaya katılan bireylerden polislik ve imamlık mesleğini seçen katılımcılardan bazıları mesleki tercihlerini yaparken mesleğin konumu, imkânları ve mesleğin

değerlerini dikkate alarak mesleki tercihlerini yaptıkları görülmektedir. İmam olmak isteyen katılımcının tamamen mesleğin değerlerine odaklanıp manevi düşündüğü ifadelerinden anlaşılmaktadır. Katılımcılardan polis olmak isteyen bireyin ise polislik mesleğinin toplumda saygı görmesi, mesleğin güç faktörünü elinde bulundurması gibi faktörlerden etkilendiği anlaşılmaktadır. Katılımcılardan polis olmak isteyen 2 öğrencinin 1 tanesinin mesleki tercihinde mesleğin statüsü, mesleğin imkânları ve mesleğin değerlerini dikkate alarak tercih yaptığı görülmektedir. Köksal (2016)'ın çalışmasında öğrencilerin tercihlerini etkileyen faktörlerden biri statü kazanma isteği, mesleğin statüsünden etkilendikleri, mesleklerin koşullarının etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Köksal (2016)'ın yapmış olduğu araştırma sonucuyla yapılan bu çalışma sonuçlarının benzer olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan bireylerin mesleki tercihlerinde mesleğin konumunun, mesleğin değerlerinin ve mesleğin imkanların etkili olduğu saptanmıştır. Sağlık ve hukuk alanını tercih eden katılımcıların daha çok mesleğin konumundan ve mesleğin değerlerinden, öğretmenlik mesleğini seçen katılımcıların daha çok mesleğin imkânlarından ve mesleğin değerlerinden, polislik, imamlık gibi mesleklerin mesleğin değerlerinden etkilenererek mesleki tercih yaptıkları saptanmıştır. Literatürde yapılan incelemede hem Türkiye'de Türk öğrenciler ile yapılan araştırmalarda hem de yurt dışında yapılan araştırmalarda bireylerin meslek tercihlerinde mesleğin konumu, imkânları, değerleri faktörlerinin etkisi olduğu ve bireylerin mesleklerin konumlarından ve imkanlarından önemli ölçüde etkilendikleri ortaya konulmuş, bireyler bu meslekleri seçerken statü sahibi olmak, mesleğin getirdiği imkanlardan yararlanmak için seçtiğini belirttiği ifadeler yer verdikleri görülmüştür.

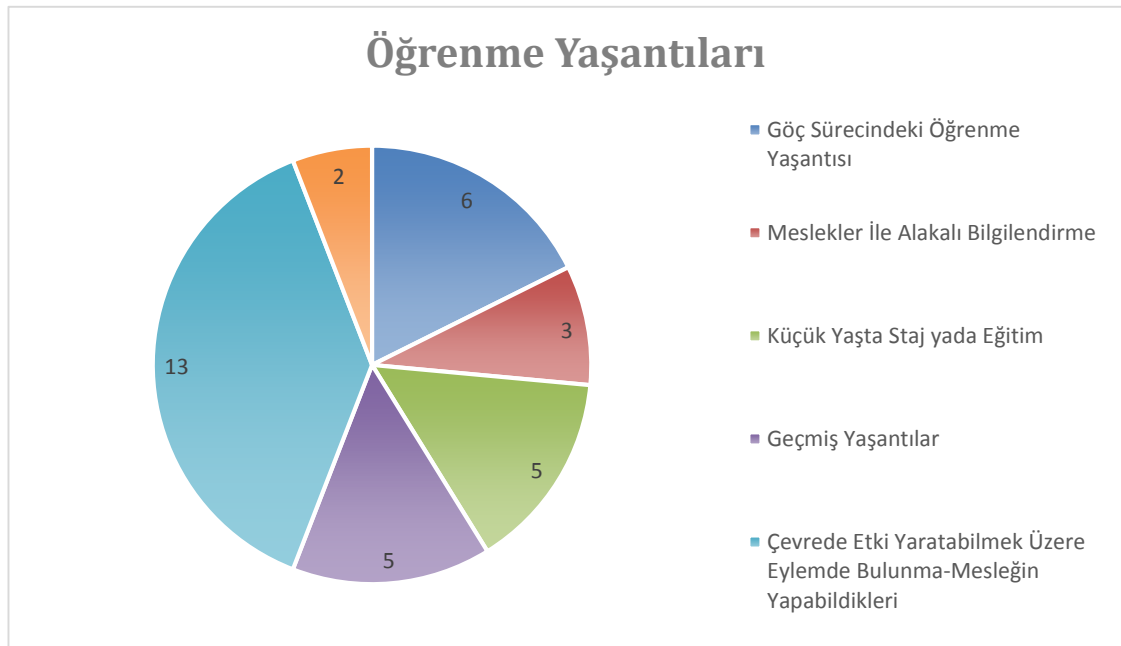
Uysal (1970), 'Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimleri' adlı araştırmasının sonucunda özellikle, gelir sosyal statünün ve mesleğin konumunun, öğrencilerin alan seçimini etkileyen bir değişken olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Kentli (2014)'nin çalışmasında ise bireylerin mesleğe yönelik düşünceleri, mesleğin prestiji, mesleğin statüsü ve mesleğin konumu gibi etmenler mesleki tercihlerde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca eğitim alanı kız öğrencilerin daha çok tercih ettikleri bir meslek olurken, mühendislik mesleğini tercih edenler daha çok erkek öğrencilerdir. Elmacı (2007)'nin araştırmasında cinsiyet farkı olmadan öğrenciler toplumda saygın, lüks yaşam sağlayacak, kazancın bol

olduğu, yeteneklerini kullanabilecekleri, çalışma saatlerine uygun işlerde çalışmak isterler. Kız öğrenciler daha çok kendilerini yormayacak ve devlet isine rahatça girebilecekleri işleri tercih ederler. Erkekler ise daha çok yetiştigi çevrede, az çabayla çok para kazanabilecekleri ve gösterişli işleri tercih ederler. Anne-babalarının eğitim durumlarına bakmaksızın her öğrenci sürekli yükselebileceği bir iş ister. Dinç (2008)'in çalışmasında muhasebe programını tercih eden öğrencilerin yüksek gelir ve kariyer beklentisi içerisinde oldukları, bu mesleği tercih ederken mesleğin statüsünü de göz önünde bulundurdıkları ortaya konulmuştur. Bu araştırma ile daha önce yapılan araştırmalar sonuçlarının ortak bulgulara ulaştığı ve mesleki tercihlerde mesleki konum ve mesleki imkânlarının önemli bir etkisinin olduğu görülmektedir.

2.1.2.3. Öğrenme yaşantıları

Çalışmada oluşturulan üçüncü tema öğrenme yaşantıları temasıdır. Katılımcıların meslek tercihlerini en çok etkileyen üçüncü ana tema öğrenme yaşantıları ana temasıdır. Katılımcıların meslek seçimine ilişkin görüşlerinden öğrenme yaşantılarına uygun olan cevaplar aşağıdaki verilen alt temalar altında aktarılmıştır. Kalıtsal özellikler altı alt temada verilmiştir. Aşağıda bu alt temalar verilmiştir.

Öğrenme yaşantıları ana teması içerisinde mesleklere etki eden alt temalar Grafik 2.4'te verilmiştir.

Grafik 2.4. Öğrenme yaşantıları alt temaları

2.1.2.3.1. Göç sürecindeki öğrenme yaşantısı

Öğrenme yaşantıları ana temasının birinci alt teması göç sürecindeki öğrenme yaşantıları temasıdır. Katılımcılara sorulan sorularda öğrencilerin bazıları seçtikleri meslekleri tercih ederken göç sürecindeki öğrenme yaşantılarının da etkisinin olduğunu söylemişlerdir. Araştırmaya katılan 40 öğrenciden 6'sı seçtikleri meslekleri tercih etmelerinde göç sürecindeki öğrenme yaşantılarının etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılardan meslek tercihlerini yaparken göç sürecindeki öğrenme yaşantılarının etkileriyle mesleki tercihlerini yaptıklarını ifade eden katılımcıların oranının % 15 olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan 19 kız öğrenciden 3'ü, 21 erkek öğrenciden 3 tanesinin mesleki tercihlerini yaparken göç sürecindeki öğrenme yaşantılarını göz önünde bulundurdıkları tespit edilmiştir. Yani kız öğrencilerin %15,78'i, erkek öğrencilerin ise %14,28 i mesleki tercihlerini yaparken göç sürecindeki öğrenme yaşantılarını göz önünde bulundurduğu tespit edilmiştir. Öğrenme Yaşantıları ana teması içerisinde katılımcıların mesleklerini tercih ederken kendilerini etkilediğini söyledikleri temalardan en çok ifade edilen ikinci alt tema "Göç Sürecindeki Öğrenme Yaşantıları" alt teması olduğu görülmektedir.

Katılımcılardan sağlık alanını tercih eden bireylerden bazıları bu mesleği seçerken göç sürecinde yaşadıkları öğrenme yaşantılarının etkisinde kalarak bu mesleği seçtiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca katılımcılar göç sürecinde gördükleri hastaların, yaralıların ve bu süreçte sağlığın önemini öğrenmiş olmalarının, savaş sürecindeki ilaçsızlık gibi durumların bu mesleği tercih etmelerinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir.

"(MES.1.E) Ben doktor olmak istiyorum. Biz Suriye'den çıkıp kamplara geldiğimizde orada doktor bulmakta zorlanıyorduk. Hasta olan, savaşta yaralanan insanlar çoktu. Sağlık çok önemli bir şey. Yani ben orada anladım bunu. İnsanlara yardım etmek, dua almak çok güzel bir şey."

"(MES.7.E) Ben eczacı olmak istiyorum. Suriye'de göç ederken ben hasta olduğumda babam bana ilaç alabilmek için telefonunu satmıştı, ilaç parası yoktu. Ben iyi olayım diye çok zorlandım. Ben babam gibi zorda kalan, ilaç ihtiyacı olan herkese yardım edeceğim. Çocuklar ilaçsız kalsın. Hasta olmak kötü. Ben eczacı olup fakirlere yardım etmek istiyorum. Savaş da insanlar ilaçsız ilaç bulmak çok zor orada. Kampta da kaldığımızda ilaç bulmakta zorlanıyorduk. Benim gibi savaştan gelenlere, parası olmayanlara yardım etmek istiyorum. Suriye'ye bile belki yardım edebilirim. Bizim gibi savaşın arasında kalanlara. Ölümü biz gözümüzün önünde gördük. Annem bizi uçak geldiğinde sarıyordu bomba bizi öldürmesin diye, evimize iki bomba geldi. Zor kurtulduk biz. Elhamdülillah bize bir şey olmadı. Ben savaşı yaşadım. Büyük bir ilaç taciri olup yardım etmek istiyorum."

Katılımcılardan doktorluk ve eczacılık mesleklerini seçen bireylerden bazıının mesleki tercihlerinde göç sürecindeki yaşantılarının etkisi olduğu görülmektedir.

Bireylerin göç sürecinde ve kampta yaşadıkları, oradaki insan hayatı ve sağlığın önemiyle alakalı gördükleri bireylerin bu mesleklere yönelmelerinde etkili olduğu kanısına varılmıştır. Bireylerin göç sırasında yaşlarının küçük olması ve yaşadıkları şeylerin travmatik etki bırakabilecek şeyler olması mesleki tercihlerinde göç sırasındaki şeylerden etkilenmelerini açıklayabilir. Araştırmacı görüşme sırasında katılımcıların savaştan bahsederken o anları hatırlayıp, gözlerinin dolduğunu gözlemlemiştir. Katılımcıların travmatik süreçler geçirip hala göçün ve savaşın etkisinde olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bireylerin doktorluk ve eczacılığa yönelmelerinde Empati kurmalarının ve savaş alanında hala zorluklar yaşayan bireylere yardım etmek isteklerinin olduğu da anlaşılmaktadır. Katılımcılardan eczacılık mesleğini seçen 4 katılımcıdan 1 tanesinin, doktorluk mesleğini seçen 5 katılımcıdan 1 tanesinin mesleki tercihlerinde göç sürecindeki öğrenme yaşantılarının etkili olduğu saptanmıştır. Yani doktorluk mesleğini seçen katılımcılardan %20 si, eczacılık mesleğini seçen bireylerin %25'i mesleki tercihlerinde göç sürecindeki yaşantılarından etkilenmişlerdir.

Katılımcılardan psikoloji ve sosyal hizmet uzmanı gibi insanlara psikolojik destek sağlayan meslekleri seçen bireylerden bazıları bu meslekleri seçerken göç sürecinde kendilerinin de desteğe ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir. Bireyler ayrıca orada ki insanların desteğe ihtiyacı olduğunu fark edip onlara destek olmak amacıyla bu mesleği seçmek istediklerini, bu mesleği seçerken göç sürecindeki yaşantılarının bu meslekleri seçmelerinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(İMAMH.1.K) Ben psikolog olmak istiyorum. Biz Suriye’den çıktık, savaş vardı İdlib’te. Benim gibi gelen çocuklar var onlara destek olmak istiyorum. Biz gerçekten geldiğimizde çok kötüydük ben kardeşlerim ve annem sürekli ağlıyorduk. Kardeşlerim de bende çok korkmuştuk. Kampta bizle ilgilendiler, dertlerimizi dinlediler. Bizim bunlara çok ihtiyacımız vardı. Ben bizim gibi çocuklara destek olmak onları dinlemek onlara çözüm bulup iyi olsunlar istiyorum. Orada insanların dertlerini dinlemenin, onlara destek olmanın ne kadar güzel bir şey olduğunu anladım. Dedim bu meslek ne kadar güzeldi.”

“(İMAMH.9.K) Ben sosyal hizmet uzmanı olmak istiyorum. Ben savaşta çalışmak istiyorum. Ben savaştan geliyorum zaten savaşın içindeydim. Ben orada olup o insanlara yardım etmek istiyorum. Biz şanslıydık kurtulduk, geldik, Türkiye’deyiz ama savaş devam ediyor. Çocuktum ben kamptaydık. Ben çok üzülüyordum hatırlıyorum insanlar bize nasıl bakıyor, bizim evimiz yok. Ben çok korkuyordum. Çok utanıyordum. Böyle bir çardak içinde oturuyorduk. Benim gibi çocuklar çok var. Kadınlara çocuklara destek olmak istiyorum. Ben de bizim gibilere biraz da olsa yardım edip onlara faydalı olmak istiyorum.”

Katılımcıların mesleki tercihlerinde göç ve kamp zamanlarındaki anılarının, oradaki insanların ve kendilerinin yaşadıkları üzüntüler ve acıların etkisinin olduğu ve oradaki

insanlara yardım etmek gibi isteklerinin olduğu ifadelerden anlaşılmaktadır. Araştırmacı tarafından, katılımcıların yaşadıklarını anlatırken göç süreci ve kamp sürecinin etkisinde oldukları ve özellikle oradaki kadın ve çocuklara çok üzüldükleri gözlemlenmiştir. Katılımcılardan Psikolog ve sosyal hizmet mesleklerini seçen 2 katılımcının olduğu ve bu katılımcıların tamamının mesleki tercihlerinde göç sürecindeki öğrenme yaşantılarının etkili olduğu saptanmıştır.

Katılımcılardan hukuk alanına yönelen bireylerin bazıları bu mesleği tercih etmelerinde göç sürecinde yaşadıkları adaletsizliklerin, haksızlığa uğramalarının ya da buna şahit olmalarının hukuk alanına yönelmelerine sebep olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılar bu öğrenme süreçlerinde adaletsizliği ve adaletsiz insanlarla alakalı yaşadıkları öğrenme sürecinin kendilerini etkilediğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(İMAMH.4.E) Ben avukat olmak istiyorum. Biz savaştan kaçtığımızda kampa yerleştik, bir süre kampta kaldık buraya gelmeden önce. Kampta bir sıkıntı oldu. Bir adam vardı herkese karışıyordu, insanların eşyalarını alıyordu. Ona kimse dur demiyordu, diyene de saldırıyordu. Orada bir insan vardı, ona iftira atıldılar. O kötü adam zengin olduğu için ona inandılar. Adalet olmadı diğer adam mağdur oldu. Onun için ben avukat olmak istiyorum. Ben avukat olmaya 8. Sınıfta karar verdim o zamanları düşününce hala daha üzüliyorum. 8. Sınıfta dedim ben avukat olacağım, o zamandan çok etkilenmişim. Böyle şeylere ben dur diyeceğim. Hem biz Suriye’deyken bizim evimizi de zorla aldılar biz bir şey yapamadık yani adaletsizlik her yer de. Ben hem böyle daha güçlü olacağım. Hem de böyle insanlara dur diyebileceğim. Haklarımızı da koruyacağım.”

“(İMAMH.12.K) Ben savcı olmak istiyorum. Bir keresinde biz kamptayken beni hırsızlıkla suçladılar. Hırsızlık yaptığımı iddia ettiler, Polisleri falan çağırdılar, bana iftira atıldılar ama sonra benim hırsızlık yapmadığımı ortaya çıktı. Yani bu da beni etkiledi. Sonuçta beni kimse orada savunmadı ama ben bu yüzden böyle şeylerin önüne geçip iftiraya uğrayanlara da yardım etmek istiyorum. Yani orada benim suçsuzluğum bir şekilde ortaya çıkmasaydı ben bugün belki çok farklı yerde olacaktım. Bu olayda benim savcı olmayı istememde çok etkili oldu.”

Katılımcılardan hukuk alanını seçen 4 katılımcıdan 2 tanesinin mesleki tercihlerinde göç ve kamp sürecinde yaşadıkları öğrenme yaşantılarının etkili olduğu saptanmıştır. Yani katılımcılardan hukuk alanına yönelen bireylerin %50’sinin mesleki tercihlerinde göç ve kamp sürecindeki öğrenme yaşantılarının etkili olduğu saptanmıştır. Katılımcıların başlarından geçen yaşantıların onların hayatlarında mesleki tercih açısından dönüm noktası olduğu görülmüştür. Katılımcılardan ikisinin de başlarından tanık oldukları bir olayın geçtiği ve katılımcıların zayıflık, çaresizlik, adaletsizlik ve mağduriyet duygularını hissettikleri anlaşılmaktadır. Katılımcıların adalet duygusuna ve hukuk alanına yönelmeleri göç sürecindeki öğrenme yaşantıları ile açıklanabilir.

Araştırmacı; katılımcıların hırslı ve öfkeli olduklarını, adalet ve haksızlıktan bahsederken öfkelenediklerini gözlemlemektedir.

2.1.2.3.2. Meslekler ile alakalı bilgilendirilme

Öğrenme yaşantıları ana temasının ikinci alt teması meslekler ile alakalı bilgilendirilme alt temasıdır. Araştırmaya katılan 40 katılımcıdan yalnızca 3'ü meslekler ile alakalı yapılan bilgilendirme çalışmalarının kendilerini bu mesleği seçmelerinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Yani araştırmaya katılanlar içerisinde %7,5'i seçtikleri mesleği meslekler ile alakalı bilgilendirme çalışmalarından yararlanarak tercih etmişlerdir. Araştırmaya katılan 19 kız öğrenciden 1'i, 21 erkek öğrenciden 2 tanesinin mesleki tercihlerini yaparken meslekler ile alakalı bilgilendirmelerin etkisinin olduğunu ifade ettikleri tespit edilmiştir. Yani kız öğrencilerin %5,26'sı, erkek öğrencilerin ise %9,52 i mesleki tercihlerini yaparken meslekler ile alakalı bilgilendirme çalışmalarının etkisi olduğunu ifade ettikleri tespit edilmiştir. Katılımcılara sorulan sorularda öğrencilerin bazıları seçtikleri meslekleri tercih ederken meslekler ile alakalı bilgilendirilmenin de etkisinin olduğunu söylemişlerdir.

Aşağıda katılımcıların meslek tercihlerine meslekler ile alakalı bilgilendirilmenin de etkisini anlatan ifadeleri verilmiştir.

“(MES.3.E) Ben Bilgisayar mühendisi olmak istiyorum. Bu mesleği rehber öğretmenime ve okulda bilgisayar öğretmenime sordum. Mesleği anlattılar bana, imkânlarını anlattılar. Meslekle alakalı çok güzel şeyler öğrendim ve bu mesleği seçmeye karar verdim.”

“(MES.4.E) Ben yazılım mühendisi olmak istiyorum. Okuluma geldiğimde bölüm seçmem gerekiyordu. Ben hocalarımla ve arkadaşım ile konuştukça, bana yazılım mühendisliğini onlar anlattıkça ben sevdim bu mesleği. Ve ben araştırdım bölümü, çok araştırdım. Çok güzel şeyler yapıyorlar. Bende dedim hazır okulumda bölüm varken bu bölümü seçeyim.”

“(ANAD.4.K) Ben hukukçu olmak istiyorum. Okulumuzda daha önce mesleki bilgilendirme seminerleri oldu. Birçok kişi geldi, farklı meslekleri anlattılar. Orada bir kadın abla vardı. Avukatlığı anlattı bizlere. Mesleğin neler yaptığını, meslekle alakalı bilgileri öğrenince çok beğendim bu mesleği.”

Katılımcılardan bazılarının mesleki tercihlerini yaparken meslekler ile alakalı bilgilendirme çalışmalarını ve mesleki kariyer çalışmalarını mesleki tercihlerinde göz önünde bulundurdıkları anlaşılmaktadır. Katılımcılardan bilgilendirme çalışmalarından mesleki tercihlerinde faydalanan bireylerin rehber öğretmenlerinin-öğretmenlerinin yardımından da faydalandıkları anlaşılmıştır. Bütün katılımcılarla yapılan görüşmelerde

bireylerin mesleki bilgilendirme çalışmalarından çok faydalanamadıkları düşünülmektedir. Öğrencilerin bazılarının seçecekleri meslekler ile alakalı bilgilerinin olmadığı ya da meslekler ile alakalı kimseye bilgi danışmadığı görülmektedir. Mesleki kariyer yardımı alan bireylerin kendi talepleriyle bireysel yardım aldıkları gözlemlenmiştir. Katılımcılar üzerinde mesleki kariyer çalışmalarının etkili olduğu, bireylerin bunlardan etkilendiği anlaşılmış ancak yeterli çalışmaların olmadığı gözlemlenmiştir. Tercih edecekleri meslekler ile alakalı Kariyer bilgilendirmesi alan öğrencilerin meslekler ile alakalı gerçek bilgilere sahip olduğu, mesleklerin şartlarını, yarar ve zararını bilerek mesleki tercihlerini yaptıkları görülmektedir. Özyürek ve Kılıç Atıcı'nın (2002) araştırmasına göre, okuldaki ve dershanelerdeki rehber öğretmenlerin ve mesleki kariyer çalışmalarının önemli bir yardım kaynağı olduğu konusunda güçlü bir kanıt bulunmadığı saptanmıştır. Ulaş (2017)'in "Özel Okulda Öğrenim Görmekte Olan Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Etmenler" adlı yaptığı çalışmada bireylerin mesleki tercihlerini, mesleklerle alakalı rehberlik çalışmalarının etkilerini ortaya koymaktadır. Çelebi, Yılmaz ve Arslan'ın (2012) araştırması, ortaokulda yapılan kariyer danışmanlığı uygulamalarının özellikle öğrencilerin kendilerini tanıma, ne istediklerini anlama ve liseye yönelik hedeflerini belirleme açısından önemli bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Özyürek ve Kılıç Atıcı'nın (2002), Ulaş (2017) ve Çelebi, Yılmaz ve Arslan (2012)'in yaptığı çalışmaların bu çalışmayı destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Berdan (2008)'in araştırmasında, öğrencilerin genel olarak alan seçimlerinde yetenekleriyle örtüşen bir alan seçemedikleri, mesleki rehberlikten yeterince faydalanamadıkları veya gerekli olan mesleki rehberliğin yeterince yapılmadığı sonucuna varmıştır. Berdan(2008)'in yapmış olduğu çalışmada ise yapılan bu çalışmada araştırmacının gözlemleriyle benzer sonuçlar bulunduğu, mesleki rehberlik çalışmalarının yetersiz olduğu ve bireylerin kendilerini ve mesleklerini tanımadığı ve meslekleri hevesler ve yanlış bilgilerle seçtiği ortak bulgularına ulaşıldığı görülmektedir.

Ayrıca Genç ve Kaya (2007) çalışmalarında, hekimlik mesleğinin Türkiye'deki gençler tarafından en fazla tercih edilen mesleklerden birisi olduğunu belirtmişlerdir. Çalışmalarında İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesinde okuyan öğrencilerin tıp mesleğini

seçmelerinde etkili olan faktörler incelenmiştir. Araştırma sonucunda meslek seçimin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için okullarda rehberlik hizmetinin olması ve bu hizmete lisenin ilk yıllarından itibaren başlanması gerektiği vurgulanmıştır.

2.1.2.3.3. Bir meslekte küçük yaşta staj ya da eğitim

Öğrenme yaşantıları ana temasının üçüncü alt teması bir meslekte küçük yaşta staj ya da eğitim temasıdır. Katılımcılara sorulan sorularda öğrencilerin bazıları seçtikleri meslekleri tercih ederken bir meslekte küçük yaşta staj ya da eğitimin etkisinin olduğunu, daha önce yaptıkları eğitim-staj-çıraklık sırasında bu mesleği sevdiklerini ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan 40 katılımcıdan 5 tanesi daha önce bu meslekte staj ya da eğitim aldığını ve bu sayede bu mesleğe yöneldiğini ifade etmiştir. Katılımcılardan meslek tercihlerinde staj ya da eğitim almanın mesleklerini tercih etmelerinde önemli bir faktör olduğunu ifade edenlerin oranı % 12,5 olduğu ortaya konmaktadır. Araştırmaya katılan 19 kız öğrenciden 2'si, 21 erkek öğrenciden 3 tanesinin mesleki tercihlerini yaparken meslekte küçük yaşta staj ya da eğitim görmelerinin etkisiyle bu mesleğe yöneldiklerini söyledikleri tespit edilmiştir. Yani kız öğrencilerin %10,52'si, erkek öğrencilerin ise %14,28 i mesleki tercihlerini yaparken meslekte küçük yaşta eğitim ya da staj yapmanın etkisiyle seçtiklerini ifade ettikleri tespit edilmiştir.

Aşağıda katılımcılardan bazılarının meslek tercihlerine bir meslekte küçük yaşta staj ya da eğitimin de etkisini anlatan ifadeleri verilmiştir.

“(MES.2.E) Ben telefon tamircisi olmak istiyorum. 2 yıl önce ağabeyimin çalıştığı yere gittim, orada çalıştım, baktım yapabiliyorum. İşten çok zevk aldım. Ve tamirleri becerebiliyorum, İşten anlıyorum. Ağabeyim de bu işte becerikli olduğumu söyledi. Kısa zamanda hem de işi baya öğrendim. Birkaç telefon yaptım başardım. Dedim ailecek beraber yapalım.”

“(MES.6.E) Ben WEP programcısı olmak istiyorum. Ben eskiden Muhammet diye bir ağabeyin yanında çalışıyordum. Ben ilk başta onun yanında çalışarak öğrendim ben bu işi. Muhammet ağabey bana iyice bu işi gösterdi, bana önerdi bu işin geleceğini.. Biz işi yaptıkça, işi yapabildiğimi gördükçe, insanlardan da beğeni topladıkça daha çok yapmak istedim. Yani orada çalışmam beni bu mesleğe yöneltti.”

“(MES.7.E) Ben eczacı olmak istiyorum. Ben Kilis'te 4 sene eczanede çalıştım. Bu mesleğin hem parası çok iyi, çok para kazanıyorsun hem de mesleği çok sevdim. Hastalarla iletişimi oldu, beni çok sevdiler. Bana müşteriler eczanenin çiçeği dediler, bende onları çok sevdim. Yani dedim ben bu işi yaparım, ne güzel meslek sevdim de ben bu mesleği. Zaten düşünüyordum bu mesleği. Ama çok etkili oldu orada çalışmamda.”

“(İMAMH.6.K) Ben bilgisayar mühendisi olmak istiyorum. Ben bilgisayar kursuna gittim daha önce. Hocam bilgisayarda her şeyi yapabiliyordu. Bize de baya şey öğretti hocamız. Orada öğrendiğim şeyler beni çok şaşırttı. Hocamdan ve öğrendiklerimden çok etkilendim hem de ilgim olunca çok daha istedim.

Hocayı da çok sevdim, bana çok tavsiye etti. Meslekte çok para kazanabileceğimi, çok iyi yerlere kendimi geliştirsem gelebileceğimi söyledi. Bende bu yüzden bu mesleği seçtim.”

“(İMAMH.7.K) Ben resim öğretmeni olmak istiyorum. Ben bu mesleği seçmeye bu sene karar verdim. Okulumuzda görsel sanatlar kursu açıldı. Bende katıldım. Çok hoşuma gitti. Resim çok güzel bir şey ben çok beğendim. Ben zaten küçüklükten beridir resim çiziyorum. O yüzden çok beğendim. Okulda ebru yaptık, Hat yazıyoruz ve çok hoşuma gidiyor. Yani yeni şeyler yapmak beni çok mutlu ediyor. Bence çokta güzel yapıyoruz. Bunu bende başka çocuklara öğretmek istiyorum. Kursta ki hocam da çok yardımcı oldu bana, beni yönlendirdi bu mesleğe.”

Katılımcıların bazılarının mesleki tercihlerinde seçtikleri mesleklere yönelik staj ya da eğitim yapmaları sonucu meslekten daha fazla etkilendikleri ve mesleğe yöneldikleri anlaşılmıştır. Katılımcıların staj-eğitim çalışmasında yeteneklerini keşfettikleri, ilgilerini fark ettikleri ve mesleğe olan ilgilerinin arttığı ifadelerden anlaşılmaktadır. Katılımcıların meslekleri tanıdıkça bu mesleği yapabileceklerini fark ettikleri görülmüştür. Ayrıca staj-eğitim sırasındaki eğitmen-yol göstericisinin de etkili olduğu, onlarla ilişkilerinin iyi olması ve yardım görmeleriyle mesleği daha çok sevdikleri ifadelerden çıkarılmaktadır. Staj-eğitim sırasında başarabilme duygularının geliştiği, mesleğe yönelik olumlu bakış açılarının geliştiği araştırmacı tarafından düşünülmektedir. Kütük (2007)’ün yapmış olduğu çalışmada bireylerin mesleki tercihlerinde daha önce bu mesleklerde eğitim- staj yapmış olmanın etkili olduğu ortaya konmuştur. Kacar (2017)’ nin yaptığı çalışmada bireylerin mesleki tercihlerinde bu meslekte daha önce staj yapması mesleği seçmelerinde etkili olduğu bulunmuştur. Kütük (2007) ve Kacar (2017)’in çalışma sonuçlarının bu araştırmanın sonuçlarıyla bağdaştığı, sonuçların birbirini destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

2.1.2.3.4. Geçmiş yaşantılar

Öğrenme yaşantıları ana temasının dördüncü alt teması geçmiş yaşantılar temasıdır. Katılımcılara sorulan sorularda öğrencilerin bazıları seçtikleri meslekleri tercih ederken geçmiş yaşantıların da etkisinin olduğunu, geçmişte konuştukları bireylerin onları bu mesleği seçerken etkilediklerini söylemişlerdir. Katılımcılar yaşadıkları bazı olaylarda bu mesleğin kendilerine çok havalı geldiğini, bu olaylarla seçtikleri mesleklerin önemini anlayıp bu meslekleri tercih ettiklerini söylemişlerdir. Araştırmaya katılan 40 öğrenciden 5’i seçtikleri meslekleri tercih etmelerinde geçmiş yaşantılar faktörünün etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılar içerisinde mesleki tercihlerini geçmiş yaşantılarından etkilenerik tercih edenlerin oranının %12,5’i olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan 19 kız öğrenciden 2’si, 21 erkek öğrenciden 3 tanesinin mesleki

tercihlerini yaparken geçmiş yaşantılarının etkisiyle bu mesleğe yöneldiklerini söyledikleri tespit edilmiştir. Yani kız öğrencilerin %10,52'si, erkek öğrencilerin ise %14,28'i mesleki tercihlerini yaparken geçmiş yaşantıların etkisiyle seçtiklerini ifade ettikleri tespit edilmiştir.

Aşağıda katılımcıların meslek tercihlerine geçmiş yaşantıların da etkisini anlatan ifadeleri verilmiştir.

“(MES.10.E) Ben elektrik mühendisi olmak istiyorum. Ben çocukken halamın kocası var elektrikçi, o bana biraz da öğretirdi. Benim uğraştığımı görünce bana öğretti. Elektrikçi dükkanı vardı, oraya götürür, bana izlettirirdi. Ondanda olmak istiyorum bu mesleği. O zaman merak ettim sevdim heves ettim bana büyük elektrik mühendislerinin neler yaptığını Avrupa'da, Amerika'da neler yapıldığını anlatırdı. Ben orada çok şey öğrendim. Çırağı olmuştum eniştemin. Hem ilgim vardı hem de öğrendim sevdim. Ben zaten şuan da bir elektrikçide de çalışıyorum, orada daha detaylı şekilde bu işi öğreniyorum, yeteneklerimi geliştiriyorum. Orada da görüyorum bu mesleğin güzel olduğunu. Hem iyi de para kazandırıyor”

“(ANAD.1.E) Ben diş doktoru olmak istiyorum. Eskiden annem bir diş doktoruna gidiyordu, dişinde bir sorun olmuştu. Ben de onunla gidiyordum. Diş doktorunun işini orada aslında çok da sevdim çünkü beyaz önlük giyiyor, Çok güzeldi. Ama doktor annemin ağzında bir hata yaptı, doktor çok iyi değildi. Dedim ben daha iyi doktor olacağım daha iyi tedavi edeceğim insanları. İnsanlara hata yapmayacağım. Bu kadar önemli ve güzel meslekte usta olmak istedim o zaman.”

“(İMAMH.3.K) Ben hemşire olmak istiyorum. Bir tane Kızılay'dan biriyle konuştum. O bana dedi ki; hemşire olabilirsin, Suriye'ye gidebilirsin, oradaki çocuklara yardım edebilirsin. Ben bunu da düşündüm, dedim yani olur ben gitmek isterim onlara yardım etmek isterim. Hem sevdiğim mesleği insanlara gerçekten yardım ederek yaparım. Bizde savaştan gelirken buraya, orada bize hemşireler doktorlar vardı, yardım ettiler bize. Bize destek oluyorlardı. Bende onlar gibi olabilirim.”

“(İMAMH.5.K) Ben acil tıp teknisyeni olmak istiyorum. Ben 5. Sınıfta bu mesleği seçmeye karar verdim. Ben onları her zaman görüyorum. Çok seviyorum insanlara yardım ediyor. Çok güzel çok da havalı. Bir gün ambulans bizim evin önüne geldi. Küçük bir çocuk vardı, ona araba çarpmıştı, ona yardım etti, orada çok hoşuma gitti. Böyle çocuğa yardım etti, indi, çocuğa baktı, müdahale etti. Çok havalı geldi bana. Her an hem böyle heyecanlı hem çok yardım ediyor yani. Yani dedim bende böyle insanlara yardım ederim bu mesleği olursam.”

“(İMAMH.14.E) Ben polis olmak istiyorum. Bu mesleği seçmeye 4 YIL önce karar verdim. O zamanlar daha küçüktüm. 11-12 yaşlarındaydım. Okuldan çıktım, eve giderken yolda kavga çıktı, ağabeyler kavga ediyordu. Bende durdum, izliyorum. Motosiklet ile iki polis ağabey geldi, çok havalılardı. Hemen müdahale ettiler kavgaya. Kavga edenlerden biri onlara da saldırmak istedi. Hemen kaslı olan ağabey onu yere yatırdı, kelepçeledi. Ben dedim bende böyle güçlü olacağım. Hem motor çok güzel hem de o kadar güçlü olup öyle dövüşebilmek istiyorum.”

Araştırmaya katılan bireylerden bazılarının mesleki tercihlerinde geçmiş yaşantılarının etkisiyle mesleklerini tercih etmeye yöneldikleri, geçmişte yaşadıkları bazı olayların onları bu mesleğe yöneltmede etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Acil tıp teknisyeni ve polis olmak isteyen katılımcıların mesleki tercihlerini geçmişte yaşanan mesleğin – onların tabiriyle havalı- havalı yönlerinden etkilendikleri, gördükleri meslekteki bireylerden etkilenerек onlar gibi olma isteği etkili olmuştur. Tercihlerin mesleğin

gerçeklerinden ziyade mesleğin dışarıdan görünüşü doğrultusunda yapıldığı anlaşılmaktadır. Hemşirelik mesleğini seçen katılımcının; savaşın kendisinde oluşturduğu duygusal izlerinde etkisinde kalarak meslekte hem yardım etme hem de bir meslek elemanından etkilenecek meslek tercihinde rol oynadığı görülmektedir. Ancak görüşme sırasında hemşirelik mesleğini seçen katılımcının çok da emin olmadığı, yardım etme isteğinin tam olarak kendisini tatmin etmediği; ancak meslek seçmiş olmak için seçmiş olabileceği araştırmacı tarafından düşünülmektedir. Katılımcılardan diş hekimi ve elektrik mühendisi olmak isteyen bireylerin mesleki tercihlerinde geçmiş yaşantılarından etkilenecek daha idealist oldukları gözlemlenmiştir. Katılımcıların geçmiş yaşantılarının etkisiyle aslında ilgilerini fark ettikleri ya da kendilerine hedefler bulmalarını sağladığı ifadelerden çıkarılmaktadır.

2.1.2.3.5. Çevrede etki yaratabilmek üzere eylemde bulunma-mesleğin yapabildikleri

Öğrenme yaşantıları ana temasının beşinci alt teması “Çevrede Etki Yaratabilmek Üzere Eylemde Bulunma- -Mesleğin Yapabildikleri” alt temasıdır. Araştırmaya katılan bireylerden 13’ ü bu mesleği tercih ederken Çevrede Etki Yaratabilmek Üzere Eylemde Bulunma- -Mesleğin Yapabildikleri faktörlerini dikkate alarak tercih ettiklerini ifade ettikleri görülmüştür. Katılımcılar içerisinde Çevrede Etki Yaratabilmek Üzere Eylemde Bulunma- -Mesleğin Yapabildikleri faktörlerinden etkilenecek bu mesleği tercih edenlerin oranı %32,5 olduğu ortaya konmuştur. Araştırmaya katılan 19 kız öğrenciden 5’i, 21 erkek öğrenciden 8 tanesinin mesleki tercihlerini yaparken meslekte çevrede etki bırakabilmek üzere eylemde bulunmak istemelerinin etkisiyle bu mesleğe yöneldiklerini söyledikleri tespit edilmiştir. Yani kız öğrencilerin %26,31 i, erkek öğrencilerin ise %38,09 u mesleki tercihlerini yaparken çevrede etki yaratabilmek üzere eylemde bulunabilmek istemesinin etkisiyle seçtiklerini ifade ettikleri tespit edilmiştir. Öğrenme yaşantısı ana temasının içerisinde bireylerin mesleklerini seçerken kendilerini etkilediklerini söyledikleri faktörlerden en çok katılımcı tarafından ifade edilen faktörünün Çevrede Etki Yaratabilmek Üzere Eylemde Bulunma- -Mesleğin Yapabildikleri faktörü olduğu görülmüştür.

Katılımcılardan sağlık alanını tercih eden bireyler bu mesleği seçerken insanlara yardım etmek, savaşta yaralanan insanları kurtarmak, savaşta insanlara ilaç tedarikinde bulunmak için bu mesleği seçtiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar ayrıca

çevrelerindeki insanlara yardım etmek, dişleri kötü olan insanlara bu konuda destek sağlamak gibi çevrede etki yaratabilmek istedikleri için bu mesleği seçtiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(MES.1.E) Ben doktor olmak istiyorum. Doktor olunca Suriye’ye gider, onlara yardım ederim, insanları iyi ederim. Ben doktor olup savaş olan yerlerde insanlara yardım etmek istiyorum. Savaşta insanların hayatlarını kurtarmak istiyorum. Hatta aslında organ nakilleri gibi şeyler yapıp, savaşta yaralanan insanlara böyle destek olabilirim.”

“(MES.7.E) Ben eczacı olmak istiyorum. Savaş da insanlar ilaçsız ilaç bulmak çok zor orada. Kampta da kaldığımızda ilaç bulmakta zorlanıyorduk. Benim gibi savaştan gelenlere parası olmayanlara yardım etmek istiyorum. Suriye’ye bile belki yardım edebilirim bizim gibi savaşın arasında kalanlara. Ölümü biz gözümüzün önünde gördük annem bizi uçak geldiğinde sarıyordu bomba bizi öldürmesin diye evimize iki bomba geldi. Zor kurtulduk biz. Elhamdülillah bize bir şey olmadı. Ben savaşı yaşadım. Büyü bir tacir olup yardım etmek istiyorum.

“(ANAD.1.E) Ben dişçi olmak istiyorum. Ben bu mesleği olursam Hem maddi geliri zayıf insanlar var onlara yardım edeceğim. Hele de Suriyeli insanların maddi durumları çok iyi değil. Bence çoğu Suriyelilerin diş durumu kötü kimse dişlerine bakamıyor, Dişçiye gidemiyor. Ben fakirlere yardım etmek ucuz diş yapmak istiyorum. Fakirlerin babası desinler bana. Dişi kötü olan fakir insanlar gelsin, onlara yardım edeyim istiyorum.”

“(ANAD.2.E) Ben cerrah olmak istiyorum. Büyük bir cerrah olmak istiyorum, Türkiye genelinde tanınmak istiyorum, en iyi doktor olmak istiyorum. İnşallah o zamana savaş biter Suriye’de ama bitmez ise ben gidip oradaki halkıma yardım etmek istiyorum. Onlar benim milletim onlara destek olmak istiyorum. Savaş alanlarında çalışmak, Türkiye’de bizim gibi fakirlere yardım etmek istiyorum. Kalp ile ilgili çok yeni şeyler bulayım. Kalp hastalarını iyi edeyim.”

“(ANAD.6.K) Ben eczacı olmak istiyorum. Ben en çok bu mesleği Suriye de savaş bittiğinde orada eczacı olmak için istiyorum. Gidip orada eczacı olacağım, yeniden Suriye’yi kuracağız. Suriye’de ki insanların yaralarını sarmak istiyorum ben. Orada yeniden güzel bir ülke olalım. Bu yüzden istiyorum.”

“(ANAD.7.K) Ben eczacı olmak istiyorum. Ben biraz daha eczanede ilaç satmak için değil de ilaç üretmek isterim. Yani çok yorulmadan yeni ilaçlar yapmak istiyorum. Sonuçta o kadar zamanda eczacılar ilaç yapmayı da öğreniyorlar. Ben para kazanma derdim olmadan yeni şeyler üretilip, ilaçlar bulmak, çaresi az olan hastalıkları bitirmek, insanlara umut olmak istiyorum. Benim bulduğum ilaçla insanlar iyileşsin, çocuklar ölmesin istiyorum yani.”

“(İMAMH.10.K) Ben göz doktoru olmak istiyorum. Suriye’de doktor azaldı, savaşta herkes gitti. Ben doktor olursam ülkeme gitmek istiyorum. Bence savaş ben doktor olana kadar bitecek o zaman ben gideceğim, ülkemde ki hastalara bakacağım. En çokta bunun için istiyorum doktorluğu. Suriye’deki herkes bana saygı gösterecek doktor az orada ben doktorum. Ben Suriye’nin en iyi göz doktoru olacağım. Kör insanlara yardım edeceğim, hepsi bana dua edecekler.”

Katılımcılardan sağlık alanını seçen bireylerden bazılarının mesleki tercihlerini yaparken seçtikleri meslek ile çevrede etki bırakmak, insanlara yardım etmek ve iyilik yapmak maksadıyla bu mesleklere yöneldikleri anlaşılmaktadır. Sağlık alanını seçen katılımcılardan çevrede etkide bulunmak üzere mesleki tercih yapanların hepsinin savaş ve fakirlik odaklı oldukları, savaşta şahit oldukları trajediye yönelik hedefleri olduğu ifadelerinden anlaşılmaktadır. Katılımcılardan bazılarının hala Suriye’ye dönmek ya da oradaki insanlara yardıma gitmek, Suriye’de çalışmak gibi hedeflerinin olduğu

görülmektedir. Kıran (2015)'ın çalışmasında eczacılık okuyan öğrencilerin bu mesleği insanlara yardım etmek, iyilik yapmak gibi sebeplerden tercih ettiği ortaya konmuştur. Katılımcılardan sağlık alanını seçen 14 bireyden 7 tanesinin mesleklerini tercih ederken çevrede etki yaratmak üzere, insanlara yardım etmek vb. sebeplerden mesleki tercihlerini yaptıkları saptanmıştır. Yani sağlık alanını seçen bireylerin %50'si mesleki tercihlerinde çevrede etki yaratmak üzere bu mesleğe yönelmişlerdir. Hemşirelik mesleğini tercih eden katılımcılardan çevrede etki yaratmak amacıyla hiç kimsenin mesleğe yönelmediği, hemşirelik seçen katılımcıların böyle bir amaçları olduğunu ifade etmedikleri görülmektedir. Ayrıca Ceylan, E., Cinsler, B. B., Soytürk, S., Şengün, T., & Erbay, H. (2017)'ın Afyon tıp fakültesinde yaptıkları çalışmada doktorluğu seçen bireylerin çevrede etki yaratabilmek yani insanlara yardım etmek için seçtikleri bulunmuştur. Bölükbaş (2018)'ının çalışmasında da bireylerin mesleklerini seçme sebeplerinden çevrede etki yaratabilmek, insanlara yardım etmek, gibi etkilerin olduğu bulunmuştur. Literatürde verilen araştırmalar ile yapılan bu çalışmanın bulgularının benzer olduğu ve birbirlerini destekledikleri görülmektedir.

Katılımcılardan mühendislik ve web-bilgisayar programcılığı alanını seçen bireylerin bazıları bu mesleği seçerken bir şeyleri değiştirmek istediklerini, isimlerinden söz ettirip değişik yeni şeyler yapmak istediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca katılımcılar savaştan etkilenen insanların hayatlarına etki etmek, çevrelerinde etki uyandırmak için bu mesleği seçtiklerini de ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(MES.5.E) Ben inşaat mühendisi olmak istiyorum. Suriye savaşta yıkıldı. Bizim evlerimiz, mahallemiz her yer yıkıldı. Bombalar düştü. Ben mühendis olup sonrasında tasarım yapayım, Suriye’de hepsini yapsın. Ben gidip onları yapayım yeniden orada evlerimiz olsun. Eskiden yaşadığım yerler tekrar güzel olsun istiyorum. Suriye’yi inşa etmek istiyorum. Oradaki insanlarda güzel evlerde yaşasınlar. Ben farklı şeyler yapmak istiyorum değişik binalar. Zaten hep merak etmişimdir bu değişik binaları nasıl tasarlıyorlar nasıl yapıyorlar bende bunları öğrenmek istiyorum. Mesela en çok ileride bir eğik bina yapmak, dünya üzerinde bunun duyulmasını istiyorum.”

“(İMAMH.6.K) Ben bilgisayar mühendisi olmak istiyorum. Yeni şeyler üretebilirsin bu meslekte. Yeni Dünyayı değiştirecek şeyler üretmek istiyorum. Yani ben bu mesleğin her şeyini çok sevdim. Bugün teknoloji çok geliyor. Hem de çok hızlı geliyor. Bende bundan çok etkileniyorum. Bilgisayarlar hayatı çok kolaylaştırıyor. Benim bu mesleği seçerken asıl amacım okullara ve hastanelere kolaylıklar sağlamak. En çokta okullara yardım etmek, onlarla alakalı yeni şeyler icat etmek istiyorum. Eğitimi daha kolaylaştıran çocukların daha çok işine yarayan şeyler yapmak istiyorum.”

“(İMAMH.16.E) Ben makine mühendisi olmak istiyorum. Yani bu meslekte yeni şeyler icat etmek istiyorum. Hatta sağlık alanında özellikle çalışmalar yapayım istiyorum. Bunu da Abdullah yaptı desinler bana dua etsinler. Dünya’ya satıp hem çok para kazanmak hem de Türkiye’yi de zengin etmek istiyorum. Mesele çok güzel uçan araba yapmak istiyorum. Farklı füzeler silahlar yapmak istiyorum. Hatta dünyanın en iyi uçağını yapmak istiyorum”.

“(MES.6.E) Ben WEB programcılığı yapmak istiyorum. Aslında bu mesleği seçerken İlerdeki hedefim elektronikle alakalı yararlı şeylerin programını yapmak. Büyük bir şirket kurmak, Kolu bacağı olmayan sakat insanlara kol, bacak yapıp onların yazılımını yapmak istiyorum. Suriye’de ki savaşta ya da dünyadaki başka yerlerdeki savaşlarda yaralananlara yardımcı olmak istiyorum. Bunlara insanlar ulaşamıyor, pahalı şeyler bunlar onlara yardımcı olmak istiyorum.”

Katılımcılardan mühendislik ve web-bilgisayar programcılığını seçen bireylerden bazılarının mesleki tercihlerini yaparken meslekle alakalı oluşturdukları hedeflerin ve mesleğin verdiği imkanlar ile çevrede etki bırakmak ve insanlara faydalı olmak amacıyla yaptıkları anlaşılmaktadır. Aynı zamanda katılımcıların mesleki tercihlerini savaşta insanlara yardımcı olmak ve kurumlara, insanlara kolaylık sağlamak amacıyla yaptıkları ifadelerden çıkarılmaktadır. Katılımcıların meslekler ile alakalı detaylı bilgiye sahip oldukları ve araştırma sonucunda hedefler oluşturduğu, insanlara hangi alanlarda nasıl yardım edebileceğini planladıkları gözlemlenmiştir. Mühendislik ve web-bilgisayar programcılığını seçen 9 katılımcıdan 4 tanesinin mesleki tercihlerinde çevrede etki bırakmak, insanlara yardım etmek maksadıyla yaptıkları saptanmıştır. Yani mühendislik ve web-bilgisayar programcılığı alanını seçen katılımcıların %44,44 ünün mesleki tercihlerinde mesleki tercihlerinde çevrede etki yaratmak, insanlara faydalı olmak gibi etmenlerin etkili olduğu saptanmaktadır. Literatüre bakıldığında Atlı ve Gür (2019)’un çalışmasında bireylerin mesleklerini tercih ederken diğer insanlara yardımda bulunma, çevrede etki bırakabilmek gibi sebeplerden bu meslekleri tercih ettikleri bulunmuştur. Ayrıca Kacar (2017)’ın yaptığı çalışmada bireylerin mesleki topluma yararlı bir meslek olması ve toplumda etki bırakma isteği gibi faktörlerin mesleği seçmelerinde etkili olduğu bulunmuştur. Atlı ve Gür (2019) ve Kaçar (2017)’in çalışmalarına bakıldığında yapılan bu araştırmanın bulgularıyla bağdaştığı görülmektedir.

Katılımcılardan öğretmen ve futbolcu olmak isteyen bireylerin bazıları bu mesleği seçerken savaştan gelen çocuklara yardım etmek, savaş mağdurları çocukların hayatlarını değiştirmek ve savaş futbolcu olup bitirmek gibi çevrede etki yaratacak bir eylemde bulunmak üzere bu mesleği seçtiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“(ANAD.3.K) Ben öğretmen olmak istiyorum. Suriye de savaş oldu, buraya gelen bazı öğrenciler mesela okumadılar. Ya da şuanda doğan bazı çocuklar parasızlıktan okumuyor. Ben öğretmen olup onlara sınıf kurabilirim. Gönüllü onlara eğitim verebilirim. Onlar okusunlar, hayatlarını kurtarsınlar, ileride iyi yerlere gelsinler isterim. Ben en iyi öğretmen olmak istiyorum. İsmim duyulsun herkes beni konuşsun

istiyorum. Çocukların hayatlarına dokunayım, beni hep hatırlasınlar. Hule öğretmenimiz vardı, bir zamanlar çok iyiydi, onu çok severdik, onun sayesinde okuduk. Bize çok emek verdi desinler istiyorum. “

“(ANAD.5.E) Ben futbolcu olmak istiyorum. Benim futbolcu olmayı istemem de ülkenin de etkisi var, ülkemdeki savaş için seçtim. Futbolcu olunca çok yüksek yerlere geliyorsun, futbolculukla yani herkes seni tanıyor. Avrupa’da oynarsam herkes beni tanır. Yani Muhammet Salah’ın Mısır’a çok etkisi oldu. Yani Cumhurbaşkanı Muhammet salahı dinler, her istediğini yapmak zorunda kalır. İnsanlar onu dinler. Bende öyle olursam belki ülkeme yardım edebilirim. Ülkeme faydam olur savaşı durdururum. Seyirciler beni sever Suriye’de savaş bitmek zorunda olur. Drogba’da daha önce bir iç savaşı bitirmiş. Ben ülkemdeki savaşı bitirmek istiyorum futbolcu olup.”

Katılımcılardan futbolcu ve öğretmen olmak isteyen bireylerin bazılarının mesleki tercihlerinde çevrede etkide bulunmak ve insanlara faydalı olmak amaçlarını da dikkate alarak mesleki tercihlerini yaptıkları görülmüştür. Bireylerin çevrede etki bırakmaktan kasıtlarının savaşlar ve savaş mağduru insanlar oldukları katılımcıların ifadeleri tarafından işaret edilmektedir. Bireylerin mesleki tercihlerinde çevrede etki bırakmanın yanı sıra bu etkiyle kendilerinin tanınır olmalarının da amaçlandığı düşünülmektedir. Katılımcılardan öğretmenlik mesleğini seçen 3 kişiden 1 tanesinin, futbolcu olmak isteyen 2 katılımcıdan ise 1 tanesinin mesleki tercihlerinde çevrede etki bırakmak amacıyla seçim yaptığı saptanmıştır. Yani öğretmen olmak isteyen bireylerin %33,33’ü, futbolcu olmak isteyen bireylerin ise %50’si mesleki tercihlerini çevrede etki bırakmak amacına yönelik yapmışlardır. Literatüre bakıldığında Çermik(2010)’in yaptığı çalışmada bireylerin meslek tercihinin çevrede etkide bulunmak isteme, çocuklara faydalı olmak, geleceğe faydalı bireyler yetiştirmek gibi etmenlerin etkili olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca (Bastick, 2000; Boz ve Boz, 2008; Brown, 1992; Chuene, Lubben ve Newson, 1999; Kyriacou ve Coulthard, 2000; Saban, 2003), öğretmen adaylarının meslek tercihlerinin insanlara hizmet etme arzusu, topluma faydalı olma isteği, ülkeye hizmet etme vb. etkenlere dayalı olarak şekillendiğine işaret etmektedir. Şener (2020)’in yapmış olduğu çalışmada öğretmen olmak isteyen bireylerin, daha iyi nesiller yetiştirmek için, başkalarının hayatlarına dokunmak için seçtikleri sonucu ortaya konmuştur. Ekinci (2017)’nin çalışmasında ise öğretmen adaylarının bu mesleği tercih ederken çocuklara faydalı olmak, çocukların hayatlarına dokunma istekleri bu mesleği seçmelerinde etkili olduğu ortaya konmuştur. Literatür tarandığında yapılan çalışmaların yapılan bu araştırmanın bulgularıyla benzer sonuçlarının olduğu görülmüştür.

2.1.2.3.6. Dış uyarıcıya tepki

Öğrenme yaşantıları ana temasının altıncı alt teması dış uyarıcıya tepki alt temasıdır. Araştırmaya katılan 40 katılımcıdan 2'si tercih ettikleri meslekleri seçmelerinde dış uyarıcıya tepki faktörünün etkisiyle bu tercihi yaptıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Dış uyarıcıya tepki faktörünü mesleki tercihlerinde ifade eden bireylerin bütün katılımcılara oranı %5'dir. Araştırmaya katılan 19 kız öğrenciden 2'si seçtikleri meslekleri tercih ederken dış uyarıcıya tepki olarak seçtiklerini söyledikleri tespit edilmiştir. Yani kız öğrencilerin %10,52 si mesleki tercihlerini yaparken dış uyarıcıya tepki olarak mesleklerini seçtiklerini ifade ettikleri tespit edilmiştir. Araştırmada katılımcılar tarafından mesleki tercihlerini etkilediklerini ifade ettikleri faktörlerden en az katılımcı tarafından ifade edilen faktör dış uyarıcıya tepki faktörü olduğu görülmüştür.

Aşağıda katılımcıların meslek tercihlerine dış uyarıcıya tepkinin de etkisini anlatan ifadeleri verilmiştir.

“(ANAD.4.K) Ben hukukçu olmak istiyorum. Dünyada ki olan şeylerden karar verdim bu mesleğe. Etrafımızda birçok adaletsizlik oluyor. Bende bunlara dur demek istedim. Hukuk okursam bunlarla mücadele edebilirim, Kötülüğü adaletsizliği önleyebilirim diye düşündüm. Beni dünyada ki adaletsizlik, savaşlar, güçlülerin güçsüzleri ezmesi bu mesleğe yöneltti.”

“(İMAMH.11.K) Ben polis olmak istiyorum. Ailem, akrabalarım bana yapamazsın diyor. Onlar yapamazsın dedikçe ben daha çok hırs yapıyorum. Yani ben azimliyim, hırslıyım. Onlara yapabileceğimi göstereceğim. Ben polis olacağım, başaracağım onlarda görecekler.”

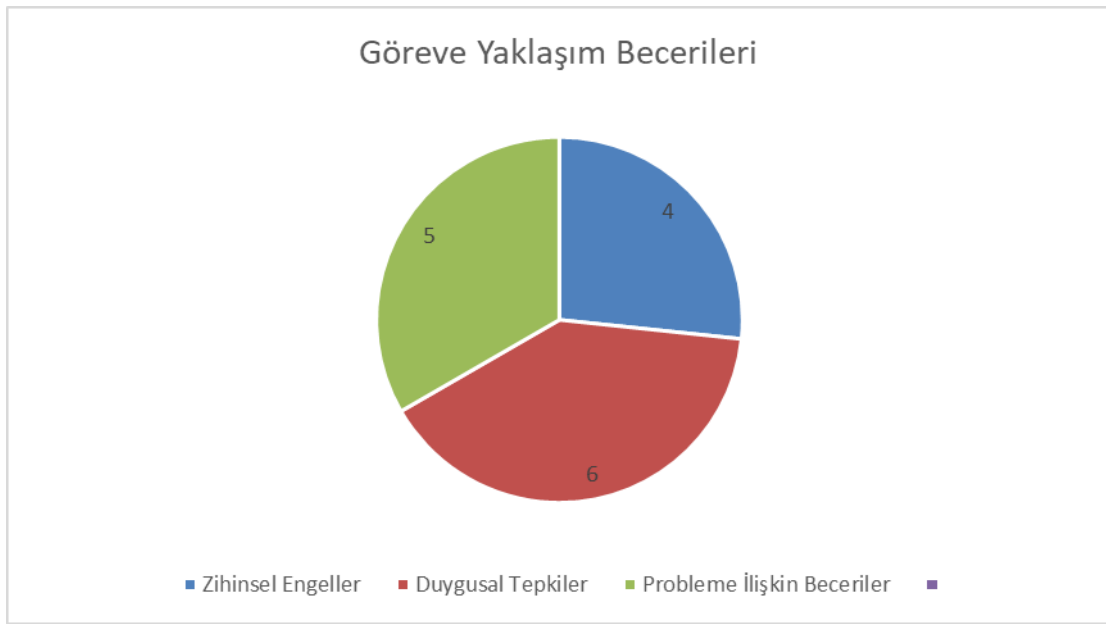
Katılımcılardan hukuk ve polislik mesleğini seçen bireylerden bazılarının mesleki tercihlerini yaparken dış uyarıcıya tepki olarak seçim yaptıkları görülmektedir. Hukuk mesleğini tercih eden katılımcının adaletsizliğe tepki olarak hukuk mesleğini seçtiği ve duygularına göre hareket ettiği, polislik mesleğini seçen bireyin ise zayıflık düşüncesine karşı güç isteğinin ve tepkisinin mesleki tercihinde etkili olduğu görülmektedir. Bireylerin mesleki tercihlerinde dıştan gelen uyarıcılara karşı tepki niteliğinde ki tercihlerinin ön planda olduğu ancak bunun yanı sıra bu alanlara ilgilerinin de zaten var olduğu gözlemlenmiştir.

2.1.2.4. Göreve yaklaşım becerileri

Çalışmada oluşturulan dördüncü ana tema göreve yaklaşım becerileri temasıdır. Araştırmaya katılan 40 katılımcı araştırma sorularına verdikleri cevaplardan

mesleklerini tercih ederken kendilerini etkileyen faktörler içerisinde en az katılımcı tarafından ifade edilen ana temanın “Göreve Yaklaşım Becerileri” olduğu görülmüştür. Katılımcıların meslek seçimine ilişkin görüşlerinden göreve yaklaşım becerilerine uygun olan cevaplar aşağıdaki verilen alt temalar altında aktarılmıştır. Kalıtsal özellikler üç alt temada verilmiştir.

Göreve Yaklaşım Becerileri ana temasının alt temaları Grafik 2.5’te verilmiştir.

Grafik 2.5. Göreve yaklaşım becerileri alt temaları

2.1.2.4.1. Zihinsel engeller

Göreve Yaklaşım Becerileri ana temasının birinci alt teması zihinsel engeller alt temasıdır. Katılımcılara sorulan sorularda öğrencilerin bazıları seçtikleri meslekleri tercih ederken zihinsel engellerin de etkisinin olduğunu söylemişlerdir. Katılımcılar *“aslında daha önce başka mesleğe yöneldiklerini ama bunun için gerekli dersleri yapamadıklarını, o derslere zihinsel olarak yetenekli olmadıkları için de şuanda tercih ettikleri mesleklere yöneldiklerini”* ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan 40 katılımcıdan 4 tanesi mesleki tercihlerini yaparken zihinsel engeller faktörünü dikkate aldıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Araştırma katılımcıları içerisinde mesleki tercihlerini yaparken zihinsel engeller faktöründen etkilendiklerini ifade eden katılımcıların oranı %10’dur. Araştırmaya katılan 19 kız öğrenciden 1’i, 21 erkek öğrenciden 3 tanesinin mesleki tercihlerini yaparken zihinsel engeller faktörünü dikkate alarak bu mesleğe yöneldiklerini

söyledikleri tespit edilmiştir. Yani kız öğrencilerin %5,26'sı, erkek öğrencilerin ise %14,28'i mesleki tercihlerini yaparken zihinsel engeller faktörünü dikkate alarak seçtiklerini ifade ettikleri tespit edilmiştir.

Göreve Yaklaşım Becerileri ana teması içerisinde en az katılımcı tarafından etkilendikleri ifade edilen alt tema “Zihinsel Engeller” alt teması olmuştur.

Aşağıda katılımcıların meslek tercihlerine dış uyarıcıya tepkinin de etkisini anlatan ifadeleri verilmiştir.

“(MES.8.E) Ben hemşire olmak istiyorum. Aslında ben doktor olmak istiyordum ama baktım ki ben doktor olamam. Yani dersler zor, benim dilim de çok iyi değil. Yani söylenen her şeyi her zaman anlamıyorum. Türkçeyi iyi konuşuyorum ama bu zor dersler yapamam gibi geliyor bana. Hem okulda da çok sayısal dersler yok. Bende kendim çalışıp yapamam. Ama sağlık alanında bir meslek istediğim için hemşireliği tercih ettim.”

“(MES.11.E) Ben imam olmak istiyorum. Burada bilgisayar programcılığında okuyorum. Bilgisayar mühendisliği bana uygun meslek değil. O meslek için sayısalı iyi olması, kodlama yapabilmen lazım. Ben zaten imamlığı çok seviyorum. Bu yüzden bilgisayar programcılığını istemedim.”

“(ANAD.8.K) Ben hemşire olmak istiyorum. Aslında doktor olmak istiyordum ortaokulda ama liseye gelince derslerin çok zor olmasından dolayı fikrim değişti. Ortaokulda hep taktir alıyordum ama 9. Sınıfta teşekkür aldım. Bu yüzden kararımı değiştirdim. Hem dersler bana çok ağır geliyor hem de dilden sorun oluyor baya. Yani edebiyat kimya falan tam olarak anlamayınca başarılı olamıyorum yeterince. Yani biyoloji falan çok zor anlamıyorum yani çalışıyorum ama sanki boşa.”

“(İMAMH.14.E) Ben polis olmak istiyorum. Aslında daha önce bir ara ben savcı olmak istiyordum. Ama baktım ki derslere çok çalışmak gerekiyor ve benim matematiğim çok iyi değil yani anlamıyorum matematiği. Zaten polisliği de çok sevdim ben dedim avukat olmayayım.”

Katılımcılardan mesleki tercihlerinde zihinsel engeller yani bireylerin akademik becerilerinin etkisiyle mesleki tercihleri yaptıkları görülmektedir. Bireyler akademik becerileri yani sayısal-sözel alanlara olan yetenekleri ya da o alanlara yatkın olmamaları hasebiyle mesleki tercihlerini değiştirdikleri saptanmıştır. Bireylerin şuan seçtikleri mesleklerden farklı meslekler düşündüğü, ancak o mesleği kazanabileceğine kendisinin zihinsel engellerinin olduğunu düşünmesinden dolayı inanmamaları sebebiyle farklı meslekler seçtikleri anlaşılmaktadır. Katılımcıların ifadelerinin ortak noktası olarak akademik başarılarının yetersizliği ve seçecekleri mesleğe göre derslere olan zihinsel yetersizliğidir. Araştırmacı tarafından görüşme sırasında zihinsel engellere sebep olan yani ders başarılarını ve seçtikleri alanlara olan anlama kapasitesini düşüren şeylerden birinin de dil becerisindeki eksiklik olduğu, bunun sonucunda da öğretmenleri yetersiz anladıkları anlaşılmaktadır. Ülkemizde de meslek seçiminde etkili olan faktörler

konusunda çalışmalar yapılmıştır. Ahmet Aypay (2003) öğrencilerin meslek seçimini zor bir karar olarak nitelemiş ve Çanakkale ilinde yaptığı anket çalışmasında meslek seçimi sürecinde akademik başarı, bireyin zihinsel becerileri ve zihinsel engellerinin de etkili olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca Allen ve Robbins (2008), tarafından yapılan araştırmada akademik performans, zihinsel beceriler, zihinsel engeller ve ilgiler akademik tercihleri etkileyen temel faktörlerdendir. Literatürdeki araştırma bulgularının yapılan bu çalışmaları desteklediği ve dayanak oluşturduğu saptanmıştır.

2.1.2.4.2. Duygusal tepkiler

Göreve Yaklaşım Becerileri ana temasının ikinci alt teması duygusal tepkiler alt temasıdır. Katılımcılara sorulan sorularda öğrencilerin bazıları seçtikleri meslekleri tercih ederken duygusal tepkilerinin de etkisinin olduğunu söylemişlerdir. Katılımcılar savaşta yaşadıkları olaylara karşı verdikleri duygular, ailelerinin seçtikleri mesleklere onları uygun bulmaması, savaşta yaşadıkları adaletsizliğe karşı verdikleri tepkiden dolayı bazı katılımcıların adalet sağlama isteği olduklarını ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan 40 katılımcıdan 6'sı mesleklerini tercih ederken duygusal tepkilerden etkilenecek bu meslekleri tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Araştırmada mesleki tercihlerinde duygusal tepkilerin etkisiyle tercih yaptığını ifade edenlerin oranı %15'dir. Araştırmaya katılan 19 kız öğrenciden 3'ü, 21 erkek öğrenciden 3 tanesinin mesleki tercihlerini yaparken duygusal tepkilerinden etkilenecek mesleğe yöneldiklerini söyledikleri tespit edilmiştir. Yani kız öğrencilerin %15,78'i, erkek öğrencilerin ise %14,28'i mesleki tercihlerini yaparken duygusal tepkilerinin etkisiyle seçtiklerini ifade ettikleri tespit edilmiştir.

Katılımcılardan doktor olmak isteyen bireylerden bazılarının meslek tercihlerine etki eden faktör olarak duygusal tepkilerinin etkisini anlattıkları ifadeleri verilmiştir.

“(ANAD.2.E) Ben cerrah olmak istiyorum. Ben 6 yaşındayken bombalar patladı gözümün önünde, ben çok korktum çok ağladım. İnsanlarım kolları bacakları yoktu kandı her yer. Ben dedim o gün doktor olsam kurtarsam bu insanları. Onlara yardım etsem. Hiçbir çocuk ölmesin, ben hep çocukları kurtarayım dedim.”

“(İMAMH.11.K) Ben doktor olmak istiyorum. Ben kadınların ezilmesine, güçsüz görünmesine dayanamıyorum. Yani akrabalarım bana sen kızsın yapamazsın diyorlar. Ben kadınların yapabildiğini, kadınların ne kadar güçlü olabileceğini göstermek istiyorum herkese. Bu yüzden polis olup, çok güçlü olabileceğimi göstereceğim.”

Doktor olmak istediğini ifade eden katılımcıların bazılarının mesleki tercihlerini yaparken duygusal tepkiler ile yani duygularını dikkate alarak mesleklerini tercih ettikleri saptanmıştır. Katılımcılar savaşın kendilerinde bıraktığı etkilerin duygusuyla ezilmeye, ölümlere ve savaşlara verdikleri duygusal tepkilerle ve kadın olmanın ve kadınlığın dezavantajlarına karşı gösterdikleri duygusal reaksiyonların etkisiyle mesleki tercihlerini yaptıkları saptanmıştır. Katılımcıların duygularını yoğun yaşadıkları gözlemlenmiştir. Katılımcıların mesleki tercihlerinde mesleklerin kendi yetenek ve ilgilerine uygunluğundan ziyade duygularının onlarda oluşturduğu düşüncelere göre mesleki tercihlerini yaptıkları araştırmacı tarafından düşünülmektedir. Katılımcılardan doktor olmak istediklerini ifade eden 5 katılımcıdan 2 tanesinin mesleki tercihlerini yaparken duygusal tepkilerinin etkisiyle mesleki tercih yaptıkları saptanmıştır. Yani doktorluk mesleğini seçen bireylerin %40'ının mesleki tercihlerinde duygusal tepkilerinin etkisi bulunmaktadır.

Katılımcılardan hukuk alanını isteyen bireylerden bazılarının meslek tercihlerine etki eden faktör olarak duygusal tepkilerinin etkisini anlattıkları ifadeleri verilmiştir.

“(ANAD.4.K) Ben hukukçu olmak istiyorum. Dünyada ki olan şeylerden karar verdim bu mesleğe. Etrafımızda birçok adaletsizlik oluyor. Bende bunlara dur demek istedim. Hukuk okursam bunlarla mücadele edebilirim. Kötülüğü, adaletsizliği önleyebilirim diye düşündüm.”

“(İMAMH.4.E) Ben avukat olmak istiyorum. Ben kampta çok adaletsizlik gördüm. Hele de fakir insanların çok adaletsizliğe uğradığını gördüm. Be fakirlere yardım edeceğim. Yani insanların sırf parası olmadığı için haklarını alamaması çok kötü. Ben bunu değiştirmek istiyorum. Avukat olacağım bunu değiştireceğim.”

“(İMAMH.12.K) Ben savcı olmak istiyorum. Ben adaletsizliğe çok karşıyım. Yani biz Suriye’de, kamplarda zaten dünyada kadın olarak her türlü ikinci plandayız. Hep de öyle oldu yani. Ben bundan nefret ediyorum. Yani bizim niye insanlarla eşit olma hakkımız yok. Ben savcı olup hep adaleti savunmak ve bu ikinci planda kalmaktan kurtulmak istiyorum. Ben kadınları ve bizim gibi hep geri planda kalmış masum insanları koruyayım istiyorum.”

“(İMAMH.17.E) Ben savcı-hakim olmak istiyorum. Biz Suriye’de iken orada çok adalet yoktu. Orada kadınların hakları yok. Sünnilerin hakları yok. Devlet ne isterse o oluyor. Silahlı olanlar güçlü halk güçsüz. Savaşta da bu böyle oldu ben küçüktüm savaşta ama bizim şehrimiz evimiz bombalandı. Bizler dövdük. Ölenler yaralananlar oldu. Yani ben adaletin olmadığı bir ülkeden geliyorum bu yüzden adalet istiyorum. Yani bu yüzden hakim yada savcı olmak istiyorum. Ben dünyada en azından bazı adaletsizliklere dur demek istiyorum. Elimden geldiğince her yerdeki haksızlıkların önüne geçeyim istiyorum.”

Katılımcılardan hukuk alanına yönelen bireylerin tamamının mesleki tercihlerinde duygusal tepkilerinin etkisi olduğu saptanmıştır. Katılımcıların savaşa, fakirliğe, adaletsizliğe karşı verdikleri duygusal tepkilerin mesleki tercihlerinde önemli rol

oynadığı düşünülmektedir. Araştırmacı görüşme sırasında katılımcıların hepsinin özellikle savaştan ve yoksulluktan etkilendiklerini, maddi durumlarının çok iyi olmadığını gözlemlemiştir. Yani katılımcıların kendi yaşamlarına ve deneyimlerine duygusal tepki verdikleri ve kendilerine acı veren şeylerle mücadele arayışına girdikleri araştırmacı tarafından düşünülmektedir. Özellikle Suriye’de yaşadıkları adaletsizlik ve göç sürecindeki fakirlik yaşantıları duygusal tepkilerinin sebepleri olarak açıklanabilir. Bolat ve Odacı (2017) araştırmalarında, son sınıf lise öğrencilerinin kariyer karar verme öz-yeterlik ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi bulmayı amaçlamışlardır. Araştırma grubunu, 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Trabzon, Türkiye’de rastgele seçilen ve lise öğrenimi gören 808 son sınıf öğrencisinden oluşturmuştur. Sonuçlar, kariyer karar verme etkinliğinin güvenli ve korkulu ve bağlanma stilleri ve duygusal tepkiler ile anlamlı bir şekilde ilişkili olduğunu göstermektedir. Bolat ve Odacı (2017)’nin mesleki araştırma bulgularının yapılan bu çalışma ile bazı ortak sonuçlarının olduğu, her iki çalışmada da duygusal tepkilerin bireylerin kariyer seçimlerinde etkili rol oynadığı görülmektedir. Şener (2020)’in yapmış olduğu Pedagojik Formasyon Eğitimi Alan Öğrencilerin Meslek Tercihlerine İlişkin Görüşleri adlı çalışmada sanatçıların Duygularını sanat yaparak dile getirdikleri için seçtikleri sonucu ortaya konmuştur. Yapıla bu çalışmalar ile bu araştırmanın benzer bulgulara ulaştığı görülmektedir.

2.1.2.4.3. Probleme ilişkin beceriler

Göreve yaklaşım becerileri ana temasının üçüncü alt teması probleme ilişkin beceriler alt temasıdır. Katılımcılara sorulan sorularda öğrencilerin bazıları seçtikleri meslekleri tercih ederken probleme ilişkin becerilerinin ve problem çözme becerilerinin de etkisinin olduğunu söylemişlerdir. Araştırmaya katılan 40 katılımcıdan 5’i bu mesleği tercih ederken kendisini etkileyen faktörler içerisinde probleme ilişkin becerilerin etkisi olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Mesleki tercihlerini etkileyen faktörlerden probleme ilişkin becerileri ifade edenlerin bütün katılımcılara oranı %12,5 olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan 19 kız öğrenciden 4’ü, 21 erkek öğrenciden 1 tanesinin mesleki tercihlerini yaparken probleme ilişkin becerilerini dikkate alarak bu mesleğe yöneldiklerini söyledikleri tespit edilmiştir. Yani kız öğrencilerin %21,05’i, erkek öğrencilerin ise %4,76’sı mesleki tercihlerini yaparken probleme ilişkin becerilerini dikkate alarak seçtiklerini ifade ettikleri tespit edilmiştir.

Aşağıda katılımcıların meslek tercihlerine probleme ilişkin becerilerin ve problem çözme becerilerinin de etkisini anlatan ifadeleri verilmiştir.

“(ANAD.4.K) Ben Hukukçu alanında bir meslek istiyorum. Ben bu alanda en çok adaletsizliklerle uğraşmak istiyorum. Yani ben sorunları güzel çözerim. Hızlıca çözüm üretirim, kavga eden insanların arasını rahatça düzeltirim. Adaleti de doğru sağlarım yani eşit davranırım, haklıyı haksızı bulurum. Arkadaşlarım bile bir şeyde beni çağırır benim sorunları hemen çözeceğimi bilirler.”

“(İMAMH.1.K) Ben psikolog olmak istiyorum. Ben çok konuşkan biriyim, sözel zekam iyidir. Konuşmam düzgündür ve insanlar bana dertlerini anlattıklarında onları ikna ederim, onlara çözümler üretirim. Yani ben sorunları çözme becerisine sahibim. Psikolog olabilmek için mesleğin gerektirdiği becerilerin hepsine sahibim.”

“(İMAMH.9.K) Ben Sosyal Hizmetlerde çalışmak istiyorum. Yani ben çok iyi iletişim kurup insanlara yardımcı olabiliyorum. Sorunlara çok güzel çözümler bulabiliyorum. Dert dinlemekten keyif alıyorum ve dertlerini bana anlatanlar sorunları çözülmüş olup, rahatlamış şekilde gidiyorlar. Ben tam sorun çözmek, insanların dertlerine çözüm bulmak için doğmuşum bence. Bu anlamda çok yetenekliyim.”

“(İMAMH.16.E) Ben makine mühendisi olmak istiyorum. Ben çok yaratıcı birisiyim. Yani yeni, değişik fikirlerim var benim. Yani aslında çok mühendis var her yerde ama ben bu alanda farklı şeyler yapabilirim. Yani benim aslında mühendislik alanındaki bütün eksiklikleri tamamlayacak becerilerim var. Teknolojiyle yeni şeyler icat edip hem büyük sorunları çözebilirim hem de ben bu mühendislik alanında yeni şeyler yapmaya becerikliyim.”

“(ANAD.3.K) Ben öğretmen olmak istiyorum. Benim bu meslekteki en önemli becerim çocuklarla aramın çok iyi olması. Yani şuanda okullarda en önemli problem öğretmenler öğrencileri sevmiyor, onlara iyi davranmıyorlar. Ben çocuklarla çok iyi anlaşıyorum, onlara kendimi sevdirim. Yani onların hayatına dokunabilecek becerilerim var. Böyle bir yeteneğim olunca bende bu mesleği seçmeye karar verdim.”

Katılımcılardan bazıları mesleki tercihlerini yaparken seçecekleri mesleklere yönelik bireysel becerilerini dikkate alarak tercih yaptıklarını, mesleklerin uğraştığı alanlara yönelik yetenekli olduklarını fark ettiklerini ve bu yüzden bu mesleğe yönediklerini ifade ettikleri görülmüştür. Katılımcıların ilgi alanları olduğu meslekler ile kendi kişisel özelliklerini bağdaştırdıkları, kendilerini bu mesleğe uygun olarak atfettikleri düşünülmektedir. Araştırmacı tarafından bireylerin seçtikleri mesleklerin gerektirdiği becerileri araştırmadan, daha çok gözlem yoluyla edindikleri ve yüzeysel olarak kendilerini ve meslekleri tanıdıkları, ilgilerine yönelik olan mesleklere genellikle kendilerini becerikli atfettikleri düşünülmektedir. Literatüre bakıldığında Şeker ve Çapri (2019)’nin araştırmalarında lise öğrencilerinin mesleki kişilik tipleri ile mesleki değerler arasındaki ilişkiyi incelenmişlerdir. Araştırmada, sosyal kişilik tipi ile yardımseverlik mesleki değeri arasında pozitif anlamlı bir ilişki bulunmuş; sanatsal ve girişimci mesleki kişilik tipinin yaratıcılık değerlerine sahip olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca Ulaş (2017)’in yaptığı çalışmada bireylerin mesleki tercihlerini mesleklere yönelik beceriler, mesleklerle alakalı rehberlik çalışmalarının olması, kişisel yeteneklerin meslekler ile uyumu gibi faktörlerin etkilediklerini ortaya koymaktadır. Çermik(2010)’in yaptığı

Çalışmada bireylerin meslek tercihini çocukları çok sevme, iletişim becerisi ve dersi güzel anlatma becerisi gibi etmenlerin olduğu ortaya konmuştur. Literatürdeki alışma sonuçlarına bakıldığında bu araştırma ile ortak bulgulara sahip olduğu görülmektedir.

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmada elde edilen sonuçlar genel olarak değerlendirilerek, gelecekte yapılacak çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur.

Bu araştırmanın amacı ülkemizdeki Suriye’den Türkiye’ye göç etmiş Suriyeli öğrencilerin mesleki tercihlerini ve bu tercihlerini yaparken kendilerini etkileyen, göz önünde bulundurdıkları kriterleri ortaya koymaktır. Ayrıca çalışmada Suriyeli öğrencileri en çok hangi nedenlerin etkilediği, Suriyeli öğrencilerin mesleklerdeki hedeflerini, mesleklerin hangi özelliklerinin onları etkilediğini ortaya koymaktır. Çalışma Kilis ilinde 21 erkek 19 kız öğrenci ile 3 farklı türde okulda yapılmıştır. Suriyeli öğrenciler ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler sosyal öğrenme kuramına göre temalar oluşturulup sistemli olarak sınıflandırılmıştır. Çalışma mesleki tercihleri etkileyebilecek 4 ana tema toplam 20 alt temadan oluşmaktadır.

Bu araştırmada, Suriye’den Kilis’ göç etmiş lise öğrencilerinin meslek seçimini ve buna etki eden faktörler incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda elde edilen sonuçlar ve bunlara ilişkin öneriler aşağıda sunulmuştur:

3.1.1. Sonuçlar

3.1.1.1. *Tercih edilen mesleklere ait sonuçlar*

Araştırma sonuçlarında Suriyeli bireylerin mesleki tercihlerinde Katılımcıların %37,5’inin sağlık alanını seçmesi dikkatleri çekmiştir. Katılımcıların %12,5’i, doktor olmayı, %5’i diş doktoru olmayı, %10’u hemşire ve acil tıp teknisyeni, %10’u eczacı, %5’i polis, %5’i futbolcu, %10’u hukuk ile alakalı, %7,5’i öğretmenlik, %17,5’i mühendislik, %5’i Polis, %5’i bilgisayar programcılığı, geriye kalan %7,5 ise telefon tamirciliği, mimarlık ve imamlık mesleğini seçmişlerdir.

Kız öğrencilerin en çok % 42,105’i sağlık alanını, %15,78’i hukuk alanını, tercih ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcılardan kız öğrencilerin en çok sağlık alanına yönelmelerinde sağlık alanına kendi kültürlerinde verilen önemin ve ailelerinin istekleri, mesleğin ekonomik durumunun ve mesleğin kolay olduğunu düşüncülerinin etkili

olduğu düşünülmektedir. Kız katılımcıların en çok tercih ettikleri ikinci meslek grubunun hukuk alanı olmasında kadınların dezavantajlarının, yaşadıkları adaletsizlik durumlarının etkili olduğu katılımcıların ifadelerinden anlaşılmaktadır. Kız öğrencilerin ayrıca meslek gruplarını tercih ederken birden çok faktörden etkilenseler de daha çok mesleklere olan ilgilerinin ya da duygusal-hedefli bakış açılarının onları daha çok bu mesleklere yönelttiği ve duygusal bakış açısı kaynaklı olarak birçok etmenden daha fazla etkilendikleri katılımcıların ifadelerinden anlaşılmaktadır. Ayrıca bireylerin mesleki tercihlerinde ailelerinin rolünün büyük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada ailelerin kız çocukları üzerinde erkek çocuklarından daha çok etkili oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca sağlık alanını ailelerinin kız öğrenciler için daha çok istediği ve her meslek grubunda da kız öğrencilerin ailelerinin sözlerini, önerilerini, isteklerini önemsedikleri görülmüştür.

Erkek öğrencilerin %33,33 ile en fazla sağlık alanını tercih ettikleri daha sonra sağlık alanından sonra en çok %28,57 ile mühendislik alanını tercih ettikleri görülmüştür. Erkek öğrencilerin en çok sağlık alanına yönelmelerinde mesleğin konumun, maddi durumunun ve çevrede etkide bulunma isteğinin etkili olduğu düşünülmektedir. Erkek öğrencilerin sağlık alanından sonra en çok mühendislik alanına yönelmelerinde çevrede etki bırakmak üzere planlar yapmak ve mesleğin ileride yapabileceklerinin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Erkek katılımcıların ayrıca teknoloji alanına yönelmelerinde teknolojiye olan ilgilerinin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Erkek öğrencilerin %42,56'sının teknoloji-mühendislik alanlarına yönelmesinin altında yatan nedenlerin, okul faktörü, teknolojiye-mühendisliğe ilgi, mesleği ileride yapabilecekleri ve maddiyat olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca erkek öğrencilerin futbolculuk mesleğini seçmelerinin en önemli sebeplerinin şöhret, para ve futbola yetenek ile ilgilerinin olması, polislik mesleğini seçmelerinde ise polislik mesleğinin gücü, silah kullanma istekleri, adalet arayışları ve haksızlığa karşı olma isteklerinin yattığı düşünülmektedir. Bireylerin mesleki tercihlerinde ailelerinin rolünün büyük olduğu ve her meslek grubunda da bireylerin ailelerinin sözlerini, önerilerini, isteklerini önemsedikleri ve mesleki tercihlerinde önemli derecede göz önünde bulundurdıkları düşünülmektedir.

Ayrıca mühendislik-bilgisayar programcılığı-telefon tamiri mesleğini tercih eden 10 katılımcının 7 tanesinin meslek lisesi öğrencisi olduğu saptanmıştır. Yani -bilgisayar

programcılığı-telefon tamiri meslek grubunu tercih eden bireylerin %70 i meslek lisesi öğrencisidir. Meslek lisesindeki 11 öğrencinin 7 tanesinin bu meslek grubunu seçtiği görülmüştür. Yani meslek lisesi öğrencilerinin %63,63 ünün en çok -bilgisayar programcılığı-telefon tamiri meslek alanını seçtikleri sonucuna ulaşılmıştır. Buna etki eden en önemli faktör de meslek lisesinde daha çok teknoloji-elektronik alanlarına yönelik eğitimler verilmesidir. Sonuç olarak mühendislik-teknoloji-telefon tamirciliği alanlarında okullara göre bir farklılık olduğu araştırmacı tarafından düşünülmektedir.

Araştırma sonuçlarında öğretmenlik mesleğini seçen bireylerin hepsinin kız öğrenci olduğu görülmüştür. Erkek öğrencilerin daha çok teknolojik –mühendislik alanlarına yönelmesi ve öğretmenlik mesleğini daha çok kadınlara yönelik meslek olarak görmelerinden dolayı erkek öğrencilerin öğretmenlik mesleğini seçmedikleri düşünülmektedir. Futbolculuk mesleğini seçen bireylerin hepsinin erkek öğrenci olduğu görülmüştür. Kız öğrencilerin futbolculuk mesleğini seçmemelerinin altında yatan sebebin; kızların daha çok fiziksel değil zihinsel mesleklere yönelmelerinin ve kadın futbolunun çok ünlü ve bilinir olmaması, ayrıca çevrelerinde kadın futbolcu modelinin ya da ilgilenen hiçbir kızın olmamasının etkili olduğu düşünülmektedir. Araştırmada sosyal hizmet ve psikolog olmak isteyen bireylerin hepsinin kız öğrenci olduğu görülmüştür. Erkek öğrencilerin daha çok fiziksel ya da teknolojik alanlara yönelmeleri ve sözel-dilsel iletişim mesleki alanlarını tercih etmemeleri ve çevrelerinde genellikle akranlarının bu mesleğe yönelmemesi, duygusal olarak kızlardan daha az etkilenmiş olmamaları bu sonucun altında yatan sebep olarak düşünülmektedir. Araştırmada hukuk alanını seçen bireylerin %75 inin kız öğrenci olduğu görülmüştür. Kız öğrencilerinin erkek öğrencilere göre daha duygusal olması, savaşta yaşadıklarının daha çok etkisinde kalmaları ve bir adalet arayışları kızların erkeklerden daha çok hukuk alanına yönelmelerine sebep olduğu düşünülmektedir. Araştırmada mühendislik alanını seçen bireylerin %85,71’inin erkek öğrenci olduğu sonucuna varılmıştır. Erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha çok mühendislik alanına yönelmelerinin altında erkeklerin bazılarının meslek liselerindeki bölümlerinden ve gördükleri ders ve hocalarından etkilenmeleri, ayrıca kız öğrencilerin daha çok sözel-dilsel ya da sağlık alanına, erkek öğrencilerin ise teknolojiyle-mühendislikle ilgili olmalarının yattığı düşünülmektedir. Suriyeli öğrencilerin mesleki tercihlerinde öğretmenlik, futbolculuk, sosyal hizmet-psikolog, mühendislik, hemşirelik, hukuk mesleklerinde cinsiyete göre

bir farklılık olduğu araştırmacı tarafından düşünülmektedir. Kız öğrencilerin daha çok duygusal-sözel ve sağlık alanlarına yönelip, fiziksel ya da teknolojik-mühendislik alanlarına daha az yönelmeleri, erkek öğrencilerin ise fiziksel ve teknolojik-mühendislik alanlarına daha çok yöneldikleri görülmektedir.

3.1.1.2. Mesleklere etki eden faktörlere ait sonuçlar

Bu araştırmada Suriyeli lise öğrencilerinin mesleki tercihlerinde çevresel faktörler, genetik-kalıtımsal özellikler, öğrenme yaşantıları ve göreve yaklaşım becerilerinin etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal öğrenme kuramına göre temellendirilen bu araştırma da sosyal öğrenme kuramının bireylerin mesleki tercihlerine etki ettiğini söylediği faktörlerin Suriyeli lise öğrencilerinin mesleki tercihlerinde etkili olduğu araştırma sonucuna göre düşünülmektedir.

Araştırmada meslek tercihlerine en fazla etki eden ana temalar aşağıda sırasıyla verilmiştir.

- 1- Çevresel Faktörler
- 2- Kalıtımsal Özellikler
- 3- Öğrenme Yaşantıları
- 4- Göreve Yaklaşım Becerileri

Araştırmada İlgiler faktörü Kalıtımsal özellikler alt teması içerisinde en çok tercih edilen 1. Tema olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada katılımcıların mesleklerini tercih ederken en çok katılımcı tarafından dikkate alınan 1. Temanın da ilgiler teması olduğu bulunmuştur.

Yetenek faktörü kalıtımsal özellikler temasının en çok dikkate alınan ikinci alt temasıdır. Katılımcıların meslek tercihi yaparken dikkate aldıkları faktörlerden en çok göz önünde bulundurulan üçüncü faktör yetenek faktörüdür.

Fiziksel engeller ve Fiziksel uygunluk alt temaları kalıtımsal özellikler teması içerisinde en az tercih edilen alt temalardır.

Kız öğrencilerin mesleki tercihlerinde cinsiyetlerini dikkate almalarının altında kadınların dezavantajları, kültürel kadına bakış açısı gibi etkenlerin yattığı, erkeklerin ise daha çok güç gerektiren mesleklerde kendilerini yeterli gördüğü, kadınları güçsüz gördükleri düşünülmektedir.

Çevresel Faktörler ve Olaylar Ana temasında en çok katılımcı tarafından mesleklerini seçerken dikkate aldıkları alt tema Aile faktörü alt teması olduğu bulunmuştur. Ayrıca Aile Faktörü araştırmada katılımcılar tarafından en çok dikkate alınan 2. Alt temadır.

Sosyal çevre ve rol modeller teması, Çevresel faktörler ve olaylar ana temasının içinde ise katılımcıların mesleklerini etkilediklerini söyledikleri en çok katılımcı tarafından söylenen 2. Alt tema olduğu ortaya konmuştur.

Çevresel Faktörler Ana Temasının katılımcılar tarafından mesleki tercihlerine etki ettiğini söyledikleri en çok ifade edilen 3. Alt temanın İş fırsatları ve Para Alt Teması olduğu bulunmuştur.

Çevresel Faktörler Ana Temasının en çok katılımcılar tarafından mesleki tercihlerini etkilediklerini söyledikleri 4. Alt temasının savaş alt teması olduğu ortaya konmuştur.

Çevresel faktörler ana teması içerisinde araştırmacılar tarafından mesleki tercihlerine etki eden faktörlerden en az kişi tarafından ifade edilen faktörün okul faktörü tespit edilmiştir.

Sosyal çevre ve rol modeller alt teması katılımcıların mesleki tercihlerini yaparken en çok dikkate aldıkları 4. Alt tema olduğu bulunmuştur.

Araştırma sonuçları kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla sosyal medya ve teknoloji faktöründen etkilendiğini göstermektedir.

Öğrenme Yaşantıları ana teması içerisinde katılımcıların mesleklerini tercih ederken kendilerini etkilediğini söyledikleri temalardan en çok ifade edilen 2. Alt tema Göç Sürecindeki Öğrenme Yaşantıları alt teması olduğu görülmektedir.

Öğrenme yaşantısı ana temasının içerisinde bireylerin mesleklerini seçerken kendilerini etkilediklerini söyledikleri faktörlerden en çok katılımcı tarafından ifade edilen

faktörünün Çevrede Etki Yaratabilmek Üzere Eylemde Bulunma- -Mesleğin Yapabildikleri faktörü olduğu görülmüştür.

Araştırmada katılımcılar tarafından mesleki tercihlerini etkilediklerini ifade ettikleri faktörlerden en az katılımcı tarafından ifade edilen faktör dış uyarıcıya tepki faktörü olduğu görülmüştür.

3.1.2. Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde araştırmada elde edilen bulgulara ve çıkarılan sonuçlara göre önerilerde bulunulmuştur.

3.1.2.1. Öğretmenlere yönelik öneriler

- Araştırma da Suriyeli lise öğrencilerin meslekler ve mesleklere etki eden faktörlerin neler olduğu hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları, kendilerini çok iyi tanımadıkları, meslekleri ve okulların işlevlerini bilmedikleri sonucuna ulaşıldığından dolayı bireylere yeterli mesleki kariyer çalışmaları yapıp öğrencilerin kendilerini ve meslekleri tanıyıp meslek seçimi yapmaları sağlanmalıdır.
- Suriyeli göçmen öğrencilerin meslekleri daha iyi tanımaları için mesleki tanıtım günleri yapılması önerilir.
- Araştırma, dışsal yönlendirmelerin diğer bir deyişle çevresel faktörlerin de öğrencilerin alan ve meslek seçimi üzerinde etkili olduğu göstermektedir. Alan ve meslek seçimi yapılırken okulun bulunduğu bölge-şehir de dikkate alınmalı bu doğrultuda yöneltme yapılması önerilir.
- Meslekler ile alakalı gerçekçi olmayan hayalleri ve amaçları olmayan öğrenciler için doğru yönlendirme ile gerçekçi amaçlar oluşturulması önerilir.
- Suriyeli göçmen öğrencilerin meslek tercihlerinde ailelerin etkisinin olduğu sonucuna ulaşıldığından dolayı aile eğitimleri verilip, okul-aile iş birliği sağlanabilir.
- Suriyeli göçmen öğrencilerin mesleki tercihlerinde öğretmen ve okulun rolünün olduğu sonucuna ulaşıldığından dolayı, öğretmen kariyer koçlukları oluşturulup her öğretmene belirli sayıda öğrenci ile bireysel kariyer çalışmaları başlatılabilir.

- Suriyeli göçmen öğrencilerin mesleklerin neler yaptığıyla alakalı yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonucuna ulaşıldığından dolayı öğrencilere meslek tanıtım amaçlı geziler düzenlenmesi önerilir.
- Suriyeli göçmen öğrencilerin motivasyon ve vizyon gelişimi için üniversite ve akademik bölüm gezileri düzenlenebilir.
- Suriyeli göçmen öğrencilerin spesifik olarak bir probleme yönelik beceri kazanmadıkları, kendilerinde bunu eksik gördükleri anlaşıldığından dolayı strateji geliştirme, problemle başa çıkabilme, iletişim becerileri gibi eğitimlerle desteklenmeleri önerilir.
- Öğrencilere mesleki eğilim ölçeği ve mesleki kariyer ölçeği gibi mesleki eğilim ve yönelimleri belirlemeye yönelik ölçeklerle bireylere net hedef oluşturulması önerilmektedir.

3.1.2.2. *Politika yapıcılara yönelik öneriler*

- Suriyeli göçmen öğrencilerin mesleki tercihlerinde savaştan ve göç sürecinden kalma travmatik duygu ve düşüncelerinin etkisiyle mesleki tercih yaptıkları ve hala o travmatik durumdan çıkamadıkları sonucuna ulaşıldığından dolayı bireylere Psikolojik destek sağlanması önerilir.
- Suriyeli göçmen öğrencilerin mesleki tercihlerinde ailelerin rolünün olduğu sonucuna ulaşıldığından dolayı ailelere gerekli aile eğitimi verilmesi önerilir.
- Ailelerin çocuklarını doğru destekleme ve doğru yönlendirmeleri için ailelerin meslekler ile alakalı bilgilendirilmesi ve çocuklarının mesleki yönlendirme üzerindeki etkileri anlatılması önerilir.
- Araştırmada bir meslekte staj yapmanın mesleki tercihlerde etkili olduğu sonucuna ulaşıldığından dolayı Suriyeli gençlerin staj uygulanabilmesi mümkün mesleklerde kısa süreli de olsa staj çalışmalarına katılması önerilir.
- Suriyeli göçmen öğrencilerin mesleki tercihlerinde rol modellerinin etkisi olduğu sonucuna ulaşıldığı için bireylerin doğru rol modeller edinmeleri sağlanmalı ve mesleğin önde gelen isimlerinin tanıtılması önerilir.

- Suriyeli göçmen öğrencilerin bazılarının dil problemi ve dersler ile öğretmeni anlama problemi olduğu sonucuna ulaşıldığından dolayı Suriyeli öğrencilere dil eğitiminin verilmesi önerilir.
- Araştırmada meslek lisesine giden Suriyeli göçmen öğrencilerin bazılarının meslek lisesinde okudukları bölüm ile olmak istedikleri mesleklerin çok farklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bundan dolayı meslek lisesinde okumak isteyen öğrenciler için okul seçmeden önce okullar ve bölümler ile alakalı kısa tanıtım dersleri ve misafir olarak bölüm öğrenciliği yapma fırsatlarının tanınması önerilir.
- Kız öğrencilerin mesleki tercihlerinde kendilerinin güçsüz olduklarının ve kültürel olarak erkeklerle aynı alanda ya da çok toplu alanlarda çalışmamalıyım diye düşündüklerinden dolayı kolay olduğunu düşündükleri mesleklere ya da erkeklerin olmadığı mesleklere yönelebildikleri sonucuna ulaşıldığından dolayı grupla psikolojik danışma ile bu algıları yıkılmalıdır.
- Politika yapıcılarının Suriyeli göçmen öğrenciler ile alakalı yapılacak müfredatta öğrencilerin dil problemlerini ve kültürel yapılarını ve öğrencilerin Suriye'deki geçmiş eğitimlerini de dikkate almaları önerilir.

3.1.2.3. Ailelere yönelik öneriler

- Suriyeli gençlerin meslek tercihlerinde bilinçli alan ve meslek seçimi yapabilmeleri için ailelerin öğrencilerin yeteneklerini keşfi konusunda takip etmesi ve bu konularda imkan doğrultusunda bireysel özel dersler aldirmaları önerilmektedir.
- Suriyeli göçmen öğrencilerin, ailelerinin hobilerinden ya da fikirlerinden etkilendikleri sonucuna ulaşıldığından dolayı ailelerin mesleki konularda bireylerin yeteneklerini ve ilgilerini dikkate alarak mesleki yönlendirme yapmaları önerilmektedir.
- Suriyeli göçmen öğrencilerin geçmiş yaşantılarındaki travmatik süreçlerin mesleki tercihlerini etkilediği sonucuna ulaşıldığından dolayı ailelerin çocuklarına psikolojik destek aldirmaları önerilmektedir.

- Ailelerin kız öğrencilere cinsiyetçi ya da mesleğin kızlara göre zor olmasıyla alakalı konularda yanlış konuşmalardan kaçınmaları ve destekleyici nitelikte hareket etmeleri hususu önerilmektedir.
- Suriyeli göçmen öğrencilerin ailelerinin çocuklarını gönderdikleri okulun eğitim sisteminden haberdar olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ailelerin çocuklarının mesleki tercihleri üzerindeki etkisi düşünüldüğünde ailelerin çocuklarını gönderdikleri okullar ile alakalı daha önceden detaylı araştırma yapmaları hususu önerilmektedir.
- Ailelerin çocuklarına olmak istedikleri meslekler ile alakalı doğru rol model edinmeleri için meslek erbablarıyla tanışmaları konusunda fırsatlar sunmaları önerilmektedir.
- Suriyeli göçmen öğrencilerin mesleki tercihlerinde tv-sosyal medya gibi faktörlerden etkilendikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ailelerin çocuklarının sosyal medya ya da televizyondan meslekler ile alakalı yanlış bilgi sahibi olmamaları için önlem almaları önerilmektedir.
- Suriyeli göçmen öğrencilerin Türk toplumuna göre yaşamaları ve buraya ayak uydurmaları için öğrencilerin aileleri Suriye kültürünün etkilerini hayatlarında azaltmaları önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Abadan-Unat, N. (2002). *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulusötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Abdinoor, N.M., Ibrahim, M.B. (2019). Evaluating self-concept, career decisionmaking self-efficacy and parental support as predictors career maturity of senior secondary students from low income environment, *European Journal of Education Studies*, 6 (7), 480-490.
- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi* Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Akar, C (2012). Üniversite seçimini etkileyen faktörler: iktisadi ve idari bilimler öğrencileri üzerine bir çalışma, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1), 97-120.
- Akdemir, Ç., (1991). Okullarımızda mesleki rehberliğin önemi, *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, (2), 1-14.
- Allen, J., Robbins, S.B. (2008). Prediction of college major persistence based on vocational interests, *Academic Preparation and First-Year Academic Performance. Research in Higher Education*, 49, 62-79.
- Amin, S. (2017). *Capitalism, Migration and Development*, Raúl Delgado-Wise, Universidad Autónoma de Zacatecas Working Paper.
- Arslan, İ., Bozgeyik, Y., Alancioğlu, E. (2016). Göçün ekonomik ve toplumsal yansımaları: gaziantepe'teki suriyeli göçmenler örneği. *İlahiyat Akademi Dergisi*, 3(4), 129-148.
- Atlı, A. Gür, S.H. (2019). Lise öğrencilerinin meslek tercihleri ve bu tercihlerine etki eden faktörler. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(1), 32-53
- Aydemir, L. (2018). Üniversite öğrencilerinin meslek tercihlerini belirleyen faktörlere yönelik bir inceleme. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(5), 713-723.
- Aydın, H., & Kaya, Y. (2017). The educational needs of and barriers faced by Syrian refugee students in Turkey: A qualitative case study. *Intercultural Education*, 28(5), 456- 473. <https://doi.org/10.1080/14675986.2017.1336373>
- Aypay, A. (2003). The tough choice at high school door: an investigation of the factors that lead students to general or vocational schools. *International Journal of Vocational Development*, 23, 517-527
- Aytekin, A. (2005). *Meslek Seçimini Etkileyen Ekonomik ve Kültürel Faktörler*, (Yüksek Lisans Tezi, Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi). Yüksek Öğretim Kurumu Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Bal, B.U.,(2012), Türkiye’de Geçici Koruma Statüsüyle Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Harcamaların Güvenlik Ekonomisi Açısından Değerlendirilmesi, *Avrasya Strateji Dergisi*, 4(1), ss. 45-72.
- Bardakçı, S. (2019). Öğrencilerin üniversite ve bölüm tercihlerini etkileyen faktörlerin incelenmesi: Sivas cumhuriyet üniversitesi sağlık hizmetleri myo örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 20(2), 356-373.
- Bastick, T. (2000). Why teacher trainees choose the teaching profession? Comparing trainees in metropolitan and developing countries. *International Review of Education*, 46(3/4), 343-349.

- Bekleyiş, F. (2007). *Öğrencilerin Mesleki İlgi Alanlarının ve Ailenin Meslek Seçimine Etkisi*, (Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi). Yüksek Öğretim Kurumu Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Berdan, İ.E. (2008). *Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğretmen ve Öğrencilerin Yeteneklerinin Alan ve Meslek Seçimine Etkileri*, (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Beykent Üniversitesi). Yüksek Öğretim Kurumu Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Bergland, B.W. (1974). *Career Planning The Use Of Sequential Evaluated Experience. Vocational Guidance And Development*, Boston: Houghton Mifflin Co. P.350
- Biçim, H. (2012). *Zorunlu Göç, Göçebelik Ve Kentte Tutunma Tarzları: Batman Pazaryeri Mahallesi Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi). Yüksek Öğretim Kurumu Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Bolat, N. ve Odacı, H. (2017). High school final year students' career decision-making selfefficacy, attachment styles and gender role orientations. *Current Psychology*, 36(2), 252-259.
- Bozkurt, E. (1993). *Genel Liseler ve Meslek Liseleri Öğrencilerinin Mesleki Yönelimini Etkileyen Faktörler*. (Bilim Uzmanlığı Tezi, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi). Yüksek Öğretim Kurumu Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Bölükbaş, N. (2018). Hemşirelik öğrencilerinin meslek seçimi ve etkileyen faktörler. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 10-17.
- Bulkan, D. (2018). *Avrupa Birliği Göç Politikası ve Suriyeli Göçmenler*, (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi). Yüksek Öğretim Kurumu Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Bursal, M., Buldur, S. (2016). İlköğretim öğretmen adaylarının meslek tercih nedenleri ve geleceklerine yönelik beklentileri: karşılaştırmalı bir analiz. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2), 351-376.
- Can, H., Akgün, A., Kavuncubaşı, M. (1995). *Kamu ve Özel Kesimde Personel Yönetimi*, Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Ceylan, E., Cinsler, B. B., Soytürk, S., Şengün, T., Erbay, H. (2017). Bir tıp fakültesi öğrencilerinin meslek tercihinde etkili olan faktörler. *Journal of Medical Education and Informatics*, 1, 2-12
- Clutter, C. (2010). *The Effects Of Parental Influence On Their Children's Career Choices* (Yüksek lisans tezi, Kansas State University). Erişim adresi: <https://www.researchgate.net/publication/43626620>
- Cohen, L., Manion, L. (1994). *Research Methods In Education* (4 ed.). London: Routledge.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Çalışma Tasarımı* (A. Budak ve İ. Budak, Çev.). M. Bütün ve S. B. Demir (Editörler), *Nitel Araştırma Yöntemleri - Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni* (ss. 42-67). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Creswell, J. W. (2014). *Araştırma deseni*. (S. B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Eğiten Kitap.
- Creswell, J. W. (2015). *Nitel araştırma yöntemleri*. (M. Bütün & S. B. Demir, çev. ed.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17), 67-91.

- Çakaloz, Y. (1997). *Kişiler ve İşler*, İstanbul: İnkılab Kitabevi.
- Çakır, S. (2011) Geleneksel Türk kültüründe göç ve toplumsal değişme, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24, 129-142.
- Çakırer Özservet, Y., & Sirkeci, İ. (2016). Editörden: Çocuklar ve göç. *Göç Dergisi*, 3(1), 1-4. <https://doi.org/10.33182/gd.v3i1.552>.
- Çelebi, Ç.D., Yılmaz, S.M. ve Arslan, Ş. (2012). Kariyer Danışmanlığının 8. Sınıf Öğrencilerinin Kariyer Planlamalarına Etkisi. *IV. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Uygulamaları Kongresi* 14-16 Aralık 2012.
- Çermik, H., Şahin, B. D. A. (2010). Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tercih sebepleri, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(28), 201-212.
- Çetiner, S. (2020) *Suriye Krizi Özelinde Uluslararası Göç Sorunu, Yönetimi Ve Uluslararası Göç Sorununun Ev Sahibi Ülkeye Sosyo-Ekonomik Etkileri: Türkiye*, (Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi). Yüksek Öğretim Kurumu Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Çiçekli, B. (2013). *Yabancılar ve Mülteciler Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Çimen, M. (1988). *Cinsiyet ve Bazı Sosyo- Ekonomik Değişkenlerin Lise Öğrencilerinin Mesleki İlgilerine Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi). Yüksek Öğretim Kurumu Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>.
- Dinç, E. (2008). Meslek seçiminde etkili faktörlerin incelenmesi: meslek yüksek okulu muhasebe programı öğrencileri üzerine bir araştırma, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 16(2), 90-106.
- Ekinci, N. (2017). Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleği ve Alan Seçiminde Etkili Olan Motivasyonel Etkenler. *Ilkogretim Online*, 16(2), 1-11.
- Elmacı, E. N. (2007). *Ortaöğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Gelecek ile İlgili Mesleki Beklentilerinin Bazı Özlük Nitelikleri Açısından İncelenmesi*, Yayımlanmamış (Doctoral dissertation, Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Konya).
- Emin,(2019), Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi, İstanbul; Seta kitapları
- Ensari, M., Kalay, H. (2017). Meslek seçimini etkileyen faktörlerin demografik değişkenler ile ilişkisinin araştırılması: İstanbul ilinde bir uygulama, *Hümanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10), 409-421.
- Erdoğan, E., Bahar, D.D.O. MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ.2015)
- Erol. M., Ersever, O.G. (2014). Göç krizi ve göç krizine müdahale, *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 24(1), 47-68.
- Felton, S., Burh, N. and M. Northey, (1994). Factors Influencing The Business Student's Choice of a Career in Chartered Accountancy, *Issues in Accounting Education* 9 (1), 131-41.
- Gelatt, H.B. (1962). Decision-making: aconceptual frame of reference for counseling, *Journal Of Counselling Psychology*, 9(3), 240-245
- Genç, G., Kaya, A. (2007). İnönü üniversitesi tıp fakültesi öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörler, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(13), 49-63.
- GİGM Göç İstatistikleri (2018). *Geçici koruma*, http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713.

- GİGM Göç İstatistikleri (2022). *Geçici koruma*, http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713.
- Glaser BG, Strauss AL. (1967). *The Discovery of Grounded Theory*. New York: Aldine de Gruyter.
- Güler, A., Halıcıoğlu, M. B. ve Taşğın, S. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma*. Ankara: Seçkin.
- Güllüpnar, F. (2012). Göç olgusunun ekonomi-politiği ve uluslararası göç kuramları üzerine bir değerlendirme, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 1-14.
- Güllüpnar, F. (2013). "Göç Olgusu Ve Uluslararası Göç Kuramları", *İnsan Ve Toplum Kitabı İçinde*. Ed. Nadir Suğur, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Gülten, G. E. N. Ç., Alim, K., & Metin, G. E. N. Ç. (2007). İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN MESLEK SEÇİMİNİ ETKİYEN FAKTÖRLER. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(13), 49-63.
- Hamamcı, Z., Bacanlı, F., Doğan, H. (3-5 Ekim 2011). İlköğretim, Ortaöğretim ve Üniversite Öğrencilerinin Mesleki ve Eğitsel Kararlarını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. *XI. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresinde* sunuldu, İzmir.
- Hamamcı, Z., Çoban, A. E. (2007). Mesleki olgunluk ve mesleki kararsızlığın akılcı olmayan inançlarla ilişkisi, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27), 31- 42.
- Hoffner, C.A., Levine, K.J., Sullivan, Q.E., Crowell, D., Pedrick, L., & Berndt, P. (2006). TV characters at work: Television's role in the occupational aspirations of economically disadvantaged youths. *Journal of Career Development*, 33(1), 3-18.
- Ihlamur, S.G. (2014). Türkiye'nin Suriyeli mültecilere yönelik politikası, *Ortadoğu Analiz*, 4, 42-45.
- Iacovou, L., Shirland, L. and Thompson, R. (2004). Job Selection Preferences Of Business Students. *Journal Of Applied Business Research*. 20-1.
- İldan, Ş. (2016). Meslek yüksekokullarındaki öğrencilerin öğrenim gördükleri bölümü seçimindeki etkili faktörler^, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 179-181.
- Jansen, C.J. (1970). *Migration: A Social Problem, Readings in the Sociology of Migration*, New York: Pergamon Press.
- Kacar, N. (2017). Moda tasarımı, grafik tasarımı ve giyim üretim teknolojisi programı öğrencilerinin mesleki tercihlerini etkileyen etmenler: Denizli teknik bilimler myo örneği. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 3, 469-480.
- Karaca, A. (2018). *Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Çeşitli Meslek Grupları Hakkındaki Algılarının Kelime İlişkilendirme Testi Aracılığıyla İncelenmesi Ve Öğrencilerin Gelecekte Meslek Seçiminde Rol Oynayan Faktörlerin Belirlenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi). Yüksek Öğretim Kurumu Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Kars, V., Arslan, N., Erik, L., Avcı, N., Bucaktepe, P. G., Celepkolu, T., Şahin, H. A. (2014). Lise son sınıf öğrencilerinin meslek seçiminde karşılaştığı sorunlar ve bu sorunların anksiyete ve depresyonla ilişkisi, *Dicle Tıp Dergisi*, 41(1), 187-190.
- Kavas, A. (2005). Eğitim fakültesi öğrencilerinin aldıkları mesleki rehberlik hizmetleri ve mesleklerini değiştirmek isteme düzeylerinin bazı değişkenler açısından

- incelenmesi. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 21, 111-122.
- Kentli, F. (2014). Türkiye'deki lise öğrencilerinin meslek tercihlerini etkileyen faktörler, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)* 15(2) 119-132.
- Kepçeoğlu, M. (2001). *Psikolojik Danışma Ve Rehberlik*, İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Kılıç E. (2019). *Meslek Seçiminde Ailenin Etkisine Yönelik Bir Araştırma*, (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Maltepe Üniversitesi). Yüksek Öğretim Kurumu Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Kıran, B., Taşkiran, E. (2015). Ege Üniversitesi eczacılık fakültesi 1. sınıf öğrencilerinin meslek tercihinin etki eden faktörler, *Marmara Pharmaceutical Journal*, 19(2), 159-167.
- Kıyak, S.(2006). *Genel Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimi Yaparken Temel Aldığı Kriterler*. (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Yeditepe Üniversitesi). Yüksek Öğretim Kurumu Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- King, M. M., Multon, K. D. (1996). The effects of television role models on the career aspirations of African American junior high school students. *Journal of Career Development*, 23(2), 111-125.
- Koçak, Y., Terzi, E. (2012). Türkiye'de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri, *KAÜ-İİBF Dergisi*, 3(3), 163-184
- Koivisto, P., Vinokur, A. D. ve Vuori, J. (2011). Kariyer seçimi müdahalesinin kariyer hazırlığının bileşenlerine etkileri. *Kariyer Gelişimi Üç Aylık*, 59(4), 345-366.
- Korkut-Owen, F., Mutlu-Süral, T., Arıcı-Şahin, F., Demirtaş-Zorbaz, T. (2015). *Kariyer Yelkenlisi Modeli*. F. Korkut-Owen (Ed.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Köksal, K. (2016). Üniversite ve meslek tercihinin etkileyen unsurlara yönelik bir alan araştırması, *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 26(2), 39-69.
- Kutlu, Z. (2015). Bekleme odasından oturma odasına: Suriyeli mülteci-lere yönelik çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşlarına dair kısa bir değerlendirme, *Anadolu Kültür & Açık Toplum Vakfı*, Ocak-Nisan, http://www.anadolukultur.org/images/UserFiles/Documents/Editor/Bekleme_Odasından_Oturma_Odasına.pdf
- Kuzgun, Y. (1982). *Mesleki Rehberliğin Bireyin Yetenek ve Güçlerine Uygun Meslekleri Tanımlarına Etkisi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Kuzgun, Y. (2000), *Meslek Danışmanlığı Kuramlar ve Uygulamalar*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Kuzgun, Y. (2004). *Meslek Rehberliği ve Danışmanlığına Giriş*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuzgun, Y. (2009). *Meslek Gelişimi ve Danışmanlığı: Meslek Gelişimini Etkileyen Etmenler*, 3. Baskı, Ankara: Nobel Yayınları.
- Kuzgun, Y. (2014). *Meslek Gelişimi ve Danışmanlığı*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kuzgun, Y., Deryakulu, D. (2014). *Eğitimde Bireysel Farklılıklar*, (3. basım) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kütük, N. (2007). *Endüstri meslek liselerinin bilişim teknolojileri alanındaki öğrencilerin mesleki ilgileri ile seçtikleri bölüm arasındaki ilişkiler* (Yüksek

- Lisans Tezi, İstanbul Beykent Üniversitesi). Yüksek Öğretim Kurumu Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Laskin, S.B., Palmo, A.J. (1983). The effect of Decisions and Outcomes on the career maturity of high school students, *Journal of Vocational Behavior*, 23(1), 22-34
- Lodico, M. G., Spaulding, D. T., & Voegtler, K. H. (2006). *Methods in educational research: From theory to practice*. USA: Jossey-Bass.
- Littrel, J.J. (1987). *From School To Work*. The Goodheart-Willcox Company, Inc. South Holland, Illinois. 154-157
- Lowman, R.L. (1992). *The Clinical Practice of Career Assessment: Interest, Ability and Personality*. Washington DC: American Psychological Association (Third edition).
- Mann, L. Harmoni. , Power, C. (1989). Adolescent decision making: the development of competence, *Journal Of Adolescence*, 12, 265-278.
- Massey, D. S., Arango, J. (1993). theories of international migration: a review and appraisal, *Population and Development Review*, 2(1), 431-466.
- MEB. (1983). *Orta Öğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları*. Ankara: M. E. G. ve S. Bakanlığı Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları.
- MEB. (2014). Yabancılar Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/yabyonegiogr_1/yabyonegiogr_1.html
- Montecinos, C., Nielsen, L.E. (1997). Gender and cohort differences in university students' decisions to become elementary teacher education majors. *Journal of Teacher Education*, 48, 47-54.
- Morse JM. (2000). Determining sample size. *Qualitative Health Research*, 10, 3-5
- Naiboğlu G. (2020). *Kız Anadolu İmam Hatip Liselerindeki Öğrencilerin Meslek Seçimi Ve Kariyer Yönelimleri Üzerine Bir Olgubilim Çalışması*, (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Marmara Üniversitesi). Yüksek Öğretim Kurumu Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Niles, S.G., Harris-Bowlsbey, J. (2013). *21. yüzyılda kariyer gelişimi müdahaleleri*. (F. Korkut Owen Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. (2013).
- Olçay, Z. (2012). Mülteci-göçmen belirsizliğinde iklim mültecileri. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 99(232-233), 201.
- Onur, B. (2004). *Gelişim Psikolojisi*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Orhan, O., Şenyücel, S. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri*, İstanbul: ORSAM & TESEV Raporu, No 195. https://www.tesev.org.tr/wpcontent/uploads/rapor_Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf
- Otto, L. B. (2000). Youth perspectives on parental career influence. *Journal of Career Development*, 27(2), 111-118.
- Owen, F.K., Kepir, D., Özdemir, S., Ulaş, Ö., Yılmaz, O. (2012). Üniversite öğrencilerinin bölüm seçme nedenleri, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3), 135-151.
- Önler, E. Varol Saraçoğlu, G. (2008). Hemşirelikte meslek seçimi ölçeğinin güvenilirlik ve geçerliliği, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 3(2), 78-85.
- Özen Y., Gülaçtı, F. (2006). Genel lise ve imam hatip lisesi son sınıf öğrencilerinin meslekleri prestij yönünden algılamaları ve algılamalarını etkileyen bazı faktörler, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 1-9.
- Özgüven, İ.E. (2003). *Endüstri Psikolojisi*, Ankara: Pdrem yayınları.

- Özyürek, R., Atıcı, K. M. (2002). Üniversite öğrencilerinin meslek seçimi kararlarında kendilerine yardım eden kaynakların belirlenmesi, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, II(17). 1-9.
- Petersen, W. (1958). A general typology of migration, *American Sociological Review*, JSTOR, 23(3), 256-266.
- Pyne, D., Bernes, K. (2002). Adolescent perceptions of career and occupation. *Paper presented at the Annual NATCON Convention*, 21(23), 11-19.
- Rottinghaus, P.J., Zytowski, D.G. (2006). Commonalities between adolescents' work values and interests. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*. 38, 4, 211.
- Sardoğan, İ. (2017). Öğretmenlerde Örgütsel Sessizlik (Yüksek Lisans Tezi, Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi), Yüksek Öğretim Kurumu Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Sarıkaya, T., Khorshid, L. (2009). Faktör analizinde yer alan döndürme metotlarının karşılaştırmalı incelenmesi üzerine bir uygulama", *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13, 60-67.
- Sayın, Y., Usanmaz, A., Aslangiri, F. (2016). Uluslararası göç ve yol açtığı etkiler: Suriye göçü örneği, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18(31), 1-13.
- Sirkeci, İ. (2017), Bir güvensizlik ülkesi olarak türkiye'nin mültecileri: suriyeliler ve türk mülteciler, *Göç Dergisi*, 4 (1), 21-40.
- Stouffer, A.S. (1940). Intervening opportunities: a theory relating mobility and distance, *American Sociological Review*, 5(6), 14-29.
- Sultana, R. G. (2003). *Review of career guidance policies in 11 acceding and candidate countries: synthesis report*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2002. Erişim: 19 Mart 2020 [http://www.etf.eu.int/WebSite.nsf/Pages/C63B14262A11C92CC1256DB100455C70/\\$FILE/ENL-Career+guidance-0703_EN.pdf](http://www.etf.eu.int/WebSite.nsf/Pages/C63B14262A11C92CC1256DB100455C70/$FILE/ENL-Career+guidance-0703_EN.pdf).
- Sürüel, T.,(2008), Göç ve Sosyal Dışlanma İlişkisinin Sosyal Politika Açısından Analizi (İstanbul-Sultanbeyli Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı, Çalışma Ekonomisi Bilim Dalı, Kocaeli.
- Şahin, A.U. (2018). *Kitlesel Zorunlu Göçlerin Afetselliği: Suriyeli Göçü Perspektifinden Göç Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar*, (Doktora Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi). Yüksek Öğretim Kurumu Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Şahin, Y. (2010). *Kentleşme Politikası*, Trabzon: Murathan Yayınevi
- Şeker, G., Çapri, B. (2019). The Relationship between Vocational Personality Types and Vocational Values. *Journal of Education and Training Studies*, 7(11), 103-113
- Şeker, G., Çapri, B. (2020). Eğitim fakültesi öğrencilerinin meslek seçiminde etkili olan faktörler. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 651-663.
- Şener, G., & Gündüzalp, S. (2020). Pedagojik formasyon eğitimi alan öğrencilerin meslek tercihlerine ilişkin görüşleri. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(28), 1054-1075
- Tan, H. (1956, Mayıs). Ortaokul öğrencilerinin meslek seçimi üzerine bir araştırma, *Köy ve Eğitim Dergisi*, Ankara.

- Tekindal, M., & Uğuz Arsu, Ş. (2020). A review of the scope and process of the phenomenological approach as a qualitative research method. *Beyond Horiz. Sci. J*, 20, 153182.
- Telman, C. (2006). *Başarıya Giden Yolda Meslek Seçimi*, İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Tokatlı, Ö.D. (2011). *Küreselleşme Sürecinde Uluslararası Göç Hareketlerinin İşgücü Piyasalarına Etkisi*, (Yüksek Lisans Tezi, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi). Yüksek Öğretim Kurumu Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Topal, A. H. (2015). Geçici koruma yönetmeliği ve Türkiye'deki Suriyelilerin hukuki statüsü. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(1), 5-22.
- Tümtaş, M.S., Ergun, C. (2016). Göçün toplumsal ve mekansal yapı üzerindeki etkileri, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(4), 1347-1359.
- Türk Kızılay'ı Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü (2017). Göç İstatistik Raporu https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/38492657_2017-yili-gocistatistik-raporu-ocak-2018.pdf
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: *Görüşme, Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi*, 24(24), 543-559.
- Ulaş, Ö., Demirtaş-Zorbaz, S., Dinçel, E. F., Çifiliz-Kınay, G., Coştur, R. (2017). Özel okulda öğrenim görmekte olan lise öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen etmenler. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (1), 441-456.
- Ulusoy, M. (1980). Ortaokul 3. Sınıf Öğrencilerinde Mesleğe Yönelme. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.
- Unicef. (2005). Dünya çocuklarının durumu 2005: Çocuklar tehdit altında. New York: UNICEF.
- Uyanık, Y. (1999). Düalist (ikili) işgücü piyasası teorisi, *Gazi Üniversitesi İİBD Dergisi*, 1(1), 1-10.
- Uysal, Ş. (1970). *Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimleri*, Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Uzer, A.S. (1987). Lise Öğrencilerinin Yükseköğretim Programlarını Tercihleri ile Kendi Yetenek, İlgi ve Mesleki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkiler. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ünsal, P. (2014). *Kariyer Gelişim Kuramları ve Kariyer Danışmanlığı*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Vurucu F. (2010). *Meslek Lisesi Öğrencilerinin Meslek Seçimi Yeterliliği Ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler*, (Yüksek Lisans Tez, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi) Yüksek Öğretim Kurumu Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Yalçın, C. (2004) *Göç Sosyolojisi*, Ankara: Anı Yayıncılık
- Yanikkerem, E., Altınparmak S., Karadeniz, G. (2004). Gençlerin meslek seçimini etkileyen faktörler ve benlik saygıları, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu E- Dergi*, 7(2), 61- 62.
- Yelken K. (2008). *Orta Öğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversite Tercihlerini Ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler “ Sakarya İl Merkezi Örneği”*, (Yüksek

- Lisans Tezi, Sakarya, Sakarya Üniversitesi). Yüksek Öğretim Kurumu Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Yeşilyaprak, B. (1995). Mesleki gelişim kuramları üzerine bir eleştirel değerlendirme, *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(6), 43-49.
- Yeşilyaprak, B. (2008). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yeşilyaprak, B. (2011). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yeşilyaprak, B. (2014). *Mesleki Rehberlik Ve Kariyer Danışmanlığı Kuramdan Uygulamaya*, Ankara: Pegem Akademi
- Yeşilyaprak, B. (2014). *Mesleki Rehberlik Ve Kariyer Danışmanlığı Kuramdan Uygulamaya*, Ankara: Pegem Akademi
- Yeşilyaprak, B. *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası göç: çeşitleri, nedenleri ve etkileri, *Turkish Studies, International Periodical For The Languages Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2), 1685-1704.
- Zafar, M. (2019). Career guidance in career planning among secondary school students. *Asian Journal of Education and Social Studies*, 1-8.

EKLER

Ek-1: Etik Kurul Kararı

T.C. KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ ETİK KURUL KARARLARI									
Toplantı Tarihi: 14/12/2021	Toplantı Sayısı: 2021/30								
Üniversitemiz Etik Kurulu 14.12.2021 tarihinde Prof. Dr. Muhammet Ruhat YAŞAR başkanlığında toplanarak aşağıdaki kararı almıştır. Karar: 1 Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Orta Doğu ve Göç Araştırmaları Ana Bilim Dalı'nda Prof. Dr. Mustafa Doğan KARACOSKUN'un danışmanlığını yaptığı 1908191026 nolu yüksek lisans öğrencisi Mehmet ATEŞ'in "Kilis'te Yaşayan Suriye'den Göç Etmiş Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimi ve Buna Etki Eden Faktörler" konulu çalışmasının etik açıdan uygun olduğuna, konunun gereği için Rektörlük Makamına arzına; Oy birliği ile karar verilmiştir.									
<table border="1"><tr><td colspan="2">(İmza) Prof. Dr. Muhammet Ruhat YAŞAR Başkan</td></tr><tr><td>(İmza) Doç. Dr. İbrahim EFE Başkan Yardımcısı</td><td>(İmza) Prof. Dr. Nazım ŞEKEROĞLU Üye</td></tr><tr><td>(İmza) Prof. Dr. Halil ALDEMİR Üye</td><td>(İmza) Prof. Dr. M. Fatih KANTER Üye</td></tr><tr><td>(İmza) Prof. Dr. Memet KULE Üye</td><td>(İmza) Doç. Dr. Cengiz TAŞKIN Üye</td></tr></table>		(İmza) Prof. Dr. Muhammet Ruhat YAŞAR Başkan		(İmza) Doç. Dr. İbrahim EFE Başkan Yardımcısı	(İmza) Prof. Dr. Nazım ŞEKEROĞLU Üye	(İmza) Prof. Dr. Halil ALDEMİR Üye	(İmza) Prof. Dr. M. Fatih KANTER Üye	(İmza) Prof. Dr. Memet KULE Üye	(İmza) Doç. Dr. Cengiz TAŞKIN Üye
(İmza) Prof. Dr. Muhammet Ruhat YAŞAR Başkan									
(İmza) Doç. Dr. İbrahim EFE Başkan Yardımcısı	(İmza) Prof. Dr. Nazım ŞEKEROĞLU Üye								
(İmza) Prof. Dr. Halil ALDEMİR Üye	(İmza) Prof. Dr. M. Fatih KANTER Üye								
(İmza) Prof. Dr. Memet KULE Üye	(İmza) Doç. Dr. Cengiz TAŞKIN Üye								
Prof. Dr. Muhammet Ruhat YAŞAR Başkan									

Ek-2: Öğrenci Görüşme Formu

S1) İlerde Hangi Mesleği Yapmak İstiyorsunuz?

Bu Mesleği Seçmeye Ne Zaman Karar Verdiniz?

S2)Bu Mesleği Seçerken Hangi Kriterleri Göz Önünde Bulundurdunuz? Niçin ?

S3) Seçtiğiniz Mesleğin Yeteneklerinize Uygunluğundan bahseder misiniz?

S4)Seçtiğiniz Meslek İlgilerinize Uygunluğundan bahseder misiniz?

S5) Geçmişte Yaşadığınız Yaşantılarınızın Bu Mesleği Seçerken etkileri neler Olmuştur?

S6) Cinsiyetinizin Seçtiğiniz Meslek Üzerindeki Etkisi Nedir ? Açıklayınız...

S7) Meslek Seçim Aşamasında Önünüze Çıkan Engeller Nelerdir? Bu Engeller Meslek Seçimi Üzerindeki Etkisi Nedir?

S8) Bu Mesleği Seçerek Neyi Hedefliyorsunuz ? İlerde Bu Mesleği Olduğunuzda Yapmak İsteddiğiniz Şeyler Neler?

S9) Göç Sürecindeki Yaşantınızın Meslek Seçiminiz Üzerinde Etkisi nelerdir?

S10) Suriye’de Yaşadığınız Kültürün Meslek Seçiminiz Üzerinde Etkisi nelerdir?

S11) Bu mesleği seçerken hangi faktörler etkili olmuştur? Bu faktörler sizi nasıl etkiledi?

S12) Ailenizin Meslek Seçiminiz Üzerindeki Etkisi Nelerdir?

ÖZGEÇMİŞ

1. KİŞİSEL BİLGİLER			
Adı Soyadı	: MEHMET ATEŞ		
Unvanı	:		
ORCID	:0000-0002-1854-8205		
Doğum tarihi	:		
Doğum yeri	:		
E mail	:		
2. ÖĞRENİM BİLGİLERİ			
Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans			
Yüksek lisans	(doktora tezi ise)		
3. YABANCI DİL BİLGİSİ			
1-)			
2-)			
3-)			
4. MESLEKİ DENEYİM VE ÜYELİKLER			
1-)			
2-)			
3-)			
5. YAYINLAR VE ÖDÜLLER			
1-)			
2-)			
3-)			